

UMUČENÍ
JEŽÍŠE KRISTA

U M U Č E N Í
P Á N A N A Š E H O
J E Ž Í Š E K R I S T A

N A P S A L

DR. JOSEF MIKLÍK,
C. S S. R.

II. vydání.

V P R A Z E 1935.

IMPRIMI POTEST.

Pragae, die 22. Martii 1934.

P. Joannes Haderka,

C. SS. R. Sup. Prov.

NIHIL OBSTAT.

Franciscus Starý,

censor.

IMPRIMATUR.

Pragae, die 24. Martii 1934.

N.: 3734.

Dr. Theophilus Opatrný,

Vicarius generalis.

Všechna práva vyhrazena.

PŘEDMLUVA K I. VYDÁNÍ.

Umučení Spasitelovo je největší událostí v dějinách lidstva a nejsvětější duše rozjímaly o něm se slzami v očích. Proto jsem nikdy ani nepomyslel, že budu psát o krvavém divadle Velkého pátku. Teprve na důtklivé domluvy četných přátel podjal jsem se nesnadného díla.

Napřed několik důležitých poznámek.

Evangelisté psali pro čtenáře, kteří žili v stejných poměrech a římské soudy znali z denní zkušenosti. Proto se mohli omeziti na kratinké poznámky; pro strašné bičování a ještě hroznější ukřižování stačilo jim po jediném slově. Ani postup jednotlivých událostí nebývá po každé jistý a vykladatelé se velice různí, mají-li z četných zlomků sestaviti jednotný obraz.

Na svůj úkol jsem se připravoval svědomitě. Prostudoval jsem nejen četné knihy tehdejších spisovatelů pohanských a židovských, ale hleděl jsem vyčerpati vše, co nám objasňuje smutné tajemství golgotské. Abych se dopídil pravdy, zajel jsem do Říma a v bohatých knihovnách věčného města

doplňoval jsem své poznatky. Nikde jsem se nespokojil pouhou výpovědí spisovatelovou; bedlivě jsem zkoumal jeho důvody a hledal v pramenech, kterých se dovolával.

Také tato nová kniha je zpracována podle stejných zásad, které se tolik osvědčily při Životě blah. Panny Marie. Do vypravování je po každé přijato mínění, které jsem pokládal za nejsprávnější. Na sporné body odpovídám v poznámkách; nejsou jen ozdobou, patří k podstatě knihy. Všude připojuji četné doklady, aby díla mohli užítí také kazatelé. Protože evangelisté podávají řeči jen úryvkovitě, sestavuji z jejich částečných výpovědí souvislý celek.

V Obořišti u Dobříše dne 2. srpna 1932.

S p i s o v a t e l.

PŘEDMLUVA K II. VYDÁNÍ.

Kniha byla vyznamenána cenou Duchovní akademie a svatý Otec ji přijal do vatikánské knihovny. Prosím dobrého Spasitele, aby jeho požehnání provázelo také druhé vydání a zapálilo v četných duších plamen jeho svaté lásky.

V Obořišti u Dobříše dne 1. května 1934.

S p i s o v a t e l.

VĚNOVÁNÍ.

Dříve než budu psáti, klekám před křížem a skláním pokorně hlavu. Vím, Spasiteli, že také moje hříchy pomáhaly chystati bolestnou smrt, kterou jsi trpěl. Nemohu Ti dáti náhradu, jaké bys zasluhoval; mohu jen prositi. Přijmi tuto knihu! Psala ji láska, které je dnes srdečně líto, že tě tak dlouho rmoutila. Veď moji slabou ruku, aby se četná srdce rozhořela zase jasným plamenem tvé svaté lásky.

A ještě jedno přání mám. Na sta křížů skácela u nás zločinná ruka poštvaných davů; tvůj sladký kříž vyloučili ze škol a dveře zavřeli před ním v rodinách. Kéž bych mohl postaviti toto znamení spásy v každém srdci českém a do všech koutů své drahé vlasti zanést Tvoje blahá slova: »Pojďte ke mně všichni, kteří pracujete a se lopotíte, a já vás občerstvím.«

Vím dobře, jak slabé je lidské slovo, má-li mluvit o věcech božských. Drahý Spasiteli, dej své požehnání!

1. MRAKY SE STAHUJÍ.

Spasitel procházel již přes tři léta Palestinou a jeho stoupenců den ze dne přibývalo. Veliké divy, které konal, nezůstaly bez hlubokého dojmu. Nikodem nebyl jistě jediný, který musel doznati: »Mistře, víme, že jsi od Boha vyšel jako učitel; neboť nikdo nemůže činiti těch zázraků, které ty činíš, není-li Bůh s ním (Jan 3, 2).

Nesmýšleli tak všichni. Právě vládnoucí kruhy postavily se ostře proti Spasiteli a propast se stále prohlubovala. K roztržce nedošlo najednou.

Jakési podezření vzbudil již počátek veřejné činnosti Ježíšovy. Vědělo se, že byl vřele doporučován Janem Křtitelem (Jan 1, 29n), jemuž nemohli pyšní farizeové a saduceové dlouho zapomenouti pokořujících výtek (Mat. 3, 7n), kterými odhalil veřejně jejich zdánlivou zbožnost. Nedůvěra vzrostla, když prvními učedníky Ježíšovými stali se bývalí žáci Janovi (Jan 1, 35n). Ještě více je pohněvalo trapné vědomí, že Kristus neuznal moc, na níž si tolik zakládali a kázal bez jejich dovolení (Jan 7, 15). S počátku chtěli jen pozorovati a vyčkávati. Ale již

o prvních velikonocích propukla nevole veřejně.

Kristus přišel s ostatními poutníky do chrámu. Již u vchodu je překvapil veliký hluk a kamkoli pohlédli, všude bylo viděti plno dobytka. V jeho bučení zanikaly i posvátné zpěvy zbožných ctitelů. Co se stalo?

Čtenáři vědí, že v Starém zákoně obětovali v chrámě zvířata a část masa dostával kněz, který konal posvátný obřad. Bohužel, nezastavila se lakota ani před samým oltářem. Kněží brzy vypožorovali, že mnozí poutníci nepřinášejí oběti a tím ztenčují jejich vlastní příjmy. Dobře znali příčinu tohoto zjevu; velikou většinou přicházeli zdaleka a nebylo jim možno hnáti zvířata s sebou. Dlouho přemýšleli o vhodném prostředku; šťastná náhoda jim pomohla. Jakýsi Baba, syn Butův a miláček krále Heroda, přihnál kdysi do nádvoří na 3000 kusů drobného dobytka a celé stádo bylo v krátké době rozebráno.¹⁾ Velerada dovolila s radostí tuto novotu a chrámové nádvoří proměnilo se brzy v hlučné tržiště.

A mělo býti ještě hůře. Nesvědomití obchodníci počali zneužívatí nevědomosti poutníků; zdražovali obětní dobytek a odnášeli si bohaté zisky. Netrvalo to dlouho a v nádvoří zasedli penězoměnci. Farizeové totiž zakázali platiti v chrámě penězi řím-

¹⁾ Jóm tób 2, 61 c. 13. a Jer. Beza 61 c.

skými, aby tím neuznali nad sebou panství císařovo. Kdo chtěl přinést obět, musel mít peníze chrámové.²⁾ Jejich výměnu konali penězoměnci — k veliké škodě prostého a nezkušeného lidu, jenž neznal přesně hodnotu peněz.

Tak tomu bylo i ve chvíli, kdy vešel do nádvoří Ježíš. V okamžiku byl obklopen obchodníky, kteří mu dotěrně nabízeli své zboží. Jeho srdce naplnila hluboká bolest. Chvatně opustil toto místo a vešel do druhého nádvoří, aby se poklonil svému nebeskému Otci. Ale i tam zaléhal k jeho sluchu řev dobytka a prudké hlasy prodávajících a kupujících židů. Po chvíli povstal a jeho tvář zaplála božským hněvem. Ne, nedopustí, aby dům jeho Otce byl snížen a potupen.

Vyšel a chopil se provazu, který ležel na zemi, stočil jej v bič a počal šlehati do nejbližších obchodníků. V tu chvíli stal se veliký zázrak, větší, než se obyčejně domníváme. Zdálo se, jako by celým nádvořím svištěly neviditelné biče andělské a vzduchem neslo se hromové: »Nečiňte domu Otce mého domem kupeckým!« (Jan 2, 16). Zděšeně prchalo všechno před jediným člověkem, kterého ani neviděli a který je přece naplňoval tajemnou hrůzou. Netrvalo dlouho a prostranné nádvoří bylo úplně prázdné. Jen tu a tam stály hloučky poutníků

²⁾ Bechoroth 8, 7; Bellum Jud. 2, 21, 2.

a s úžasem pozorovaly neobyčejný výjev. Konečně odhodil Ježíš provaz, vrátil se zase do vnitřního nádvoří a poklekl. Nemodlil se dlouho. Po chvíli zaslechl kroky a do nádvoří vstoupila deputace kněží. Bylo viděti, že jsou velice rozčileni. Ó, jak rádi by ztrestali smělce, který se opovážil zakazovati, co oni sami dovolili. Ale neobyčejná událost je přece jen zarazila a mimoděk si vzpomněli na prorocká slova Malachiášova:

»Náhle přijde do chrámu svého panovník,
po kterém vy toužíte,
a posel smlouvy, kterého vy chcete.
Aj, přichází, praví Hospodin zástupů,
kdo však snese den příchodu jeho,
a kdož obstojí, až se objeví?
Jeť on jako tavící oheň
a jako lučidlo, kterým se bílí« (Mal. 3, 1-2).

Což kdyby tento záhadný cizinec byl opravdu přislíbeným Vykupitelem? Proto přistoupili váhavě k Ježíšovi a tázali se, jakým zázrakem může dokázati, že má takové právo (Jan 2, 18).

Po těchto slovech povstal Spasitel, zadíval se vážně na skupinu kněží a pravil slavnostně: »Zbořte chrám tento a ve třech dnech jej vzdělám« (Jan 2, 19).

Po tváři kněží přelétl úsměv; velice se jim ulevilo. Byli přesvědčeni, že stojí před nějakým náboženským fanatikem, snad je-

nom ubohým bláznem, který se domnívá, že je Vykupitelem. Proto ho odbyli posměšnou poznámkou: »Čtyřicet šest³⁾ let byl stavěn tento chrám a ty jej vzděláš ve třech dnech?« Trest mu neuložili. Je blázen, proto za nic nemůže. Jen mu přísně zakázali, aby nerušil pořádku a odešli. Ani si nepovšimli, že Ježíš ukázal při svých slovech na svoje vlastní tělo a předpověděl veliký zázrak svého zmrtvýchvstání (Jan 2, 21—22).

Velerada se zmýlila, jestliže se domnívala, že Krista umlčela. Právě naopak. Hned po velikonocích počal znova kazatelskou činnost a jeho stoupenců denně přibývalo. S dojemnou láskou přijímal každého a pomáhal, kde mohl. Neodmítl ani celníků a hříšníků a posadil se s nimi i za stůl. Bylo-li třeba, uzdravoval i v sobotu, kdy podle přísného učení farizejského měl býti naprostý klid. Pověst o velikých zázracích šířila se i za hranicemi a také pohané počali se dovolávat jeho pomoci. Velerada brzy vypožorovala, že ztrácí půdu pod nohama a přemýšlela o ráznějších opatřeních.

Vhodná příležitost naskytla se o druhých velikonocích. Ježíš přišel zase do Jerusalema a před očima farizeů uzdravil chudáka 38 let

³⁾ Herodes počal stavěti v 18. roce své vlády, tedy asi 20.—19. roku před Kristem. Pracovalo se po částech, aby bohoslužba nebyla ani na chvíli přerušena. Úplně dokončena byla stavba teprve za vladaře Albína (62—64 po Kr.).

nemocného. Bylo to opět v sobotu. Ještě více však je pobouřil rozkaz Spasitelův, aby šťastný ubožák donesl lůžko do svého domu. Nenávist dostoupila vrcholu, když se Ježíš nazval Synem Božím a stavěl se na roveň Otci. Narychlo svolána Velerada, která prohlásila Ježíše za rušitele soboty a po prvé vyslovena otázka, nebylo-li by lépe nepohodlného kazatele násilně usmrtiti (Jan 5, 18).

Kristus vyhnul se chystaným úkladům a odešel do Galileje, kde rozvinul úspěšnou činnost; ale farizeové na svého nepřítele nezapomněli. Vyzvali tamní stoupence, aby Spasitele bedlivě pozorovali (Luk. 6, 2. 7); pro jistotu vyslali několik mužů z Jerusalema, kteří si měli všimati jeho života (Mat. 15, 1) — avšak jejich zprávy zněly čím dále tím chmurněji. Prostý lid nedbal hanebných pomluv, které o něm roztrušovali (Mat. 9, 3. 34; 12, 24) a jeho láska k milovanému učiteli stupňovala se měrou netušenou. Docházelo k prudkým přestřelkám, v nichž Ježíš vítězil (Mat. 12, 1—13. 25—34) a veřejně káral převrácené zásady farizeů.

A ještě hůře bylo třetího roku, když přišel Ježíš na slavnost stánků do Jerusalema. Velerada vyslala několik vojinů, aby se zmocnili Spasitele (Jan 7, 32); když se vrátili s nepořízenou, došlo ve sboru k trapnému výstupu. Kristus měl býti odsouzen; pro rázný odpor Nikodemův sešlo s hlasování (Jan 7, 50 n).

Ale již druhého dne odvážíla se Velerada nového útoku. Pokus se ženou, dopadenou v cizoložství, se nezdařil (Jan 8, 1n); bouře propukla o chvíli později. Když Ježíš prohlásil, že byl již před Abrahamem, chápali se kamení, aby naň házeli (Jan 8, 59). Konána nová porada, v níž ustanoveno, aby každý byl vyloučen z náboženské obce židovské, kdo by uvěřil v mesiánské poslání Ježíšovo (Jan 9, 33). On sám byl stižen tímto trestem první a za zvuku trub vyobcován ze všech 400 synagog jerusalemských.⁴⁾ Hlasatel veřejně oznamoval, že nikdo nemá mluvit s Ježíšem, synem Marie z Nazareta, a poskytovat mu pomoci.⁵⁾

Kristus odešel do Zajordání a rozbouřená hladina se poněkud utišila. Byl to klid před bouří.

Pozorný čtenář jistě vytušil, že uvedené příčiny nevysvětlují dostatečně nenávist, s níž Velerada Spasitele pronásledovala. Pravý důvod třeba hledati docela jinde. Byl jím převrácený pojem, jaký si vytvořili židé o budoucím Vykupiteli. Poslyšme aspoň krátký obsah jejich růžových nadějí:

⁴⁾ Že jich bylo tolik, tvrdí Sanhedrin 6, 43.

⁵⁾ Jamar, Marie, mère de Jésus, Brusel, 1872, 272. V talmudu čteme (Sota 47, 1): Josue, syn Perachiúv, přinesl 400 trub a vyloučil Ježíše. Učinil to slovy: »Ježíš naváděl k čarodějství, dopustil se zločinu, který zakazuje Deuteronomium (13, 5—6) a byl pro Izraelity původcem hříchu.« Podle Sanhedr. 43, a stalo se to asi 40 dní před jeho smrtí.

V rozhodném okamžiku povedou všichni králové světa vražednou válku. Když bude nejhůře, zjeví se na cimbuří chrámovém neočekávaně Spasitel a jeho světlo zazáří po celé zemi. S dojemnou láskou promluví k utiskovaným Izraelitům: »Hodina vašeho vykoupení se přiblížila.«⁶⁾ Jeho slova vyvolají v celém světě veliký rozruch. Rozvadění národové se spojí a potáhnou proti Jerusalemu⁷⁾; v jejich čele nenáviděná říše římská.⁸⁾ Na pahorku sionském utkají se s Vykupitelem a budou krvavě poraženi.⁹⁾ Kdo se nepodrobí, bude usmrcen;¹⁰⁾ ostatní se stanou poplatníky národa židovského.¹¹⁾ Bývalí králové budou se pokládati za šťastné, bude jim dovoleno posluhovati potomkům Jakubovým.¹²⁾ Sídlním městem nové říše bude Jerusalema;¹³⁾ bude vystavěn z drahokamů¹⁴⁾ a do jeho hradeb poplynou poklady celého světa.¹⁵⁾

Takovými barvami si kreslili svého Vykupitele tehdejší Izraelité. A Ježíš? Bez ustání prohlašoval, že jeho říše bude jen du-

⁶⁾ Pesikta Rabbathi 162 a.

⁷⁾ 4. Esdr. 13, 33 n.

⁸⁾ Apokalypse Baruchova 39, 5—7.

⁹⁾ 4. Esdráš. 13, 1—11.

¹⁰⁾ Henoch 45, 3.

¹¹⁾ Midraš k žalmu 68, § 15.

¹²⁾ Tosefta Sota 4, 1.

¹³⁾ Pesikta Rabbathi 35.

¹⁴⁾ Pesikta 135 b.

¹⁵⁾ Oracula Sibyllina 4, 145 n.

chovní; káral apoštoly, když si zamlouvali přední místa v jeho království. Nejvíce vynikne, kdo se v něm pokoří nejhlouběji. Přišel spasit, ne zatracovat; třtiny nalomené nedolomil a knotu ještě doutnajícího neuhasil. Proto volal všechny, židy i pohany, a každému sliboval občerstvení. Bez obalu tvrdil, že největší podíl z jeho vykupitelských darů dostanou pohané.¹⁶⁾ Bránil se, kdykoliv ho nadšení zástupové chtěli provolati králem. Bohatým hrozil strašným »Běda«, zato blahosлавil chudobu a radil pohrdati statky pozemskými. Svým věrným stoupencům předpovídal na světě kříž a pronásledování.

Ne, nic se nedivím, že vůdcové národa izraelského nenáviděli Ježíše a vášnivě volali: »Nechceme, aby tento kraloval nad námi« (Luk. 19, 14). Byli příliš pyšní, aby sklonili koleno před chudým »tesařem« z Nazareta (Mat. 13, 55). Pohrdli vyvoleným kamenem Božím; proto jím byli na konec rozdrceni (Mat. 21, 44).

¹⁶⁾ Je skoro neuvěřitelné, jak málo přáli židé spásy ostatním národům pohanským; Isaiášova (11, 10) slova naplňovala mnohé hněvem a zlostí. V Berešit Rabba (110, 3) čteme dokonce rouhavou poznámku: »Izrael nebude potřebovati poučování od Krále-Mesiáše.«

2. VZKŘÍŠENÍ LAZAROVA.¹⁷⁾

Asi v polovině února onemocněl v Betanii Lazar. Jeho sestry Marie a Marta nedělaly si s počátku přílišných starostí; takových chorob bývalo na konci zimy po každé mnoho. Vzduch byl ještě studený a skoro stále poprchávalo.¹⁸⁾ Po několika dnech nastal hrozivý obrat. Horečka stoupala a sil bratrových ubývalo. V této tísní vzpomínala Maria stále na Ježíše: »Škoda, že odešel. Pomohl by jistě, protože jejich rodinu tolik miloval.« Konečně se svaté sestry rozhodly, že za ním pošlou do Zajordání rychlého posla. Do rukou mu vtiskly lístek, na nějž napsaly ve chvatu jedinou větu: »Pane, aj, kterého miluješ, nemocen jest.« Důtklivě mu přikazovaly, aby si pospíšil a nikde se nezdržoval.

Posel odešel, ale důvěra obou sester měla býti podrobena trpké zkoušce. Již druhého dne ráno bratr dokonal¹⁹⁾ a po tehdejších zvy-

¹⁷⁾ Vypravuji o něm podrobněji, poněvadž rozhodlo osud Spasitelův. Použil jsem výborné knihy Hoppe-ovy, Kristus, můj život, IV, 286 n.

¹⁸⁾ Zima je v Svaté zemi jiná než u nás. Mrzne obyčejně jen v polohách vyšších, jinde prší.

¹⁹⁾ O této podrobnosti dovídáme se nepřímou z evangelia Janova. Když Kristus přišel do Betanie, byl Lazar již čtvrtý den v hrobě. Podle toho zemřel asi v tutéž dobu, kdy posel přednášel prosbu obou sester. Podle poznámky Janovy (11, 5) zůstal totiž Spasitel ještě dva dny za Jordánem; právě tak dlouho trvala cesta do Betanie.

ku byl ještě před večerem pochován.²⁰⁾ Maria a Marta osaměly. V jejich duši bylo tak smutno a mělo být ještě temněji. Druhého dne vrátil se posel, ale jeho zprávy velice zklamaly. Ježíš nepomohl; ani neslíbil, že přijde. Vzkázal jen: »Nemoc ta není k smrti, nýbrž k slávě Boží, aby Syn člověka byl oslaven skrze ni« (Jan 11, 4). »Není k smrti« — a v nedalekém hrobě leželo tělo jejich milovaného bratra! A přece nezoufaly. V jejich nitru se zvolna rozednívalo. Byly přesvědčeny, že slova Ježíšova jsou neklamná. Splní se jistě; věřily, i když nerozuměly.

Ale minul druhý den, slunce již zapadalo po třetí a po velikém divotvorci ani stopy. »Zapomněl na nás«, hlodalo v duši obou sester a tato myšlenka zraňovala je více než sama smrt bratrova. Zvláště citlivá Maria trpěla velice a po její tváři stékaly bohaté slzy; opuštěnost od Ježíše byla jí nesnesitelná. Či snad si vzpomněl na její minulý život? Kolikrát již oplakala proviny svého mládí a styděla se za to, co dříve milovala.

Teprve čtvrtého dne rozlétla se vesničkou překvapující novina: »Ježíš přišel.« V domě Lazarově dověděla se o ní první Marta. Bez odkladu chvátala za Spasitelem; na sestru v tu chvíli ani nevzpomněla.²¹⁾

²⁰⁾ Zemřel-li kdo ráno, míval pohřeb téhož dne k večeru; skonali-li odpoledne, odkládali pohřeb na druhý den.

²¹⁾ Zázrak, který chtěl Kristus učiniti, byl tak neoby-

Netrvalo dlouho a stála před Ježíšem. Radostí ani nepozdravila.²²⁾ Již první slova prozrazovala bolest, která ji tolik skličovala: »Pane, kdybys byl tu byl, bratr můj nebyl by umřel« (Jan 11, 21). Skoro slyšíme tichou výčitku, kterou činí milující sestra božskému Spasiteli. Sama se zalekla, jak to mohla tak říci. Proto hleděla zmírniti jejich bodavý tón a důvěrně dodala: »Však i nyní vím, že začkoli požádáš Boha, dá tobě Bůh« (Jan 11, 22).

S nekonečnou láskou zahleděl se Ježíš na oddanou služebnici, která nepozbyla víry ani v tak těžkém okamžiku a slavnostně pravil: »Vstane zase bratr tvůj.«

Vlna radosti zalila v tu chvíli duši Martinu, ale jen na okamžik. V zápětí ozvala se trapná pochybnost, o kterém vzkříšení Kristus mluvil. Aby nabyla jistoty, prohodila: »Vím, že vstane při vzkříšení v den poslední.« Ježíš neprozradil své veliké myšlenky; zato hleděl oživit sestrinu víru. Proto pravil: »Já jsem vzkříšení a život; kdo věří ve mne, byť i umřel, živ bude, a každý, kdo žije a ve mne věří, neumře na věky. Věříš-li tomu?« Rozuměla Marta hlubokým slovům Spasitelovým? Nevíme; zato její víra rozhořela

čejný, že bylo potřeba jakési přípravy. Nečekaná radost mohla i zdraví sester ohroziti. Proto delší řeči Spasitelovy.

²²⁾ Aspoň evangelista (Jan 11, 20) o tom nepraví nic; u Marie na tuto okolnost výslovně upozornil (Jan 11, 32).

se jasným plamenem. Nadšeně zvolala: »Ano, Pane, já jsem uvěřila, že ty jsi Kristus, Syn Boha živého, kterýž jsi přišel na tento svět.«

Domluvila a Ježíš převedl hovor na Marii. Marta pospíšila, aby ji přivedla. Seděla dosud za stolem a plakala. Kolem dokola stál hlouček známých židů, kteří přišli až z Jerusalema, aby ji potěšili. Jejich slova rozrývala ještě hlouběji bolestnou ránu, protože jí mimoděk připomínala zklamanou důvěru v Ježíše nazaretského.

Vtom vešla Marta. Přistoupila až k samému stolu, sklonila se k zarmoucené sestře a pošeptala jí do ucha: »Mistr je zde a volá tě.« Kratinká věta působila kouzelným dojmem a probudila Marii z její ztrnulosti. Povstala a vyběhla z domu. Udiveně pohlédli za ní přítomní židé. »Jde k hrobu, aby tam poplakala,« byla jejich první myšlenka. Šli za ní, aby jí byli nablízku. Teprve za vesnicí uviděli Ježíše.

Zatím došla Maria k Spasiteli a marně se snažila potlačit bolest, která ji tížila. Padla k jeho nohám (Jan 11, 32) a zalila je proudem hořkých slz. Pozvedla k němu uplakané oči a pravila přerývaným hlasem: »Pane, kdybys byl zde byl, bratr můj nebyl by umřel.« Přítomní dali se do pláče a zraky všech zahleděly se na Ježíše. Povstal z místa, na kterém seděl a tázal se: »Kde jste jej položili?«

Všichni se zvedli a kráčeli k hrobu. Do

řeči nebylo nikomu. V oku Ježíšově se zaleskla slza. Všimli si toho a šeptali jeden k druhému: »Hle, kterak ho miloval.« Tu a tam bylo slyšeti tichou poznámku: »Nemohl-liž ten, jenž otevřel oči slepého od narození, učiniti, aby byl tento neumřel?« (Jan 11, 37).

Došli až k hrobu. Byla to jeskyně, do níž se sestupovalo po schodech; její otvor byl zavalen velikým kamenem. Ježíš se zastavil. Zahleděl se na hrob, v němž odpočíval milovaný přítel a jeho svatým tělem zalomcoval znova bolestný pláč. Vzpomněl, jak po několika týdnech bude sám dřímati na Kalvarii. Pojednou se obrátil k přítomným a pravil vážným hlasem: »Odvalte kámen!«²³⁾

Všichni se zahleděli udiveně na Krista. Jen Marta přistoupila až k samému Spasiteli a pravila mu sotva slyšitelně: »Pane, již zapáchá, neboť je čtyři dny v hrobě.« S jemnou výčitkou odpověděl jí Ježíš: »Neřekl jsem ti, budeš-li věřiti, že uzříš slávu Boží?« (Jan 11, 40). Ještě jednou povel Kristus: »Odvalte kámen!« Pomalu, skoro bych řekl, nedůvěřivě, přistoupilo několik mužů a pracně odšinuli kamennou desku. Z temného hrobu se vyvalil mrtvolný zápach; všichni mimoděk ucouvli. Hluboké ticho. Nikdo ani nedý-

²³⁾ I tato zdánlivě nepatrná podrobnost měla veliký význam. Kristus se chtěl zabezpečiti proti možné námitce, že Lazar byl mrtev pouze zdánlivě; proto sám se hrobu ani nedotkl.

chal. Napětí dostoupilo vrcholu. Jen Kristus zůstal úplně klidný. Pojednou pozvedl oči k modrému nebi a z jeho úst zněla dojemná modlitba: »Otče, děkuji tobě, že jsi mne vyslyšel. Já jsem věděl, že mne vždycky slyšíš, ale pro zástup, který kolem stojí, řekl jsem to (hlasitě), aby uvěřili, že ty jsi mne poslal« (Jan 11, 41-42).

Domluvil, popošel na samý okraj hrobu, naklonil se poněkud dopředu a zvolal silným hlasem: »Lazare, pojď ven!«

Všichni sebou bezděky trhli a zadívali se do temného hrobu. V tom okamžiku vykřikli a počali zděšeně ustupovati. Mrtvola sebou opravdu pohnula a namáhavě povstala; těsný obal jí svíral nohy, plátěná rouška kryla obličej. Zvolna stoupala po kamenných schodech, na samém prahu se zastavila. Všichni zůstali jako ohromeni; do strašlivého ticha zavzněl povzbuzující hlas Kristův: »Rozvažte ho a nechte, ať odejde!«

Zvolna, nesměle blížili se apoštolé k tajemnému zjevu. Ruka se jim chvěla, když sahal po jeho hlavě a strhovali roušku, která ji zakrývala. Objevila se živá tvář. Jásavý výkřik. Všichni se tlačí k Lazarovi, aby se přesvědčili o velikém zázraku. Někteří pláč radostí, jiní klekají před Spasitelem a líbají jeho svaté ruce. Živý bratr objímá své drahé sestry, nadšení roste, na návrat nikdo ani nepomýšlí. Opět musel zakročiti Kristus a vyzvát přítomné, aby se rozešli.

Bleskem rozlétla se zázračná zpráva po Betanii a vyvolala nepopsatelný rozruch. Se všech stran sbíhali se zvědavci a čekali na průvod, který se zvolna blížil. Viděli odnášeti pohřební plátina a konečně spatřili samého Lazara. Toho dne mluvilo se v dalekém okolí jen o Ježíšovi; do večera byl na nohou i Jerusalema a do Betanie hrnul se nepřetržitý proud městského lidu. Tisíce uvěřily v mesiánské poslání Ježíšovo. Velerada zuřila, zakazovala, vše nadarmo; nikdo si jejích hrozeb ani nevšiml. A mělo býti ještě hůře.

3. VELERADA ODHLASOVALA SMRT JEŽÍŠOVU.

Počátkem března²⁴⁾ konali židé svátek Purim. Vděčně vzpomínali na dobrodiní, jež jim prokázala hrdinná Èster. Obětovala Amana, aby zachránila svůj národ. Slavnost byla ve veliké oblibě a lákala do Jerusalema četné zástupy poutníků. Bylo se také nač dívati.²⁵⁾ V chrámě se čtla vítězná kniha Èster²⁶⁾ a radostná nálada se přelévala i na ulici. Městem procházela jásavá hudba, po náměstích se proháněly pestře zdobené postavy. Na

²⁴⁾ Přesně 14. a 15. dne měsíce Adaru, který zabíral polovinu února a března.

²⁵⁾ Slavnost původně náboženská stala se v době Kristově jakýmsi židovským masopustem.

²⁶⁾ Jer. Megilla 70 d.

střechách trčely šibenice, na kterých se hou-
pala slaměná podoba Amanova.

Také letos přicházely se všech stran větší
nebo menší hloučky věřících a jerusalemští
obchodníci slibovali si bohaté zisky. Těšili
se marně. Jakmile poutníci zaslechli o Laza-
rovi, opouštěli město a chvátali do Betanie,
která byla jen $\frac{3}{4}$ hodiny od Jerusalema.
Chrám zel prázdnotou; nebylo skoro nikoho,
kdo by velebil Mardochea a provolával han-
bu lstivému Amanovi.

Zcela jinak bylo v Betanii. Jak se dovídá-
me z evangelia (Jan 11, 45), působil zázrak
jako blesk s jasného nebe. O jeho pravdi-
vosti nebylo možno pochybovati; svědků
bylo příliš mnoho a stále se hlásili noví. Řady
přátel Ježíšových rostly jako lavina.²⁷⁾ Šťast-
ní poutníci nemlčeli a po návratu do Jerusa-
lema vypravovali všude o svých hlubokých
dojmech. Cesta do Betanie hemžila se po
celý den četnými chodci.

S netajeným vztekem pozoroval Kaifáš
z chrámu tento nezvyklý obraz²⁸⁾ a v jeho
duši se rodila myšlenka zrovna ďábelská.
Zázraku popříti nemohl, protože prázdňý
hrob mluvil příliš hlasitě. Věřiti nechtěl; žilo
se mu pohodlněji v domněnce, že smrtí vše

²⁷⁾ Latinský překlad (Jan 11, 45) zatemnil poněkud
účinek zázraku. Podle řeckého originálu uvěřili v š i -
c h n i, kteří přišli a událost na místě studovali.

²⁸⁾ Cesta běžela údolím cedronským a z chrámu bylo
ji dobře viděti.

končí, jak učili saduceové.²⁹⁾ dlouho uvažoval, konečně mu zasvitla blahá naděje. Proč by se nemohl opakovati v dějinách osud Amanův? Ohrožuje-li Ježíš Kaifášovu budoucnost, musí zemřítí.³⁰⁾ Je pravda, až dosud se o to pokoušel marně;³¹⁾ dnes bude šťastnější, protože půda je lépe připravena.

Napadlo ho, aby se netázal nikoho a jednal samostatně. Chrámová stráž je dosti silná, aby se zmocnila nenáviděného Galilejského. Po každé tuto myšlenku zapudil. Ohled na vlivné farizeje vázal mu ruce. Lpěli dosud celou duši na zákoně Mojžíšově; proto by nesvolili, aby Ježíš byl utracen bez právního rozsudku.³²⁾

Zašel k Annášovi a přednesl návrh na svolání Velerady. Svého krvavého úmyslu neprozradil. Čekal najisto, že také druzí budou míti stejnou myšlenku; možná nenávisť lidu zastihne jiného. Pro jistotu otázel se také vynikajících farizeů; nenamítali nic.

²⁹⁾ Sr. Mar. 12, 18. Také Kaifáš byl stoupencem jejich neblahé sekty.

³⁰⁾ Právě této podrobnosti dovolává se Belser (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 6), aby dokázal, že sezení Velerady konalo se na svátek Purim.

³¹⁾ Jan 5, 18; 7, 30. 45; 8, 58 a 10, 31.

³²⁾ Zahn, *Das Evangelium des Johannes*, Lipsko, 1908, 486. Také Docrr (*Der Prozess Jesu in rechtsgeschichtlicher Beleuchtung*, Berlín, 1920, 11) pokládá za jisté, že hlavním důvodem bylo v tomto okamžiku vzkříšení Lazarovo.

Proto povolal několik sluhů chrámových³³⁾ a rozeslal je po členech Velerady. Měli se večer sejít k důležité poradě;³⁴⁾ jejího předmětu blíže neoznačil. Protože Jerusalemem byl přeplněn stoupenci Nazaretského, bylo třeba jednati opatrně. Schůze měla zůstat úplně tajnou. Aby nepůsobil zbytečně rozruchu, vyhnul se místnostem, v kterých se obyčejně scházivali.³⁵⁾ Smíme-li věřit starým pramenům, měli se výjimečně shromáždit v jeho letohrádku. Byl jižně od Jerusalema a skrýval se v bujném zeleni zahrad na pahorku Džebel Abu Tór. Křesťanská tradice nazvala vršek velice vhodně Horou zlých rad.³⁶⁾

Slunce již zapadlo a v ulicích jerusalemských se rozložila hluboká tma. Denní ruch zvolna pomasínal, jen tu a tam bylo ještě slyšet dovádívou hudbu. Zato v pustém údolí Ennomském bylo velice živo. Se všech stran

³³⁾ Evangelisté zmiňují se o nich častěji. Konali hrubší práce chrámové, vyřizovali potřebné vzkazy, pečovali o pořádek při bohoslužbě a vykonávali menší tresty.

³⁴⁾ Kdy se konalo památné sezení, není úplně známo. Grimm (*Das Leben Jesu*², Řezno, 1910, V, 169—170) je klade do druhé poloviny ledna; většina do února (Sýkora, *Umučení a oslavení Ježíše Krista*, Praha, 1896, 15). Ještě nejvíce se mi zamlouvá myšlenka Belserova (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 6), že schůze byla na svátek Purim.

³⁵⁾ Pravidelné schůze se konaly v blízkosti chrámu a bývaly v pondělí nebo ve čtvrtek.

³⁶⁾ Meschler, *Der göttliche Heiland*², Freiburg, 1906, 435 a Fouard-Pecká, *Život Ježíše Krista*, Brtnice, 1924, 331.

se vynořovaly temné postavy, ztrácely se pod košatými stromy v zahradě Kaifášově a mizely v nádherně osvětlené hodovní síni, kde se měla konati porada. Na všech bylo pozorovati velikou zvědavost. Tázali se marně; jen málo jich vědělo, proč byli tak náhle povoláni a ti slíbili mlčeti.

Trvalo dosti dlouho, než bylo všech³⁷⁾ 71 členů³⁸⁾ pohromadě. Většinu z nich známe i jménem.³⁹⁾ Kněžská třída měla 18 zástupců; mnozí z nich vedli život velice málo příkladný. O pěti synech Annášových mluví sám talmud s hrůzou a odporem. Skupina zákonníků měla 14 členů, starších bylo 29. Jak se dovídáme z Josefa Flavia,⁴⁰⁾ bývali vybíráni větším dílem z jerusalemských zbohatlíků a cele oddáni hmotařským zásadám strany saducejské.

³⁷⁾ Doerr (Der Prozess Jesu in rechtsgeschichtlicher Beleuchtung, Berlín, 1920, 9) pokládá za pravděpodobné, že sezení bylo jen částečné — ač nepopírá druhou možnost. Jeho výklad se mi nezamlouvá. Nebyla-li porada všeobecná, nikdy si nevyložíme, proč byl přítomen Josef z Arimatie a Nikodem, kteří museli býti aspoň podezřelí. Sepp-Haneberg (Leben Jesu⁴, Mnichov-Řezno, 1901, IV, 399) zase tvrdil, že Kaifáš svolal jen menší sbor, který měl 23 členů. Je pravda, že směl rozhodovati také v otázkách hrdelních (Sanhedr. 1, 4 a 4, 1), avšak nepravého proroka směla souditi jen Vclerada (Sanhedr. 1, 5).

³⁸⁾ Nesprávně udávají někteří spisovatelé 72; tolik členů měla židovská akademie (Sebachim 1, 3).

³⁹⁾ Lémann, Valeur de l'assemblée qui prononça la peine de mort contre Jésus-Christ³, Paříž, 1881, 24 n.

⁴⁰⁾ Antiqu. 18, 1, 4.

Konečně vstoupil i Kaifáš⁴¹⁾ a posadil se na povýšeném místě.⁴²⁾ Po východním způsobu rozložili se ostatní po prostřeném koberci. Počala památná schůze.⁴³⁾ Velekněz uvítal shromáždění a přešel k situaci, jak se v posledních dnech vytvořila. Připomněl, jak Velerada vyloučila Ježíše z náboženské obce židovské a stejným trestem pohrozila každému, kdo by uvěřil v mesiánské poslání Nazaretského. Události v Betanii však dokázaly, že jeho vliv velice podceňovali. Pod samými hradbami jerusalemskými osmělil se přestoupiti zákaz nejvyššího sboru. Dosavadní prostředky se neosvědčily; třeba užítí ráznějších. Svou promluvu zakončil důtklivou výzvou: »Co děláme,⁴⁴⁾ protože tento

⁴¹⁾ Význam jména je dosud pochybný. Někteří je překládají »kamenník« (Sepp-Haneberg, *Leben Jesu*, Mnichov-Řezno, 1901, IV, 404), nebo »utiskovatel« (Smith-Fuller, *A Dictionary of the Bible*², Londýn, 1893, I, 479); jiní v něm spatřují narážku na rodné město veleknězovo. Podle jejich dohadu pocházel z Kaify na Karmelu. Delitzsch (*Zeitschrift für Lutherische Theologie*, 1876, 594) navrhuje čísti raději Kajjafá; etymologii nepodává.

⁴²⁾ Protože evangelista (Jan 11, 49) nazývá Kaifáše »jedním z nich«, domníval se Godet (*Commentaire sur l'évangile de s. Jean*⁴, Neuchatel, II, 152), že toho dne nepředsedal. Jeho výklad se mi nezamlouvá. Spíše bych řekl, že schůze měla ráz přátelský; proto se tolik nedbalo ustálených forem.

⁴³⁾ Hofmann (*Das Leben Jesu nach den Apokryphen*, Lipsko. 1851, 331) otiskl podrobný protokol tohoto sezení. Je psán hebrejsky a byl nalezen v mramorové skřínce nedaleko Neapole. Je pozdějším padělkem.

⁴⁴⁾ Některé latinské rukopisy čtou »co uděláme«,

člověk⁴⁵⁾ činí mnoho divů. Necháme-li ho tak, všichni uvěří v něho; i přijdou Římané a vezmou naše místo i národ« (Jan 11, 47—48).

Zastavme se na chvíli u slov Kaifášových a projděme v duchu jejich bohatý obsah.

Velerada neměla se teprve zabývatí otázkou, má-li se proti Spasiteli vystoupiti; to pokládal velebně za samozřejmé. Měla navrhnouti účinné prostředky, jak nepohodlného kazatele navždy umlčeti.

Příznačným je způsob, jakým Kaifáš svůj návrh odůvodňoval. Nepopíral zázraků Ježíšových,⁴⁶⁾ ale také neuznal jejich božského původu.⁴⁷⁾ Zato tím důrazněji upozornil na hrozné následky, bude-li Velerada postupovati tak polovičatě. Úmyslně nanášel tem-

řecké »co děláme«. Právem. Slova nejsou tak otázkou jako spíše údivem a zvoláním.

⁴⁵⁾ Někteří exegeté viděli v slovech potupu Spasitelovu. Nemám v úmyslu býti obhájcem Kaifášovým. Pozdější události dokázaly, že byl schopen ještě horších věcí. Jsem však přesvědčen, že Kaifáš v své řeči Ježíše jmenoval; proto mohl užiti na konci těchto slov.

⁴⁶⁾ Spitta (*Das Johannes-Evangelium als Quelle der Geschichte Jesu*, Göttinky, 1930, 255) tvrdil, že těchto slov nemohl promluvit nepřítel Ježíšův; proto je pokládal za smyšlenku některého křesťana. Dobře mu odpověděl Kuinoel (*Evangelium Joannis*, Lipsko, 1812, 503), že »zázraky« (σημεία) nejsou po každé projevem božské moci. U sv. Matouše (24, 24) nazývá Kristus tímto jménem podvodné divy Antikristovy.

⁴⁷⁾ Jak si farizeové vykládali divy Spasitelovy, dovídáme se častěji z evangelií. Podle Mat. 12, 24 je připisovali samému ďáblu.

nější barvy, aby učinil hlubší dojem. Řady stoupenců Ježíšových porostou, až celý národ přejde do jeho tábora. Provolají ho králem a podají Římanům vítanou záminku, aby ještě více omezili jejich samostatnost. Velelada přijde o poslední zbytek moci, kterou si dosud uchovala. Vítězné vojsko rozdupe národ a království Davidovo sklesne na pouhou provincii.

Kaifáš sotva věřil tomu, co tvrdil.⁴⁸⁾ Věděl až příliš dobře, že Spasitel odmítl dosud po každé královskou důstojnost, kterou mu nabízeli. Jeho slova byla vypočtena pro farizeje, kteří viděli v Římu stálé nebezpečí. Velekněz sotva tušil, jak hluboko nám dal nahlédnouti do své saducejské duše. S nadvládou římskou byl úplně spokojen, protože mu pomohla přitlačit ke zdi mnohem silnější farizeje. Lekala ho jen myšlenka, aby při možném převratu (mesiánském) nepřišel o svůj výnosný úřad. Blaho národa bylo mu vedlejší; proto je položil teprve na druhé místo.⁴⁹⁾ Na zájmy náboženské v tu chvíli ani nevzpomněl;⁵⁰⁾ úmyslně se vyhnul této

⁴⁸⁾ Godet (Commentaire sur l'évangile de s. Jean, Neuchatel, II, 151) a Fillion (L'évangile selon s. Jean, Paříž, 1897, 236) pokládali za možné, že obava veleknězova byla míněna vážně; jejich důvody však nepřesvědčují.

⁴⁹⁾ Ještě jasněji vyslovuje tuto myšlenku původní text řecký: ἡμῶν καὶ τὸν τόπον καὶ τὸ ἔθνος.

⁵⁰⁾ Proto neužil ani slova λαός, které označovalo Izraelity jako národ vyvolený; jsou mu jen jednotkou politickou (ἔθνος), jako ostatní pohané.

ožehavé otázce, protože by byla vedla k rozkolu v samé Veleradě.⁵¹⁾

Po těchto poznámkách můžeme sledovati dále vývoj událostí.

Kaifáš domluvil a jeho slova vyvolala bouři souhlasu. Počala debata, ale tvář veleknězova se víc a více zachmuřovala. Viděl, že chybil. Schůze byla svolána příliš narychlo a protichůdné strany se nemohly napřed dohodnouti o společném postupu. Jejich mínění se velice rozcházela. Navrhovali četné prostředky, ale ani jediný se nezmínil o smrti Ježíšově; kdo na ni myslel, bál se osudné slovo pronést, aby naň nepadla odpovědnost. Zvláště farizeové zklamali úplně. Obava o přízeň lidu zavírala jim ústa; již před několika lety přičinili se o smrt Jana Křtitele (sr. Mat. 21, 24n) a dosud jim toho nezapomněl. Jiní ukazovali na všeobecnou známost zázraků Ježíšových, kterých nelze jen tak odbýti; někteří se báli bouří v Galilei, kde měl Spasitel nejvíce stoupenců. Velerada zakolísala; rozvážnější počali se zastávat Ježíše a zrazovali před ukvapením. Josef z Arimatie (Luk. 23, 51) protestoval s Nikodemem (Jan 7, 50—51) proti nezákonnému postupu, bude-li bez předchozího vyšetřování vynesena rozsudek.

⁵¹⁾ Jak velice se různily náboženské představy farizeů a saduceů a jak snadno docházelo k roztržce, vidíme v Skutcích apoštol. (23, 7 n). Podobně tvrdí i Calmès, *L'évangile selon s. Jean*, Paříž, 1904, 337.

Kaifáš poslouchal chvíli mlčky. Jakmile zpozoroval, že se vážky kloní ve prospěch Ježíšův, zlostně vybuchl: »Vy nic nevíte, ani na to nemyslíte, že jest vám prospěšné, aby jeden člověk zemřel za lid, a ne aby celý národ zahynul« (Jan 11, 49—50).

Slova Kaifášova až překvapují. Bez obalu prohlašuje bázlivou kolísavost Velerady za nedostatek. Váhají, protože dosud nedomyslili. Jediným možným východiskem je smrt Ježíšova;⁵²⁾ vše ostatní zůstane ranou do vody.⁵³⁾ Také po stránce obsahové je výpověď Kaifášova velice pozoruhodná; ukazuje, jak mohlo dojít k Velikému pátku. Nešlo o právo a spravedlnost; rozhodujícím měřítkem měl býti osobní prospěch. Otázka viny pošluta úplně stranou; po prvé se tu setkáváme se zásadou: »Účel posvěcuje prostředky.«⁵⁴⁾

Kaifáš netušil, že v tu chvíli promluvil jeho ústy Duch svatý; ani my bychom to nevěděli, kdyby nás na to neupozornil sám evangelista. Praví doslova: »To však neřekl

⁵²⁾ Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 4.

⁵³⁾ Kaifáš byl saducejem, o kterých nám dochoval Josef Flavius obraz velice málo lichotivý. Jejich chování bývalo neurvalé; ani k svým stoupencům neměli lásky a jednali s nimi jako s cizinci (Bellum 2, 8, 14). Při soudech bývali ještě bezohlednější než sami farizeové (Antiqu. 20, 9, 1).

⁵⁴⁾ Lagrange, L'évangile de Jésus-Christ, Paříž, 1930, 410.

sám ze sebe, nýbrž jsa toho roku⁵⁵⁾) nejvyšším knězem, prorokoval, že Ježíš měl umřít za národ, a nejen za národ, nýbrž aby shromáždil v jedno také ty dítky Boží, které byly rozptýleny« (Jan 11, 51—52).

Vidím, jak po tvé tváři přelétl údiv. Nechápeš, jak by mohl Duch svatý schvalovati největší zločin, kterého se kdy člověk dopustil. Mimoděk tě napadá trapná pochybnost, proč trestal Bůh národ izraelský, splnil-li smrtí Kristovou jeho svatou vůli. Lekáš se zbytečně. Ve výroku Kaifášově musíme přesně rozlišovati dva prvky: vra-

⁵⁵⁾ Evangelistova poznámka (Jan 11, 51), že Kaifáš byl veleknězem »toho roku«, zavdala podnět k četným vědeckým sporům. Jistě nesprávně rozuměl větě sv. Jeronym (In Matth. 26, 57; ML 26, 209), že Kaifáš zastával svůj úřad pouze jediný rok; z dějin se dovídáme, že byl veleknězem od 18—36 po Kr. Jiní šli ještě dále a vinili evangelistu z omylu. Pěkně jim odpovídá Tillmann (Das Johannes-evangelium übersetzt und erklärt⁴, Bonn, 1931, 223): »Kdo věděl tolik o zvycích židovských, jistě znal také trvání úřadu velekněžského.« Většina moderních exegetů vidí v poznámce Janově pouhé upozornění, že věčně památného roku byl veleknězem Kaifáš. Z katolíků jmenuji aspoň Knabenbauera (Comment. in Evang. sec. Joannem, Paříž, 1898, 368), z protestantů Zahna (Das Evangelium des Johannes, Lipsko, 1908, 487). Ostatně máme nepopiratelné důkazy, že v době Kristově trvala důstojnost velekněžská opravdu jediný rok a byla pronajímána tomu, kdo nabídl nejvíce (Antiqu. 18, 2, 2); proto lká babyl. traktát Joma (9 a): »Kněžská důstojnost kupovala se za peníze a velekněží se střídali každých dvanácte měsíců.« Aspoň museli býti znova potvrzeni (Joma 8 b). Celou otázku probírá všestranně Holzmeister, Zeitschrift für kathol. Theologie, 1920, 306—312.

žedný návrh a slova, kterými svou myšlenku pronesl. První byl smutným plodem jeho převráceného srdce a proto hříchem. Jinak je tomu se slovy. Bůh sám vedl nehodného kněze, aby použil právě takových slov, poněvadž tak dobře vyjadřovala účel vykupitelské smrti Kristovy.⁵⁶⁾

Odvaha Kaifášova zapálila. Výtka, kterou vmetl Veleradě do tváře, působila; nikdo nechtěl býti zpátečníkem a slabochem.⁵⁷⁾ Při hlasování usneseno zdrcující většinou, aby Ježíš byl usmrcen; jak ortel provést, nebylo však stanoveno.⁵⁸⁾ Na Spasitele vydán zatykač a slíbena odměna každému, kdo by prozradil místo jeho pobytu.⁵⁹⁾

Vítězství Kaifášovo bylo dokonalé. Protest Josefa z Arimatic (Luk. 23, 51), Nikodema (sr. Jan 7, 50) a snad i Gamaliele (sr. Skutky 5, 34n) vyzněl naprázdno.⁶⁰⁾ Pěkně

⁵⁶⁾ Tak na př. Knabenbauer, Comment. in Evang. sec. Joannem, Paříž, 1898, 368.

⁵⁷⁾ Kolikráte se již opakovala v dějinách taktika Kaifášova! Církev by neměla tolik nepřátel, kdyby bylo méně lidské bázně!

⁵⁸⁾ Doerr, Der Prozess Jesu in rechtsgeschichtlicher Beleuchtung, Berlín, 1920, 14.

⁵⁹⁾ Doerr, tamtéž.

⁶⁰⁾ Židovští spisovatelé pokoušejí se svaliti všecku vinu na Piláta. Friede (Der Kreuzestod Jesu, Berlín, 1914) na př. »dokázal«, že Velerada neučinila proti Spasiteli nic; musel však obětovati celý Nový zákon a evangelisty nazvati lháři. Otázku probírá pěkně Aicher, Der Prozess Jesu, Bonn, 1929, 23 n.

dodává k celé události sv. Augustin:⁶¹⁾ »Velekněží a farizeové svolali radu a pravili: »Co děláme?« A přece neřekli: »Věřme!« Tito zlotřilí lidé úsilovněji přemýšleli, jak by uškodili a zahubili, než jak by sami unikli záhubě . . . Báli se ztráty časného zisku, na život věčný ani nepomyslili; na konec pozbyli obojího.«

Velerada se rozešla, ale ani přátelé Ježíšovi nelenili. Časně zrána pospíšil Josef z Arimatie za milovaným Mistrem a pověděl mu o včerejším rozhodnutí.⁶²⁾ Kristus opustil nevděčné Judsko a odešel tajně do města Efremu (Jan 11, 54), vzdáleného 25 km severovýchodně od Jerusalema;⁶³⁾ na jeho troskách rozkládá se dnes rozkošná vesnička Tajjibeh.⁶⁴⁾ Leží na kopci, z kterého je viděti do širého okolí; proto bylo možno vyhnouti se včas hrozícímu nebezpečí. V skalách bylo mnoho přirozených a umělých jeskyň, které usnadňovaly úkryt. Na východě se rozkládala poušť, kde mohl

⁶¹⁾ In Joannis evang. tract. 49, 26; ML 35, 1757.

⁶²⁾ Tak se domnívá Kralik (Jesu Leben und Werk, Kempten, 1904, 350) a jeho dohad je velice pravděpodobný.

⁶³⁾ Podle Josefa Flavia (Bellum 4, 9, 9) leželo nablízku starozákonního Bethelu.

⁶⁴⁾ Nesprávně je hledal Caspari (Chronologisch-geographische Einleitung in das Leben Jesu, Hamburk, 1869, 158) v údolí Fára a Ollivier (La passione, Řím, 1892, 32) dokonce za Jordánem.

Ježíš nerušeně rozmlouvati se svými učedníky.⁶⁵⁾

4. CESTA DO BETANIE.

Ježíš se skrýval již skoro celý měsíc v tichém Efremu⁶⁶⁾ a poučoval apoštoly. Zato v ostatní Palestině byli velice rozechvěni. Každého večera vycházely hloučky mužů na okolní návrší a pozorovali oblohu; jakmile zazáří úzký srpek nového měsíce, budou za čtrnáct dní velikonoce.⁶⁷⁾ Konečně zaplály na kopcích ohně, kterými ohlašovala Velerada blížící se svátky. Zemí probíhali rychlí poslové a volali poutníky k daleké cestě do Jerusalema.

Srdce Ježíšovo sevřela prudká bolest; rozhodná hodina se přiblížila. Pro všechny měly býti velikonoce dnem radosti; jemu přinesou strašlivou smrt.

Již neměl stání. Ještě jednou chtěl spatřiti všechna místa, kde tolik vykonal pro spásu lidstva. Opustil útulný Efrem a zabočil k zá-

⁶⁵⁾ Protože Kristus chtěl býti ve všem roven nám lidem, neužíval pravidelně své božské vševědounosti; řídil se poznáním lidským.

⁶⁶⁾ Tillmann (*Das Johannesevangelium übersetzt und erklärt*, Bonn, 1931, 228) omezil pobyt Spasitelův jen na několik dní; našel velice málo stoupenců.

⁶⁷⁾ Jak svědomitě se dala taková pozorování a jak přísně vyšetřovala Velerada svědky, líčí názorně Schaumberger, *Biblica*, 1928, 48 n.

padu.⁶⁸⁾ Asi po dvou hodinách stanuli na velké silnici, která spojovala hlavní město s Galileou. Nešli do Jerusalema, obrátili se k severu. Přes Sichem a Samaří kráčeli zvolna do roviny Esdrelonské (Luk. 17, 11), která se zvala rájem Palestiny. Na polích se vlnila bohatá úroda, tu a tam klonil již ječmen svoje zlaté klasy.⁶⁹⁾ Konečně došli na pahorek, z kterého bylo viděti Nazaret. Ježíš se mimoděk zastavil. Zahleděl se na bílé domky, které vykukovaly z bujné zeleně zahrad a jeho duší letěly vzpomínky z mládí. Tam žil šťastně se svou matičkou a tam pochoval svatého pěstouna. Dnes vidí městečko naposledy a z jeho očí vyhrkly slzy. Teprve po chvíli sklonil smutně hlavu a vydal se na další cestu.

Všimněme si zatím Kristova roucha.⁷⁰⁾ Spodní šat byl z bílé bavlny.⁷¹⁾ Podobal se dlouhé košili s krátkými rukávy; sahal až po kotníky. U krku býval volný. Jak poznamenává evangelista (Jan 19, 23), nemělo roucho

⁶⁸⁾ Nesprávně tedy Belser (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 7), že z Efremu šel přímo do Jericha. Přehlédl údaje ostatních evangelistů.

⁶⁹⁾ Sklízí se v Svaté zemi opravdu kolem velikonoce. Po starém zvyku (Lev. 23, 9 a násl.) obětoval kněz v druhý svátek velikonoční Pánu Bohu ječmenný snopek — jako prvotiny.

⁷⁰⁾ Heim, *Unser Herr Jesus von Nazareth*², Kolín, 1899, 68 n.

⁷¹⁾ Na posvátném rouchu trevirském nelze již přesně rozeznati ani barvy ani látku, z jaké bylo utkáno.

švů; bylo z jediného kusu.⁷²⁾ Utkala je svě-
mu Synovi Maria Panna, dokud byl ještě
dítětem;⁷³⁾ podle zbožné legendy rostlo se
Spasitelem a teprve pod křížem dostalo se
do rukou římských vojinů.⁷⁴⁾ Pás byl z oby-
čejné vlny; přes ramena měl přehozený
plášť. Byl čtyřhranný a utkán z ovčí vlny
zbarvené na červeno. V rozích visely bílé
třapce, upevněné modrými proužky.⁷⁵⁾ Na
nohou měl kožené sandály; byly připevněny
dvěma řemínky. Jeden procházel mezi pal-
cem a sousedním prstem, druhý objímal pa-
tu; v nártu se svazovaly. Hlavu kryla bílá
rouška, která se turbanovitě ovíjela a chrá-
nila před úpalem slunečním.

Po zaprášené silnici ubývalo cesty jen ve-
lice zvolna. Naši poutníci vrátili se po již-
ních hranicích galilejských a nedaleko Sky-
topole překročili Jordán.⁷⁶⁾ Nebyli již sami.

⁷²⁾ Podobalo se tedy rouchu kněžskému, o kterém
tvrdí totéž Josef Flavius (*Antiqu.* 3, 7, 4). Takové umění
nevymřelo na východě dodnes. Sr. Rosenmüller, *Das
alte und neue Morgenland*, Lipsko, 1812, V, 273.

⁷³⁾ Sr. Euthym, *In Matth.* 27, 35; MG 129, 723.

⁷⁴⁾ Chová se jako vzácná památka v Treviru, kam
prý je darovala sv. Helena. Vpředu je dlouhé 1.48 m,
vzadu 1.57 m; široké dole 1.09 m, nahoře jen 70 cm.
Rukávy jsou dlouhé 46 cm, široké 33 cm. Sr. Beissel,
*Geschichte des hl. Rockes*³, Trevir, 1889; Willems, *Der
hl. Rock zu Trier*¹⁰, Trevir, 1891 a Ččetka, *Dějepis sva-
tých rouch v dómě trevirském*, Obrana, VI (1891), 52 n.

⁷⁵⁾ Nařídil je sám Bůh (*Num.* 15, 37—40). Měly židům
připomínati, že jsou národem vyvoleným. Po nich po-
znala Samaritánka (*Jan* 4, 9), že Ježíš je Izraelitou.

⁷⁶⁾ Tak *Mat.* 19, 1 a *Mar.* 10, 1. Caspari (*Chronolo-*

Se všech stran přicházely hloučky poutníků, slévaly se v zástupy a táhly s Ježíšem k Jerusalemu (Mat. 19, 2). S nimi šlo velké množství chorých a nemocných, kteří čekali od zázračného proroka uzdravení. Nespoléhali nadarmo. Skoro se zdálo, jako by Spasitel plýtlval dobrotou. Jeho poslední cesta měla býti poseta růžemi nezištné lásky k bližnímu. Nadšení rostlo a do tichých nocí rozléhaly se daleko zbožné zpěvy. Škoda jen, že se nepodívali v tu chvíli pozorněji do Kristovy tváře. Spatřili by v ní hluboký smutek; to vzpomněl na Veliký pátek a vášnivé výkřiky: »Ukřižuj, ukřižuj ho!«

Také farizeové dověděli se brzy o jeho cestě a vmísili se mezi poutníky; odložili i dlouhé třapce, aby se neprozradili.⁷⁷⁾ Zato měli ustavičně svou kořist na očích, aby jim neunikla. Vystoupiti veřejně se neodvážili; báli se Galilejců. Několikrát se pokusili polapiti Ježíše v řeči; proto mu předkládali nebezpečné otázky. Na jejich zdánlivou pochybnost o propouštění manželek odpověděl tak, že mu nemohli nic vytýkati (Mat. 10, 2n). Mnohem choulostivější byla otázka, kdy

gisch-geographische Einleitung in das Leben Jesu, Hamburg, 1869, 158) popíral Ježíšův přechod do Zajordání. Výpovědi evangelistů však nepřipouštějí nejmenší pochybnosti.

⁷⁷⁾ Jak se dovídáme z evangelia (Mat. 23, 5), nosili farizeové delší třapce než ostatní židé; chtěli tak ukázati větší lásku k zákonu Mojžíšovu.

přijde království mesiánské (Luk. 17, 20n); také tomuto úskoku se Kristus vyhnul.

Apoštolé jásali a v jejich duši ozývala se stále hlasitěji blaživá myšlenka na velikou říši. Tolik zázraků nevykonal Kristus ještě nikdy; nadšené volání zástupů ukolébalo je v sladký sen a v duchu si již malovali křesla, na která brzy zasednou. V této domněnce je utvrdila událost, která se stala cestou. Po odchodu bohatého mladíka tázal se Petr: »Hle, my jsme opustili všecko a následovali jsme tebe; čeho se nám tedy za to dostane?« (Mat. 19, 27). S nekonečnou láskou pohlédl Ježíš na svoje učedníky a odpověděl: »Vpravdě pravím, že vy, kteří jste mne následovali, při znovuzrození, kdy Syn člověka zasedne na slavné stolicí své, seděti budete i vy na dvanácti stolicích, soudíce dvanáct pokolení izraelských.«⁷⁸⁾ Na chvíli se odmlčel. Jeho svaté oko zabloudilo do budoucnosti. Viděl miliony duší, které pro jeho lásku pohrdnou světem a jeho rozkošemi. I těm bude štědrým odplatitelem; proto dodal: »Vpravdě pravím vám: Není nikoho, jenž opustil dům nebo bratry nebo sestry neb otce neb matku nebo dívky nebo pole pro mne a pro evangelium, aby neobdržel stokrát tolik: nyní v tomto věku, domy a bratry i sestry a matky i dívky a pole, a to

⁷⁸⁾ Mat. 19, 28. Kristus mluvil o bohaté odplatě, jaké se jim dostane při posledním soudu.

i přes pronásledování a v budoucím věku život věčný« (Mar. 10, 29—30).

Oči apoštolů zazářily. Kristova slova utkvěla jim hluboko v duši a tvořila hlavní bod jejich rozhovorů. Ani nepozorovali, že se značně opozdili. Teprve po chvíli vzpomněli si na Mistra. Byl kus před nimi. Stál a zdálo se, jako by bojoval s neviditelným nepřítelem a chtěl uniknouti čemusi strašnému. Konečně pohlédl k modrému nebi, sklonil pokorně hlavu a rozhodně vykročil. Apoštoly naplnil tento pohled tajemnou bází (Mar. 10, 32), která zachvacovala i okolní zástupy. Mimoděk si vzpomněli na Veleradu a zatykač, který byl vydán.⁷⁹⁾

Pojednou se Ježíš zastavil a počkal na apoštoly. Šli jaksi nesměle; čekali, že budou opět pokáráni pro svoje marnivé myšlenky.⁸⁰⁾ Báli se zbytečně. Když došli, odvedl je poněkud stranou a pravil k nim smutně:⁸¹⁾

⁷⁹⁾ Fillion (*L'évangile selon s. Jean*, Paříž, 1897, 186) se domnívá, že Ježíše poháněla touha po Kalvarii. Nepochybuji o lásce Kristově; ale přece pokládám svůj výklad za přirozenější. Byla to jakási obdoba strašného boje v zahradě getsemanské.

⁸⁰⁾ Stalo se to již několikráte, jak vypravují sami evangelisté. Sr. Mat. 18, 1; 20, 25 n; Luk. 17, 10.

⁸¹⁾ Byla to třetí předpověď Spasitelova: první se stala hned po vyznání Petrově (Mat. 16, 21; Mar. 8, 31; Luk. 9, 22); druhá brzy potom v Galilei (Mat. 17, 22; Mar. 9, 30; Luk. 9, 44). Evangelisté se o nich zmiňují úmyslně. Chtěli čtenářům dokázat, že se Ježíš nestal obětí nástrah židovských. Trpěl, protože sám chtěl. (Is. 53, 7, 10).

»Hle, vstupujeme do Jerusalema a dokoná se tam všechno, co psáno jest skrze proroky o Synu člověka; bude totiž vydán velekněžím a zákoníkům a ti odsoudí ho na smrt a vydají ho pohanům; i budou se mu posmívat i na něj plivati a když ho zbičují, zabijí ho; ale — a hlas Kristův zmohutněl — třetího dne vstane z mrtvých« (Mat. 20, 17—18; Mar. 10, 32—34; Luk. 18, 31—33).

Domluvil a šel dále. Ani tato vážná slova nezviklala apoštoly v jejich smělych nadějích. Sám evangelista přiznává: »Oni však nesrozuměli z toho ničemu a bylo to slovo skryto před nimi, a nepoznali, co bylo řečeno« (Luk. 18, 34). Nedivme se jim! Čím pevněji věřili v mesiánskou důstojnost Ježíšovu, tím méně pochybovali o jeho vítězství (Jan 12, 34 a Luk. 24, 21). Proto nerozuměli. Jakub a Jan navedli dokonce svou staříčkou matku Salome, aby se za ně přimluvila a zajistila jim dvě nejpřednější místa v království mesiánském (Mat. 20, 20—28).

U Betabary překročili Jordán a obrátili se k Jerichu; okolní krajina stála právě v nejkrásnějším květu.⁸²⁾ V bujně trávě skláněly hlavinky červené sasanky a bílé lilie. U pramene Eliseova kvetly rozkošné háje oleandrové a vydechovaly do širého okolí sladkou vůni. Cestu vroubilo hojné trní a Spa-

⁸²⁾ Dalman, Orte und Wege Jesu², Gütersloh, 1921, 208.

sitel se při pohledu na jeho pichlavé keře otrásl. U městské brány uzdravil Ježíš slepce (Luk. 18, 35) a zůstal na noc u bohatého Zachea (Luk. 19, 1—10). Teprve druhého dne ubíral se dále. Při východu z města vrátil zrak dvěma slepcům (Mat. 20, 29—34); jeden z nich byl Bartimej, syn Timeův (Mar. 10, 46—52). Cesta dosti stoupala⁸³⁾ a probíhala pustou krajinou. Okolní vápencové skály sálaly horkem a ztěžovaly pochod. Teprve po pěti hodinách zahlédli před sebou Betanii, vzdálenou od Jerusalema 4 km.⁸⁴⁾ Poutnické zástupy ubíraly se dále; protože se blížila sobota, zůstal Spasitel u Lazara a jeho svatých sester.

Bylo v pátek odpoledne, 8. nisanu,⁸⁵⁾ šest dní před velikonocemi.

Zatím bylo v Jerusalemě velice živo. Se

⁸³⁾ Proto v podobenství o milosrdném Samaritánu pravil Spasitel, že poutník »sestupoval« z Jerusalema do Jericha. Luk. 10, 30.

⁸⁴⁾ Na památku Lazarovu sluje dnes El-Azarieh; ve 4. a 5. stol. Lazarium. *Revue bibl.* 1914, 438.

⁸⁵⁾ Exegeté se prou, kdy vlastně přišel Ježíš do Betanie. Pro pátek se rozhodl: Le Camus-Keppler (*Leben unseres Heilandes Jesus Christus*, Freiburg, 1895, II, 239 n), Sýkora (*Umučení a oslavení P. Ježíše*, Praha, 1896, 21), Grimm (*Geschichte des Leidens Jesu*?, Řezno, 1903, I, 346) a Belser (*Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*?, Freiburg, 1913, 12). Lagrange (*L'évangile de Jésus-Christ*, Paříž, 1930, 423) se domnívá, že v pátek přišel jen do okolí Betanie, přespal po východním zvyku pod širým nebem a teprve v sobotu ráno vešel do vesničky. Protože židé v sobotu neradi cestovali, dávám přednost prvnímu výkladu.

všech stran přicházeli poutníci, aby se očistili a směli požívatí velikonočního beránka.⁸⁶⁾ Všichni vzpomínali na Ježíše a hledali ho v chrámě a v okolních budovách. Pátrali marně. Proto se klonili k domněnce, že se snad dal zastrašiti výnosem Velerady a na svátky ani nepřijde (Jan 11, 55—56). Teprve k večeru dorazili poutníci z Betanie a přinesli radostnou novinu.

5. PÁN JEŽÍŠ V BETANII POMAZÁN.

V domě Lazarově⁸⁷⁾ byli velice překvapeni, když vešel Ježíš a s ním apoštolé. Uvítali je srdečně a Lazar použil této vhodné příležitosti, aby znova poděkoval svému dobrodinci. Zato Marta byla ve velkých rozpacích.

⁸⁶⁾ Beránka směli jísti jen ti Izraelité, kteří byli před zákonem čisti (Num. 9, 10 a 2. Par. 30, 17). Protože očista se mohla vykonati jen v chrámě, přicházeli do Jerusalema o několik dní dříve.

⁸⁷⁾ Sv. Matouš (26, 6—13) a sv. Marek (14, 3—9) nemenují ani Lazara ani jeho sestry. První asi proto, poněvadž psal pro židy a nechtěl poštvati Veleradu proti rodině, která tolik učinila pro Spasitele; sv. Marek, poněvadž Římanům na jméně nezáleželo. Zcela jinak sv. Jan. Po pádu Jerusalema nehrozilo již rodině žádné nebezpečí; proto mohla býti jmenována. Evangelista chtěl také dokázati, že slib Ježíšův se splnil doslova; o činu Mariině se vypravovalo skutečně po celé církvi. Sr. Belser, *Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 20.

Slušelo se, aby Spasitele pohostila; ale ať počítala jakkoli, pro třináct mužů přichystané zásoby nestačily.⁸⁸⁾

Proto vyšla ze světnice a vzala s sebou také Marii,⁸⁹⁾ aby se poradily. Přemýšlely marně. Slunce se klonilo k západu a s východem první hvězdy počínal sobotní klid.⁹⁰⁾

⁸⁸⁾ První dva evangelisté (Mat. 26, 6 a Mar. 14, 3) spojili vypravování o hostině se zrádným návrhem Jidášovým; podle toho se mohlo zdáti, že Ježíš byl pomazán teprve v úterý svatého týdne. Aby zabránil nedorozumění, upozornil sv. Jan (12, 1), že se hostina konala již šest dní před velikonoce. Chceme-li však určití dobu přesněji, exegeté se rozcházejí. Takové hostiny konaly se obyčejně v sobotní poledne (Strack-Billerbeck, Kommentar zum N. Test. aus Talmud und Midrasch, Mnichov, 1924, II, 202), jak dosvědčuje Josef Flavius (Vita 54); tento výklad nemá však stoupenců. Na sobotu večer ji klade Sýkora (Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 21), Grimm (Das Leben Jesu², Řezno, 1900, V, 348), Zahn (Das Evangelium des Johannes, Lipsko, 1908, 490) a Lagrange (L'évangile de Jésus-Christ, Paříž, 1930, 423); na páteční večer Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 20). Tento výklad se mi zamlouvá ještě nejvíce. V sobotu bylo v Betanii již příliš mnoho poutníků, kteří přišli za Spasitelem a Kristus měl sotva tolik volného času, aby se mohl zúčastnit hostiny.

⁸⁹⁾ Exegeté pochybují, je-li Maria, sestra Lazarova, totožná s Marií hříšnicí (Luk. 7, 36—50) a s Marií Magdalskou (Luk. 8, 2). Holzmeister (Zeitschrift für kathol. Theologie, 1922, 402 n) se snažil dokázat, že tradice mluví proti jejich totožnosti; jeho důvody však úplně nepřesvědčují.

⁹⁰⁾ U židů počínal den předcházejícím večerem; nesmělo se tedy pracovat, jakmile vyšla v pátek první hvězda. Mezi zapovězené práce počítána tehdy i příprava pokrmů.

Ani při nejlepší vůli nemohly již vykonati, čeho bylo třeba. A nemíti hostinu? Marta se při této myšlence zarděla; vyrostla v zemi, kde se pokládalo za hřích nepopřáti si v sobotu hojného občerstvení.⁹¹⁾ Obě sestry nevěděly si rady. Konečně vzpomněly na bohatého Šimona. Říkalo se mu Malomocný⁹²⁾ a byl s jejich rodinou spřátelen. Strojíval rád nákladné hostiny a miloval Spasitele. Maria měla vše dojednat.

U Šimona přijali zprávu s velikou radostí. Pozvali také Lazara; Maria a Marta se nabídky, že budou přisluhovati.⁹³⁾

V ustanovenou hodinu přišel Ježíš a s ním Lazar a apoštolé. Na prahu je uvítal hostitel. Po tehdejším zvyku políbil každého a poru-

⁹¹⁾ V talmudu opakuje se tato myšlenka bezpočtu: »Ve svátek má každý buď jísti a píti nebo seděti a studovati«, praví Pesachim (68 b). Jinde (Midraš k Velepísni 5, 16) čteme: »Jak máš světiti sobotu? Jez, pij a oblec se v pěkné roucha!«

⁹²⁾ Proč, nevíme. Knabenbauer (Comment. in Evang. sec. Matth., Paříž, 1893, II, 393) se domníval, že byl kdysi opravdu malomocný. Schlatter (Der Evangelist Matthäus, Stuttgart, 1929, 735) pokládá tento dohad za upřílišený. Podobných jmen známe velice mnoho; někdy byla jen přezdívka, jindy se dědila po otci.

⁹³⁾ Strack-Billerbeck (Kommentar zum N. Test. aus Talmud und Midrasch, Mnichov, 1922, I, 480) tvrdí, že dobrý mrav nedovoloval, aby ženy při hostině přisluhovaly (Kidduš 70 a). To však platilo jen v cizí společnosti. V rodinách a v přátelském kroužku mohly se objeviti. Proto vypravuje evangelista (Mat. 8, 15), že uzdravená tchyně Petrova vstala a posluhovala.

čil umýti jim nohy.⁹⁴⁾ Polil jim hlavu vonnou mastí a uvedl je do předsíně, kde měli počkati na ostatní. Posadili se. Sluhové jim nalili na ruce trochu vody⁹⁵⁾ a podali pohár vína. Před pitím se říkala modlitba: »Buď veleben Hospodin, Bůh náš a král světa, jenž stvořil plod révy!« Potom požili hosté něco lehčího a na dané znamení vešli do hodovny síně.

Byla již krásně vyzdobena. Podlahu kryl koberec, na stěnách visely věnce a žhavé uhlí vydechovalo příjemnou vůni.⁹⁶⁾ Uprostřed byl nízký stůl, kolem dokola pohovky, na které se měli položit.⁹⁷⁾ Nade vším se houpalo několik lamp a zalévalo sň jasným světlem.

Hospodář poručil, aby rozsvítili sobotní lampu; mívala obyčejně podobu sedmiramenného svícnu.⁹⁸⁾ Sluhové postavili před každého malý stolek, na něj pohár vína a znova umyli všem přítomným ruce. Hostitel vzal chléb, pohlédl vroucně k nebesům a pravil: »Požehnán buď Hospodin, Bůh náš a král celého světa, jenž vyvedl chléb ze země!«⁹⁹⁾

⁹⁴⁾ Sandály se nechaly v předsíni, aby snad jimi nepotřísnili koberec.

⁹⁵⁾ Tosefta Berakót 4, 8.

⁹⁶⁾ Sypali na ně kadidlo nebo jiné voňavky.

⁹⁷⁾ V době Kristově židé při stole neseděli; leželi na pohovkách, levým loktem se opírali o měkký polštář. Hlava byla obrácena ke stolu, nohy ke stěnám.

⁹⁸⁾ To se však muselo státi ještě před východem první hvězdy; přestupník mohl býti ukamenován. Sanhedr. 68 a.

⁹⁹⁾ Berakót 6, 1.

Když ostatní odpověděli »Amen«, rozlámal chléb a podal každému kousek, který hned snědli. Tím počala vlastní hostina, při níž Marta posluhovala.

Také Maria pomáhala, ale neměla stání. Její duše byla plna starostí, které ji rozrušovaly. Myšlenka, že dosud nepoděkovala dosti Spasiteli, jenž jí vzkřísil milovaného bratra, nedopřála jí klidu. Její nepokoj ještě vzrostl, když kterýsi z apoštolů se zmínil o předpovědi, kterou Pán učinil cestou.¹⁰⁰⁾ Vzpomínka na lásku, kterou tolik let zarmucovala, která i pro ni plakala a kterou měla tak brzy ztratiti, ji poháněla.¹⁰¹⁾ Dlouho přemýšlela, konečně měla šťastný nápad. Vzpomněla si, že má doma celou libru¹⁰²⁾ pravého¹⁰³⁾ indic-

¹⁰⁰⁾ Beetz, *Das Leben Jesu*, Lipsko, 1911, 301.

¹⁰¹⁾ Wichelhaus, *Versuch eines ausführlichen Kommentars zu der Geschichte des Leidens Jesu Christi*, Halle, 1855, 88.

¹⁰²⁾ Vážila 327.5 gramů. Sr. Innitzer, *Kurzgefasster Kommentar zum Evang. des hl. Johannes*, Št. Hradec, 1928, 351.

¹⁰³⁾ Evangelistova (Mar. 14, 1) poznámka »nardi spicati (πιστικῆς) pretiosi« zavdala podnět k četným vědeckým sporům a dodnes nemůžeme říci, že bychom znali přesný význam slova πιστικός. Někteří je odvozovali od πίω (piji) a překládali »tekutý« (Thesaurus Graecae linguae, Paříž, VI, 1117). Dovolávali se rádi Aischyla (Prometheus 450): „ὁ χριστός. οὔτε πιστός, ἀλλὰ φάρμακων χρεῖα.“ Zahn (*Das Evangelium des Johannes*, Lipsko, 1908, 493) připouští, že tehdejší národové míchali rádi voňavky s vínem, aby je rozředili (Plutarch, *Convivium* 7, 3), avšak výklad sám zavrhuje co nejrozhodněji. Druzí pokládali slovo πιστικός za zesílený tvar přidavného jména πιστός, pravý. Tak učinil zvláště Fil-

kého nardu. Koupila jej kdysi k pohřbu Lazarovu;¹⁰⁴⁾ po jeho vzkříšení si jej uschovala.

Nardu bylo mnoho druhů a jejich cena kolísala mezi 35—300 denáry;¹⁰⁵⁾ výjimečně přesahovala i 400 denárů.¹⁰⁶⁾ Za nejvzácnější se pokládal nard indický, který vyráběli z listů a klasů¹⁰⁷⁾ rostliny zvané *Nardostachys Jatamansi*. Patří mezi kozlíkovité (*Valeria-*

lion (*Vie de Jésus-Christ*, Paříž, 1925, III, 202) a Le Camus-Keppler (*Leben unseres Heilandes Jesus Christus*, Freiburg, 1895, II, 244). První připomínal, že podle Plinia (*Hist. nat.* 13, 12) byl indický nard velice vzácný, proto jej rádi falšovali; druhý vypočítává, že také Xenofon (*Kyropaed.* 1, 6, 10), Artemidor (*Oneirocrit.* 2, 32) a Plato (*Gorgias* 455) užívají slova *πιστικός* ve významu pravý. Ani tento výklad neuspokojuje, protože staví na pochybných předpokladech: nijak nevyloží, proč latinský text přeložil *spicatus*; etymologicky nemožno odvozovati *πιστικός* od *πιστός* (*Thesaurus Graecae linguae*, Paříž, VI, 1117); všechna kritická vydání čtou na označených místech *πειστικός*. Ještě nejvíce se mi zamlouvá domněnka, že *pistikos* je chybný přepis sanskritského (indického) slova *pisi* nebo *pisitá*, kterým se označovala nejjemnější nardová rostlina indická. Tak Houghton (*Proceedings of the Society of Archeology*, X [1888/1889], 144 n), Vigouroux-Podlaha (*Bible a nejnovější objevy*, Praha, V, 137 n) a před nimi Sepp-Hancberg (*Das Leben Jesu*⁴, Mnichov-Řezno, 1901, 455), a sv. Augustin (*In Joannem tract.* 50, 6; ML 35, 1760): »quod, ait, pistici, locum aliquem credere debemus«. Proto jsem v textu přeložil: pravý indický nard.

¹⁰⁴⁾ Rosenmüller, *Scholia in N. Test.*, Norimberk, 1803, II, 524 a Belser, *Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 24.

¹⁰⁵⁾ Plinius, *Hist. nat.* 13, 1.

¹⁰⁶⁾ Tamtéž 13, 4.

¹⁰⁷⁾ Proto *nardus spicatus*. Mar. 14, 1.

na), má příjemnou vůni¹⁰⁸⁾ a roste hojně v Nepalu. Listy jsou při zemi srdčité, na stvolu kopinaté, květy červené. Aby nepozbyl vůně, uschovávali jej v zavřených nádobách; nejlépe se osvědčovaly »alabastrové«.¹⁰⁹⁾ Vyráběli je obyčejně z pevnějšího mramoru.¹¹⁰⁾ Podobu mívaly hruškovitou,¹¹¹⁾ vysoké bývaly 25 cm. Vybíhaly v dlouhé hrdélko, široké nanejvýš 3 cm, takže mast vytékala jen po kapkách. Hrdélko bývalo zapečetěné, před použitím je často ulamovali.

Maria vešla do hodovní síně, ale pohled na tolik cizích mužů ji zmátl. Zaváhala, ale jen na chvíli. Přistoupila k Spasiteli, ulomila hrdlo nádobky a počala liti vonnou mast na jeho hlavu.¹¹²⁾ Protože jí zbylo ještě mnoho, poklekla a vylila ostatek na nohy Ježíšovy.¹¹³⁾ Rozpustila své bujné vlasy a utřela

¹⁰⁸⁾ Plinius, Hist. nat. 12, 26 a 13, 35.

¹⁰⁹⁾ Tamtéž 13, 19. V době Kristově neznamenal jméno druh látky, spíše podobu a určení nádobky.

¹¹⁰⁾ Wichelhaus, Versuch eines ausführlichen Kommentars zur Geschichte des Leidens Jesu Christi, Halle, 1855, 72.

¹¹¹⁾ Mnoho se jich dochovalo podnes. Miklík-Hejčl, Příručka k biblické dějepřavě, Praha, 1927, III, 453.

¹¹²⁾ Matouš (26, 7) a Marek (14, 3) jmenují pouze hlavu, Jan (12, 3) jenom nohy. Mezi jejich výpověďmi není rozporu; Jan doplňuje, co první dva vynechali.

¹¹³⁾ Někteří exegeté (Zahn, Das Evangelium des Johannes, Lipsko, 1908, 495) se domnívali, že Maria vši masti nespotřebovala; opak je mnohem pravděpodobnější (Lagrange, L'évangile de Jésus-Christ, Paříž, 1930, 424). Totéž plyne i z výtky Jidášovy.

jimi mast, která počala stékati na pohovku, na níž Ježíš odpočíval. Příjemná vůně naplnila celou hodovní síň.¹¹⁴⁾

Mezi hosty vyvolal skutek Mariin veliký rozruch a nemůžeme se jim ani příliš diviti. Mazati nohy tak drahou mastí bylo pokládáno za změkčilost a pohan Plinius¹¹⁵⁾ mluví zrovna s odporem o takovém zvyku při dvoře císařském. Avšak Maria dopustila se v jejich očích přestupku ještě horšího. Veřejný mrav¹¹⁶⁾ nedovoloval, aby žena odhalila nebo rozpustila své vlasy ve společnosti mužů a provinilou stavěli na roveň nevěstkám.¹¹⁷⁾ Názorný příběh vypravuje talmud:¹¹⁸⁾ »Přihodilo se, že kdosi odkryl na trhu hlavu jakési ženě. Šla žalovati k Akibovi a ten odsoudil vinníka, aby zaplatil 400 zuz.¹¹⁹⁾ Vinník prosil o poshovění a rabbi mu počkal. V té době spatřil muž, jak ona žena stála ve dveřích svého domku. Rozbil před ní nádobku, v které bylo trochu oleje. Bez meškání odkryla žena své vlasy, navlhčila si ruku olejem a mazala si hlavu. Muž vzal si na to svědky, přivedl je k Akibovi a pravil: »Rabbi, takové osobě mám dáti 400 zuz?«

¹¹⁴⁾ U Řeků mazali zápasníky, aby jim zajistili vítězství. Také Spasitel se chystal k rozhodnému boji; tuto službu mu prokázala láska. Sepp-Haneberg, *Das Leben Jesu*⁴, Mnichov-Řezno, 1901, IV, 462.

¹¹⁵⁾ Hist. nat. 13, 4.

¹¹⁶⁾ Sr. Num. 5, 18.

¹¹⁷⁾ Sota babyl. 23 a.

¹¹⁸⁾ Baba kamma 8, 6.

¹¹⁹⁾ Tolik činilo věno zachovalé dívky.

Proto reptali učedníci,¹²⁰⁾ ale jediný¹²¹⁾ Jidáš se osmělil pronést svoje mínění hlasitě. Dokud Maria mazala jen hlavu, mlčel; když počala mazati i nohy, vzkřikl zlostně: »K čemu taková ztráta? Proč se neprodala tato mast za tři sta denárů¹²²⁾ a nedalo se chudým?« (Mat. 26, 8 a Jan 12, 5). Ostatní mlčeli, druzí živě přizvukovali.

Výpověď apoštolova nebyla zdánlivě bez důvodu; Maria učinila opravdu více, než myslíme. Její výdaj byl na tehdejší poměry obrovský a svědčí o veliké lásce k Spasiteli. Protože se na den platil denár mzdy, stála mast asi právě tolik, kolik si mohl vydělati pilný dělník celoroční prací.¹²³⁾ Věno vdovy nebo kleslé dívky činilo¹²⁴⁾ 200 drachem neboli 280 denárů; obětovala tedy Maria celé svoje věno.

Je však velice zajímavé, jak Jidáš svou myšlenku vyslovil. Neviděl lásku, která Ma-

¹²⁰⁾ Wichelhaus, Versuch eines ausführlichen Kommentars zu der Geschichte des Leidens Jesu Christi, Halle, 1855, 86, upozorňuje, že řecké sloveso *βρυῖσθαι* jest ještě silnější; Vulgata proto právem přeložila: »fremebant in eam« (Mar. 14, 5).

¹²¹⁾ Matouš (26, 8) a Marek (14, 4) jmenují všeobecně učedníky, sv. Jan (12, 4) pouze Jidáše. Obě výpovědi možno dobře srovnati. Hlasitě pronesl výtku jen zrádce, ostatní mu jen přizvukovali.

¹²²⁾ Jidáš odhadoval cenu velice dobře. Sr. Plinius, Hist. nat. 13, 1: »pretia ei (nardo) ... ad 300 denarios«.

¹²³⁾ Rok má 365 dní; odečteme-li 52 sobot a ostatní svátky, zbývá 300 pracovních dnů. Zahn, Neue kirchliche Zeitschrift, 1899, 304.

¹²⁴⁾ Ketubót 32 b.

rii strhla, viděl jen ztrátu. Také nenapadl přímo Spasitele; připomněl jen tolik chudšů, kterým mohlo býti vydatně zpomoženo. Skoro bychom se dali zlákat, kdyby evangelista nepoodhrnul závoj a nedal nám nahlédnouti do duše Jidášovy. Praví doslova (Jan 12, 6): »To pak řekl, ne že měl péči o chudé, nýbrž, že byl zloděj a maje měšec, kradl to,¹²⁵⁾ co se vkládalo.«

Slyšeli jsme hanu Jidášovu; skoro se zdá, že mluvil ústy moderních lidí. Stále nám vytýkají zlaté monstrance, nádherná roucha a připomínají Kristovu lásku k chudobě. Nevidí radostné skutečnosti, že právě duše, které milují Boha nejvíce, bývají nejobětavějšími podporovateli chudiny.¹²⁶⁾ Proto slyšme též odpověď Ježíšovu; bude pro nás velice poučná.

Jidáš domluvil a duší Mariinou zachvěla

¹²⁵⁾ O významu slova ἐβόσταζεν vedou exegeté vášnivý boj. Jedni je překládají bezbarvým »nosik«, na př. Keil (Kommentar über das Evangelium des Johannes, Lipsko, 1881, 410), Haneberg-Schegg (Evangel. nach Johannes übersetzt und erklärt, Mnichov, 1880, II, 105). Většina překládá »kradl« a jejich důvody plně přesvědčují. V tom smyslu užívají slovesa Josef Flavius (Antiqu. 14, 7, 1), Diogenes Laertius (IV, 59: ὅσα ἐβόηλετο, ἐβόσταζεν) a četní klasikové (Thesaurus Graecae linguae, Paříž, II, 183). Tak mu rozuměli církevní spisovatelé řečtí, na př. Theofylakt. ἐβόσταζε τὸντέστιν ἐκλεπτεν (Evangel. Joannis; MG 124, 118). Z novějších jmenuji aspoň Knabenbauera (Comment. in Evang. sec. Joannem, Paříž, 1898, 375) a Innitzera (Kurzgefasster Kommentar zum Evangelium des hl. Johannes⁴, Št. Hradec, 1928, 360).

¹²⁶⁾ Cigoj, Das Leben Jesu, Celovec, 1906, IV, 19.

bázeň. Znala tak dobře Spasitelovu lásku k chudým a věděla, jak rozhodně odmítal pocty, kterými ho zasypávaly vděčné zástupy. Co jí odpoví? Beze slova zahleděla se do jeho svaté tváře, ale její zaslzené oči dojemně prosily, aby ji neodsuzoval. Bála se zbytečně. Také Ježíš se zamyslí. Vzpomínal, jak právě za týden budou pochovávat jeho bezduchou mrtvolu a jeho smrt zaviní lakomý apoštol, který se na oko tolik zastával chudiny. Proto pohlédl vážně na Jidáše a pravil: »Nech ji,¹²⁷⁾ aby to uchovala ke dni mého pohřbu.«¹²⁸⁾ Potom se obrátil k ostatním apoštolům a pokračoval: »Proč jí činíte obtíže? Dobrý skutek zajisté vykonala nade mnou. Neboť chudé máte vždycky s sebou, a když budete chtít, můžete jim dobře činiti; mne však vždycky nemáte. Ona učinila, co mohla;¹²⁹⁾ pospíšila si, aby pomazala tělo mé k pohřbu. Amen pravím vám: Kdekoli bude hlásáno toto evangelium¹³⁰⁾ po celém

¹²⁷⁾ Pěkně se domnívá Knabenbauer (Commentar. in Evangel. sec. Joannem, Paříž, 1898, 376), že Jidáš počal protestovati, jakmile Maria počala mazati nohy Páně. Spasitel ho napomenul, aby jí nepřekážel.

¹²⁸⁾ O významu těchto slov nebylo mezi exegety nikdy shody. Ještě nejvíce se mi zamlouvá myšlenka Sýkorova (Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 29), že Maria chystala n e v ě d o m k y Kristovo tělo do hrobu.

¹²⁹⁾ Blahá myšlenka; více Ježíš nežádá. Dobrá vůle mu stačí. Hoppe, Kristus, můj život, Praha, V, 62.

¹³⁰⁾ Je skoro neuvěřitelné, jak pronásledovala synagoga Ježíše a vše, co ho připomínalo; nezastavila se ani

světě, tam se bude vypravovati na památku její také to, co učinila.«¹³¹⁾

Vděčně pohlédla Maria na svého božského obhájce a zlíbala vroucně jeho svaté nohy. Zato v duši Jidášově se setmělo ještě více. Po prvé ho napadla myšlenka, aby se pomstil a nahradil si škodu, kterou podle svého mínění právě utrpěl.¹³²⁾

6. KRISTUS VJÍŽDÍ DO JERUSALEMA.

V sobotu zůstal Ježíš v Betanii,¹³³⁾ ale nezahálel. V městečku bylo jako v úlu. Ještě v pátek večer dorazili četní poutníci; jakmile zaslechli o Spasiteli, nešli již dále. Některým se podařilo vniknouti až do domu Lazarova a spatřili vzkříšeného; jiní stáli

před slovem evangelium. V talmudu (Šabbat 116 ab) čteme: »R. Meir nazýval evangelium avengillájón (neblahý spis), R. Jochanan avongillájón (hříšný spis).« Byly to projevy malomocného vzteku proti vítěznému křesťanství.

¹³¹⁾ Mat. 26, 10—13; Mar. 14, 6—9; Jan 12, 7—8.

¹³²⁾ Této podrobnosti netvrdí žádný evangelista, je však velice pravděpodobná. Snad právě proto spojil sv. Matouš a sv. Marek hostinu v Betanii se zrádným návrhem Jidášovým.

¹³³⁾ Protože v sobotu nebylo dovoleno konati delší cesty. Ze Skutků apošt. (1, 12) se dovídáme, že hora Olivetská byla vzdálena od Jerusalema »jednu sobotní cestu«; podle Maimonida (Šabbat 27) smělo se ujítí asi 2000 kroků.

aspoň kolem a vyptávali se podrobně na veliký zázrak. Stoupenců Ježíšových přibývalo.

Ještě hůře bylo v Jerusalemě. Zpráva, že Kristus přišel do Betanie, vzrušila kdekoho. Jedni čekali, co učiní Velerada, druzí přemýšleli, jak by se dostali k Spasiteli. Již v pátek vypravila se za ním první karavana. Jakmile pominul sobotní klid,¹³⁴⁾ opouštěly zástupy hlavní město a hrnuly se do Betanie. Chtěli na vlastní oči spatřiti Lazara a jeho velikého dobrodince. Ostatní se dohodli, že mu vyjdou slavnostně naproti, jakmile se bude blížit k městu.

Velerada zuřila a vážně se zabývala otázkou, neměla-li by usmrtiti také Lazara, jenž přivedl Spasiteli již tolik věřících. Krvavý návrh nevyšel od farizeů; podle evangelia (Jan 12, 10) byl dílem saducejských velekněží, kteří tak smutně prosluli svou krutostí.¹³⁵⁾ Nesmíme se však domnívati, že Lazar měl býti usmrcen tajně; měl v Jerusalemě velice mnoho přátel. Podle všeho chtěli ho zaplésti do procesu Ježíšova jako jeho největšího stoupence; tvrdošíjnost Pilátova zhatila jejich záměr. Stálo-li tolik námahy

¹³⁴⁾ Východem první hvězdy v sobotu večer.

¹³⁵⁾ Tak Astié, *Évangile selon s. Jean*, Ženeva, 1864, 290. Innitzer (*Kurzgefasster Kommentar zum Evang. des hl. Johannes*, Št. Hradec, 1928, 363) však pokládá za pravděpodobné, že velekněží jsou jmenováni jen proto, poněvadž stáli v čele všeho, co se chystalo proti Pánu Ježíši.

přivést na kříž proroka galilejského, zmínka o Lazarovi byla by jejich postavení ještě zhoršila. Krásně volá sv. Augustin: »Pošetilá myšlenko a slepá vášni! Mohl-li Ježíš vzkřísiti mrtvého, nemohl by totéž učiniti zabitému? Když jste chystali smrt Lazarovi, zda jste odňali moc Ježíšovi? Je-li mrtvý něco jiného než zabitý — nuže, Pán učinil oboje: vzkřísil Lazara mrtvého i sebe zabitého.«¹³⁶⁾

Její hrozby vyzněly naprázdno. V sobotu večer tísnil se kolem Spasitele již nepřehledný zástup prostého lidu a rostl každou hodinu. Přespali v okolí Betanie; většina jen v stanech, které si narychlo postavili. Sotva vyšlo slunko, obklopili milovaného Učitele a poslouchali pozorně jeho svatá slova.

V neděli odpoledne¹³⁷⁾ vydal se Kristus¹³⁸⁾

¹³⁶⁾ In Joannem tract. 50, 14; ML 35, 1764.

¹³⁷⁾ Kdy vjel Pán Ježíš do Jerusalema, exegeté se dosud nedohodli. Jistě nesprávně udávali někteří pátek (Keim, Geschichte Jesu von Nazara, Curych, 1872, III, 505) nebo pondělí (Westberg, Die biblische Chronologie, Lipsko, 1910, 151 a Bapst, La vie historique de Jésus-Christ, Paříž, 1924, II, 163); první odporuje evangeliu (Jan 12, 1), druhý chronologii svatého týdne. Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 27—28) se snažil dokázat, že Spasitel jel do Jerusalema v sobotu večer a za svitu luny; ani jeho výklad není možný (Bromboszcz, Biblische Zeitschrift, 1911, 164 n). Sobota končila východem první hvězdy; přišel by tedy Spasitel do chrámu teprve k deváté hodině večer, kdy jeho brány bývaly již zavřeny. Tím méně mohl si ještě chrám prohlédnouti (Mar. 11, 11). Většina exegetů se proto rozhodla pro neděli, dne desátého Nisanu; v podrobnostech se však rozcházejí. Beetz (Das Leben Jesu, Lipsko, 1919, 270) myslí na

na pochod k Jerusalemu. Byla to odpověď na rozkaz Velerady, aby každý prozradil místo jeho pobytu. Ne, Ježíše nemusí teprve hledati; přijde dobrovolně, aby se obětoval.

Volba desátého Nisanu nebyla bez hlubokého významu. Před prvními velikonocemi nařídil Bůh,¹³⁹⁾ aby si každá rodina vybrala právě tohoto dne velikonočního beránka a chovala jej až do svátků. Je ovšem velice pochybné, platil-li tento rozkaz i v době Kristově;¹⁴⁰⁾ lid jej zachovával. Také nejsvětější Beránek Boží přišel desátého Nisanu do chrámu Hospodinova, aby se nabídl v obět za spásu celého světa. Ale ještě jiná vzpomínka pojila se právě k tomuto dni. Desátého Nisanu přešel kdysi Josue rozvodný Jordán,¹⁴¹⁾ aby počal rozhodný boj s králi kananejskými; Ježíš se chystal k zápasu se samým peklem.¹⁴²⁾

Nešel sám. Provázeli ho apoštolé a veliký

ráno, ostatní na odpoledne. Tento poslední výklad mám za nejlepší.

¹³⁸⁾ Zcela jinak Beetz (Das Leben Jesu, Lipsko, 1919, 270). Podle něho byl strůjcem všeho apoštol Petr. Jmé-
nem zástupů žádal Krista, aby splnil jejich přání a prohlásil se veřejně za Mesiáše. Jeho domněnka odporuje evangeliu a činí ze Spasitele loutku v rukou ctižádostivého apoštola.

¹³⁹⁾ Ex. 12, 3—6.

¹⁴⁰⁾ Pesachim 9, 5 to popírá a zdá se, že právem. Sr.
Kortleitner, Archaeologia biblica², Innomostí, 1917, 260.

¹⁴¹⁾ Josue 4, 19.

¹⁴²⁾ Le Camus-Keppler, Leben unseres Herrn Jesus Christus, Freiburg, 1895, II, 248.

zástup poutníků. Zpívali posvátné žalmy a do dalekého okolí nesl se jejich mohutný ohlas:

»Jak jsou milé příbytky tvé, Hospodine zástupů!

Duše má zmírání touhou po síních Hospodinových.« (Žalm 83, 2—3). Ubírali se pohodlnou silnicí, která spojuje Jordán s Jerusalemem.¹⁴³⁾ Vine se podél jižního úbočí hory Olivetské; s počátku jde směrem jihozápadním, po čtvrt hodině obrací se náhle k severozápadu. Asi po 600 metrech došli k rozcestí, odkud odbočovala polní cesta a stoupala do nedalekého¹⁴⁴⁾ Betfage.¹⁴⁵⁾ Kristus se zastavil.

¹⁴³⁾ Z Betanie vedly do Jerusalema tři cesty: první přes vrchol hory Olivetské, druhá o něco níže, třetí byla obchodní cesta, která spojovala Jerusalema se Zajordáním. První byla příliš strmá a chodilo se po ní obyčejně jen pěšky. Dalman (*Orte und Wege Jesu*², Gütersloh, 1921, 256) se rozhodl pro druhou, Fillion (*Vie de Jésus-Christ*, Paříž, 1925, III, 213) dal přednost třetí. Jeho myšlenka se mi zamlouvá ještě nejvíce, protože třetí cesta je ze všech nejpohodlnější.

¹⁴⁴⁾ Betfage je jmenováno v talmudu velice často; leželo tak blízko u Jerusalema, že patřilo k jeho posvátnému okrsku (*Menachot* 11, 2). Proto nemohlo býti východně od Betanie, jak se domníval Robinson (*Palästina und die südlich angrenzenden Länder*, Halle, 1841, II, 312). Jeho přesnou polohu určití nemůžeme a jsme odkázáni na pouhé dohady. Někteří židovští učenci (*Tosefta Meilah* 1, 5) tvrdili, že Betfage bylo jen jménem jakési krajiny; jistě neprávem. Evangelisté (*Mat.* 21, 2) je nazývají vesničkou. Bylo na východním svahu hory Olivetské (*babyl. Sanhedr.* 14, 2 a *Baba mezia* 90 a); Kalt (*Biblisches Reallexikon*, Paderborn, 1931, I, 250) pochyboval, můžeme-li dospět k výsledkům přesnějším. Zato Clermont-Ganneau (*Revue archéologique*, 1877,

Povolal k sobě dva apoštoly¹⁴⁶⁾ a pravil jim: »Jděte do vesničky, která je proti vám a hned, jak budete do ní vcházeti, naleznete oslici¹⁴⁷⁾ přivázanou a s ní oslátko, také přivázané, na kterém dosud žádný člověk neseděl.¹⁴⁸⁾ Odvažte je a přiveďte ke mně!

366 n) a Szczepański (Synopses praelectionum de Palaestinologia, Řím, 1912, I, 95) je kladou do dnešního Kefr et-Túr na svahu hory Olivetské a Schlatter (Der Evangelist Matthaeus, Stuttgart, 1929, 607) jim dává za pravdu. Tato tradice byla potvrzena roku 1877 nálezem kamene 1.30 m dlouhého, 1.13 m širokého a 1 m vysokého, na kterém jsou zobrazeny některé výjevy ze slavného vjezdu a jméno »Bethphage«. O kameni mluví již Jan z Würzburgu (roku 1130) a mnich Theodorich (kolem 1172).

¹⁴⁶⁾ Etymologie jména je velice pochybná. Jedni je překládali »dům (místo) nezralých fíků«, jiní »místo setkání = rozcestí«. Dobře dí Dalman (Die Worte Jesu, Lipsko, 1890, I, 54), že je lépe přiznati nevědomost, nežli se pouštět do nejistých dohadů.

¹⁴⁶⁾ Evangelisté je nejmenují; podle Luk. 21, 8 domnívali se někteří, že to byl opět Petr a Jan. Pěkně poznamenává Maldonat: »qui duo illi fuerint discipuli, prudentis est interpretis non inquirere, prudentis lectoris ignorare, cum evangelistae non expresserint, expressuri utique, si quid nostra interesse iudicaverint.«

¹⁴⁷⁾ Proč měli přivést také oslici, vykládá pěkně Bapst (La vie historique de Jésus-Christ, Paříž, 1924, II, 166). Oslátko nebylo dosud zvyklé nésti nějaký náklad, proto by nebylo kráčelo klidně. Důvod Sýkorův (Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 36), že nechtěl působiti oslici bolest, zdá se mi příliš moderní.

¹⁴⁸⁾ Slušelo se, aby Bohu obětovali prvotiny; proto mělo přednost zvíře, kterého dosud lidé neužili (Deut. 21, 3 a 1. Král. 6, 7). Stejně u pohanů, jak se dovídáme z Horáce (Epodon 8, 22: intactas boves) a z Vergilia (Georg. 4, 540 a 551: intactas iuvenças).

A řekne-li vám kdo:¹⁴⁹⁾ »Co to děláte? Proč je odvazujete?«, odpovězte: »Pán jich potřebuje« a hned je propustí.«¹⁵⁰⁾

Apoštolé odešli. Kráčeli po ní cestou, ale v duši se jim ozývala otázka, jak jejich tajemné poslání skončí. Brzy se jim mělo dostat překvapující odpovědi. Když uviděli před sebou bílé domky, úžasem se zastavili. Na samém kraji vesnice spatřili oslici a vedle oslátko; nemohli však rozeznati, jsou-li zvířata uvázána. Přidali do kroku. Opravdu, Mistr viděl dobře. Obě zvířata byla uvázána k železnému kruhu, zapuštěnému do dveří.¹⁵¹⁾

Konečně došli. Opodál stálo několik lidí.¹⁵²⁾ Úmyslně je ani nepozdravili; chtěli zvědět, splní-li se i další předpověď Ježíšova. Beze slova počali zvířata odvazovati. Mužové pozorovali s údivem jejich jednání; po

¹⁴⁹⁾ Podle Lagrange (*L'évangile de Jésus-Christ*, Paříž, 1930, 426) chtěl tak převzít odpovědnost sám na sebe a uchránit vlastníka před možným pronásledováním. Proto pomlčel o účelu poslání.

¹⁵⁰⁾ Mat. 21, 2—3; Mar. 11, 2—3; Luk. 19, 30—31.

¹⁵¹⁾ Mar. 11, 4. Sv. Justin (*Apolog.* 1, 54, 14) tvrdil, že byla přivázána ke kmeni révovému; podle všeho byla to nevědomá vzpomínka na Jakubovo proroctví (Gen. 49, 11), které se však nevztahovalo na Vykupitele. Dodnes nacházíme u cest kameny se železnými kruhy, k nimž uvazovali jezdci svoje zvířata; jinde bývají ve zdi. Sr. Lagrange, *L'évangile selon s. Marc*, Paříž, 1920, 271.

¹⁵²⁾ Bapst (*La vie historique de Jésus-Christ*, Paříž, 1924, II, 165) stírá s události všechnu krásu, když se domnívá, že vlastníkem oslice byl nějaký uředník Je-

chvíli vystoupil jeden z nich — byl to sám majetník — přišel až k apoštolům a tázal se: »Co to děláte? Proč je odvazujete?« Klidně odpověděli učedníci: »Pán jich potřebuje.« A ku podivu, neznámý hospodář nenamítal již nic. Škoda jen, že Bůh neotevřel v tu chvíli jejich duchovní oko. Spatřili by, jak se srdce majetníkovy dotkla milost a v okamžiku je přetvořila. Dovolil, ani sám nevěda, proč.

Učedníci odcházeli,¹⁵³⁾ ale v jejich duši panovala slavnostní nálada. Na vlastní oči se přesvědčili, že jejich Mistr je vševědoucí a vidí i do dálky.

Zatím čekal zástup na rozcestí. Všechny ovládala jediná myšlenka: mluvil-li Ježíš pravdu. Někteří dokonce pospíšili na blízké návrší a pozorovali cestu. Po chvíli zahlédli apoštoly; přiváděli opravdu obě zvířata. Zástupu se zmocnilo nepopsatelné nadšení a strhlo i učedníky.¹⁵⁴⁾ Protože neměli sedla, svlékli své pláště a položili je na zvířata.¹⁵⁵⁾

žíšův a proto znal apoštoly. Evangelium o tom nepraví nic.

¹⁵³⁾ Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 30) se domnívá, že z Betfage šlo s nimi dosti zvědavců, kteří se připojili k průvodu. Neodvážil bych se to tvrditi; najímání oslů je na východě tak všední, že nevzbudilo pozornost.

¹⁵⁴⁾ Zdá se, že židé vytýkali později apoštolům, že sami vše nastrojili. Proto zdůrazňuje sv. Jan, že popud vyšel od lidu; apoštolé pochopili teprve později hluboký smysl všeho. Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 30.

¹⁵⁵⁾ Mezi exegety vede se prudký spor, kolik bylo zví-

Pomohli Spasiteli vystoupiti,¹⁵⁶⁾ hlavu mu ozdobili olivovým věncem¹⁵⁷⁾ a celé množství dalo se na pochod.

Apoštolé jistě zajásali, když viděli vstupovati Pána na přivedené zvíře. Tak jezdívali kdysi králové izraelští¹⁵⁸⁾ a také židovské podání tvrdilo, že Mesiáš vjede do hlavního města na oslu.¹⁵⁹⁾ V duchu se již těšili, že Pán zanechá ústraní a zjeví veřejně svoji důstojnost. Ale nikdo z nich nevzpomněl (Jan 12, 16), že v tu chvíli se splnila prorocká slova Zachariášova:¹⁶⁰⁾

řat. Pieper (Biblische Zeitschrift, 1913, 397) se pokoušel dokázati, že apoštolé přivedli jen mladou oslici; omyl zavínil prý překladatel, který přehlédl, že hebr. částice mívá též smysl vysvětlovací; oslici, totiž oslátko. Jakmile vyčetl zmínku o dvou zvířatech, musel upravit i slova ostatních evangelistů. Jeho výklad se mi zdá příliš smělý a málo dokázaný, protože také Spasitel jmenuje obě zvířata (Fillion, Vie de Jésus-Christ, Paříž, 1925, III, 217 a Lagrange, L'évangile de Jésus-Christ, Paříž, 1930, 427). Za jinou poznámku jsme spisovateli vděční; dokázal, že Spasitel jel na mladé oslici.

¹⁵⁶⁾ Co se myslí na východě oslátkem, dovídáme se z tehdejšího spisovatele Varrona (Rerum rusticarum II, 6). Praví doslova: »První rok nechávají mládě u oslice, druhého roku bývá u ní aspoň v noci lehce přivázáno; teprve třetího roku je počínají navykati k pracím, k nimž ho chtějí užívat.« Podle toho mělo oslátko přes dvě léta, proto mohlo snadno unésti Spasitele.

¹⁵⁷⁾ Také koupěného beránka velikonočního zdobívali zelenými ratolestmi. Sepp-Haneberg, Das Leben Jesu, Mnichov-Řezno, 1901, IV, 478.

¹⁵⁸⁾ Gen. 49, 14 a 2. Král. 13, 29.

¹⁵⁹⁾ Babyl. Sanhedr. 98 a.

¹⁶⁰⁾ Mesiánský ráz tohoto proroctví uznávali i židé. Rouhavá kniha Toledoth (6) vytýká dokonce Spasiteli,

»Plesej¹⁶¹⁾ velmi, dcero Sionská,
vesel se, dcero Jerusalemská!
Aj, král tvůj ti přichází
spravedlivý a spasitel;
chudý jest on a sedí na oslici,
na oslátku, osličím mláděti« (Zach. 9, 9).

Poutníci prostírali své pláště na kamenitou cestu, po které se ubíral Spasitel. Tak to kdysi dělávali svým králům;¹⁶²⁾ se všech stran bylo slyšeti jásavé výkřiky.

Pod horou Olivetskou čekalo je veliké překvapení. Kamkoli pohlédli, černaly se zástupy poutníků, kteří přišli naproti Spasiteli. V rukou nesli olivové a palmové ratolesti, jak činívali o slavnosti stánků a jejich příklad strhl i ostatní. V malé chvíli vyšplhali se na okolní stromy, sekali jejich zelené větve a stlali je na cestu. Oba zástupy slily se v jediný proud, který se zvolna valil do údolí Cedronského. K němu se přidalo mnoho poutníků, kteří tábořili po obou stranách cesty.¹⁶³⁾

Pohled na zelené ratolesti připomněl židům náboženský průvod, jaký konávali o slavnosti stánků. Bylo to tím snazší, poněvadž svátky měly ráz mesiánský. Každého

že úmyslně napodobil výrok Zachariášův, aby vzbudil v lidu domněnku, že je slíbeným Vykupitelem.

¹⁶¹⁾ Sv. Matouš (21, 5) počíná prorocství slovy: »Povězte dceři Sionské!« Přejal je z proroka Isaiáše 62, 11.

¹⁶²⁾ Sr. 4. Král. 9, 12—13.

¹⁶³⁾ Le Camus-Keppler, Leben unseres Herrn Jesus Christus, Freiburg, 1895, II, 249.

jitra šel velekněz k rybníku Siloe, nabral do zlaté nádoby vody a nesl ji v průvodu do chrámu. Obešel s ní oltář, přimísil trochu vína a vylil ji k oltáři (Jan 7, 37—38). Proto počali provolávati jednotlivé výroky z mesiánského žalmu 117., který se při té slavnosti modlívali. Evangelisté¹⁶⁴⁾ nám jich několik dochovali. Nejčastěji se opakovala slova: »Hosanna Synu Davidovu.¹⁶⁵⁾ — Požehnaný,¹⁶⁶⁾ jenž přichází ve jménu Páně, král izraelský. — Požehnáno buď přicházející království otce našeho Davida. — Hosanna na výsostech.«¹⁶⁷⁾

Cestou došlo k malé, ale významné episdě. Mezi jerusalemskými poutníky bylo také dosti farizeů. Pohled na jásající davy bouřil jejich hněv. S počátku je okřikovali, ale nikdo jich nedbal. Proto přistoupili k samému Spasiteli a napomenuli ho, aby nepřijímal důstojnosti, které nemá; měl zakázati svým učedníkům projevy, které jsou vlastně rouháním.

¹⁶⁴⁾ Mat. 21, 9; Mar. 11, 9—10; Luk. 19, 38 a Jan 12, 13.

¹⁶⁵⁾ Značí Mesiáše. Právě tato slova zavdala později Veleradě záminku, aby obvinila Spasitele z touhy po královském trůně.

¹⁶⁶⁾ Kdysi lákali (Luk. 13, 31—35) farizeové Ježíše do Jerusalema, aby naň mohli vztáhnouti ruce. Kristus prohlédl jejich léčku a předpověděl, že ho uvidí teprve, až budou volati: »Požehnaný, jenž přichází ve jménu Páně.« Dnes zavzněl předpověděný jásot (Grimm, Das Leben Jesu, Řezno, 1900, V, 382). V tomtéž žalmu čteme však dále o kameni, který zavrhl stavitelé (vůdcové) národa izraelského.

¹⁶⁷⁾ Zástupové byli přesvědčeni, že za dílem Ježíšovým stojí sám Bůh; proto se musí zdařiti. Schlatter, Der Evangelist Matthaeus, Stuttgart, 1929, 610.

Proto pravili: »Mistře, pokárej přece svoje učedníky!«¹⁶⁸⁾ Odpověď Ježíšova je velice překvapila. Dnes již není na čase, aby se tajil. Je Vykupitelem a po vůli Boží má se to dovědět každý.¹⁶⁹⁾ Proto řekl: »Pravím vám: Budou-li tito mlčeti, kamení bude volati« (Luk. 19, 39—40).

Slova ta byla příslovím a vypovídala, že se něco státi musí.¹⁷⁰⁾ Mesiánská důstojnost Ježíšova bude dnes po úradku Božím povolána hlasitě, i kdyby se to mělo státi zázrakem. V tu chvíli zahledělo se Kristovo oko do budoucnosti. Židé nazývali též pohany mrtvým kamením (Mat. 3, 9), ale Bůh je dovede oživit. I kdyby se Veleradě podařilo umlčeti hlasy židovské, pohrdání pohané ho přece uznají za svého Mesiáše. Na splnění prorockých slov nemusel čekat dlouho. Když na Kalvarii měli židé pro umírajícího Spasitele jen kousavý posměch, vyznával pohanský setník hlasitě jeho synovství Boží (Mat. 27, 54) a pukající skály a chvějící se

¹⁶⁸⁾ Nepohnula je k tomu obava před Římany; spíše je zžírala myšlenka, že takové zástupy přestupují zákaz Velerady a povolávají mesiánské poslání Ježíšovo. Hahn, *Das Evang. des Lukas*, Vratislav, 1894, II, 475.

¹⁶⁹⁾ Byla to zároveň odpověď na otázku židů: »Jsi-li Mesiáš, pověz nám to zřejmě!« (Jan 10, 24.)

¹⁷⁰⁾ Podobnou myšlenku čteme u Habakuka (2, 11), v literatuře rabínské (Strack-Billerbeck, *Kommentar zum N. Test. aus Talmud und Midrasch*, Mnichov, 1922, II, 253) a v spisech pohanských (Virgil, *Eecl.* 5, 28 a Ovid. *Metamorphos.* 2, 697).

země dotvrzovala pravdu jeho výpovědi.¹⁷¹⁾

Průvod šel dále. Po obou stranách bylo plno hrobů, které před velikonocemi obíli, aby se jich poutníci nedotkli a se neposkvřili. Pohled na ně dojal bolestně Pána Ježíše; připomněl mu zdánlivou svatost farizejskou, která cedí i komára, ale bez bázně vztáhne vražedné ruce na samého Syna Božího (Mat. 23, 24—27).

Mezitím přiblížil se Spasitel k údolí Cedronskému a před jeho zrakem objevilo se nádherné divadlo. Na dosti vysokém kopci ležel Jerusalemský chrám, zalitý jasným světlem východního slunce. Mramorová budova chrámová týčila se hrdě k modrému nebi a jeho zlatá střecha sálala ohněm.¹⁷²⁾ Ani Ježíš neodolal čarovnému pohledu. Zastavil oslátka a zadíval se na hlavní město. Pojednou vyhrkly mu z očí slzy¹⁷³⁾ a stékaly po jeho božských tvářích. Ježíš se dal do usedavého pláče.¹⁷⁴⁾ Kdo byli nablízku, zahleděli se s údivem na Spasitele; na odpověď nemuseli čekat dlouho.

Bolestně díval se Ježíš na město a z jeho nitra vydral se hluboký povzdech. Rozpřáhl

¹⁷¹⁾ Sýkora, Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 41.

¹⁷²⁾ Byl tak krásný, že Tacit (Histor. 5, 8) jej nazýval divem světa. Oč více působil na srdce věřícího Izraelity!

¹⁷³⁾ Křesťané postavili tam kostelík, který slul: Dominus flevit, Pán zaplakal; je proměněn v mešitu. Je však velice pochybné, dochovala-li tradice přesně místo události.

¹⁷⁴⁾ U hrobu Lazarova Kristus jen zaslzel (Jan 11, 35:

svoje ruce, jako by chtěl obejmouti nevďčný Jerusalema a zvolal: »Kdybys bylo poznalo i ty, a to aspoň v tento den tvůj, co jest tobě k pokoji¹⁷⁵⁾ – ale nyní jest to skryto před očima tvýma; neboť přijdou na tebe dnové, v kterých nepřátelé tvoji obklíčí tě náspem a oblehnou tě a sevrou tě se všech stran a na zem povalí tebe i dítky tvé, které jsou v tobě, a nenechají v tobě kamene na kameni,¹⁷⁶⁾ poněvadž jsi nepoznalo času navštívení svého« (Luk. 19, 41—44).

Zamysleme se na chvíli nad touto výpovědí. Prozrazuje nám milující srdce Ježíšovo, které by odpustilo i hříšnému Jerusalemu. Volá nadarmo; pyšný Jerusalema jím pohrdá a oko Ježíšovo zalétá v nedalekou budoucnost. Kolem dokola vidí železný kruh římských stanů a na sousední hoře Olivetské mají vojáci římsští svůj hlavní tábor.¹⁷⁷⁾ Chystají se k rozhodnému útoku; v potocích potече krev vyvoleného národa. Mladí mužové,

ἐδάκρυσεν), nad Jerusalemem plakal usedavě (Luk. 19, 41: ἐκλαυσεν.)

¹⁷⁵⁾ Pěkná hříčka slovní, protože Jerusalema značí v hebrejštině »město pokoje«.

¹⁷⁶⁾ Slova jsou příslovím a znamenají úplnou zkázu; na chrámě se vyplnila v celém rozsahu. Jak se dovídáme z Ammiana Marcellina (Sozomenus, Hist. Eccl. 5, 22; MG 67, 1284), chtěl císař Julián usvědčiti Krista ze lži; proto poručil vykopati základy chrámové a dům Boží znova postaviti. Namáhal se nadarmo. Ze země šlehaly ohnivé plameny a zničily započaté dílo. Sr. též Sokrates, Hist. Eccl. 3, 20; MG 67, 429. Svým vzdorem přispěl jen k vyplnění proroctví Kristova.

¹⁷⁷⁾ Josef Flavius, Bellum 2, 1—3.

kterí jdou kolem, budou ležeti jako chladné mrtvoly po ulicích města nebo viseti na křížích a dokonávati v strašných bolestech. Matky budou z hladu pojídati své vlastní děti a chrám Otcův shoří. Sloupy černého dýmu budou stoupati k nebesům jako strašný celopal Boží spravedlnosti. Ježíš úplně zapomněl, že jsou to jeho nepřátelé, kteří mu chystají krvavou smrt; vidí v nich bratry, kteří se vrhají do záhuby a pro které poteče jeho krev nadarmo. Proto pláče a jeho slzy mluví tak dojemně k našemu srdci. Nikdy nemusíme zoufati, protože máme tak milosrdného Spasitele.¹⁷⁸⁾

Zatím prošel průvod údolím Cedronským, stoupal vzhůru a svatoštěpánskou branou vešel do města. Se všech stran sbíhali se jerusalemsťí, ale jejich bledé tváře prozrazovaly vnitřní rozčilení.¹⁷⁹⁾ Mimoděk vzpomněli na tolik hrozeb a báli se nejhoršího. Pohled na nepřehledné davy stoupenců Ježíšových naháněl jim strach.¹⁸⁰⁾ Brzy se však uklidnili; ani jeden z nich nebyl ozbrojen. Pomalu se jim vracela jejich vrozená pýcha. Nenávistně měřili cizí poutníky a posměšně se tázali: »Kdo je tento?« Syn tesařův odvažoval se v jejich očích příliš daleko.

Ale také odpověď poutníků je velice vý-

¹⁷⁸⁾ Meschler, *Der göttliche Heiland*², Freiburg, 1906, 478.

¹⁷⁹⁾ Sv. Matouš užívá slova ἐσεῖσθη na tomto místě (21, 10—11) a ještě ve zprávě o vojíněch u hrobu Páně.

¹⁸⁰⁾ Grimm, *Das Leben Jesu*², Řezno, 1900, V, 397.

znamná; ukazuje nám, jak mohlo dojít k Velikému pátku: »To jest Ježíš, prorok z Nazareta galilejského« (Mat. 21, 10—11). Ani jeden ho nenazval Vykupitelem. Stačil mrazivý pohled Velerady a stoupenci Ježíšovi se krčili a zamlouvali jeho mesiánské poslání. Báli se, aby je Velerada nevyloučila. Zato zdůrazňovali jeho národní původ, protože byli většinou z Galileje.

Veliká bolest sevřela v tu chvíli Srdce Ježíšovo. Byli u brány chrámové; proto se stoupil s oslátka a vešel do svatyně.

7. JEŽÍŠ V CHRÁMĚ JERUSALEMSKÉM.

Ani v chrámě nezůstal Kristus o samotě. Spolu s ním vešly nepřehledné řady jeho stoupenců a naplnily všechny prostory. Podle východního zvyku padl Ježíš až na tvář a poklonil se hluboce svému nebeskému Otci. Po krátké modlitbě povstal a počal se procházeti nádvořím. U bran a na schodech sedělo mnoho slepých, kulhavých a nemocných, kteří se dožebravali hlasitě almužny. Neklepali na srdce Ježíšovo nadarmo; také pro ně měl být příchod Spasitelův dnem radosti.¹⁸¹⁾ Lid hlasitě zajásal, když všichni

¹⁸¹⁾ I talmud mluví častěji o milosrdné lásce Mesiášově. Jednou (babyl. Sanhedr. 98 a) čteme: »Jak poznáš Vykupitele? — Sedí mezi nemocnými ubožáky.«

kulhaví odhodili své berly a slepci zase viděli (Mat. 21, 14). Prostornými síněmi chrámovými zaburácelo volání: »Hosanna Synu Davidovu!« a jeho ozvěnu opakovaly okolní skály. Tato slova zalíbila se četným dětem, které byly v chrámě.¹⁸²⁾ V malé chvíli obstoupily Pána Ježíše a z jejich nevinných úst neslo se jásavé: »Hosanna Synu Davidovu!« (Mat. 21, 15.)

Jejich radost netrvala dlouho. Blížila se deputace velekněží a zákoníků. Přistoupili k Pánu Ježíši a zlostně se tázali: »Slyšíš, co tito praví?« Klidně se zadíval Kristus do jejich rozvášněných očí a odpověděl: »Ano. Což jste nikdy nečtli (žalm 8, 3): Z úst nemluvňátek a kojenců připravil jsi sobě chválu?« (Mat. 21, 16). Umlkl, ale i velekněží sklonili zahanbeně hlavu. Dobře znali tento žalm a v duši jim zněla jeho další slova:

»na vzdory svým nepřátelům,
abys umlčel odpůrce, protivníky.«

Odešli a také Kristus vydal se na prohlídku ostatních budov chrámových. Procházel místa, ke kterým se pojilo tolik sladkých vzpomínek z jeho mládí, ale jeho svatý obličej se víc a více zachmuřoval. Rozsáhlé nádvoří proměnilo se opět v tržiště a do zbož-

¹⁸²⁾ Sepp-Haneberg (Das Leben Jesu⁴, Mnichov-Řezno, 1901, IV, 488) pokládá za možné, že to byli hoši, které v chrámě vychovávali. Tu bychom snáze pochopili jednání kněží; mrzelo je, že se jejich žáci tolik zapomněli.

ných modliteb prostého lidu mísilo se bučení dobytka a pronikavé hlasy dotěrných obchodníků. Nejraději by byl spletl veliký bič a všechny vypráskal — když k němu přistoupil Filip s Ondřejem a upozornili ho na skupinu věřících pohanů.¹⁸³) Setkali se s nimi před malou chvilkou. Protože zaslechli apoštola Filipa mluvit řecky¹⁸⁴), prosili uctivě: »Pane, přejeme si viděti Ježíše« (Jan 12, 21). Filip pověděl o jejich žádosti Ondřejovi, oba pak Ježíšovi.¹⁸⁵)

Upřímná touha pohanů rozradovala srdce Spasitelovo; zněla mu jako příjemná hudba budoucnosti. Mimoděk vzpomněl na prorocká slova žalmistova (žalm 21, 28):

»Obrátí se k Hospodinu všecky končiny
země,
budou se mu klanět všichni kmenové
pohanů.«

Bylo však již příliš pozdě; učitelská činnost Kristova chýlila se ke konci. Proto je nepři-

¹⁸³) Dobu nemůžeme udati přesně. Jedni se rozhodli pro úterý; dovolávali se slov: »přišla hodina« (Jan 12, 23), která prý předpokládají přímou blízkost utrpení. Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 32) klade příchod Řeků hned po slavném vjezdu; zdá se, že právem. Aspoň apoštol Jan (12, 20n) o něm vypravuje v této souvislosti.

¹⁸⁴) Jak poznamenává evangelista (Jan 12, 21), pocházel z města Betsaidy, které bylo větším dílem řecké.

¹⁸⁵) V řeckém originálu slují Helleny; znamená buď řecky mluvící židy, po světě roztroušené nebo pohany, kteří přijali víru v jednoho Boha (Skutky 8, 27). Druhý názor pokládám za správnější.

jal;¹⁸⁶⁾ hleděl však svoje odmítnutí osladiti co nejvíce. On sám musí napřed trpěti bolestnou smrt; teprve z jejího ovoce mělo se dostat také pohanům. Proto pravil k apoštolům: »Přišla hodina, aby oslaven byl Syn člověka.« Nebude to bez těžkých bojů. »Vpravdě pravím vám: Nepadne-li zrno pšeničné do země a nezemře, zůstává samotno; zemře-li však, přináší mnoho užitku.« Aby nebylo nejmenší pochybnosti, co myslí vzácným zrnem obilním, opakoval Kristus ještě důrazněji: »Kdo miluje život svůj, ztratí jej, a kdo nenávidí život svůj na tomto světě, k životu věčnému zachová jej.« Vyslovená zásada neplatí jen pro Ježíše; touto cestou musí jít každý, kdo chce býti jeho učedníkem. »Slouží-li mi kdo, následuj mne, a kde jsem já, tam bude i služebník můj. Bude-li mi kdo sloužiti, poctí jej Otec můj.«

Vzpomínka na brzkou smrt otřásla duší Ježíšovou; i jeho lidská přirozenost se lekala násilného rozloučení. Proto dodal: »Nyní je duše má zarmoucena, ale¹⁸⁷⁾ co mám říci? (Snad): Otče, vysvobod' mne z této hodiny?« Spasitel se na chvíli odmlčel. Zhrozil se zrovna myšlenky, kterou vyslovil. Zdálo se mu, jako by se k němu se všech stran spí-

¹⁸⁶⁾ Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 34.

¹⁸⁷⁾ Řecký a latinský text mají »a«; překládám »ale«, protože hebrejská spojka ׀ mívá velice často tento význam.

naly ruce a prosily o vykoupení. Ne, nesmí se vyhnouti kříži, který mu chystá Bůh. Vždyť právě proto přišel na svět. Byl rozhodnut. Přinese každou obět, kterou od něho požádá Pán. Na sebe zapomene, jeho jediným měřítkem bude větší sláva Boží. Proto pohlédl k nebesům a vroucně zvolal: »Otče, oslav jméno své!« V tom okamžiku zavzněl s nebe hlas: »Oslavil jsem a ještě oslavím.«

Mezi lidem vyvolala událost tato veliké vzrušení. Jedni se domnívali, že zahřmčlo; druzí však namítali, že na nebi není ani mráčku. Proto tvrdili: »Anděl mluvil k němu.« Jen málo lidí mělo tolik duchapřítomnosti, že rozuměli tajemnému hlasu. Když se poněkud utišili, pravil k nim Ježíš: »Ne pro mne přišel ten hlas, nýbrž pro vás. Nyní počíná soud nad tímto světem, nyní bude kníže tohoto světa vyvržen ven, a já, budu-li povýšen od země, všechno potáhnu k sobě.«

Přítomní nerozuměli, koho Ježíš míní. Proto se tázali: »My jsme slýchávali ze zákona, že Kristus zůstává na věky; i kterak ty pravíš: Musí povýšen býti Syn člověka? Kde jest tento Syn člověka?«

Ježíš neodpověděl tak jasně, jak si přáli. Právě vjezd do Jerusalema ho přesvědčil, jak málo může spoléhati na přízeň lidu. Ani doba nebyla vhodná, aby se pouštěl do delších výkladů. Slunce se zvolna klonilo k západu a do chrámových nádvoří se ukládal

soumrak. Bylo třeba pomýšleti na návrat. Proto pravil: »Ještě krátký čas je světlo mezi vámi. Chodte, pokud máte světlo, aby vás nezachvátila tma, protože, kdo chodí ve tmě, neví, kam jde. Dokud máte světlo, věřte ve světlo, abyste byli účastni světla« (Jan 12, 30—36).

Ani těmto slovům nikdo neporozuměl. Spasitel domluvil a chystal se k odchodu. Nikdo mu nenabídl pohostinství; tak brzy zapomněli na »Syna Davidova«. Smutně se vracel do Betanie, aby tam přespal.

Pozdě navečer sešlo se mnoho členů Velerady, aby si pohovořili o událostech posledních dnů. Nebyli právě v růžové náladě; museli uznati, že se dočkali úplné porážky.¹⁸⁸⁾ Zvláště farizeové byli velice rozezleni a trpce vyčítali mírnějším druhům jejich nerozhodnost. Kde již mohli býti, kdyby byli užili prostředku, jak navrhoval Kaifáš. Proto pravili: »Uznáváte (konečně),¹⁸⁹⁾ že nic neprospíváte?« (Jan 12, 19).¹⁹⁰⁾ Situace byla

¹⁸⁸⁾ Dausch, Die drei älteren Evangelien², Bonn, 1921, 312 pokládá za možné, že Jidáš vyjednával s Veleradou hned po svém příchodu do Jerusalema. Tím bychom si vyložili jejich zdánlivou »nečinnost«; nemuseli se namáhati, pracoval pro ně zrádce. Neupírám výkladu jakési pravděpodobnosti, ale souhlasiti s ním nemohu. Proč, udám na jiném místě.

¹⁸⁹⁾ Tento výstižný překlad řeckého *ἡσώπετε* navrhl Kuinoel (Evangelium Joannis, Lipsko, 1812, 516).

¹⁹⁰⁾ Latinský překlad má neprospíváme, řecký neprospíváte. Proto mu dávám přednost. Sr. Knabenbauer, Comment. in Evang. sec. Joannen, Paříž, 1898, 380.

však ještě příliš nejasná; proto nedošlo k žádnému hlasování.

8. NOVÉ SEZENÍ VELERADY.

Jakmile se počalo rozednívati, opustil Ježíš Betanii a šel na horu Olivetskou, aby se modlil.¹⁹¹⁾ Učedníci přišli o něco později.¹⁹²⁾ Jak se dovídáme z evangelia (Mat. 21, 18), Kristus toho dne ani nesnídal; proto pocítil hlad.

Nedaleko cesty spatřil fíkový strom. Na zralé plody bylo ještě příliš brzy (Mar. 11, 13). Avšak Východané nejsou vybíraví a pojídají z hladu i plody nezralé, jakkoli nemají šťávy a chutnají dosti trpce.¹⁹³⁾ Protože strom měl již tolik listů, sešel Ježíš s cesty a díval se, najde-li na něm ovoce. Hledal marně. Proto pozvedl hrozivě svoji pravici a pravil vážně: »Ať z tebe na věky nikdo nejí ovoce!« (Mar. 11, 14.)¹⁹⁴⁾ Šli dále a učedníci

¹⁹¹⁾ Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 49.

¹⁹²⁾ Soudíme tak z toho, že se nikde nemluví o jejich hladu; podle toho snídali.

¹⁹³⁾ Dalman, Orte und Wege Jesu², Gütersloch, 1921, 224. Jak upozorňuje Strack-Billerbeck (Kommentar zum N. Test. aus Talmud und Midrasch, Mnichov, 1922, I, 857), nasazují některé druhy zárodky již v roce předcházejícím, ovoce však dozrává teprve druhého roku.

¹⁹⁴⁾ Fíkový strom byl jediným tvorem, kterému Spasitel zlořečil a na kterém ukázal svou trestající spravedlnost. Jeho milosrdná láska mu nedovolila užítí k to-

brzy na vše zapomněli. Slýchávali podobná slova velice často;¹⁹⁵⁾ proto jim nepřikládali hlubšího významu. A přece vykonal Kristus veliký zázrak. V tom okamžiku přestala kolovati ve stromě míza a buňky odumřely. Avšak teprve druhého dne bylo pozorovati stopy této veliké proměny.

Po celý ostatní den zůstal Spasitel v chrámě. Vyhnal znova¹⁹⁶⁾ prodavače a nedovolil, aby kdo nesl nádvořím nějakou nádobu (Mar. 11, 16). Dotkl se tak zřítelnice očí Annášových, protože chrámové obchody patřily tehdy jeho zlotřilým synům.¹⁹⁷⁾ Na dotaz velekněží, kdo mu dal takové právo, odpověděl rovněž otázkou po křtu Janově (Mat. 21, 24—27) a vypravoval několik podobností, v nichž tepal převrácené zásady

mu člověka. Zcela jinak bude mluvit na posledním soudu. Sr. Mat. 25, 41.

¹⁹⁵⁾ U židů bylo proklínání zlozvykem velice rozšířeným.

¹⁹⁶⁾ Braun (*Revue biblique*, 1929, 178—200) ztotožňuje za příkladem jiných exegetů tuto událost s vypravováním sv. Jana (2, 13—21) a tvrdí, že Kristus očistil chrám pouze jednou; při tom předpokládá, že Spasitel působil veřejně jediný rok. Více se mi zamlouvá mínění druhých (na př. Knabenbauer, *Comment. in Evang. sec. Matthaeum*, Paříž, 1893, II, 210 a Belser, *Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*, Freiburg, 1913, 46—47), že se očista stala dvakrát: na počátku (Jan 2, 13—21 a na konci (Mat. 21, 12) veřejné činnosti; tím spíše, poněvadž je velice málo pravděpodobné, že by Ježíš učil jen jediný rok. Při vši podobnosti mají obě události tolik rozdílů, že jich ztotožňovati nelze.

¹⁹⁷⁾ Sifre Deut. 14, 22. O jejich povaze zmíním se podrobněji jinde.

vůdců vyvoleného národa. Velerada se sice pokusila opět o jeho osobu, ale bez úspěchu. Pohled na galilejské poutníky vázal jim ruce (Luk. 19, 47—48). K večeru vyšel Ježíš z města (Mar. 11, 19) a přenocoval na hoře Olivetské (Luk. 21, 37).¹⁹⁸⁾

Teprve ráno vracel se znova do Jerusalema. Pojednou se učedníci zastavili a s úžasem hleděli na fíkový strom. Byl úplně suchý. První upozornil na to apoštol Petr: »Mistře, hle, fík, kterému jsi zlořečil, uschl« (Mar. 11, 21). Ale také na ostatní učinil objev hluboký dojem; hlasitě si svěřovali svoje myšlenky: »Jak¹⁹⁹⁾ hned uschl!«

Ježíš použil této vhodné příležitosti, aby připomněl učedníkům nadzemskou moc víry; proto pravil: »Mějte víru v Boha! Vpravdě pravím vám: Budete-li míti víru a nebudete-li pochybovati, učiníte nejen to, co se stalo na fíku.« Ukázal na horu Olivetskou a pokračoval: »Kdo řekne této hoře: Zdvihni se a vrz se do moře! a nebude pochybovati v svém srdci, nýbrž věřiti, že se mu stane to, co praví, stane se mu. Proto pravím vám: Začkoli budete prositi v modlitbě, věřte, že

¹⁹⁸⁾ Možno-li souditi z Janova výroku (18, 2), že cho-
díval sám a učedníci dospěli na stanovené místo různý-
mi cestami, neodvažují se rozhodovati.

¹⁹⁹⁾ Je pozoruhodné, že se netázali »proč«. A přece
tato otázka byla mnohem důležitější; bez dostatečného
důvodu byl by zázrak jen zneužitím moci Spasitelovy.
Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des
Herrn², Freiburg, 1913, 44.

to obdržíte a stane se vám to!« Ale na jedno nesmějí zapomenouti nikdy, nemá-li jejich prosba vyznít naprázdno: »Když stojíte a se modlíte, odpouštějte, máte-li co proti komu, aby též Otec váš, jenž jest v nebesích, odpustil vám hříchy vaše. Neodpustíte-li vy, neodpustí ani Otec váš v nebesích hříchů vašich.«²⁰⁰⁾

Zastav se u suchého stromu fíkového! Proč asi učinil Spasitel tento veliký zázrak? Chtěl snad jen ukázati, že má opravdu moc, jakou si připisoval? (Jan, 5, 21). Myšlenka sama byla by dobrá — nepodává však posledního důvodu. Pravou odpověď třeba hledati jinde. Prokletí bylo jistě trestem. Protože strom nic nezavinil, nemohl býti ani trestán. Zastupoval někoho jiného; na něm chtěl Ježíš pouze ukázati, co čeká Jerusalema a nevěrný národ. Již po tři léta přicházel Spasitel a hledal ovoce dobrých skutků; nacházel plané listí (Luk. 13, 6—7).²⁰¹⁾ Ale také pro apoštoly měl tento zázrak veliký význam. Ukazoval jim názorně, jakou moc budou míti, zůstanou-li v živém spojení s Ježíšem.

Ostatek dne byl vyplněn spory s farizeji a jejich spojenci. Marně se pokoušeli polapiti ho v řeči; odnášeli si porážku za poráž-

²⁰⁰⁾ Mat. 21, 21—22 a Mar. 11, 23—26.

²⁰¹⁾ Obraz byl židům velice dobře znám: k fíkům je přirovnával kdysi Jeremiáš (24, 1—10), k fíkovníku prorok Oscáš (9, 10).

kou. Teprve odpoledne bylo poněkud klidněji. Kristus použil volné chvíle, aby naposledy varoval svedené zástupy před omamujícím jedem farizejským. V dlouhé řeči strhoval bezohledně pokrytecký závoj, do něhož se halili a veřejně ukázal jejich duševní hanbu. A přece ani v tomto okamžiku nezapomněl, že je dítkem vyvoleného národa. Hlas se mu třásl pohnutím, když končil dojemnými slovy: »Jerusaleme, Jerusaleme, který zabíjíš proroky a kamenuješ ty, kteří jsou k tobě posláni. Kolikrát jsem chtěl shromážditi dítky tvé, jako slepice shromažďuje pod křídla kuřátka svá, ale nechtěl jsi. Hle, zanechá se vám dům váš pustý; neboť pravím vám: neuzříte mne (jako učitele) od této chvíle, dokavad neřeknete: Požehnaný, jenž se běře ve jménu Páně« (Mat. 23, 37—38).

Byla to poslední slova učitelské činnosti Ježíšovy. Obrátil se a vyšel z chrámu i se svými učedníky. Ubírali se zvolna k hoře Olivetské. Cestou prohodil jeden z apoštolů: »Mistře, pohleď, jaké to kvádry a jaké stavby« (Mar. 13, 1). Bolestně zadíval se Ježíš na budovy chrámové a odpověděl: »Vidíš všechny tyto veliké stavby? Nezůstane tu kámen na kameni, který by nebyl rozbořen« (Mar. 13, 2). Prošli údolím Cedronským a stoupali pomalu na horu Olivetskou. Konečně stanuli a Spasitel se posadil. Bylo mu tak smutno, tak nevýslovně smutno. Znova se

díval na Jerusalem a v duši mu zněla slova prorokova:

»Já však jsem pravil: Nadarmo tedy jsem
pachtil se,
naprázdno, zbytečně sílu svou jsem strávil.
Jistě však právo mé jest u Hospodina,
a (zásluha) mé práce u Boha mého«
(Is. 49, 4).

Učedníci seděli opodál a jeden z nich připomněl výrok Ježíšův o zboření chrámu. Po chvíli přistoupili čtyři z nich²⁰²⁾ a tiše se tázali: »Pověz nám, kdy budou tyto věci? A které bude znamení, když se všechno to bude míti vyplňovati?« (Mar. 13, 4). Ježíš použil této vhodné příležitosti, přivolal také ostatní apoštoly a rozhovořil se o pádu města a konci celého světa (Mat. 24, 1—25, 30); přešel na poslední soud a skončil důtklivým napomenutím: »Mějte se však na pozoru, aby se srdce vaše neobtěžila opojením a opilstvím a péčemi tohoto života, a aby onen den nepřišel na vás náhle. Neboť jako osidlo přijde na všechny, kteří obývají na povrchu veškeré země. Bděte tedy a modlete se, abyste se stali hodni ujíti všemu tomu, co se bude dít a postaviti se před Syna člověka (Luk. 21, 34—36). Co však pravím vám, všem pravím: Bděte!« (Mar. 13, 37).

Ale ani Ježíšovi nepřátelé nezaháleli. Prá-

²⁰²⁾ Podle Mar. 13, 3 byl to Petr, Jakub, Jan a Ondřej.

vě poslední den jim dokázal nad slunce jasněji, že Spasitele mírnými prostředky neumlčí. Prostý lid hrnul se v zástupech za velikým Učitelem a jeho vliv rostl každou hodinu. Bylo třeba jednati bezohledně;²⁰³⁾ proto svolal Kaifáš v úterý večer²⁰⁴⁾ celou Vele-

²⁰³⁾ Mezi nekatolickými učenici jeví se snaha omluviti Veleradu. Lippe (*Das Freie Wort* XII [1912—1913], 189) prohlašuje zprávy evangelistů za bajky, které odporují židovskému zákonodárství; Jost (*Geschichte des Judenthums und seiner Sekten*, 1857, I, 278) a Duschak (*Das mosaisch-talmudische Strafrecht*, Trevír, 1876, 420 n) připisují vše krvavé smečce židovských fanatiků, kteří neměli s Veleradou nic společného; Philippson (*Haben wirklich die Juden Jesum gekreuzigt?*², Berlín, 1901) a Brandt (*Die evangelische Geschichte und der Ursprung des Christenthums*, Lipsko, 1893, 150) popírají aspoň formální rozsudek Velerady, která prý Ježíše jen zajala a odevzdala Pilátovi. Zato Rosadi (*Il processo di Gesù*⁴, Florencie, 1908) mluví o justiční vraždě, Mayr (*Gross' Archiv für Kriminal-Anthropologie*, XX [1905], 269 n) o vraždě nábožensko-politické, které dosáhla Velerada nátlakem na Piláta. Jednotlivé myšlenky probírá pěkně Doerr, *Der Prozess Jesu in rechtsgeschichtlicher Beleuchtung*, Berlín, 1920, 3.

²⁰⁴⁾ Kdy byla porada, nemůžeme udati přesně. Jedni (Sýkora, *Umučení a oslavení Pána Ježíše*, Praha, 1896, 47) ji kladou až na středu ráno; jiní (Keim, *Geschichte Jesu von Nazara*, Curych, 1872, III, 238; Nebe, *Die Leidensgeschichte*, Wiesbaden, 1881, I, 17) již na úterý večer. První se rádi dovolávají církevní tradice, která předpisovala ve středu půst (*Doctrina XII Apostolorum* 8, 1; Tertullian, *De jejuniis* 14) — avšak odůvodnění postu nebývá po každé stejné; někdy se mluví jen o utrpení Spasitelově, jindy je výslovně jmenován Jidáš. V tom smyslu píší na př. *Constitutiones Apostolorum* (5, 14, 4): »Et venit Judas cum legis peritis et sacerdotibus populi ac prodidit Dominum Jesum. Hoc autem actum est quarta sabbati.« Jak uvidíme, dohodl se

radu.²⁰⁵⁾ Aby nevzbudili v cizincích podezření, měla se schůze konati v jeho paláci.²⁰⁶⁾ Vyložil stručně vývoj událostí po památném sezení na Hoře zlé rady. Již tehdy byla odhlasována smrt Ježíšova a rozhodnutí ono je dosud platné. Jak se ukázalo, minulo se úplně s cílem; Ježíše neodstrašili. Před očima Velerady slavil vjezd do Jerusalema a bez odporu dal se nazývati Mesiášem. Druhého dne pokročil ještě dále. Vypudil z chrámu prodavače a připravil dům Boží o veliké zisky. Dnes přešel k útoku a zesměšňoval spravedlnost, na které si tolik zakládají. Bude-li Velerada otáletí ještě déle, pozbude u lidu veškeré vážnosti. Nerad by se znova dožil okamžiku, aby se jerusalemská luza posmívala jejich slabosti (sr. Jan 7, 25). Dnes třeba rozhodnouti, jak Ježíše usmrtiti.²⁰⁷⁾

Chvíli bylo hluboké ticho; všichni přemýšleli. V duchu souhlasil každý s vývody

Jidáš teprve ve středu; proto poradu klademe na úterý večer.

²⁰⁵⁾ Exegeté se rozcházejí, byla-li svolána celá Velerada či jen menší sbor 23 (Maimonides, Sanhedr. 3), který mohl také vynésti rozsudek smrti (Doerr, *Der Prozess Jesu in rechtsgeschichtlicher Beleuchtung*, Berlin, 1920, 16). Protože Matouš (26, 3) vypočítává velekněze a starší lidu, Marek (14, 1) a Lukáš (22, 2) připojují také zákoníky, pokládám první názor za lepší. Sr. Sýkora, *Umučení a oslavení Pána Ježíše*, Praha, 1896, 48.

²⁰⁶⁾ Mat. 26, 3. O jeho poloze zmíním se teprve při výslechu Spasitelově.

²⁰⁷⁾ Belser, *Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*³, Freiburg, 1913, 135.

veleknězovými — ale vzpomínka na galilejské zástupy svírala jim hrdlo.²⁰⁸⁾ Počala debata, která trvala velice dlouho. Podáno mnoho návrhů, ale žádný se nezamlouval.²⁰⁹⁾ Konečně zvítězila myšlenka, aby Ježíše lstivě zajali a usmrtili (Mar. 14, 1). Měl býti překvapen v okamžiku, kdy neměl kolem sebe zástup (sr. Luk. 22, 6); jak si to představovali, těžko říci. Chtěli asi vyslati najaté sliďáky, kteří by Spasitele stopovali a ve vhodném okamžiku zakročili.

Brzy se však ukázalo, že ani tento způsob není bez nebezpečí. Zmizí-li Ježíš v době sváteční a nepřijde-li do chrámu, nevyhnou se bouři; nejistota, co se stalo s milovaným Učitelem, dožene venkovský lid k nejhoršímu. Obava nebyla bezdůvodná. Právě o svátcích docházívало v Jerusalemě častěji k bouřím; sám římský vladař uznával za vhodné přesídliti na týden do hlavního města a přiváděl s sebou také posádku cesarejskou. Proto přijat velikou většinou dodatek: »Ne²¹⁰⁾ však ve svátek,²¹¹⁾ aby snad nepovstala bouře v lidu« (Mat. 26, 5).

²⁰⁸⁾ Mat. 21, 46; Mar. 12, 12; Luk. 20, 19.

²⁰⁹⁾ Slovo ἐκζητούν (Luk. 22, 2) prozrazuje nervosnost Velerady. Sr. Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 138.

²¹⁰⁾ Spitta (Zur Leidensgeschichte und Literatur des Urchristentums, I, 223) překládal »ještě před svátkem«. Jistě neprávem. Velerada byla příliš zkušená, aby si namlouvala, že se jí podaří zdolati v dvou dnech takové překážky.

²¹¹⁾ Protože celý velikonoční týden bývá někdy na-

Čteme-li tuto zprávu, nemůžeme se ubrániti hlubokému dojmu. Lidu se báli, na Boha nevzpomněl z nich žádný. Právem jim vytýkal Kristus: »Vůdcové slepí, kteří cedíte komára, velblouda však polykáte« (Mat. 23, 25).²¹²⁾ Slova ta jsou však ještě důležitější, než by se na první pohled zdálo; prozrazují nám jasně, že se Velerada nezalekne ani zákona Mojžíšova, bude-li státi v cestě jejím zlotřilým záměrům. Bůh ustanovil (Deut. 17, 12—13): »Kdo bude tak zpupný, že neposlechne rozkazu (vele) kněze, který toho času koná službu Hospodinu, Bohu tvému, a výroku soudce, ten budiž usmrčen; tak vypleníš zlo z Izraele. A všecek lid, když o tom uslyší, bude se báti, že se pak nikdo nebude zpupností nadýmati.« Židovská věda tomu rozuměla tak, že se poprava má vykonati v předvečer svátku, kdy bylo v Jerusalemě

zýván slavností, domnívali se exegeté, že Velerada chtěla počkati, až všichni poutníci odejdou, Dobře poznamenává Belser (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 132), že se tu vydávala v nebezpečí, že Ježíš odejde také. Mělo se tedy zakročiti, jakmile uplyne hlavní svátek.

²¹²⁾ Mezi exegety není shody, mělo-li býti tajné jen zajetí či také usmrcení; právě tak není jisto, vztahoval-li se omezující dodatek pouze na zabití či také zajetí. Sýkora (*Umučení a oslavení Pána Ježíše*, Praha, 1896, 50) se domnívá, že Ježíš měl býti zajat hned, usmrčen teprve po velikonocích; Brüll (*Tübinger Quartalschrift*, 1901, 175) a Belser (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 138) se kloní k myšlence, že se oboje mělo odložit až po svátku.

nejvíce cizinců.²¹³⁾ V talmudu²¹⁴⁾ čteme doslova: »Bude-li zločinec odsouzen na smrt, přivedou ho k Veleradě do Jerusalema. Jeho poprava se odloží až na svátek, kdy je v městě tolik lidu, aby se splnil příkaz Deuteronomia.²¹⁵⁾

Asi v téže době odcházel také Spasitel s apoštoly s hory Olivetské. Zastavil se a pravil: »Víte, že po dvou dnech budou velikonoce a Syn člověka bude vydán, aby byl ukřižován« (Mat. 26, 2).

Kdo zvítězí? Velerada či Kristus? Pověděl to již starozákonní svatopisec (Přís. 21, 30):

»Není moudrosti, není opatrnosti,
není rady proti Hospodinu.«

Proti své vůli bude Velerada donucena spáchat chystaný zločin právě o velikonicích.²¹⁶⁾

²¹³⁾ Nork, Rabbinische Quellen und Parallelen zu neutest. Schriftstellen, Lipsko, 1839, 103.

²¹⁴⁾ Babyl. Sanhedr. 89 a.

²¹⁵⁾ Jen R. Akiba (babyl. Sanhedr. 89 a) dovoloval usmrtiti zločince hned, aby se netrápil; po zemi měli se rozeslati hlasatelé, aby se vyhovělo Deuter.

²¹⁶⁾ Pěkně dí Grotius (Annotationes in N. Testamentum; vyd. Windheim, Hall, 1769, I, 459): »Pertinet autem hoc ad ostendendam singularem Dei in hoc facto Providentiam.«

9. JIDÁŠ NABÍZÍ VELE RADĚ ZRADU JEŽÍŠOVU.

Ve středu zůstal Spasitel v Betanii a připravoval se vroucí modlitbou k veliké oběti. Zato v duši Jidášově dozrála ďábelská myšlenka; rozhodl se, že zradí Pána Ježíše. Chceme-li vniknouti v jeho smutné tajemství, musíme zajíti hodně daleko do minulosti.

Jidáš nebyl zlý od počátku;²¹⁷⁾ také v jeho duši viděl Spasitel vlohy, které se mohly rozvíti v nejkrásnější květy apoštolských ctností. Při jeho dobré vůli říkali bychom dnes »Svatý Jidáši, oroduj za nás!« právě tak, jako voláme: »Svatý Petře« nebo »Svatý Jene«. Dostal stejnou moc jako ostatní učedníci a spolu s nimi vypravoval Spasiteli radostně o zázracích, které vykonal na první apoštolské cestě. Škoda jen, že si tak málo všiml vážné výstrahy, kterou pronesl Ježíš při podobné příležitosti: »Z toho se neradujte, že (zlí) duchové se vám poddávají, nýbrž radujte se, že jména vaše napsána jsou v nebesích« (Luk. 10, 20).

Za Kristem šel spíše z důvodů hmotných; to však učinili skoro všichni apoštolé. Teprve ponenáhlu se jim rozjasňovalo a po-

²¹⁷⁾ Proto nesprávně tvrdí židovský pamflet Toledot Ješua 5 (Krauss, Das Leben Jesu nach den jüdischen Quellen, Berlín, 1902, 55), že židé úmyslně poslali Jidáše do sboru apoštolského, aby měli tajného pozorovatele.

vznášeli se k čistějšímu pojmu o Vykupiteli. Právě tento vývoj dál se u Jidáše zcela jinak než u ostatních apoštolů.

Jidáš byl mezi apoštoly jediným Judovcem; všichni ostatní pocházeli z Galileje. Proto také jeho povaha měla mnoho odchylných rysů, které ho mohly strhnouti na scestí. Náboženské nadšení, kterým vynikali právě galilejští horalové, bylo mu cizí; u Jidáše převládal rozum, který chladně počítal a odvažoval. Více než ostatní podléhal svůdným zásadám farizejským; rád se spokojil krásným zevnějškem a málo dbal právě zbožnosti. Mezi ním a Kristem nedošlo nikdy k upřímné lásce; Jidáš Ježíše nepochopil. Ještě nebezpečnější byly předsudky o světském rázu říše mesiánské, jak je vypěstovali jerusalemszí zákoníci. Naděje na pozemský blahobyt zklamala Jidáše nejdříve. Ježíš se bránil, kdykoli nadšený zástup ho chtěl provolati králem a svým stoupencům předpovídal utrpení a smrt.

Pohled na ostatní apoštoly propast jen prohluboval; jejich láska k božskému Mistru vyvolávala v něm odpor a nenávisť. Vyvěraly z přepjatého nacionalismu, s jakým shlíželi rodilí Judovci na každého Galilejce.

Jidáš počal pochybovati o božském poslání Ježíšově; jistě v ně nevěřil již druhého roku veřejné činnosti Kristovy.²¹⁸⁾ Zatím

²¹⁸⁾ Sr. Jan 6, 71.

ještě neodešel; úřad pokladníka, který mu svěřil Ježíš, poskytoval mu dosti příležitostí, aby pracoval pro sebe. Dobrodinci dávali mnoho a také uzdravení hleděli se bohatě odvděčiti; někteří z apoštolů měli rybářskou živnost a z jejího výtěžku přispívali na společná vydání. Z přebytku měl Jidáš podělovati chudé; jak se dovídáme z evangelia (Jan 11, 6), pamatoval především na sebe.²¹⁰⁾ Domnělá ztráta, již utrpěl v Betanii, rozhodnutí jen urychlila. Vášněn je slepá a důtka, kterou mu Kristus udělil, Jidáše podráždila.²²⁰⁾ Když Ježíš nepoužil ani tak vhodné příležitosti, jakou mu skýtal slavný vjezd do Jerusalema, vzrostl jeho odpor ještě více.²²¹⁾ Po roztržce s Veleradou a po jasném proroctví, že o velikonocích dokoná (Mat. 26, 2), musel se také Jidáš tázati, jak bude dále. Jako bývalý učedník Ježíšův mohl čekati zákrok židovských úřadů a pronásledování. Aby se zabezpečil před Veleradou, rozhodl se, že jí zradí Ježíše. Myšlenka byla

²¹⁰⁾ Již často byla vyslovena otázka, proč nechal Ježíš Jidášovi úřad, který mu byl takovou příležitostí k hříchu. Stejně bychom se mohli diviti, proč Bůh dal Adamovi zákaz jísti se stromu, když přece předvídal jeho smutný pád. Příležitost sama hříchu nedělá; zlého se dopouštíme teprve svobodným rozhodnutím.

²²⁰⁾ Wichelhaus (Versuch eines ausführlichen Kommentars zu der Geschichte des Leidens Jesu Christi, Halle, 1855, 129) vidí v ní dokonce hlavní důvod a může se jaksí dovolávati samých evangelistů, kteří obě události spojují.

²²¹⁾ Piepenbring, *Jésus historique*², Paris, 1922, 154.

tím lákavější, poněvadž jí mohl mnoho získati; byl přesvědčen, že Velerada draze mu zaplatí služby, které jí prokáže.

Rozhodnutí Jidášovo je tak nepřirozené, že mnozí je hleděli vyložití jinak a zrádce omlouvali. Podle Hase²²²⁾ věřil, že Ježíš je slíbeným Vykupitelem, ale zdálo se mu, že příliš váhá; proto ho chtěl donutiti, aby své vystoupení urychlil. Netušil prý, že bude bezděčným nástrojem jeho bolestné smrti. V slovech Ježíšových: »Co činíš, učíš rychle« spatřoval dokonce souhlas se zamýšlenou »zradou«. Jakmile viděl, že se zmýlil a že se události berou jiným směrem, vrátil peníze kněžím, nechtěl míti »cenu krve«.²²³⁾ Dávno před racionalisty tvrdili totéž smutně proslulí heretikové, zvaní Kainovci; děkovali dokonce Jidášovi za jeho smělý krok.²²⁴⁾ Právem jim odpovídá Suarez,²²⁵⁾ že jsou horší než Jidáš. Nešťastný apoštol svůj hřích uznal a vykonal zaň příšerné pokání; tito ho ještě hájí a omlouvají. Ani Kralík²²⁶⁾ nemluví úplně přesně. Domnívá se, že se Jidáš stal obětí svého bludného svědomí. V Betanii se prý přesvědčil, že syn Mariin ne-

²²²⁾ Geschichte Jesu, 1876, 548.

²²³⁾ Frey, Die Probleme der Leidensgeschichte Jesu, Lipsko, 1907, I, 70.

²²⁴⁾ Sv. Irenej. Adversus haereses I, 31; MG 7, 704; Tertullian, De praescript. 47; ML 2, 81 a sv. Epifan, Adversus haereses 38, 7; MG 41, 663.

²²⁵⁾ De mysteriis qu. 46, art. 8, disp. 34, sect. 1, čís. 9.

²²⁶⁾ Jesu Leben und Werk, Kempten, 1904, 356.

může býti Vykupitelem, za kterého se vydával; proto se cítil povinen vydati jej Veleradě. Dobře mu odpovídá Lagrange;²²⁷⁾ zmínka o penězích nám dokazuje, že jednal z pohrutek nízkých a nečestných.

Rozhodnutí Jidášovo nebylo snadné a neobešlo se bez těžkých vnitřních bojů. Jidáš viděl v Kristu aspoň člověka spravedlivého a v duši mu zněla vážná výstraha Jeremiášova: »Nevinné krve neprolévejte!« (Jer. 22, 3). Svědomí hlasitě varovalo a vzpomínka na veliké zázraky Ježíšovy stále se vnucovala. Teprve evangelista (Luk. 22, 3) nám prozrazuje nejhlubší důvod. Sám ďábel umlčel svědomí Jidášovo a slibem velikých výhod oslepil apoštola.

Ve středu ráno²²⁸⁾ odešel tajně do Jerusalema; apoštolům se vymluvil potřebným nákupem pro svátky velikonoční. Při vši zlobě bušilo mu přece srdce, když klepal na dveře bytu Kaifášova,²²⁹⁾ představil se jako učedník Ježíšův a pronášel osudná slova: »Co mi chcete dáti, a já vám ho zradím« (Mat. 26, 15). Velekněz nevěřil vlastnímu sluchu; čeho

²²⁷⁾ L'évangile de Jésus-Christ, Paříž, 1930, 493.

²²⁸⁾ Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens Des Herrn², Freiburg, 1913, 139) klade Jidášovu cestu již do úterý. Jistě neprávem; Matoušovo (26, 3 a 14) slovo »tehdy« je příliš všeobecné, abychom z něho mohli vyvozovati časovou shodu obou událostí.

²²⁹⁾ Nesprávně se domnívali někteří (na př. Hoppe, Kristus, můj život, Praha, V, 250), že Jidáš vyjednával s celou Veleradou. Sv. Lukáš (22, 4) tuto možnost přímo vylučuje.

se nikdy nenadál, stalo se skutkem. Jeho duši naplnila škodolibá radost a vlídně přivítal zrádného učedníka. Splnění jeho dávné tužby zdálo se mu v tu chvíli tak snadné a blízké; měl v rukou důvod, který musel odzbrojiti i vznětlivé zástupy galilejské. Kdo by směl ještě hájiti Ježíše, když vlastní apoštol pokládal za nutné vydati jej Veleradě.

Chvátal pro Annáše, aby mu zvěstoval radostnou novinu. Starý lišák Jidášovi nedůvěroval; snad je jen vyzvědačem, který má vypátrati jejich tajné úmysly. Proto se chtěl sám přesvědčiti a Jidáš sehrál svoji úlohu výborně. Hanobil svého božského Mistra s takovou nestoudností, že o jeho dobré vůli nebylo možno pochybovati. Tehdy se dověděl Kaifáš o slavném vyznání Petrově a brzy uslyšíme velekněze, jak bude zapřisahati Spasitele, aby mu pověděl, je-li »Kristus, Syn Boha živého«.

Mnohem choulostivější byla otázka peřezní. Annáš a Kaifáš vycházeli od přesvědčení, že jako každý žid byl také Jidáš povinen uposlechnouti rozkazu Velerady (Jan 11, 56) a prozraditi úkryt Spasitelův. Peníz neměl býti cenou za život Ježíšův, nýbrž jen jakousi náhradou za možné nebezpečí, do kterého se Jidáš vydával. Proto navrhli třicet stříbrných, asi 600 Kč.²³⁰⁾ Jidáš nebyl

²³⁰⁾ Stříbrného šiklu se v době Kristově již neužívalo (Riehm-Baethgen, Handwörterbuch des bibl. Alter-

spokojen a žádal více; přepočítal se. Teprve nyní poznal, že svou neprozřetelnou nabídkou zašel příliš daleko. Velerada ho měla úplně v moci a nebylo radno ji dráždit. Nezbýlo, než spokojiti se s maličkostí, jakou nabízeli.²³¹⁾ Ani té nedostal hned,²³²⁾ byla mu jenom slíbena, provede-li, k čemu se zavázal.²³³⁾

Že však navrhli právě tuto cenu, stalo se úmyslně;²³⁴⁾ chtěli potupiti Pána Ježíše. Právě tolik pokuty předpisoval zákon (Ex. 21, 32) každému, kdo zabil cizího otroka.²³⁵⁾ Nevzpomněli, že v tu chvíli splnili slavné pro-

tums², Bielefeld, 1898, II, 1469); na jeho místo nastoupil stater (Volz, Die bibl. Altertümer, Calv, 1914).

²³¹⁾ Za vysvobození Sokratovo dávali jeho pohanští přátelé 30 min, asi 1500 šiklů; apoštol se spokojil s 30 šikly.

²³²⁾ Odkud chtěli peníze vzíti, evangelium nepraví. Knabenbauer (Comment. in Evang. sec. Matthaeum, Paříž, 1893, II, 397) jde však příliš daleko, když z Mat. 27, 6 usuzuje, že je vybrali z chrámové pokladnice. Velerada měla jistě své vlastní peníze, kterých mohla volně užívat.

²³³⁾ Podle sv. Matouše (26, 15) by se mohlo zdáti, že Kaifáš vyplatil hned smluvený plat a Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 143) hleděl tuto myšlenku všemožně odůvodniti. Sv. Marek (14, 11) a sv. Lukáš (22, 5) tvrdí, že mu peníze jenom slíbili. Tento výklad je správný; proto později tak důtklivě napomínal vojíny, aby vedli Ježíše opatrně; bál se o slíbenou mzdu.

²³⁴⁾ Sýkora, Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 51.

²³⁵⁾ Erachin 14, 2 a More nebochim 3, 40.

roctví Zachariášovo (11, 12): »Odvážili mně za mzdu třicet stříbrných.«²³⁶⁾

Kdy měl Jidáš svůj černý úmysl provést, nebylo přesně stanoveno. Zrádce navrhoval pravděpodobně čtvrtěk, kdy Spasitel bude slaviti velikonoční hostinu. Čekal najisto, že po ní půjde do zamilované zahrady Getsemanské, aby se modlil. Kaifáš souhlasil; žádal jen, aby se to stalo ve chvíli, kdy nebude míti kolem sebe zástup.²³⁷⁾

Ale také Jidáš měl podmínku, na které mu velice záleželo. Jeho krok měl zůstat úplně tajný a nikdo se neměl dovědět o zradě učedníkův. Mimoděk vidíme nízkou a vypočítavou povahu apoštolovu. Věděl dobře, že se Velerada pokusila již několikrát sáhnouti na Spasitele; Ježíši se podařilo po každé uniknouti. S touto možností počítal zrádce; proto nechtěl za sebou páliť mosty. Což kdyby Ježíš založil přece pozemskou říši a Jidáše vyloučil? Chtěl se pojistiti pro všecko.

Konečně bylo vše dojednáno. Jidáš odešel do chrámu, aby s veliteli stráže smluvil

²³⁶⁾ Frey (Die Probleme der Leidensgeschichte Jesu, Lipsko, 1907, I, 78) popírá historickou pravdivost třiceti stříbrných; vidí v nich křesťanský výmysl, kterým se mělo vyhovětí proroctví Zachariášovu.

²³⁷⁾ Brüll (Tübinger Quartalschrift, 1901, 176) a Frey (Die Probleme der Leidensgeschichte Jesu, Lipsko, 1907, I, 8) rozhodně popírají, že by Kaifáš byl změnil ustanovení Velerady, aby se posččkalo až po svátcích. Sýkora (Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 51) je tvrdí; právem. Sr. Luk. 22, 6.

ostatní podrobnosti. Tyto muže známe velice dobře. Vybírali je z rodiny veleknězovy neb i z ostatních čeledí kněžských.²³⁸⁾ Jejich nejvyšším představeným býval sám zástupce veleknězův.²³⁹⁾ Pomáhala jim chrámová stráž, ozbrojená holemi a kyji. K nim přišel Jidáš, aby se poradil o způsobu, jak zatčení provést a zabezpečiti jejich pohotovost.

Pozdě večer vrátil se do Betanie. Bolestně zahleděl se Ježíš na apoštola, ale jeho zradu neprojevil.

10. PŘÍPRAVA VELIKO- NOČNÍ VEČEŘE.

Ve středu se Jidášovi nepodařilo vypátrati vhodný okamžik, aby svůj černý záměr provedl. Ježíš do Jerusalema nešel a Betanie byla příliš daleko pro takový podnik. Tím více se těšil na čtvrtek, dne 14. nisanu,²⁴⁰⁾ kdy

²³⁸⁾ Friedlieb, *Archäologie der Leidensgeschichte*, Bonn, 1843, 35.

²³⁹⁾ Zahn (*Das Evangelium des Johannes*, Lipsko, 1908, 109). U sv. Lukáše (Skutky 4, 1; 5, 24. 26) a Josefa Flavia (*Bellum* 2, 17, 2 a 6, 5, 3) sluje proto »velitelem svatyně«.

²⁴⁰⁾ Nemohu rozebíratí sporné otázky, kdy slavil Pán Ježíš poslední večeři; jsem přesvědčen, že s dnešními prostředky nemůžeme dáti odpovědi, která by plně uspokojila. Všichni uznávají, že to bylo ve čtvrtek; nevědí však, kolikátého nisanu. Za nejsprávnější poklá-

každý Izraelita měl pod trestem exkomunikace (Num. 9, 13) požívat v Jerusalemě velikonočního beránka. Starostí nespal a každý šramot ho lekal; bál se o slíbenou mzdu.

Konečně nadešel toužebně očekávaný den. Ale ku podivu. Hodina plynula za hodinou a Mistr se o velikonoční hostině ani nezmiňoval.²⁴¹⁾ Jidáše se zmocnil nepokoj; myšlenka, že snad Ježíš nebude jísti beránka v Jerusalemě, ho rozčilovala.²⁴²⁾ Tázał se ostatních apoštolů; nikdo nedostal dosud rozkazu. Návodem zrádcovým odebralo se několik učed-

dám názor, který jsem vložil do textu. Kdo by se chtěl poučiti podrobněji, může sáhnouti po spisech: Mémain, *La limite initiale de la Pâque au temps de Jésus-Christ*, Paříž, 1883; Sýkora, *Umučení a oslavení Pána Ježíše*, Praha, 1896, 72 n; Schneid, *Der Monatstag des Abendmahles und Todes unseres Herrn Jesus Christus*, Řezno, 1905; Chwolson, *Das letzte Passamahl Christi und der Tag seines Todes*², Lipsko, 1908, 13 n a 43 n; Bach, *Monatstag und Jahr des Todes Christi*, Freiburg, 1912; Strack-Billerbeck, *Kommentar zum N. Test. aus Talmud und Midrasch*, Mnichov, 1924, II, 812 n; Pölzl-Innitzer, *Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu*³, Št. Hradec, 1925, 38 n a Holzmeister, *Chronologia vitae Christi*, Řím, 1930.

²⁴¹⁾ U sv. Matouše (26, 17) a u sv. Marka (14, 12) dávají první otázku učedníci, u sv. Lukáše (22, 8) počíná mluvit Spasitel; proto exegeté udávali různě postup celého rozhovoru. Mně se zamlouvá nejvíce myšlenka Sýkorova (*Umučení a oslavení Pána Ježíše*, Praha, 1896, 64) a Belserova (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 144).

²⁴²⁾ Spasitel nemohl ovšem velikonoční hostinu vynechat, jak se domníval Kralík (*Jesu Leben und Werk*, Kempten, 1904, 365), mohl však jísti beránka v některém jerusalemském předměstí nebo až v Betfage, jak dovoľoval i talmud (*Pesachim* 91 a).

níků k Spasiteli a pravilo: »Kde chceš, abychom šli a připravili tobě, abys jedl beránka?«²⁴³) Přítomný Jidáš zbystřil mimoděk sluch, aby mu neuniklo ani slovíčko. Těšil se marně. Kristus neodpověděl přímo. Zato povolal k sobě Petra a Jana (Luk. 22, 8) a řekl jim: »Jděte²⁴⁴) a připravte nám beránka, abychom jedli« (Luk. 22, 8). Oba apoštolé ochotně přisvědčili; chtěli jen věděti: »Kde chceš, abychom připravili?« Spasitel se zadíval do dálky a po chvílce pravil pomalu a vážně:²⁴⁵) »Hle, jděte do města! Jak do města vejdete, potká vás²⁴⁶) jeden člověk, nesa hli-

²⁴³) Mat. 26, 17 a Mar. 14, 12.

²⁴⁴) Sv. Matouš (26, 18) uvádí slova Kristova: »Jděte do města k jistému člověku« atd. Z toho se domnívali někteří exegeté, že Spasitel rodinu opravdu jmenoval a teprve evangelista její jméno z jakýchsi ohledů zamlčel. Tak učinil Lagrange (*Évangile selon s. Matthieu*³, Paříž, 1923, 495) a před ním Sepp-Haneberg (*Das Leben Jesu*⁴, Mnichov-Řezno, 1902, V, 58). Posledně jmenovaný tvrdí, že dané znamení mělo apoštolům jen dotvrditi, že budou vlídně přijati a dovolává se 1. Sam. 10, 2. Podobný výklad zavrhl již sv. Augustin (*De consensu evangelistarum* 2, 80), po něm Grotius (*Annotationes in N. Test.*, vyd. Windheim, Hall, 1769, I, 506) a většina moderních. Jmenuji aspoň Hahna (*Das Evangelium des Lukas*, Vratislav, 1894, II, 582), Filliona (*Vie de Jésus-Christ*, Paříž, 1925, III, 329) a Belsera (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 144).

²⁴⁵) Této opatrnosti bylo potřebí velice. Jak uvidíme později, bylo zvolené večeradlo jen asi 150 m od paláce Kaifášova; pro Jidáše bylo by hračkou, překvapiti Mistrů při samé slavnosti.

²⁴⁶) Řecký text má ještě jasněji συναντίσει, půjde proti vám. Učedníci se měli jen otočiti a jíti za cizincem.

něný džbán vody. Jděte za ním do domu, do něhož vejde a rcete hospodáři domu: »Mistr praví tobě: Čas můj blízko jest. U tebe budu jísti beránka. Kde jest pokojík, v němž bych jedl beránka²⁴⁷⁾ s učedníky svými?« A on vám ukáže²⁴⁸⁾ v prvním poschodí²⁴⁹⁾ veliké²⁵⁰⁾)

Sr. Hahn, Das Evangelium des Lukas, Vratislav, 1894, II, 583.

²⁴⁷⁾ Zrovna nepochopitelně hledí Beer (Pesachim, Text, Uebersetzung, Erklärung, Giessen, 1912, 98) a Dalman (Jesus-Jeschua, Lipsko, 1922, 80) dokázati, že Ježíšova večere nebyla hostinou velikonoční.

²⁴⁸⁾ Z talmudu se dovídáme, že za propůjčení velikonočního večeradla nesměli jerusalemsí obyvatelé žádati plat (Strack-Billerbeck, Kommentar zum N. Test. aus Talmud und Midrasch, Mnichov, 1922, I, 989). Směli si vzíti jen kůži zabitého beránka a nádobu, v které jej pekli. Tento zákaz odůvodňovali tím (babyl. Joma 12 a), že při dělení Palestiny nepřipadl Jerusalemu žádnému kmenu; po vůli Boží měl býti společným majetkem celého národa. Traktát Abot (5, 5) vypočítává mezi desíti zázraky i ten, že o velikonocích nebylo v Jerusalemě nikdy nouze o večeradla. Bylo to tím podivuhodnější, protože podle Josefa Flavia (Bellum 6, 9, 3) bylo na př. za Cestia Galla (63—66 po Kr.) zabito v Jerusalemě 256.500 beránků a tudíž připraveno i tolik večeradel.

²⁴⁹⁾ V řeckém textu čteme slovo *ἀνάγειον*, kterému starší latinské překlady nerozuměly; proto je vynechávaly nebo nahradily nesprávným »přízemí« a »podzemí«. (Vincent-Abel, Jérusalem, Paříž, 1914, II, 443). Origenes tušil správně jeho význam; proto dí, že Spasitel do síně »vystoupil« (Hom. 12 in Jerem.; MG 13, 380). Sv. Jeronym je přeložil slovem *coenaculum*, které značilo v jeho době pokojíky v prvním poschodí, i když se v nich ani nejídalo. V tom smyslu píše Varro (Lingu. 5, 162): »Místo, kde večereli, nazývali večeradlem (*cenaculum*); když se stalo zvykem večereti v prvním poschodí, všechny pokoje v poschodí se zvaly večeradly« (*cenacula*). Proto správně staroslovenský pře-

večeřadlo, prostřené,²⁵¹⁾ připravené a tam připravte.«²⁵²⁾

V duši Jidášově to zrovna zabouřilo, když vydával apoštolům potřebné peníze; jeho poslední naděje se rozplynula. Jakkoli Ježíš mluvil tak určitě, nedověděl se nic. Lidská zloba nesměla zkaziti Spasiteli chvíli, na kterou se tak dlouho těšil.

Petr a Jan odešli, ale slova Kristova zněla jim stále v duši. Byli opravdu zvědaví, viděli Kristus dobře. Čtenář snad ani netuší, kolik nezvyklých podrobností obsahovala předpověď Spasitelova. Neurčil jim, kterou branou mají do Jerusalema jíti, aby tajemného cizince potkali; vodu nosívaly obyčejně ženy, tu však uvidí muže;²⁵³⁾ židé užívali nejraději džbánů kamenných,²⁵⁴⁾ tu spatří nádobu z pálené hlíny²⁵⁵⁾ a sluha je zavede nevědomky do domu stoupence Ježíšova; proto mu měli

klad: »i toj vama pokažet h o r n i c u veliku« (Luk. 22, 12).

²⁵⁰⁾ Tak prostorné, že se tam později (Skutky 1, 15) směstnalo pohodlně na 120 lidí.

²⁵¹⁾ Totiž opatřené stolem a pohovkami, na kterých měli toho dne ležeti. Pesachim 10, 1.

²⁵²⁾ Mat. 26, 18; Mar. 14, 13—15; Luk. 22, 10—12.

²⁵³⁾ Lagrange, L'évangile de Jésus-Christ, Paříž, 1930, 498.

²⁵⁴⁾ Strack-Billerbeck, Kommentar zum N. Test. aus Talmud und Midrasch, Mnichov, 1924, II, 406 n. Odůvodňovali to tím, že nepodléhají předpisům zákona o čistotě a jsou trvanlivější.

²⁵⁵⁾ Schanz, Commentar über das Evangelium des hl. Markus, Freiburg, 1881, 385. V původním textu čteme opravdu κέραμον.

vyříditi vzkaz Mistrův.²⁵⁶⁾ U něho dostanou večeřadlo, které bude v prvním poschodí; bude veliké, k hostině přichystané a přece dosud nikomu nezadané.

S těmito myšlenkami šli dále a konečně spatřili Jerusalema. Sešli s pohodlné silnice a dali se poboční cestou, která vedla k bráně Vodní. V kročili do města a po malé chvíli se udiveně zastavili. Proti nim šel od rybníka Siloe²⁵⁷⁾ muž a na hlavě nesa hliněný džbán, naplněný vodou. Mistr měl pravdu. Nechali cizince přejíti a zvědavě čekali, co bude dále. Brzy zabočil napravo a zvolna vystupoval po schodech, vytesaných ve skále.²⁵⁸⁾ Apoštolé stále několik kroků za ním. Již zahlédli palác Kaifášův a v duši se jim ozvala trapná pochybnost, jdou-li dobře. Asi po čtvrt hodině vešel sluha do domu a v srdci apoštolů se rozjasnilo. Znali jej velice dobře. Patřil manželův věrné učednice Ježíšovy Marie;²⁵⁹⁾ říkali

²⁵⁶⁾ Tak i Sýkora, *Umučení a oslavení Pána Ježíše*, Praha, 1896, 66. Nikdy bych však netvrdil, že Spasitel již dříve požádal tajně vlastníka domu, aby večeřadlo nikomu nezadával. Spíše se domnívám, že Ježíš zařídil v své božské vševědoucečnosti okolnosti tak, aby nikdo o místo nežádal. Sr. Belser, *Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 153.

²⁵⁷⁾ Tak Fouard-Pecka, *Život Ježíše Krista*, Brtnice, 1924, 393 a jiní.

²⁵⁸⁾ Podobně Lagrange, *L'évangile de Jésus-Christ*, Paříž, 1930, 531. Tuto starobyklou cestu objevili Assumptionisté a popsali v *Revue biblique*, 1914, 74 n.

²⁵⁹⁾ Sv. Jan Zlatoústý (In Matth. 26, 17), Fillion (*Vie de Jésus-Christ*, Paříž, 1925, III, 331) a Vincent-Abel (*Jérusalem*, Paříž, 1914, II, 448) pokládají tento údaj za

jí Jerusalemská, aby ji rozlišili od stejnojmenných žen, které Spasitele podporovaly.

V domě byli apoštolé uvítáni s velikou radostí. Vyřídili vzkaz Ježíšův a celá rodina je vedla do prvního poschodí a ukázala jim prostranné večeřadlo, opatřené vším, čeho bylo třeba k velikonoční hostině.²⁶⁰⁾ Mladý syn Jan Marek²⁶¹⁾ se ochotně nabídl, že apoštolům pomůže. Marie slíbila příbory, které měly býti toho dne co nejlepší. Petr a Jan neodolali a vypravovali dopodrobna o tajemném poslání, které právě dokonali. Srdce domácích rozhořela se ještě větší láskou k milovanému Mistrovi.

Času nebylo nazbyt a oba mužové dali se do práce. Pro jistotu se podívali, nezůstalo-li ve večeřadle něco kvašeného.²⁶²⁾ Protože

pochybný; Sýkora (Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 66), Zahn (Dormitio sanctae Virginis, Lipsko, 1899), Mommert (Die Dormitio und das deutsche Grundstück auf dem traditionellen Sion, Lipsko, 1899) a Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 152) hájí jeho pravdivosti. Jejich myšlenka se mi zamlouvá tím více, poněvadž se u Marie sešli apoštolé také po nanebevstoupení Páně. Proč se rozhodli právě pro toto místo, které leželo tak blízko paláce Kaifášova? Poněvadž bylo posvěceno tolika vzpomínkami na Pána Ježíše.

²⁶⁰⁾ Lagrange (L'évangile de Jésus-Christ, Paříž, 1930, 498) poznamenává, že v bohatších domech mívali kromě rodinných pokojů také sál pro hosty. Býval obyčejně v poschodí. Vedly k němu schody přistavěné venku ke stěně, tak že domácí nebyli nijak rušeni.

²⁶¹⁾ Pozdější evangelista.

²⁶²⁾ Pesachim 1, 1 n. V Ex. 12, 19 přikazoval Bůh: »Po

Marek slíbil, že se postará o výzdobu, odešel Jan nakoupit mouky a zeleniny, Petr měl opatřiti beránka.

Koupil jej brzy, položil si zvíře na ramena a pospíchal do chrámu, aby ho podle zákona obětoval Bohu.²⁶³⁾ Tam bylo již přeplněno a trvalo velice dlouho, nežli se protlačil do vlastního nádvoří izraelského.²⁶⁴⁾ Rozhlédl se kolem; všude hlava na hlavě. Daleko vpředu, až u samého oltáře stál sbor levitů a zpíval předepsané žalmy.²⁶⁵⁾ Celým nádvořím probíhaly paprskovitě tři řady kněží. Zachycovali do zlatých a stříbrných mis krev obětovaných beránků, podávali misky dále, až došly k oltáři. Tam je vylévali kněží a prázdné posílali znova do nádvoří.²⁶⁶⁾

Bylo již hodně pozdě, když došla řada i na Petra. Dlouhým nožem zabil beránka a krev nechal knězi, který stál nejbliže. Mrtvé zvíře pověsil na železnou skobu, jakých bylo ve zdi velice mnoho²⁶⁷⁾ a počal je stahovati. Oddělil

sedm dní nesmí býti nalezeno kvasu v příbytcích vašich; duše toho, kdo by jedl něco kvašeného, budiž z obce izraelské vyhlazena.«

²⁶³⁾ Pesachim 6, 1.

²⁶⁴⁾ Podle Josefa Flavie (Bellum 6, 9, 3) bylo zabito jednoho dne 256.000 beránků a směli je obětovati pouze mezi 3.—5. hodinou odpolední. Pesachim 5, 1.

²⁶⁵⁾ Podle Pesachim 5, 7, žalmy 113—118.

²⁶⁶⁾ Pesachim 5, 5.

²⁶⁷⁾ Kdo nenašel vhodného místa, zavěsil beránka na poutnickou hůl, kterou mu podrželi dva mužové. Pesachim 5, 9.

obětní části²⁶⁸) a položil je knězi na připravenou mísu, aby je spálil na oltáři. Potom zavínil beránka do stažené kůže, přehodil jej zase přes ramena a pospíchal k domovu.²⁶⁹)

Ani Jan nezahlélel. Jakmile nakoupil pšeničné mouky, vína a hořkých bylin, počal péci nekvašené chleby. Zadělal mouku čistou vodou a z těsta hnětl kulaté placky. V průměru měly až 20 cm, tlusté byly jen centimetr. Udělal do nich nožem několik hlubokých zářezů, aby se snadno lámaly a pekl je na rozpálených plotnách, až dostaly pěknou, žlutavě bílou barvu. Přichystal hořké byliny; nejčastěji se jmenuje²⁷⁰) listí pelyňkové a pampeliškové, řeřicha, řetkvička, mrkev a petržel a počal strojiti předepsanou omáčku. Skládala se z octa, do kterého přidávali sušených datlí, mandlí, hroznů a fíků. Aby měla pěkně červenou barvu a připomínala cihly, které kdysi robili jejich otcové v Egyptě, sy-pali do ní trochu roztlučené skořice.

Zatím se vrátil Petr a oba mužové počali chystati velikonočního beránka. Zákon (Ex. 12, 9) předpisoval, aby ho pekli na ohni, celého, s drobky i vnitřnostmi, pokud se mohly požívat. Proto provlekli beránkem hůl,²⁷¹)

²⁶⁸) Tuk, zvláště na vnitřnostech, tučný ocas a ledviny. Sr. Pesachim 5, 10.

²⁶⁹) Babyl. Pesachim 65 a.

²⁷⁰) Sr. Pesachim 2, 6.

²⁷¹) Měl tedy podobu Ukřižovaného, jak již upozornil sv. Justin, Dialog cum Tryphone 40.

obyčejně ze stromu granátového,²⁷²⁾ droby složili v dutině břišní, nožičky ohnuli k tělu a přivázali.²⁷³⁾ Potom vložili beránka do zvláštní nádoby, v níž bylo hodně žhavého dřevěného uhlí a vrchní otvor zakryli. Aby se na jedné straně nepřipálil, zvolna beránkem otáčeli. V půl hodiny byl do žluta opečen.²⁷⁴⁾

Slunce se sklonilo k západu, když apoštolé dokončili poslední přípravy, rozžali sváteční svícen s četnými světly a čekali na příchod Spasitelův.

11. POSLEDNÍ VEČEŘE.

Ve čtvrtek přišla do Betanie také Panna Maria, protože chtěla slaviti velikonoční večeři. Uvítala vroucně milovaného Syna a dlouho s ním rozmlouvala. Netušila Matička Boží, že tak brzy pozbude svého dítěte. V důvěrném rozhovoru uplynulo celé dopoledne. Na prosbu, aby s ním směla do Jerusalema, odpověděl Pán odkazem na svatou vůli nebeského Otce; nepřál si, aby s ním tentokráte večeřela.²⁷⁵⁾

²⁷²⁾ Protože podle Maimonida (Pesach 7, 1) nevypocovala prý vodu, ani když se zahřála.

²⁷³⁾ Pesachim 5, 10.

²⁷⁴⁾ Pesachim 7, 34. Na volném vzduchu bylo prý třeba celé hodiny.

²⁷⁵⁾ Někteří spisovatelé se domnívali, že Maria slavila velikonoční hostinu se svým Synem. Neprávem. Její přítomnost nehodí se k popisu, jaký nám dochovali

Bylo již hodně odpoledne a slunce se počalo chýliti k západu. Všichni se podle předpisu vykoupali²⁷⁰⁾ a čekali na odchod. Spasitel povstal a zavolal Lazara a jeho svaté sestry. Poděkoval jim vroucně za ochotu, s níž ho podporovali a dal jim poslední »S Bohem«. Propukli v usedavý pláč. Potom se obrátil k své drahé Matce a vzal ji něžně za ruku. Jeho hlas se chvěl hlubokým pohnutím, když jí děkoval za všecku lásku, s níž ho vychovala a za starosti, které s ním měla. Jediné oko nezůstalo v tu chvíli suché a také po tváři Ježíšově stékaly bohaté slzy.

Nastal nejdojemnější okamžik v dějinách světa a nijak nás nepřekvapuje, že se Ježíš na chvíli odmlčel. Skoro se zdálo, jako by váhal, má-li odhaliti poslední roušku, která dosud zakrývala jeho svaté Matce smutné tajemství Velikého pátku. Zadíval se dlouze na Marii a teprve potom pravil tiše: »Drahá Matko, zítra mám dokonati na kříži. Nikdy jsem nejednal bez tvého vědomí. Proto tě prosím, abys mi dovolila umřítí za svět. Přines tuto velikou obět z lásky k ubohým duším!«

Bolestné slzy zalily oči Mariiny. Bylo vi-

evangelisté. Kristus posvětil při ní apoštoly na kněze; nemohl by mluvit tak všeobecně, kdyby byly při večři také ženy. Sr. sv. Justin, Apolog. I, 66. Podle apofryfů (Hilgenfeld, Novum Testamentum extra Canonem receptum, IV, 104) odmítl Ježíš také obě sestry Lazarovy, když mu přednesly stejnou žádost.

²⁷⁰⁾ Sr. Jan 13, 10.

děti, jak v jejím srdci zuří boj mezi láskou mateřskou a mezi láskou k Bohu, jenž od ní žádal takovou obět. Teprve po několika okamžicích pozvedla svoje uslzené oči k nebesům a tiše pravila: »Aj, já dívka Páně, staniž mi se podle slova jeho!«

Ještě jedenkrát objal Ježíš svoji milovanou Matku, ještě jeden vroucí pohled a obě svaté duše se rozešly. Cesta do Jerusalema netrvala dlouho. Všichni šli mlčky, ani hovorným apoštolům nebylo do řeči. Tížila je trapná nejistota a marně se tázali Mistra, jak bude dále. Blížili se k večerádlu právě, když kněží ohlašovali z nedalekého chrámu posvátnými troubami začátek velikonoční slavnosti.²⁷⁷) Bylo šest hodin večer a do ztichlých uliček jerusalemských počala se zvolna ukládati hustá tma.

Vstoupili do domu, kde je uvítala celá rodina a přála jim šťastných velikonoc. Škoda jen, že v tu chvíli nepohlédli pozorněji do obličeje božskému Spasiteli. Viděli by, jak jeho líce pobledly a po tváři přelétl bolestný úsměv. Maria je zavedla do prvního poschodí. V předsíni se zastavili, aby po východním zvyku odložili sandály a umyli si nohy. Teprve potom vešli do prostorného večerádlu. Mělo podobu obdélníka; bylo dlouhé 15.30 m, široké 9.40 m. Uprostřed stál nízký stůl, kolem dokola byly pohovky, na kterých měli

²⁷⁷) Fillion, *Vie de Jésus-Christ*, Paříž, 1925, III, 340.

toho dne ležeti. Byly tak veliké, že jedna stačila pohodlně pro tři.

Jak bylo zvykem,²⁷⁸⁾ umyli si všichni ruce a Ježíš naplnil první pohár vínem, do kterého bylo přimícháno trochu vody.²⁷⁹⁾ Vzal jej do pravice, pozvedl k nebesům a vroucně se modlil: »Požehnaný jsi, Hospodine, Bože náš, králi světa, jenž jsi stvořil plod révy.« Ostatní odpověděli »Amen«.²⁸⁰⁾ Napil se a podal apoštolům.²⁸¹⁾ Když všichni okusili,

²⁷⁸⁾ Pořad velikonoční večeře známe dobře z traktátu Pesachim. Jakkoli pochází z doby pozdější a obsahuje mnoho dodatků, zůstala přece podstata stejná. Tím ovšem netvrdíme, že Spasitel zachoval všechny podrobnosti, jak je stanovili rabíni. Sr. Sýkora (Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 101) a Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 163).

²⁷⁹⁾ Riehm-Baethgen (Handwörterbuch des biblischen Altertums², Bielefeld, 1898, II, 1781) hleděl dokázati, že palestinští židé víno nemíchali; z 2. Mach. 15, 40 se prý dovídáme, že to byl zvyk řecký a římský. Máme však nepopíratelné doklady, že v době Kristově bylo to všeobecným zvykem i v Palestině (Berakot 8, 2); bylo však známo i dříve. Sr. knihu Přísloví (9, 2. 5) a Velepíseň (7, 3). Proto leje církev do kalicha několik kapek vody. Dohad Beerův (Pesachim, Text, Uebersetzung und Erklärung, Giessen, 1912, 190), že na jeden díl vína přidávali třikrát tolik vody, je pravděnepodobný. Podle Horáce (Odae III, 19, 11) byl poměr právě opačný. Schegg-Wirthmüller (Biblische Archacologie, Freiburg, 1887, 181) dí pěkně, že se množství vody řídilo jakostí vína.

²⁸⁰⁾ Pesachim 103 a.

²⁸¹⁾ V pozdější době se společný kalich zakazoval, aby si druhý nápoje neošklivil (Tosefta Berakot 5, 9) a nenastalo nebezpečí otravy (Orach chajjim 170, 16). Neprávem tvrdí však Beer (Pesachim, Text, Uebersetzung und Erklärung, Giessen, 1912, 98), že zákaz platil

modlil se znova: »Požehnaný jsi, Hospodine, Bože náš, králi světa, jenž jsi dal k radosti a na památku lidu svému izraelskému tuto slavnost nekvašených chlebů. Veleben bud', Hospodine, jenž Izraele a svátky požehná-váš« a všichni odpověděli »Amen«. ²⁸²⁾

Zatím donesli sluhové nekvašené chleby, hořké byliny, omáčku a velikonočního beránka. Byl již rozkrájený; před každého dali díl, který naň připadal. ²⁸³⁾ Radostně zadíval se Spasitel na mrtvé zvíře a tiše dodal: »S toužebností jsem žádal jísti s vámi tohoto beránka, prve než bych trpěl; neboť pravím vám, že ho již nebudu jísti, dokavad se nenaplní v království Božím« (Luk. 22, 15—16).

S toužebností? Předvídal jsi, dobrý Spasiteli, že svatostánek bude ti druhou Kalvarií, kde lidská zloba bude bez přestání křižovati tvoji božskou lásku? Viděl jsi tisíce duší, které se budou blížiti se zradou v srdci a jidášsky líbati tvoje bledé líce? Slyšel jsi všechna rouhání, kterými odplatí svět největší důkaz tvé božské lásky? Vše viděl v tu chvíli Ježíš a přece jeho svaté srdce zplesalo upřímnou radostí. Láskyplný pohled na duše, které budou potřebovati jeho útěchy, vyvážil vše ostatní. Vzpomeň si na to, až půjdeš k sv. přijímání!

již v době Kristově. Berakot (51 a) dokazuje nám opak; ani později nebyl proveden důsledně. Sr. Krauss, *Talmudische Archäologie*, Lipsko, 1911, II, 280.

²⁸²⁾ Berakot 49 a.

²⁸³⁾ Pesachim 10, 3.

Hned potom požehnal Ježíš přinesené pokrmy, pozvedl mísu k nebesům²⁸⁴⁾ a říkal zbožně slova: »Velebený jsi, Hospodine, Bože náš, králi světa, jenž jsi stvořil plodiny zemské.« Když ostatní odpověděli »Amen«, nabral trochu hořkých bylin, omočil je v omáčce a snědl. Druzí učinili podobně.²⁸⁵⁾ Nalil druhý kalich,²⁸⁶⁾ pronesl nad ním příslušné požehnání²⁸⁷⁾ a zanotil předepsané žalmy (112, 1—113, 8). Potom se napil z kalicha;²⁸⁸⁾ ostatek dal apoštolům se slovy: »Vezměte to a rozdělte mezi sebe, neboť pravím vám, že nebudu již píti z plodu vinného kmene²⁸⁹⁾ až do onoho dne, kdy jej budu píti s vámi nový v království Otce svého.«²⁹⁰⁾ Potom požehnal přesný chléb, pojedl z něho sám a ostatek rozdal druhým. Všichni si umyli opět

²⁸⁴⁾ Gemara Pesachim 115 b. Mše svatá je jakýmsi napodobením velikonoční večeře; proto zvedá kněz při obětování chléb a víno.

²⁸⁵⁾ Pesachim 10, 3.

²⁸⁶⁾ Pesachim 10, 4.

²⁸⁷⁾ Podle Ex. 12, 26 měl se tázati v tomto okamžiku nejmladší člen společnosti na význam dnešní slavnosti a hospodář líčil odchod z Egypta. Zdá se, že Spasitel tento obřad vynechal, poněvadž se nehodil dobře k vážnosti poslední večeře.

²⁸⁸⁾ Jen Hahn (Das Evangelium des Lukas, Vratislav, 1894, II, 587) se domníval, že Ježíš z tohoto kalicha nepil; myšlenka na smrt prý mu nedovolila. Jeho důvod se zdá velice málo pravděpodobný.

²⁸⁹⁾ Kristus neužil tohoto pojmenování, aby dodal své řeči slavnostního rázu, jak se někteří domnívali; přejal je z požehnání, které se nad vínem říkalo.

²⁹⁰⁾ Luk. 22, 17—18 a Mat. 26, 29.

ruce a položili se za stolem.²⁹¹⁾ Jan ulehl po pravici Ježíšově; Petr byl poněkud dále.²⁹²⁾

Následovala vlastní večeře, při níž jedli beránka a zakusovali přesné chleby a hořké byliny, svlažované omáčkou. Apoštolé se tiše bavili, ale jejich hovor stával se brzy hlasitějším. Příčinu zavdal pořad, v jakém u stolu leželi. Dokud jídali ve volné přírodě, posadil se každý, kam chtěl; při velikonoční hostině měl se zachovati jakýsi pořad, poněvadž všechna místa nebyla pokládána za stejně čestná.²⁹³⁾ Zdálo se to tím důležitější, protože se Spasitel právě zmínil o příchodu království Otcova a s ním čestných úřadů, o kterých tolikrát snili. Některým se zdálo, že Petr a Jan pamatovali příliš na sebe; řeč se stávala ohnivější, až došlo k trapnému sporu o přednost.²⁹⁴⁾ Spasitel poslouchal chvíli mlč-

²⁹¹⁾ Pesachim 10, 1.

²⁹²⁾ Exegeté se pokoušeli stanoviti pravděpodobný pořad jednotlivých apoštolů. Sr. Sýkora (Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 103) a Bapst (La vie historique de Jésus-Christ, Paříž, 1924, II, 231). Mar-
ně, poněvadž údaje evangelistů jsou velmi neúplné.

²⁹³⁾ Lagrange, L'Évangile de Jésus-Christ, Paříž, 1930, 506.

²⁹⁴⁾ Exegeté nevědí přesně, kam spor o přednost zařaditi, protože o něm vypravuje jen sv. Lukáš (22, 24—30). Sýkora (Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 175) jej klade až po ustanovení Vel. Svátosti; Grimm (Geschichte des Leidens Jesu², Řezno, 1903, I, 54), Belser (Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 166), Fillion (Vie de Jésus-Christ, Paříž, 1925, III, 341), Pölzl-Innitzer (Kurzgefasster Kommentar zur Leidensgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 58) a Lagrange (L'Évangile de Jésus-Christ, Paříž, 1930,

ky, ale jeho srdce se zachvělo prudkou bolestí; ani v tak vážném okamžiku nezapomněli apoštolé na své malicherné zájmy. Teprve potom pravil:²⁹⁵) »Králové pohanských národů vládnu nad nimi pánovitě a ti, kteří jim dávají cítiti svou moc, nechávají se (ještě) nazývati dobrodinci. Ale vy tak jednati nemáte. Kdo jest mezi vámi větší, budiž jako menší a kdo je v čele, budiž jako služebník. Neboť kdo je větší, ten, kdo stoluje nebo ten, jenž přisluhuje? Zdali ne ten, který stoluje? Ale já jsem mezi vámi jako ten, který přisluhuje. Vy pak jste to, kteří jste vytrvali se mnou v mých pokušeních, a já vám odkazuji království, jako mně je odkázal Otec můj, abyste jedli a pili za stolem svým v království mém a seděli na stolicích soudíce dvácte pokolení izraelských« (Luk. 22, 24-30).

Bylo by velice zajímavé nahlédnouti v tu chvíli do duše Jidášovy. Ježíšova zmínka o království a vzpomínka na slíbenou zradu jím otrásla. Milost Boží klepala opět na jeho srdce a nabízela mu odpuštění. Potácel se mezi nebem a peklem a úsilovně se snažil uhodnouti, kde by se dalo více vyzískati. Ale také pro nás jsou slova Ježíšova velice důležitá. Spasitel neodsuzuje snahy domoci se předních míst v království Božím. Proto pochvalně uznává dosavadní věrnost apoštolů

506) hned na počátek. Jejich myšlenka se mi zdá pravděpodobnějši.

²⁹⁵) Nepřekládám doslova, nýbrž jen podle smyslu.

a slibuje za ni bohatou odměnu. Protože šli za Kristem pronásledovaným a trpícím, budou s ním také v jeho radostném vítězství. Ukazuje jen na rozdílné měřítko, podle kterého se bude v jeho říši rozhodovati. Ve světě vládne sobeckost a despotismus; péče o blaho poddaných bývá pozemským králům vedlejší. Lid je proto nemiluje, i když v otrocké podlézavosti jim dává čestný název »dobrodinců«.²⁹⁶) Zecla jinak v království Kristově. Největším vyznamenaním učedníků Ježíšových má býti ochota, s níž se věnují duchovnímu prospěchu ostatních. Největší bude, kdo na sebe nejvíce zapomene a stráví se v péči o jiné. Svět nebude míti pro ně uznání, jakkoli budou jeho největšími dobrodinci; zato Spasitel odmění jim bohatě každou službu, kterou mu v jeho věřících prokázali.

Čemu učil slovem, dokázal hned svým příkladem.

12. UMÝVÁNÍ NOHOU.

O této dojemné události vypravuje pouze sv. Jan. Ještě po 60 dlouhých letech pamatoval si všecky podrobnosti a jeho srdce chvělo se hlubokým pohnutím, kdykoli na ně vzpo-

²⁹⁶) Řecky Euergetes. Dokladů pro podobný zvyk máme velice mnoho. Tento titul měl na př. Ptolemej III. (246—221) a Ptolemej VIII. (170—116). Také César se

mněl. Počíná mistrným úvodem, plným nebeského světla a zemského stínu. Několika mohutnými rysy načrtává božskou důstojnost Ježíšovu a jeho slitovnou lásku, která se nelekala žádné oběti: »Ačkoli Ježíš měl vždycky v lásce svoje učedníky, kteří byli ve světě, přece před slavností velikonoční projevil jim svou lásku měrou nejvyšší.«²⁹⁷) Nedivme se mu. »Věděl, že přišla hodina jeho, aby odešel z toho světa k Otci«²⁹⁸) a loučil se s apoštoly. Pokořil se při tom tak hluboce, »ačkoli si byl vědom, že Otec mu dal v ruce všechno,²⁹⁹) že vyšel od Otce a vrací se k Bohu« (Jan 13, 1—3)

Vlastní velikonoční hostina chýlila se ke konci.³⁰⁰) Na její místo měla nastoupiti ve-

nazýval po bitvě u Farsalu »Spasitelem a dobrodincem«; podobně Vespasián (Bellum 3, 9, 8). I královští milci bývali počtáni tímto čestným jménem. Sr. Deissmann, Licht vom Osten⁴, Tubinky, 1923, 215.

²⁹⁷) O významu slova »do konce« není mezi exegety shody. Někteří překládali »až do konce života« — avšak právě onoho rozhodujícího slova v textu nečteme. Blass (Grammatik des neutest. Griechisch³, Göttinky, 1911, 127) vysvětloval: dal jim *poslední* důkaz lásky; jeho myšlenka odporuje skutečnosti. Většina exegetů dává přednost našemu překladu. Jen tento význam mívá rčení v Písmě svatém (žalm 73, 1 a Job, 20, 7. 28) a podobně se vyjadřuje list Barnabášův (19, 11): nejvíce nenáviděti (εις τέλος μισειν).

²⁹⁸) Pěkná narážka na slavnost velikonoční, která připomínala odchod z Egypta a přechod Rudým mořem. Sušil, Evangel. sv. Jana, Praha, 1867, 211.

²⁹⁹) Sr. Mat. 28, 18: »Dána jest mi všeliká moc na nebi i na zemi.«

³⁰⁰) Mezi exegety se vede prudký spor, máme-li čísti

čeře nová, při níž Kristus nebude jen hostitelem, nýbrž i pokrmem. Po starobylém zvyku měli si všichni umýti znova ruce.³⁰¹⁾ Spasitel použil této vhodné příležitosti, aby prokázal apoštolům pokornou službu, kterou tu a tam konávali hostitelé v dobách patriarchálních.

Z učedníků si nikdo ani příliš nepovšiml, že Ježíš povstal a odešel několik kroků od stolu. Jen jako mimochodem pohlédli na Mistra a úžasem oněměli.³⁰²⁾ Spasitel odložil zvolna svrchní roucho³⁰³⁾ a v tváři učedníků četl bys otázku, co zamýšlí. Nové překvapení. Vzal do rukou lněný šat a přepásal se, jak to dělávali sluhové a otroci.³⁰⁴⁾ Vyšel do předsíně, kde stály nádoby, v kterých si umývali před hostinou nohy a vrátil se po chvíli s velkou měděnicí. Apoštolé ani nedýchali.

v řeckém textu *δεξιπλευς γυνομένης* (BLK) či jen *γενομένης* (NAD Vulg.). Právem dí Zahn (*Das Evangelium des Johannes*, Lipsko, 1908, 526), že boj je úplně zbytečný, protože v praktickém životě mohla znamenati obě *participia* totéž.

³⁰¹⁾ Innitzer, *Kurzgefasster Kommentar zum Evang. des hl. Johannes*, Št. Hradec, 1928, 384.

³⁰²⁾ V následujících verších užívá sv. Jan všude přítomného času; právě z této okolnosti dokazuje Tillmann (*Das Johannesevangelium übersetzt und erklärt*, Bonn, 1931, 247), jak mocně naň vše působilo.

³⁰³⁾ Původní text má množné číslo a vykladaelé se tázali na jeho význam. Záhadu rozřešil nejlépe Rosenmüller (*Scholia in N. Test.*, Norimberk, 1803, II, 549): protože svrchní roucho bývalo mnohem větší než spodní, užívalo se o něm často množného čísla. Sr. Job 1, 20 a Rut 3, 9.

³⁰⁴⁾ Sv. Augustin, *In Joannem tr.* 56, 7; ML 35, 1787.

Ježíš chopil se džbánu a vlil jeho obsah do měděnice. Vzal do rukou mísu a blížil se zvolna k Petrovi.³⁰⁵⁾ Poklekl u pohovky, na které apoštol odpočíval, postavil mísu na zem a sáhl po noze Petrově.

V tom okamžiku se apoštolovi rozjasnilo. Jako blesk projela mu hlavou myšlenka: Ježíš mi chce mýti nohy.³⁰⁶⁾ Pln zděšení posadil se na pohovce, vztáhl odmítavě ruce a volal rozčileně: »Pane, ty mně myješ nohy?« Ve večeradle zavládlo hluboké ticho, nikdo se ani nehýbal. Všichni věděli dobře, že nohy myli v té době jen otroci;³⁰⁷⁾ proto vyvolalo veliké pohoršení, když pyšný Kaligula poručil kdysi senátorům, aby mu myli nohy.³⁰⁸⁾ Klidně zahleděl se Ježíš na Petra a pravil: »Co já činím, ty nevíš nyní, ale dovíš se potom.« Mluvil nadarmo. Apoštol, jenž

³⁰⁵⁾ Komu myl Spasitel nohy nejdříve, nepodaří se asi nikdy uspokojivě rozhodnouti. Jedni se dovolávají líčení Janova (13, 5—6) a proto jmenují jiného apoštola. Bapst, *La vie historique de Jésus-Christ*, Paříž, 1924, II, 234; Jameson-Eastlake, *The history of Our Lord*², Londýn, 1865, II, 14 a Godet, *Commentaire sur l'évangile de s. Jean*¹, Neuchatel, II, 234); druzí kladou důraz na odpor Petrův, jež bychom si nevyložili, kdyby apoštol nebyl první. Tak již sv. Augustin (*In Joannem* tr. 57, 1; ML 35, 1788) a četní moderní. Jejich myšlenka se mi zdá pravděpodobnější.

³⁰⁶⁾ Keim (*Geschichte Jesu von Nazara*, Curych, 1872, III, 289) pokládá celé vypravování za zbožnou legendu; je prý »nedokázaná a nemožná«. Ani nepozoruje, že také jemu platí výtka učiněná Petrovi.

³⁰⁷⁾ Jalkut Šimoni 1, 27, 2 a Šemot Rabba 20, 119.

³⁰⁸⁾ Sueton, *Calig.* 26.

kdysi řekl: »Odejdi ode mne, Pane, neboť jsem člověk hříšný,« nechtěl čekat na poučení, protože mu podle jeho domněnky nemohlo povědět nic nového. Nikdy neuzná, že by Syn Boží musel mu prokázati tak nízkou službu. Proto zvolal ještě rozhodněji: »Nebudeš mně mýti nohy na věky.« A Ježíš? Zadíval se vážně na apoštola. Poté chopil se měděnice, vstal a pravil klidným, skoro až chladným hlasem: »Neumyji-li tebe, nebudeš mítí dílu se mnou.«

Vidím, že slova Kristova tě překvapila; zdá se ti, že Petr nezasluhoval tak velké hrozby. Jeho neposlušnost nebyla přece takovou provinou, aby ho Ježíš vyloučil ze své společnosti. Mýlíš se. Stála v příkrém rozporu s duchem, jaký má ovládati učedníka Kristova. Petr nebyl dítětem, které slepě poslouchá rozkazů Božích;³⁰⁹⁾ chtěl státi na vlastních nohou a dovolil si posuzovati jednání Spasitelovo.³¹⁰⁾ Svoje vážná slova provázal Ježíš ještě výmluvnějším skutkem: odvrátil se od Petra a blížil se k Janovi.³¹¹⁾ To pomohlo. Myšlenka na možné rozloučení zdrtila odpor apoštolův. Vztáhl

³⁰⁹⁾ Godet, Commentaire sur l'évangile de s. Jean⁴, Neuchatel, II, 235.

³¹⁰⁾ Dobře dí Tillmann (Das Johannesevangelium übersetzt und erklärt⁴, Bonn, 1931, 248): »Das Unverständnis für die demutsvolle Gesinnung, die hinter der Handlungsweise des Herrn steht, genügt, um die Drohung zu rechtfertigen.«

³¹¹⁾ Hoppe, Kristus — můj život, Praha, V, 274.

prosebně ruce a odevzdaně volal: »Pane, netoliko nohy mé, nýbrž i ruce a hlavu.«³¹²⁾

Dojemný úsměv přelétl po tváři Ježíšově; upřímná láska apoštolova ho potěšila. Znova před ním poklekl, umyl jeho nohy, osušil je šatem, kterým byl přepásán a pravil: »Kdo se vykoupal,³¹³⁾ nepotřebuje, než aby umyl nohy³¹⁴⁾ a je čist celý. Také vy jste čisti, ale ne všichni.« Ježíš umýval nohy ostatním apoštolům, ale kdo vypíše, co se dalo v tu chvíli v jejich duších. Myšlenka na pokoru Spasitelovu je dojímala hluboce. Jejich láska k božskému Mistrovi rozhořela se jasným plamenem a stravovala v nich všechno, co odporovalo jeho svatému zákonu.

Konečně poklekl před Jidášem.³¹⁵⁾ Srdce Ježíšovo chvělo se prudkou bolestí, když kladl ruku na jeho hříšné tělo. Z očí mu vyhrkly slzy a stékaly zvolna na nohy zrád-

³¹²⁾ Opět se projevila ohnivá povaha Petrova, která tak ráda upadala z jedné výstřednosti do druhé. Sr. největší vypětí jeho víry při chůzi po moři a jeho kolísání, slib, že půjde s Kristem i na smrt a troje zapření atd.

³¹³⁾ Jako apoštolé před velikonoční hostinou.

³¹⁴⁾ Rukopis Sinajský a několik kodiků latinských vynechává slova »leč nohy«; podobně učinil také Tertullián (De baptismo 12; ML 1, 1322), Optát (De schismate Donatistarum 4, 4 a 5, 3; ML 11, 1032 a 1050) a sv. Jeronym (Contra Jovinianum II, 3; ML 23, 297). Sv. Augustin je nemá v svých dopisech (Epist. 44, 10; ML 33, 178), zato je vysvětluje v komentáři k evangeliu Janovu (In Joannem tr. 56, 3; ML 35, 1788). Myslím, že právem.

³¹⁵⁾ Tak odpověděla božská láska na jeho reptání v Betanii.

covy. Tekly nadarmo; Jidáš se neobměkčil.

Posvátný obřad byl dokonán. Ježíš odnesl měděnici, odložil šat, kterým byl přepásán, oblekl svrchní roucho a položil se znova za stolem. Oči apoštolů se zahleděly tázavě na Mistra; čekali na slíbené vysvětlení. Spasitel zadíval se na svoje učedníky a pravil: »Víte-li, co jsem vám učinil?« A nečekaje na jejich zápornou odpověď pokračoval: »Vy mne nazýváte Mistrem a Pánem a dobře pravíte; jsem jím opravdu. Jestliže tedy já, Pán a Mistr váš, umyl jsem vám nohy, i vy máte jeden druhému nohy umývati. Příklad zajisté dal jsem vám, abyste i vy činili, jako já jsem učinil vám. Vpravdě, vpravdě, pravím vám: Není služebník větší nad pána svého, ani posel větší nad toho, kdo jej poslal. To-li víte, jste blahoslavení, jestliže to budete také činiti« (Jan 13, 3—18).

Večeřelo se dále, ale apoštolům nebylo dlouho do řeči. Co právě viděli, dojalo je příliš hluboko. Nechejme jich na okamžik a zamysleme se nad významem skutku Kristova. Měl dvojí účel: jeden se týkal přítomnosti, druhý budoucnosti.

Prvním účelem dojemného díla byla duševní očista (Jan 13, 10). Je sice pravda, že apoštolé byli již pokřtěni a jejich srdce — kromě Jidášova — hořela láskou k Spasiteli. Proto pokládám za jisté, že neměli hříchů těžkých. Nedovedu si ani pomyslit, že by Ježíš byl přešel mlčky tak trapnou okolnost. Naproti

tomu nebyli bez menších poklesků; ještě před nedávnem se pohádali o domnělou přednost v říši mesiánské. Pohled na pokoru Ježíšovu měl naplniti jejich srdce hlubokou lítostí a kajícími slzami smýti jejich nedokonalosti. Byla to poslední příprava na svaté přijímání, kterého se jim mělo dostat co nevidět. Skoro se zdá, že slyšíme varovná slova apoštola: »Zkoušej však každý sám sebe a tak z toho chleba jez a z kalicha pij; neboť kdo jí a pije nehodně, odsouzení sobě jí a pije, protože nerozsuzuje těla Páně« (1. Kor. 11, 28—29).

Tím však nebyl ještě význam Kristova činu vyčerpán. Jeho skutek měl býti také příkladem a vzorem pro budoucnost (Jan 13, 13n) a tento bod pokládám ještě za důležitější. Ježíš věděl dobře, jak strašným nepřitelem spásy je sebeláska a touha, abychom se blýskali. Nezastaví se ani před dobrem, které konáme a dovede je otrávit hned v zárodku. Rádi pomáháme druhým, ale žádáme, aby nás uznali a byli nám vděční. Snad ani nepozorujeme, že sloužíme jen sobě. Svým příkladem chtěl nám Kristus ukázati, v jakém duchu máme konati skutky lásky bliženské. Čím dokonaleji zapomeneme na sebe a na své skutečné nebo domnělé přednosti, tím více jsme se přiblížili k božskému Spasiteli. Od pokorné služby nesmí nás odstrašiti ani nehodnost bližního; jeho zloba není nám omluvou. Důvodem naší

přízně nesmí býti prospěch, který čekáme, ani milé vlastnosti toho, komu dobro prokazujeme. Jedinou pohnutkou křesťanské lásky smí býti Bůh a jeho svatá vůle.

Není však bez významu, že tento projev předcházel ustanovení Vel. Svátosti. Nemůžeme se Spasiteli lépe odvděčiti za jeho veliký dar, než když zahrnem bližního skutky účinné lásky.

Proto umývání nohou nevymizelo církvi nikdy z paměti a je zajímavé sledovati aspoň kratince dějiny tohoto dojemného obřadu. V době apoštolské bylo mytí nohou projevem úcty, již prokazovali cizím křesťanům (1. Tim. 5, 10) a mnozí si pokládali za velké vyznamenání, když směli tento obřad vykonati.³¹⁶⁾ Později přešlo do liturgie a bylo spojováno s křtem svatým. Mluví o něm již sv. Ambrož,³¹⁷⁾ sv. Augustin³¹⁸⁾ a četní jiní. Z nich se dovídáme o dojemných obřadech, kterými bylo tu a tam provázeno. Když se rozšířil zvyk křtíti i malé děti, upadlo ponehlahu v zapomenutí. O něco později nacházíme zmínku o umývání nohou na Zelený čtvrtek; koncil toledský nazývá je r. 694 prastarým obyčejem a kárá biskupy, kteří je opomíjeli »jednak z pohodlnosti, jednak ze zvyku«. Ve středověku proniklo do klášterů a na dvory králů a císařů.

³¹⁶⁾ Didache 9.

³¹⁷⁾ De mysteriis 6, 31; ML 16, 398.

³¹⁸⁾ Epist. ad Januar. 55, 18; ML 33, 216.

13. ODCHOD ZRÁDCŮV.³¹⁹⁾

Ježíš se na chvíli odmlčel. Zdálo se, jako by váhal, má-li prozraditi strašné tajemství, které ho skličovalo. Teprve po několika okamžicích mluvil dále: »Nepravím to o vás všech; vím, které jsem si vyvolil.« Proto není překvapen ani chystanou zradou; vě-

³¹⁹⁾ Odedávna probírají exegeté otázku, odešel-li Jidáš před ustanovením Vel. Svátosti či teprve později. Dohoda mezi oběma tábory nebude asi nikdy, protože obě domněnky mají pro sebe vážné důvody. Ve středověku a v pozdějších stoletích rozhodovala se většina učenců pro přijímání Jidášovo. Dovolávali se především pořadu, v jakém vypravuje o událostech sv. Lukáš (22, 19—23); podle nich chtěl Kristus dáti své církvi příklad, jak má jednati s tajnými hříšníky. Jejich důvody sestavil pěkně Bernhard (*Zeitschrift für kathol. Theologie*, 1911, 30 a 1912, 411) a Vitek (*Museum*, roč. 58, 2). V moderní době vítězí názor opačný a jeho stoupenců denně přibývá. Budtež jmenování aspoň někteří: Langen (*Die letzten Lebensstage Jesu*, Freiburg, 1864, 167), Ollivier (*La passion*, Řím, 1892, 44), Meinertz (*Biblische Zeitschrift*, 1911, 372), Belser (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 170), Spiteri (*Die Frage der Judaskommunion*, Vídeň, 1918), Bapst (*La vie historique de Jésus-Christ*, Paříž, 1924, III, 239), Fillion (*Vie de Jésus-Christ*, Paříž, 1925, III, 357), Pölzl-Innitzer (*Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu*³, Št. Hradec, 1925, 80), Lagrange (*L'évangile de Jésus-Christ*, Paříž, 1930, 504) a Simón-Prado (*Praelectiones Biblicae in N. Test.*⁴, Turin, 1930, I, 522). Poukazují na pořad, v jakém líčí události sv. Matouš (26, 20—28) a sv. Marek (14, 17—25); mají četné důvody psychologické; způsob, jakým Kristus Jidáše prozradil, odporoval by obřadům velikonoční večeře, kdybychom jej kladli teprve po ustanovení Vel. Svátosti. Jejich výklad se mi zamlouvá, protože také nejstarší tradice vylučuje Jidáše ze sv. při-

děl o ní od počátku.³²⁰⁾ Vyvolil Jidáše, »aby se naplnilo Písmo: Kdo jí se mnou chléb, pozdvihne proti mně patu svou (Žalm 40, 10). Již nyní vám to pravím, prve než se to stane, abyste uvěřili, že já to jsem, když se to stane« (Jan 13, 18—19).

Ustal opět a zadíval se smutně na apoštoly. Ještě jedenkrát chtěl varovati zrádce a připomenouti mu strašný zločin, jehož se dopouští. Nehřeší jen proti člověku, zasáhne samého Boha. Svoji myšlenku vyslovil s největší šetrností, aby usnadnil návrat zbloudilému apoštolu. Proto se o zradě ani nezmínil; jediný Jidáš mohl rozuměti tajemnému výroku, který následoval: »Vpravdě, vpravdě pravím vám: Kdo přijímá toho, koho posílám, mne přijímá; kdo však mne přijímá, přijímá toho, jenž mne poslal« (Jan 13, 20).³²¹⁾

Bohužel, vyzněla i poslední slova Ježíšova naprázdno. Jidáše nezalekla ani zmínka

jímání. Tak učinil Tatián v svém Diatessaron (Sr. ML 68, 340), Konstituce apoštolské (5, 14; MG 1, 874), sv. Hilar z Poitiers (In Matth. 30, 2; ML 9, 1065), sv. Cyril Alex. (Sr. Biblische Zeitschrift, 1921, 337), Theofylakt (In Matth. 26, 26; MG 123, 444) a papež Innocenc III. (De altaris sacramento 4, 13; ML 217, 865).

³²⁰⁾ Knabenbauer, In Evangel. sec. Joannem, Paříž, 1898, 411.

³²¹⁾ Mnohým se zdálo, že slova Ježíšova nemají souvislost; někteří se dokonce domnívali, že Spasitel je pronesl při jiné příležitosti a teprve vinou opisovačů že se dostala na dnešní místo. Jak je viděti z mého líčení, možno je velice dobře vyložit.

o zrádném Achitofelovi, jenž dokonal kdysi provazem (2. Král. 17, 23), ani bázeň před trestem Božím. S otevřenýma očima vrhal se do záhuby a jeho duše měla býti první, za kterou umíral Ježíš nadarmo. Tato vzpomínka dojala Spasitele tak velice, že položil hlavu na polštář a zakryl si rukama obličej.³²²⁾ Ve večeradle nastalo hluboké ticho. Ztrnule hleděli učedníci na božského Mistra. Tak ho ještě nikdy neviděli a marně se tázali na příčinu. Nikoho ani nenapadlo, že by jeden z nich mohl býti takovým zlosynem.

Ale Ježíš neměl jen Jidáše; také ostatním apoštolům hrozilo veliké nebezpečí. Nesměl připustiti, aby jejich víru kalila trapná pochybnost, že Spasitel byl zradou překvapen. Na vlastní oči se museli přesvědčiti, že šel na smrt dobrovolně. Proto se posadil, zadíval se znova bolestně na apoštoly a pravil s jistotou, která vylučovala každou pochybnost: »Vpravdě, vpravdě pravím vám: Jeden z vás mne zradí« (Jan 13, 21). Domluvil, ale jeho slova působila jako úder blesku (Mat. 26, 22). Jidášovi se před očima až ztmělo a zhrozil se okamžiku, bude-li Kristus mluvit ještě jasněji. V tu chvíli byl přesvědčen, že některý člen Velerady prozradil Ježíšovi strašné tajemství. Prožíval dusivě

³²²⁾ Tak si vysvětluje slova Janova (13, 21) hluboký Hoppe (Kristus — můj život, Praha, V, 278). Zármutek Spasitelův projevil se jistě i navenek, protože si ho všimli apoštolé.

trapné okamžiky; bylo mu jako člověku, který spatřil nad sebou ostrý meč. Násilně potlačil svoje rozčilení a pevně si umiňoval, že nedá najevo úzkost, která se ho zmocňovala. Víru v Krista již neměl; proto se těšil bláhovou myšlenkou, že snad Ježíš osobu zrádce ještě nezná a že ji chce teprve překvapením vypátrati.

Ani ostatním apoštolům nevedlo se lépe. Kristova slova byla příliš všeobecná a připouštěla mnoho možností. V takové nejistotě počalo se roditi podezření a každá domněnka zdála se dosti pravděpodobnou. Jak poznamenali evangelisté, byli učedníci s počátku zaraženi; když se poněkud vzpamatovali, hleděli v rozpacích jeden na druhého (Jan 13, 22). Nechtěli tak vypátrati osobu zrádce; spíše je hnala bázeň, nejsou-li sami od druhých za zrádce pokládáni.³²³) Nedověděli se nic, protože Jidáš hrál svoji úlohu zrovna mistrně. Počali v skupinách tiše hovořiti o smutné předpovědi a probírat různé možnosti; nedospěli k žádnému rozhodnutí (Luk. 22, 23).³²⁴) V tom okamžiku tázal se kdosi nesměle: »Zdali já

³²³) Sýkora, Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 165.

³²⁴) Nesmí nás překvapovati, že každý z evangelistů zdůrazňuje jinou stránku trapné události. Vypravují věrně, co na ně učinilo v tu chvíli nejhlubší dojem. Tillmann, *Das Johannesevangelium übersetzt und erklärt*, Bonn, 1931, 253.

jsem to, Pane?« Jeho příklad zapálil a v malé chvíli zněla se všech stran tatáž otázka.³²⁵⁾

Na tento útok odpověděl Spasitel napřed jen vyhýbavě: »Jeden z dvanácti, který se mnou omáčí ruku v míse, ten mne zradí. Syn člověka sice jde, jak jest o něm psáno (Mat. 26, 24) a jak je mu uloženo (Luk. 22, 22), ale běda tomu člověku, skrze něhož bude zrazen Syn člověka. Lépe by mu bylo, kdyby se byl nenarodil člověk ten« (Mat. 26, 23—24).³²⁶⁾

Nová slova Ježíšova způsobila jen větší rozruch. Zdůraznila první výpověď Spasitelovu, ale upozornila na zlobu hříchu, kterého se dopouští apoštol na svém příteli a připomenula strašný trest Boží, jenž ho čeká.³²⁷⁾ Ve večeradle bylo dusno až k zaknutí. V tom okamžiku napadla Petra šťast-

³²⁵⁾ Tento postup navrhuje Pölzl-Innitzer (Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 71). Z toho však neplyne, že se tázali opravdu všichni apoštolé; tak si vyložíme, proč neúčast Jidášova nevzbudila podezření. Pátrání bylo také ztěžováno polohou, jakou u stolu zaujímali, a která bránila přehledu.

³²⁶⁾ Oblíbené rčení rabínské; značilo největší podlost a zločinnost. Sr. Sohar Gen. 17, 282 a babyl. Berakot 17 a.

³²⁷⁾ Jistě však nemá pravdu Pölzl-Innitzer (Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 71), domnívá-li se, že Ježíš označil za zrádce jednoho ze čtyř apoštolů, kteří s ním namáčeli ve společné míse. Pěkně mu odpovídá Sušil (Evangel. sv. Marka, Praha, 1865, 63) a Šýkora (Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 167).

ná myšlenka.³²⁸⁾ Po pravé straně Ježíšově odpočíval miláček Páně; věděl často více než ostatní a mohl dáti žádoucí vysvětlení. Štěstí mu přálo. Jan pozoroval právě některé apoštolů a jeho zrak setkal se s pohledem Petrovým. Ten toho vhodně využil a pokynul Janovi,³²⁹⁾ aby mu zrádce ukázal. Ani Jan ho neznal. Proto položil hlavu na prsa Ježíšova,³³⁰⁾ zahleděl se prosebně do jeho božských očí a tiše zašeptal: »Pane, kdo je to?« Svému miláčkovi Ježíš neodolal. Ulomil kousek chleba,³³¹⁾ sklonil se k Janovi a pravil hlasem sotva slyšitelným: »Ten je to, komu podám tuto³³²⁾ namočenou skývu.« Ponořil chléb do omáčky, která stála dosud na stole a podal Jidášovi.

Zrádce byl velice překvapen. Podati někomu sousto vlastního chleba bylo velikým vyznamenáním a projevem úplné důvěry. V tu chvíli byl přesvědčen, že Ježíš nezná

³²⁸⁾ Tillmann, Kurzgefasster Kommentar zum Evangel. des hl. Johannes⁴, Št. Hradec, 1928, 394.

³²⁹⁾ Mluvil jen posunky, jak vysvětloval již sv. Augustin (In Joannem tr. 61, 6; ML 35, 1801); je také možné, že slova tvořil jen ústy, ale hlasu nevydával. Sýkora, Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 171.

³³⁰⁾ I pohanský starověk viděl v takovém projevu veliký důkaz lásky. Plinius Sekundus (Epist. IV, 22, 4) vypravuje o jakémsi Veientovi, že směl při stole odpočívat na prsou Nervových.

³³¹⁾ Nesprávně viděli někteří spisovatelé v soustu Vel. Svátost.

³³²⁾ Tak překládá Zahn, Das Evangelium des Johannes, Lipsko, 1908, 535.

jeho strašné tajemství. Ani nepomyslel, že dobrotivý Spasitel nabízí mu naposled svou milost a chce mu usnadnit kající návrat.³³³) Cítil se zase úplně bezpečně a v duchu se již těšil na slíbenou odměnu Velerady. Pěkně to vyjadřuje evangelista: »A po té škyvě vešel do něho ďábel« (Jan 13, 27).³³⁴)

Neměl se radovati dlouho ze svého domnělého vítězství. Zlostný pohled Janův, v němž se zračilo nejhlubší opovržení, ho přece jen znepokojil. Věděl dobře, že Jan mluvil před tím s Ježíšem; snad mu prozradil, co Jidáš dosud tak úzkostlivě tajil. Aby nabyl úplné jistoty, obrátil se k Spasiteli a s pokryteckým úsměvem se tázal: »Zdali já jsem to, Mistře?« Úmyslně přidal uctivý titul, aby Spasitele spíše oklamal. Přetvařoval se zbytečně; odpověď Ježíšova ho zrovna zdrtila, i když ostatní apoštolé ji pro hluk ani nezaslechli: »Tak jest,³³⁵) jak jsi

³³³) Sýkora, Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 173.

³³⁴) Nesmíme se však domnívati, že Jidáš byl posedlý. Východnané vysvětlují takovými slovy hříšný skutek, který vyvolal veliký rozruch. Pěkný doklad vypravuje Lagrange (*L'évangile de Jésus-Christ*, Paříž, 1930, 507). Arabský mladík byl přistižen v jerusalemském klášteře dominikánů při jakési krádeži. Na otázku, proč to učinil, vymlouval se policii: »Vešel do mne ďábel.«

³³⁵) Schanz (*Evangelium des hl. Matthäus*, Freiburg, 1897, 512) pokládá za možné, že Spasitel jen mlčky přisvědčil k otázce Jidášově; Lagrange (*Évangile selon s. Matthieu*, Paříž, 1923, 497) hájí právem původnosti verše.

řekl.«³³⁶) V duši Jidášově se rozpoutal polední boj. Vzpomínka na Boha mu starostí nedělala; myšlenku na vyšší poslání Kristovo odbyl dohadem, že snad Nikodem Ježíšovi něco prozradil. Byl jenom na vahách, má-li vystoupiti veřejně či hráti dále svou bídnou úlohu. Jeho nedůstojnému kolísání učinil náhlý konec Ježíš. Řekl hlasitě: »Co chceš³³⁷) učiniti, učiň rychleji.«³³⁸) Mluvil tak klidně, že ani nejbližší apoštolé netušili strašný smysl jeho slov. Jan ovšem věděl, kdo bude zrádcem, ale domníval se, že zloba propukne teprve později. Jediný Jidáš jim porozuměl a rychle se rozhodl.³³⁹) Oblékl se a odešel po schodech, které vedly přímo na ulici.³⁴⁰) Jakmile otevřel dveře, zahlédl Jan (13, 30) venku hlubokou tmu.

Odchod Jidášův apoštoly nepřekvapil; protože byl pokladníkem, míval podobné pochůzky častěji. Jedni se domnívali, že odešel nakoupit, čeho bylo třeba pro zítřejší

³³⁶) Silnější způsob, jakým vyslovovali kladnou odpověď. Sr. Kelim 32, 2.

³³⁷) Hebrejština nemá pomocných sloves; proto je třeba v překladech je doplniti.

³³⁸) Ježíš Jidáše nepovzbuzoval, aby svůj hřích spáchal. Jeho zrada byla ve vůli již hotovou věcí. Chtěl mu jen povědět, že dobře ví o jeho tajných záměrech a chystané smrti, že se neleká.

³³⁹) Keim (Geschichte Jesu von Nazara, Curych, 1872, III, 263) pokládal celé vypravování za pozdější výmysl. Lidová zbožnost se prý nespokojila myšlenkou, že Ježíš zradu jen napověděl. Proto ji rozvedla.

³⁴⁰) Lagrange, L'évangile de Jésus-Christ, Paříž, 1930, 498.

slavnost,³⁴¹⁾ druzí, že měl dáti almužnu chudým. Bývalo jich tolik kolem chrámu, jenž se otvíral o velikonocích již o půlnoci. Odchodem Jidášovým se Spasiteli velice ulehčilo; čteme-li evangelium Janovo (13, 31 až 32), zrovna cítíme, jak se mu dýchalo volněji. Pohlédl na apoštoly a pravil: »Nyní jest oslaven Syn člověka a Bůh oslaven jest v něm. Je-li Bůh oslaven v něm, oslaví jej i Bůh sám v sobě; ano hned jej oslaví.« Pochopili hluboká slova Ježíšova? Sotva. A přece byla již úvodem k ustanovení Vel. Svátosti oltářní.³⁴²⁾ Jen tělo v jakémisi smyslu oslavené mohlo se skrýti pod nepatrnou způsobou chleba a vína.

14. USTANOVENÍ VELEBNÉ SVÁTOSTI.

Velikonoční hostina byla u konce. Vešel sluha a postavil před Spasitelem lepší pohár; slul kalichem požehnání,³⁴³⁾ protože jeho pití

³⁴¹⁾ Zákon sice zakazoval o svátcích kupovati a prodávati (Neh. 10, 31), ale talmud (Sabbat 23, 1 a Beca 3, 8) podává několik pokynů, jak možno zboží dostati a přece »nekupovati«. Jinde se zmíním o tom podrobněji. Pro cizí poutníky bývaly obchody otevřeny i v noci.

³⁴²⁾ Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 173.

³⁴³⁾ Mezi exegety není shody, který ze čtyř předepsaných kalichů Spasitel proměnil. Belser (Die Geschich-

bylo spojeno s děkovnou modlitbou a zavíralo posvátnou hostinu. Tu a tam býval ozdoben pěkným věnečkem. Naplnil jej vínem a přilil několik kapek vody.³⁴⁴) Odnese se stolu zbytky pokrmů a vrátil se s vodou, aby umyl všem ruce.

Sluha odešel a Spasitel byl sám s apoštoly. Všichni povstali, aby se pomodlili stolní modlitbu. Ježíš pozvedl kalich k nebesům a počal: »Chvalte našeho Boha, jemuž patřilo vše, co jsme pojedli.« Ostatní odpovídali: »Veleben buď náš Bůh za pokrmy, kterých jsme požívali.« Strídavě pokračovala modlitba; uvádím aspoň několik ukázek:³⁴⁵)

te des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 217) se rozhodl pro pátý, avšak jeho důvody jsou velice chabé (sr. Zeitschrift für kath. Theologie, 1915, 325); nevíme ani, kdy byl pátý kalich zaveden, protože se o něm zmiňuje teprve Maimonides († 1204). Bickell (Messe und Pascha, Mohuč, 1872, 52) hájil čtvrtý kalich, většina moderních exegetů jmenuje třetí. Dovolávají se především apoštola Pavla (1. Kor. 10, 16), jenž nazývá proměněné způsoby vína »kalichem požehnání«. Tak učinil Hahn (Das Evangelium des Lukas, Vratislav, 1894, II, 591), Sýkora (Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 117), Dalman (Orte und Wege Jesu², Gütersloh, 1921, 254) a Strack-Billerbeck (Kommentar zum N. Test. aus Talmud und Midrasch, Mnichov, 1928, IV, 75).

³⁴⁴) Jen u tohoto kalicha nesmělo býti víno mícháno s vodou v jiné nádobě. Sr. Strack-Billerbeck, Kommentar zum N. Test. aus Talmud und Midrasch, Mnichov, 1928, IV, 72.

³⁴⁵) Celou modlitbu otiskl Strack-Billerbeck, Kommentar zum N. Test. aus Talmud und Midrasch, Mnichov, 1928, IV, 631.

»Děkujeme ti, Hospodine, Bože náš, za svatý zákon, kterému jsi nás vyučil, za přikázání, která jsi nám zjevil, za život, přízeň a lásku, kterou jsi nás omilostnil. Za to všechno ti děkujeme, Hospodine, náš Bože a chválíme tě.«

»Smiluj se, Hospodine, Bože náš, nad svým lidem izraelským a nad svým městem Jerusalemem.«

»Veleben budiž, Hospodine, Bože náš, Králi světa, Bože, náš Otče, náš Králi, naše slávo, náš Stvořiteli a náš Vykupiteli.«

Tak se modlil dobrý Spasitel, apoštolé odpovídali. Hned potom měl se napít z kalicha a dáti též druhým. Ku podivu. Nepil a postavil kalich na stůl. Apoštolé zahleděli se udiveně na svého Mistra. Netušili ještě, že přišel okamžik, po němž toužil Kristus od prvního dechu.

Vzal se sousedního stolku tenký chléb,³⁴⁶⁾ který tam zbyl a postavil se uprostřed apoštolů. Zadívali se rozpačitě na Pána. Bylo přece svatosvatým zákonem, že se po beránkovi již nesmělo nic požívatí.³⁴⁷⁾ Ježíš nedbal jejich pochybností a počal obvyklou

³⁴⁶⁾ Nesprávně se domnívá Dalman (Orte und Wege Jesu², Gütersloh, 1921, 254), že konsekrace chleba byla hned na počátku hostiny, proměna kalicha teprve na konci. Všichni evangelisté spojují obě události též časově; s nimi souhlasí sv. Pavel.

³⁴⁷⁾ Sr. Strack-Billerbeck, Kommentar zum N. Test. aus Talmud und Midrasch, Mnichov 1928, IV, 73.

modlitbu. Pozvedl chléb oběma rukama³⁴⁸⁾ a pohlédl zbožně k nebesům. V tu chvíli se zdálo, jako by celá jeho postava duchovníla. Žehnal³⁴⁹⁾ chléb slovy: »Veleben buď Hospodin, Bůh náš a Král celého světa,³⁵⁰⁾ jenž dává chlebu ze země vyrůstati;« ostatní odpověděli vroucně: »Amen.«³⁵¹⁾ Položil chléb na misku a počal jej lámati v menší částky. Oči apoštolů zrovna lpěly na božském Mistrovi; neušel jim ani jediný jeho pohyb. Konečně měl jedenáct dílů.³⁵²⁾ Vzal misku do ruky, pohlédl s nekonečnou láskou na bílý chléb, zadíval se na apoštoly a pravil slavnostně: »Vezměte,³⁵³⁾ jezte,³⁵⁴⁾ totoť

³⁴⁸⁾ Berakot 51 b a Dalman, Jesus-Jeschua, Lipsko, 1922, 125.

³⁴⁹⁾ Sv. Matouš a sv. Marek užívají tu slova »požehnal«, sv. Lukáš a sv. Pavel »díky učinil«. Obě slova jsou hebr. bérékh a znamenají tutéž modlitbu. Proto nesprávně přeložil Schlögl »proměnil«. Podle učení církve děje se proměna teprve slovy konsekračními (Denzinger-Bannwart, Enchiridion symbolorum", Freiburg, 1911, čís. 698 a 715).

³⁵⁰⁾ Dalman (Jesus-Jeschua, Lipsko, 1922, 125) navrhuje: »Veleben buď, náš nebeský Otče, atd.« Takové změny byly ovšem dovoleny; nemáme však pro ně důkazu.

³⁵¹⁾ Berakot 8, 8.

³⁵²⁾ Podobně Hahn, Das Evangelium des Lukas, Vratislav, 1894, II, 589.

³⁵³⁾ Z tohoto slova dokazuje pěkně Dalman (Jesus-Jeschua, Lipsko, 1922, 128), že Spasitel sám nepřijímal. Podle Berakot (10 a) nesměl nikdo jísti dříve, dokud hospodář nevyzval. Dálo se to obyčejně tak, že rozdál částky chleba a sám první jedl. Nechtěl-li jísti, musel ostatní přímo vyzvati. Později zmíním se o této otázce podrobněji.

jest³⁵⁵) tělo mé, které se za vás vydává.³⁵⁶)
To číňte na mou památku!«³⁵⁷)

Apoštolé byli jako ohromeni. Před jejich duševním zrakem objevila se synagoga v Kafarnaum a v duchu slyšeli znova zázračná slova Ježíšova: »Já jsem chléb života. Já jsem chléb živý, jenž s nebe sestoupil. Bude-li kdo jísti z chleba toho, živ bude na věky. A chléb, který já dám, je tělo mé (které vydám) za život světa« (Jan 6, 48—52). Tehdy hádali se mnozí: »Kterak může tento dáti nám tělo své k jídlu?« (Jan 6, 53). I z učedníků jich dosti odešlo; dnes vidí tak prostinkou a přece hlubokou odpověď božské Moudrosti. Světlo, které jim vzešlo, je oslepovalo a mimoděk ustoupili.

Ale Ježíš nenechal je dlouho na rozpacích.³⁵⁸) Vzal první částěčku a položil ji ucti-

³⁵⁴) Řecký text sv. Matouše (26, 26) nemá spojku »a«. Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 193) a mnozí jiní se domnívají, že Kristus jí neužil. Jeho slova nabývají tím větší živosti a dramatickosti.

³⁵⁵) Mnozí protestanté popírali katolický výklad Vel. Svátosti, protože aramština neměla prý slovesného tvaru »jest«. Pěkně jim odpovídá protestantský učenec Schlatter (Der Evangelist Matthäus, Stuttgart, 1929, 742): »Často opakovaná věta, že pro sloveso »jest« nebylo v aramštině nic, není správná.«

³⁵⁶) Sv. Pavel (1. Kor. 11, 24) dí: »které se za vás láme.« Myšlenka obou jest úplně stejná a znamená obět. Židé obětovali právě tím, že věc zničili, chléb rozlámali. Sr. Skutky 2, 42 a 20, 7.

³⁵⁷) Mat. 26, 26 a Luk. 22, 19.

³⁵⁸) Přijímal-li také Spasitel, evangelisté nepraví. Kladně odpověděl sv. Jeronym (Epist. 120, 2; ML 22,

vě do pravice Petrovy.³⁵⁹) Zbožně zadíval se apoštol na bílý chléb. Ať jej pozoroval sebe důkladněji, jeho zrak nespátril na něm nijakou proměnu. Měl v ruce zdánlivě prostinký kousek chleba, ale tento pohled ho nezklamal. Petr byl mužem víry a dodnes znělo mu v duši radostné vyznání: »Pane, ke komu půjdeme? Ty máš slova života věčného a my jsme uvěřili a poznali, že ty jsi Kristus, Syn Boží« (Jan 6, 69—70).³⁶⁰) Proto jeho srdce zabušilo prudčeji, když kladl k ústům bílou částičku a po prvé přijímal tajemnou Eucharistii. Zatím podal Kristus ostatním apoštolům a také jejich srdce roz-

986), sv. Augustin (*De doctrina christiana* 2, 3; ML 34, 37), sv. Jan Zlat. (*In Matth. hom.* 82; MG 58, 737) a sv. Tomáš Akv. (*III. qu.* 81, art. 1: »se tenet in manibus, se cibare ipse cibus«); moderní bohoslovci to velikou většinou popírají a zdá se, že právem. Jejich důvody sestavil pěkně Sýkora (*Umučení a oslavení Pána Ježíše*, Praha, 1896, 155—156). Pölzl-Innitzer (*Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu*³, Št. Hradec, 1925, 98) dodává vhodně: »Dazu kommt endlich, dass eine Kommunion Jesu mit der Idee der Kommunion kaum vereinbar ist.«

³⁵⁹) Proto v první církvi podával kněz Vel. Svátost věřícím do pravé ruky, jak popisuje sv. Cyril Jer. (*Catech.* 23, 21; MG 33, 1124).

³⁶⁰) Jak malicherní jsou všichni moderní nevěrci, kteří nevěří jasným slovům Kristovým a spoléhají na blikavé světélko vlastního rozumu. Jeden z nich (Bousset, *Jesus*⁴, Tubinky, 1922, 95) uznává zklamaně: »Bohužel, při dnešním stavu věcí musíme se asi vzdáti naděje, že bychom kdy poznali s jistotou, co zamýšlel Ježíš poslední večerí... Tolik je snad přece jisto (?), že nechtěl ustanovit žádnou svátost.«

hořela se jasným plamenem lásky k božskému Mistrovi.

Ježíš se vrátil na své místo a sáhl po kalichu, který před chvílí postavil na stůl. Pozvedl jej k nebesům a požehnal slovy: »Veleben jsi, Hospodine, Bože náš a Králi světa, že jsi stvořil plod révy.« Když všichni odpověděli: »Amen«, pravil Ježíš: »Pijte z toho všichni, neboť toto jest krev má Nového zákona,³⁶¹⁾ která se vylévá³⁶²⁾ za vás a za mnohé na odpuštění hříchů. Kolikrátkoli jej pítí budete, čiňte to na mou památku.«³⁶³⁾ Hned potom podal kalich Petrovi.³⁶⁴⁾ Jeho ruka se jistě chvěla, když přikládal ke rtům posvěcený kalich a vzpomínal na slova Ježíšova: »Kdo jí mé tělo a pije mou krev, má život věčný a já ho vzkřísím v den poslední« (Jan 6, 57). Konečně dopil i poslední z apoštolů a prázdný kalich vrátil se ke Kristu. V tu chvíli tušili jen matně velikost božské lásky, která se jim podávala. Teprve v jasném světle Ducha svatého měli poznati nekonečnou hloubku Srdce Ježíšova.

³⁶¹⁾ Novou smlouvu předpověděl již Jeremiáš 31, 31—34.

³⁶²⁾ Řecký text má přítomný čas ἐκχυνόμενον, latinský překlad má většinou »vylita bude«. Stalo se to vinou opisovačů, protože nejstarší rukopisy čtou: effunditur.

³⁶³⁾ Mat. 26, 28; Luk. 22, 20 a 1. Kor. 11, 25.

³⁶⁴⁾ Po zvykovém právu měl se napít první ten, kdo pronášel požehnání. Kristus to neučinil; aspoň evangelisté se o této podrobnosti nezmiňují.

15. VÝSTRAHA APOŠTOLŮM.

Noc rychle plynula. Bylo již na čase připraviti apoštoly na bolestnou zkoušku a zabezpečiti jejich víru.³⁶⁵) Právě v příštích okamžicích zazářila starostlivá láska Ježíšova nejkrásněji; přes všechno neporozumění varoval znova a znova své vyvolené. Jednou přece pochopí a budou ho tím více milovati. Proto se obrátil k apoštolům a pravil s něhou, již jsme u Spasitele ještě neslyšeli:³⁶⁶) »Děti,³⁶⁷) ještě kratinkou dobu budu mezi vámi. Budete mne hledati a jak jsem řekl židům: Kam já jdu, vy nemůžete přijíti, tak pravím nyní i vám« (Jan 13, 33).

Měl pravdu. Šel k Otci, ale jeho nebe bylo pro apoštoly dosud zavřeno; musel jim napřed přichystati místo (Jan 14, 1). Cesta vedla utrpením a končila potupným křížem; učedníci nebyli ještě dosti silni, aby vzdorovali hrůzám mučednické smrti. Museli ještě růsti a pod blahými paprsky Ducha svatého

³⁶⁵) Předpověď pádu Petrova patří k nejtemnějším bodům v umučení Spasitelově; žádný z evangelistů nevypravuje o ní soustavně. Proto je velice nesnadné sestaviti jejich zlomkovité zprávy v jednotný obraz. Na vhodných místech bude na tyto obtíže upozorněno.

³⁶⁶) Někteří exegeté (Sýkora, Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 198) počínají kapitolu sv. Lukášem (22, 31—32); myslím, že neprávem. Vypravování Janovo (13, 33—38) je tak jednolitě, že je nelze trhati.

³⁶⁷) Tímto něžným jménem nazývali někdy učitelé své žáky. V ústech Spasitelových je nacházíme pouze dvakráte (Jan 13, 33 a 21, 5).

mohutněti, aby jednou směli zvolati s apoštolem Pavlem: »Kdo nás odloučí od lásky Kristovy? Soužení nebo úzkost nebo hlad nebo nahota nebo nebezpečnoství nebo pronásledování nebo meč? . . . V tom všem vítězíme úplně skrze toho, jenž si nás zamiloval« (Řím. 8, 35—37).

Prozatím může jim dáti jediný prostředek, který je provede jistě všemi zkouškami života a učiní jejich sílu nepřemožitelnou. Je to zároveň jeho poslední vůle: »Přikázání nová dávám vám, abyste se milovali vespolek; jako já jsem miloval vás, abyste se i vy vespolek milovali. Po tom poznají všichni, že jste moji učedníci, budete-li míti lásku jedni k druhým« (Jan 13, 34—35).

K těmto slovům třeba několik poznámek. Je pozoruhodné, že v tak dojemné chvíli nemluví Spasitel o lásce k Bohu. O ní měl kázati mnohem účinněji zítra krvavý kříž a vrýti hluboko do duší apoštolů slova: »Tak Bůh miloval svět, že Syna svého jednorozného dal, aby žádný, kdo v něho věří, nezahynul, nýbrž měl život věčný« (Jan 3, 16). Zato tím důrazněji hlásal lásku k bližnímu, protože je neklamným měřítkem pravé lásky k Bohu. Své přikázání nazývá novým. Novota netýkala se podstaty lásky bliženské. I přirozený zákon káže, abychom bližního milovali a ústy Mojžíšovými prohlásil Bůh: »Milovati budeš bližního svého jako

sebe samého« (Lev. 19, 17). Novinkou byla míra této lásky a její vroucnost: za příkladem Spasitelovým měli se za bližního obětovati tak, že položí i život, budou-li toho žádati vyšší zájmy. Tato láska nemá býti jen ozdobou nové církve; bude rozeznávacím znamením učedníků Ježíšových.

Spasitel domluvil, ale Petr již dávno neposlouchal.³⁶⁸) Celou jeho duši zaujala zmínka o loučení. Proto použil vhodné přestávky a tázal se: »Pane, kam jdeš?« (Jan 13, 36). Ježíš neodpověděl přímo: »Kam já jdu, nemůžeš nyní za mnou jíti; půjdeš však později« (Jan 13, 36). Vyhýbavá odpověď jenom dráždila zvědavost apoštolovu. V tu chvíli nemohl vědět, že po četných misijních cestách dokoná život v císařském Římě na kříži. Proto se tázal ještě útočněji: »Pane, proč nemohu nyní za tebou jíti?« A protože se mu zdálo, že Ježíš jeho stálosti nedůvěřuje, dodal: »Život svůj dám za tebe.« Byl to bezděčný projev vroucí lásky apoštolovy, ale také přílišná sebedůvěra a přeceňování vlastních sil.

Bolestně zadíval se Spasitel na Petra, protože předvídal jeho brzký pád. S mírným úsměvem se tázal: »Život svůj dáš za mne?

³⁶⁸) Protože sv. Matouš (26, 30) a sv. Marek (14, 16) vypravují napřed o odchodu z večeřadla a teprve potom se zmiňují o předpovědi pádu Petrova, domnívali se někteří, že se stala teprve cestou. Sv. Lukáš (22, 39) a sv. Jan (13, 36—38) mají pořad opačný; proto jim dávám přednost.

Vpravdě, vpravdě pravím tobě:³⁶⁹⁾ nezazpívá kohout,³⁷⁰⁾ dokud mne třikrát nezapřeš« (Jan 13, 38). Předpověď Ježíšova Petra zarážela; chvíli nemohl ani promluvit. Vhodného okamžiku použil Spasitel a obrátil se k ostatním apoštolům:³⁷¹⁾ »Vy všichni pohoršíte se této noci nade mnou, neboť psáno jest: Bíti budu pastýře a rozprchnou se ovce stáda (Zach. 13, 7). Ale když vstanu z mrtvých, předejdu vás do Galileje« (Mat. 26, 31—32).³⁷²⁾

³⁶⁹⁾ Exegeté se prou, kolikrát předpověděl Pán smutný pád Petrův a těžko rozhodnouti, kdo má pravdu. Sv. Augustin (De consensu evangelistarum 3, 2, 5; ML 34, 1160) tvrdil, že třikrát, Pölzl-Innitzer (Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 109) jen jednou. Bynaeus (De morte Christi commentarius amplissimus, Amsterdam, 1691, II, 1. 3), Langen (Die letzten Lebensstage Jesu, Freiburg, 1864, 196) a Cornely (Historica et critica Introductio, Paříž, 1886, III, 298) hájí dvojí předpovědi. Jejich výklad se zamlouvá ještě nejvíce.

³⁷⁰⁾ Někteří racionalisté popírali předpověď Spasitelovu, protože v Jerusalemě prý nesměli býti kohouti. Na jejich útoky jsem odpověděl v ČKD 1929, 122—124.

³⁷¹⁾ Tento postup má také Pölzl-Innitzer (Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 110); jinak Sýkora (Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 193 n.).

³⁷²⁾ Většina exegetů se domnívá, že Spasitel mínil známou krajinu palestinskou; Meistermann (La Montagne de la Galilée où le Seigneur apparut aux Apôtres, Jerusalem, 1901) ji pokládá za horu Tábor. Hofmann (Galilaea auf dem Oelberge, wohin Jesus seine Jünger beschied, Lipsko, 1896), Resch (Das Galiläa bei Jerusalem, Lipsko, 1911) a Zahn (Neue kirchliche Zeitschrift, XIV, 770—808) dokazují, že Galilea slul jeden ze tří vrcholů hory Olivetské. Sr. ČSB IV, 383.

Kristova slova jsou velice důležitá; vane z nich soucit i s hřešícím a nabízí mu napřed pomocnou ruku. Spasitel předvídá dobře, že jeho utrpení bude pro víru apoštolů velikou zkouškou. Přejde násilný otřes, kterému neodolají. Je však zajímavé, jak Ježíš svou myšlenku vyslovil. Skoro bys řekl, že se jejich slabosti ani příliš nediví. Jejich bázlivý útek omlouvá něžně prorockým výrokem Zachariášovým. Podlehne-li pastýř, ztrácí stádo hlavu a prchá, kam může. Nemusí se proto strachovati, Ježíš je nezapudí. Opět se sejdou a jejich lásku nic nerozdvojí.

Mluvil k hluchým uším a nikdo jeho slov nedbal; podle všeho v nich proroctví ani neviděli. Také Petr se mezitím vzpamatoval a jeho sebevědomí se opět vracelo. Nepokládal ani za možné, aby v své lásce zakolísal. Udeřil na svou hrud' a zvolal: »I kdyby se všichni nad tebou pohoršili, já se nikdy nepohorším« (Mat. 26, 33).

Proto mluvil Spasitel ještě jasněji.³⁷³⁾ Po-odhrnul tajemný závoj, který nám zastírá věci duchové a ukázal Petrovi, že právě jemu hrozí největší nebezpečí. Zadíval se na apoštola a pravil vážně: »Šimone, Šimone, hle satan vyžádal si vás,³⁷⁴⁾ aby vás tříbil

³⁷³⁾ Teprve sem kladu slova, která nám dochoval sv. Lukáš (22, 31—32). Činím tak proto, poněvadž je v nich zmínka o pádu Petrově; nemohla tudíž býti pronesena hned na počátku, jak se domníval na př. Sýkora (Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 198).

³⁷⁴⁾ Ježíš se zmiňuje o události, o níž mohl věděti jen

jako pšenici« (Luk. 22, 31). Opakovala se událost, o níž vypravuje starozákonní kniha Jobova (1, 1—12). Zlí duchové počali si všímati díla Ježíšova a sám vůdce začal se o ně zajímati; proto i jeho útok bude nebezpečnější.³⁷⁵⁾ Dostal od Boha opravdu dovolení, aby podrobil apoštoly zkoušce.³⁷⁶⁾ Pokušení bude veliké; budou zmítáni pochybnostmi jako zrno pšeničné, které oddělujeme od plev.

Nepodlehnu? Ježíš ví dobře, že nebude tak šťastný jako starozákonní patriarcha. Však slyšme jeho vlastní slova: »Ale já jsem prosil za tebe, aby nepřestala víra tvá, a ty někdy obrátě se³⁷⁷⁾ potvrzuj bratry své« (Luk. 22, 32). Vševědoucí Kristus mu předpovídá jakýsi pád. Svou modlitbou pokušení neodvrátil, jen zmírnil jeho účinky. Víra

jako Bůh. Sr. Hahn, *Das Evangelium des Lukas*, Vratislav, 1894, II, 605.

³⁷⁵⁾ Sr. Pölzl-Innitzer, *Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu*³, Št. Hradec, 1925, 101.

³⁷⁶⁾ Snad použil stejného prostředku, popíral stálost a upřímnost jejich víry.

³⁷⁷⁾ O významu řeckého slova ἐπιστρέψας vedou exegeté prudký spor. Jedni (na př. Sýkora, *Umučení a oslavení Pána Ježíše*, Praha, 1896, 187) překládají: k víře obrátiti a v ní utvrzovati. Jejich myšlenka by souhlasila dobře s primátem sv. Petra; vnáší však do věty, co v ní není. Jiní pokládali rčení za hebraismus; zastupovalo by hebr. sloveso šûbh a znamenalo by: opět, zase. Ještě nejlépe se mi zamlouvá výklad Hahnův (*Das Evangelium des Lukas*, Vratislav, 1894, II, 607) a Belserův (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 243); Ježíš naznačuje Petrův pád, ale i jeho obrácení.

Petrova v mesiánské poslání Ježíšovo neza-
kolísá. Zato má býti oporou ostatních učed-
níků, které zdrtí krvavá smrt Kristova na
kříži.

Ustaň na chvíli! Teprve na posledním
soudu se dovíš, kolikrát prosil Ježíš ze svato-
stánku i za tebe. Modlil se snad nadarmo,
protože jsi neměl dosti dobré vůle nebo ses
vydal vlastní vinou do nebezpečí.

I poslední slova Ježíšova minula se s účin-
kem. Znova a ještě důrazněji opakoval Petr
několikrát³⁷⁸⁾ ujištění: »Pane, s tebou jsem
hotov jíti i do žaláře i na smrt« (Luk. 22,
31—38). Naposledy zahleděl se Ježíš na
Petra a řekl vážně: »Vpravdě, vpravdě pra-
vím tobě: Dnes, této noci, prve než kohout
po druhé zazpívá, třikrát zapřeš, že mne
znáš« (Mat. 26, 34 a Luk. 22, 34).

Předpověď Kristova byla tak jasná, že
přesněji již ani mluvit nemohl. Protože židé
počínali den předcházejícím večerem, stane
se Petrovo zapření v pátek. I tuto krátkou
dobu omezil Spasitel ještě více slovy: této
noci. Udává dokonce hodinu smutného pá-
du: mezi dvanáctou a třetí hodinou ranní.³⁷⁹⁾

³⁷⁸⁾ Schanz (Commentar über das Evang. des hl. Mar-
kus, Freiburg, 1881, 389) upozorňuje na veliký rozdíl.
Ostatní apoštolé spokojili se klidným prohlášením, že
Pána nezaprou (ἐλεῖν), ohnivý Petr mluvil dlouho (ἐλάλει).
Mimoděk vzpomínáme na poznámku sv. Marka (9, 5),
kterou provází událost na hoře Tábor: »nevěděl totiž,
co mluví.«

³⁷⁹⁾ Římané dělili noc na čtyři části po třech hodi-

Ani tato jasná předpověď neotřásla sebevědomím Petrovým: »I kdybych měl s tebou umřít, nezapru tebe« (Mat. 26, 35). Jeho příklad strhl též ostatní. Jako o závod ujišťovali Spasitele svou věrností. Nediv se jim! V slovech Ježíšových neviděli prorocství; podle všeho se domnívali, že je zkouší. Proto Spasitel neodpověděl; vlastní bolestná zkušenost měla je brzy přesvědčiti, jak málo zmohou slabé síly lidské, nestojí-li za nimi nekonečný Bůh. Ukončil dosavadní rozhovor. Apoštolé byli jako velké děti, které nechápou strašnou skutečnost. Jeho láska mu však nedala. Ještě jednou se pokusil,³⁸⁰) aby je varoval. Počal vzpomínkou na první doby apoštolátu: »Když jsem vás poslal bez měšce a bez mošny a bez obuvi, zdali jste měli v čem nedostatek?« (Luk. 22, 35). Museli odpovéděti: »V ničem.« Tehdy je vítali všude s otevřenou náručí a zahrnovali je vším potřebným. Obliba Kristova ozařovala i jeho

nách, které nazývali bděními; byly to: večer (6—9 hod.), půlnoc (9—12), kuropění (12—3) a jitřenka (3—6). Od nich přejali rozdělení i židé. Třetí část se nazývala kuropěním, protože počínala a končila zpěvem kohoutů. Druhé kuropění značilo tedy konec tohoto období. Stejně mluvívá talmud (Joma 1, 8; Tamid 1, 2; Tosefta Pesach 10, 12 a Tosefta Sukka 4, 10) a spisovatelé světští (Aristofanes, Rada žen, v. 391 a Juvenal IX, 107).

³⁸⁰) Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 245) klade řeč o mečích před samý odchod z večeřadla; spíše se mi zamlouvá zvolený pořad; po dlouhých řečech na rozhodnou byla již nálada hodně jiná.

učedníky. Od zítřka bude jinak. Kristus bude veřejně vyhlášen za zločince a jeho apoštolé za nepřátele národa:³⁸¹⁾ »Ale nyní, kdo má měšec, vezmi (jej), podobně i mošnu, a kdo nemá, prodej plášť svůj a kup meč. Neboť pravím vám, že se musí na mně naplniti ještě (i) toto Písmo: A s hříšníky počten jest (Is. 53, 12). Neboť prorocství, která se mne týkají, chýlí se ke konci.«

Mluvil o nenávisti, která je bude provázeti. Apoštolé rozuměli mu zase doslova: »Pane, hle, dva meče³⁸²⁾ jsou zde.« Ježíš neměl v úmyslu vysvětlovati své obrazné rčení, proto ukončil i tento rozhovor obvyklým: »Dosti jest!« (Luk. 22, 36—38).³⁸³⁾ Co jim chtěl povědět, zakusí brzy sami na sobě: křesťanu prospějí málo zbraně hmotné. Jeho nejmocnější ochranou jsou víra, naděje a láska (Efes. 6, 16n).

16. ODCHOD Z VEČEŘADLA.

Ještě jednou položili se všichni za stolem. Velikonoční večeři ukončil³⁸⁴⁾ Spasitel dlou-

³⁸¹⁾ Pěkně charakterisuje celý odstavec Hahn (Das Evangel. des Lukas, Vratislav, 1894, II, 609): »o novém poměru, jaký nastane mezi světem a učedníky.«

³⁸²⁾ Někteří vykládali o dlouhých nožích, jimiž zabíjeli a krájeli beránka. Neprávem; nůž se nenosil v pochvě, o které mluvil brzy potom Spasitel v zahradě getsemanské.

³⁸³⁾ O významu slov sr. Miklík, ČKD 1928, 232—235.

³⁸⁴⁾ Někteří exegeté se domnívali (na př. Fouard-

hou řečí a velekněžskou modlitbou, kterou nám dochoval pouze sv. Jan (14—17). Zmíním se o nich jen krátce³⁸⁵) a podám hlavní myšlenky. Liší se ode všech řečí Ježíšových, které známe. Mluvil k posluchačům, kteří mu věřili a ho milovali — ale potřebovali útěchy. Zmínka o loučení a předpověď smutného pádu Petrova vyvolaly velikou sklíčenost a nejistotu. Proto Spasitel hromadí důvody, které je mají naplniti radostnou důvěrou. Proti smutnému loučení staví se šťastné shledání, které je očekává:

»Nermutiž se srdce vaše. Věříte v Boha, i ve mne věřte. V domě Otce mého jest příbytků mnoho; kdyby nebylo, byl bych vám to řekl, neboť jdu, abych vám připravil místo.³⁸⁶) A když odejdu a připravím vám místo, přijdu zase a vezmu vás k sobě, abyste také vy byli (tam), kde jsem já« (Jan 14, 1—3).

Jako oslavený Spasitel bude je moci učin-

Pecka, Život Ježíše Krista, Brtnice, 1924, 407), že Spasitel proslovil tyto řeči teprve cestou do zahrady getsemanské; krásné podobenství o vinném kmenu vnukly prý mu vinohrady, kterými kráčeli. Většina je klade do večerádla. Právem; teprve po nich zmiňuje se sv. Jan (18, 1) o odchodu.

³⁸⁵) Také Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 250) a Holzmeister (Zeitschrift für kath. Theologie, 1915, 328) radí tento postup, protože její rozbor by rušil klidný tok vyprávění.

³⁸⁶) Tak něžným obrazem zakrývá Kristus svým apoštolům strašnou smrt na kříži.

něji podporovati v jejich apoštolských snáhách a provázeti jejich činnost velikými zázraky: »Vpravdě, vpravdě pravím vám: Kdo věří ve mne, bude i on činiti skutky, které já činím, ano větší nad ty bude činiti, neboť já jdu k Otci a začkoli budete prositi (Otce) ve jménu mém, učiním to, aby oslaven byl Otec v Synu. Budete-li zač prositi ve jménu mém, učiním to« (Jan 14, 12—14). Na místo Kristovo nastoupí blahodárný vliv Ducha svatého: »Milujete-li mě, přikázání má zachovávejte. A já budu prositi Otce a jiného Utěšitele dá vám, aby s vámi zůstával na věky, Ducha pravdy; jeho svět nemůže přijmouti, poněvadž ho nevidí ani ho nezná; vy však jej znáte; neboť ve vás zůstává a ve vás bude. Ne nechám vás sirotků, přijdu zase k vám. Ještě maličko, a svět již mne neuzří; vy však mě uzříte, neboť já jsem živ, i vy živi budete. V ten den vy poznáte, že já jsem v Otci svém a vy ve mně a já ve vás. Kdo má přikázání moje a je zachovává, ten mě miluje. Kdo však miluje mne, bude milován od Otce mého, i já budu jej milovati a zjevím se mu« (Jan 14, 15—21).

Na vyzvání Kristovo všichni povstali a sešli se kolem božského Mistra, jenž se znova rozhovořil. Důrazně jim připomínal, aby s ním zůstali v živém spojení: »Já jsem vinný kmen pravý a Otec můj jest vinař. Každou ratolest ve mně, která nenese ovoce, odejme, a každou, která nese ovoce, očistí,

aby nesla více ovoce. Vy jste již čisti tím slovem, které jsem vám mluvil. Zůstaňte ve mně a já ve vás. Jako ratolest nemůže nésti ovoce sama od sebe, nezůstane-li ve kmeni, tak ani vy, nezůstanete-li ve mně. Já jsem vinný kmen, vy (jste) ratolesti; kdo zůstává ve mně a já v něm, ten přináší ovoce mnoho, neboť beze mne nemůže činiti nic. Jestliže kdo ve mně nezůstane, vyvržen bude ven jako ratolest; i uschne a seberou ji a vrhnou na oheň a bude hořeti. Zůstanete-li ve mně a slova má zůstanou-li ve vás: cokoli budete chtít, prostě, a stane se vám. V tom jest oslaven Otec můj, abyste přinášeli mnoho užitku a stali se dokonalými učedníky mámi. Jako mne miloval Otec, i já jsem miloval vás. Zůstaňte v lásce mé. Budete-li zachovávat přikázání má, zůstanete v lásce mé, jakož i já jsem zachovával přikázání Otce svého a zůstávám v lásce jeho.« (Jan 15, 1—10).

Spojení s Kristem musí býti provázeno upřímnou láskou bliženskou: »Toto jest přikázání mé, abyste se milovali vespolek, jako jsem já miloval vás. Větší lásky nemá nikdo nad tu, aby kdo položil život svůj za své přátele. Vy jste přáteli mámi, činíte-li, co já přikazuji vám. Již více nenazývám vás služebníky, neboť služebník neví, co činí pán jeho, ale nazval jsem vás přáteli, neboť jsem vám oznámil všechno, co jsem slyšel od Otce svého. Ne vy jste mne vyvolili, nýbrž já jsem vyvolil vás a ustanovil jsem vás k tomu, aby-

ste šli a přinášeli užitek a užitek váš aby zůstal, aby začkoli byste prosili Otce ve jménu mém, dal vám. Toto přikazuji vám, abyste se milovali vespolek« (Jan 15, 12—17).

Na světě nebudou míti ustláno na růžích: »Z náboženské obce své vyloučí vás, ano přichází hodina, že každý, kdo vás zabije, bude se domnívati, že tím Bohu slouží. A to vám učiní, poněvadž nepoznali Otce ani mne.« (Jan 16, 2—3). V jejich utrpeních bude je blažiti útěcha Ducha svatého: »Pravdu pravím vám: Jest vám užitečné, abych já odešel, neboť, neodejdu-li, Utěšitel nepřijde k vám; odejdu-li, pošlu ho k vám« (Jan 15, 7).

Potom pozdvihl Ježíš oči k nebesům, rozpjal své božské ruce a modlil se. První prosba týká se samého Spasitele: »Otče, přišla hodina; oslav Syna svého, aby Syn tvůj oslavil tebe, ježto jsi mu dal moc nade vším lidstvem, aby dal život věčný všem, které jsi dal jemu. To pak jest život věčný, aby poznali tebe, jediného pravého Boha a toho, jehož jsi poslal, Ježíše Krista. Já jsem tě oslavil na zemi, dokonav dílo, které jsi mi dal, abych je učinil. A nyní oslav mne ty, Otče, u sebe slávou, kterou jsem měl u tebe, prve nežli svět byl« (Jan 17, 1—5).

Na druhém místě modlil se Spasitel za apoštoly a svolával na jejich práce Boží požehnání: »Když jsem byl s nimi, já jsem je zachovával ve jménu tvém; ochránil jsem ty, které jsi mi dal a nikdo z nich nezahynul, leč

jen ten člověk záhuby hodný, aby se naplnilo Písmo. Nyní však jdu k tobě . . . Neprosím, abys je vzal se světa, nýbrž abys je ochránil od zlého. Se světa nejsou, jakož ani já nejsem se světa. Posvěť je v pravdě; slovo tvé jest pravda. Jako jsi ty mne poslal na svět, i já jsem je poslal na svět« (Jan 17, 12—18).

Nezapomněl ani na věřící a modlil se za jejich jednotu: »Neprosím pak toliko za ně, nýbrž i za ty, kteří skrze slovo jejich uvěří ve mne, aby všichni byli jedno jako ty, Otče, ve mně a já v tobě, aby i oni v nás jedno byli...« A vroucně dodal: »Otče, chci, aby, kde jsem já, byli se mnou i ti, které jsi mi dal, aby viděli slávu mou, kterou jsi mi dal, neboť jsi mě miloval před stvořením světa« (Jan 17, 20—24).

Ježíš domluvil a zanotil druhou část žalmů, kterou se modlívali při velikonoční večeři (žalm 113, 9—117, 29). Učedníci si ani nepovšimli, jak jeho tvář zvažněla, když zpíval slova:³⁸⁷⁾

»Kámen, který zavrhli stavitelé,
ten stal se hlavním kamenem v rohu«
(žalm 117, 22).

Hned potom rozloučil se Ježíš s rodinou

³⁸⁷⁾ Zrovna nepochopitelným způsobem hledí z této okolnosti dokázati Beer (Pesachim, Text, Uebersetzung und Erklärung, Giessen, 1912, 99), že hostina Ježíšova nebyla velikonoční večeří; Spasitel prý nemohl zpívat o sobě toto mesiánské místo.

Mariinou a vyšel do tmy.³⁸⁸) Všimněme si zatím dějin posvátného večerádla.

Je přirozené, že místo posvěcené takovými vzpomínkami, bylo u prvních křesťanů ve veliké oblibě; jeho poloha byla tak známa, že nemohla upadnouti v zapomenutí. Ve večerádle scházeli se po zmrtvýchvstání učedníci Ježíšovi a byli svědky jeho památných zjevení (Luk. 24, 33); tam na ně sestoupil Duch svatý (Skutky 1, 13n) a tam se konávaly první bohoslužby (Skutky 12, 12). Při pádu Jerusalema bylo ho ušetřeno, protože Titus útočil od severu. Za císaře Hadriána (117 až 138) stál na jeho místě pěkný kostelík,³⁸⁹) o kterém se zmiňuje ještě svatý Cyril Jerus.³⁹⁰) V 5. stol. zbudována tam basilika.³⁹¹) Po jejím zániku udržovala se památka ústním podáním. R. 1342 dostali svatyni františkáni a přestavěli ji v slohu gotickém, v němž ji nacházíme dodnes; r. 1547 zmocnili se Večerádla mohamedáni a křesťanům přístup zakázali.³⁹²)

³⁸⁸) Podle Ex. 12, 22 nesměl nikdo odejít z domu po velikonoční hostině; tradice (Tosefta Pesach 8, 14. 17) omezila zákaz na první velikonoce v Egyptě. Podle Deut. 16, 7 měli zůstat až do rána v městě, kde jedli beránka. Jak dokazuje Dalman (Jesus-Jeschua, Lipsko, 1922, 87), počítáno celé údolí Cedronske — a proto i zahrada Getsemanská — k Jerusalemu.

³⁸⁹) Sv. Epifan, De mensuris 14; MG 43, 261.

³⁹⁰) Catech. 16, 4; MG 33, 924.

³⁹¹) Pölzl-Innitzer, Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 45.

³⁹²) Vincent-Abel, Jérusalem, Paříž, 1914, II, 421 n.

17. KRVAVÝ POT.

Bylo k desáté hodině v noci.³⁹³⁾ Mlčky ubíral se Spasitel ztichlými uličkami jerusalemskými. Jen tu a tam zářila ještě osvětlená okna a z domů bylo slyšeti tlumený zpěv posvátných žalmů. Srdce Ježíšovo sevřela prudká bolest. Volali v nich po Vykupiteli a jejich Velerada odhlasovala již jeho smrt. Prošel předměstím Ofelským³⁹⁴⁾ a Vodní branou³⁹⁵⁾ vkročil³⁹⁶⁾ do údolí Josafatského. Chladný větřík ovíval jeho rozpálené skráně a čechral bílou roušku, která kryla hlavu a splývala volně na ramena.³⁹⁷⁾ Duší Ježíšovou

³⁹³⁾ Toto časové udání má většina exegetů. Le Camus (*Leben unseres Herrn Jesus Christus*, přel. Keppler, Freiburg, 1895, II, 428), Sýkora (*Umučení a oslavení Pána Ježíše*, Praha, 1896, 326), Belser (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 267), Bapst (*La vie historique de Jésus-Christ*, Paříž, 1924, II, 265) a Pölzl-Innitzer (*Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu*³, Št. Hradec, 1925, 121).

³⁹⁴⁾ Sr. Pölzl-Innitzer, *Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu*³, Št. Hradec, 1925, 121.

³⁹⁵⁾ Martin (*La Passion de Jésus-Christ au point de vue historique et archéologique*³, Paříž, 1890, 5) se rozhodl pro bránu Schodovou. Myslím, že neprávem; cesta Ofelem byla značně kratší. Z téhož důvodu chybuje Hoppe (*Kristus — můj život*, Praha, 1922, V, 338), když udává ještě vzdálenější bránu sv. Štěpána.

³⁹⁶⁾ O velikonocích zůstávaly brány po celou noc otevřeny.

³⁹⁷⁾ Arabové ji nosí dodnes, protože chrání před úpalem slunečním. Připevňovala se černou stužkou, ovinutou kolem hlavy.

letěly bolestné vzpomínky. Toutéž cestou prchal kdysi král David před nezdárným synem Absolonem (2. Sam. 15, 17n).

Spasitel sestupoval zvolna do údolí, učedníci za ním. Nikdo nemluvil.³⁹⁸) Kolem dokola rozkládaly se stany četných poutníků, kteří nenašli přístřeší v Jerusalemě; dno údolí bylo jimi jako poseto. Nikdo si neznámých chodců ani nepovšiml. Dojemně zněly tichou nocí jejich vážné písně; zato do duše Ježíšovy ukládal se hluboký smutek. Přešel po mostě rozvodněný potok Cedron;³⁹⁹) jeho vlny hučely temně smutným údolím. Jen na nebi zářil úplněk a nesčetné hvězdy. V jejich světle vynořovaly se před Spasitelem ponuré obrysy hrobu Absolona.⁴⁰⁰) Cesta se obracela k severu, údolí se zvolna rozšiřovalo, stromů přibývalo. Blížili se ke Getsemane.⁴⁰¹)

³⁹⁸) Někteří exegeté se domnívali, že teprve cestou pronesl Ježíš řeči na rozchodnou. Nemohu se s jejich myšlenkou sprátně setkat, protože tu by byl přechod k zármutku ještě náhlejší a nepochopitelnější.

³⁹⁹) Jméno znamená »temný«. Dříve je odvozovali od cedrů, které prý rostly v údolí; pravděpodobně pochází od stínu, jaký tam panoval (Fonck, Jerusalem, Řím, 1911, 15 a Quaresmius, Historica, theologica et moralis Terrae sanctae elucidatio, vydal Cyprian de Tarvisio, Benátky, 1881, II, 121). V létě bývá potok vyschlý, v době dešťů stává se dravou bystřinou.

⁴⁰⁰) Hrob sám je ve skále, nad ním se zvedá stanovitá stavba. Nevíme přesně, kdo v něm odpočívá; tradice jmenuje Absolona. Sr. Dalman, Orte und Wege Jesu, Gütersloh, 1922, 256.

⁴⁰¹) Hebr. Gat šemáním (lis olivový). Výklad sv. Jeronyma (In Isaiam 28, 1; ML 25, 327) »vallis pinguium« je nemožný věcně i tvarově. Jméno bývá přepisováno

Na úpatí hory Olivetské⁴⁰²) rozkládá se dnes malá zahrada,⁴⁰³) kterou dávné podání nazývá Getsemany. Patří františkánům; koupili ji r. 1681. Časem ji rozšířili a r. 1848 ohradili zdí 2.5 m vysokou. Je dlouhá 52 metrů, široká 50 metrů. Roste v ní sedm⁴⁰⁴) olivových stromů; mají v objemu 5—6 metrů. Jejich původní kmen rozdělil se časem v několik samostatných kmenů, které jsou dosti daleko od sebe. Aby je bouře nepovalila, podepřeli je jakousi zídkou. Kolem každého je ohrada, která je chrání před poutníky. Dosud jsou pěkně zelené a nesou hojně ovoce. Mnozí exegeté se domnívají, že tam stály již v době Kristově⁴⁰⁵) a nemáme vážných důvodů, proč bychom o jejich domněnce pochybovali;⁴⁰⁶) jistě tam byly již v sedmém

velice různě; nejsprávněji *Γεθσημανι*. Koncové nyní obyčejně vynechávali (Vincent-Abel, Jérusalem, Paříž, 1914, II, 303).

⁴⁰²) Výška udávána velice nestejně; podle Dalmana (Orte und Wege Jesu², Gütersloh, 1922, 225) 815 m.

⁴⁰³) Smíme-li věřit talmudistům (Babyl. Baba Qamma 82 b), nebylo dovoleno zakládati v Jerusalemě nové zahrady, protože prý šířily nečistotu; dosavadní směly se však ponechat.

⁴⁰⁴) Dříve jich bylo osm; jeden zahynul r. 1880. Sr. Vigouroux-Podlaha, Bible a nejnovější objevy, Praha, 1903, V, 142.

⁴⁰⁵) Van Steenkiste, Evangel. sec. Matthaeum³, Brugy, 1881, III, 973 a Ollivier, La passion, Řím, 1892, 65 n.).

⁴⁰⁶) Jest ovšem jisté, že Titus poručil za války židovské vykáceti všechny stromy v okolí jerusalemském (Bellum 5, 6, 2; 5, 12, 4; 6, 1, 1 a 6, 8, 1), avšak rozkaz sotva byl proveden bezmyšlenkovitě. Zarostlé údolí cedronské poskytovalo římskému vojsku bezpečný út-

století po Kristu⁴⁰⁷) a mohou býti výhonky stromů, které slyšely modlitbu Ježíšovu.⁴⁰⁸) R. 1879 byla postavena v zahradě mramorová socha od italského umělce Torrettiho. Představuje Krista na modlitbách. Pečlivá ruka řeholních bratří osázela celou zahradu tulipány, hyacinty, karafiáty a červenými immortelkami, které křesťané nazývají tak krásně »krví Spasitelovou.«⁴⁰⁹) Poněkud severněji je prostranná jeskyně, 17 m dlouhá, 9 m široká, 3.5 m vysoká. Vede do ní nízký otvor, ke kterému se přichází po 8 stupních. Bývá uzavřen železnými dveřmi, klíč mají františkáni. V době Kristově byla asi o 7 m hlubší.⁴¹⁰) Je podepřena šesti pilíři: tři jsou vytesány ze skály, tři přistavěny. Nad hlavním oltářem vidíme obraz božského Spasitele, jak přijímá útěchu od anděla; před oltá-

lek a chránilo je před střelami obležených. Proto je možné, že stromů bylo ušetřeno; tím spíše, protože se s této strany vůbec neútočilo. Závažnější je poznámka, že se sv. Jeronym (Epist. ad Marcellam 86; ML 22, 483) o stromech nikde nezmiňuje.

⁴⁰⁷) Když Turci dobyli Palestiny, nařídili, aby se ze všech nově zasazených stromů odváděla polovina užitku vládě; ze stromů, které již stály, mělo se platiti po jednom medinu. Právě tolik odvádějí františkáni z oliv v zahradě getsemanské. Sr. Sýkora, Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 324.

⁴⁰⁸) Oliva se velice snadno omlazuje; staří spisovatelé ji proto zvali »arbor aeterna«. Sr. Plinius, Hist. natur. 16, 85.

⁴⁰⁹) Hoppe, Kristus — můj život, Praha, 1922, V, 340.

⁴¹⁰) Dalman, Orte und Wege Jesu², Gütersloh, 1922, 257.

řem hoří několik lamp a osvětluje mramorový kámen, na němž je pateronásobný jerusalemský kříž a kolem dokola nápis: »Hic sudor eius factus est sicut guttae sanguinis decurrentis in terram.« (Zde stal se pot jeho jako krůpěje krve tekoucí na zem.) Světlo padá se stropu otvorem, který je zakryt barevným sklem.⁴¹¹⁾ Podle všeobecného přesvědčení byla jeskyně svědkem krvavého potu Spasitelova. V moderní době šíří se názor,⁴¹²⁾ že v jeskyni spali tři apoštolé. Mohou se dovolávat Hesychia,⁴¹³⁾ starší tradice palestinské a výpovědi novějších Řeků.

Poloha zahrady getsemanské byla potvrzena novějšími vykopávkami.⁴¹⁴⁾ Jak se dovídáme z nejstarších cestopisů a ze sv. Jeronyma,⁴¹⁵⁾ byla krátce před rokem 380 postavena na tom místě křesťanská svatyně; její

⁴¹¹⁾ Vigouroux-Podlaha, Bible a nejnovější objevy, Praha, 1903, V, 142.

⁴¹²⁾ Sr. Dalman, Orte und Wege Jesu², Gütersloh, 1922, 258 a Pözl-Innitzer, Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 121.

⁴¹³⁾ Quaestiones, differ. 36; MG 93, 1423.

⁴¹⁴⁾ O její správnosti pochybovali Baumstark (Die Heiligtümer des byzantinischen Jerusalem, Řím, 1905, 227—289) a protest. Reymann (Palästina-jahrbuch des evangelischen Instituts zu Jerusalem, Berlín, 1909, 87—96); hájil ji Meistermann (Guide de Terre-sainte, 1907, 174), Vincent-Abel (Jérusalem, Paříž, 1914, II, 331—335) a Lagrange (Évangile selon s. Marc², Paříž, 1920, 361).

⁴¹⁵⁾ Onomastica sacra², vyd. Lagarde, Göttingy, 1887, 130, 22; »est autem ad radices montis Oliveti nunc ecclesia, desuper aedificata.«

poloha byla dlouho neznáma. Teprve r. 1909 byly nalezeny jižně od zahrady základy kostela, který pocházel pravděpodobně z dob křižáckých;⁴¹⁶⁾ r. 1920 přišlo se na zbytky ještě starší basiliky, o které mluví sv. Jeronym.⁴¹⁷⁾ Leží opravdu na jižním okraji dnešní zahrady getsemanské.⁴¹⁸⁾

V době Spasitelově rozkládal se na onom místě dvorec s hospodářskými budovami⁴¹⁹⁾ a velkou zahradou, osázenou stromy olivovými. Mezi oběma byla volná prostora;⁴²⁰⁾ proto obyvatelé příchodu Ježíšova ani nepozorovali. Lis na olej byl po tehdejším zvyku v jeskyni, o níž se stala již zmínka. Mezi stromy rostly — jako dnes — dužnaté listy ladoňky (mořské cibule, *Scilla maritima*), růžové silenky tvořily husté koberce a v trávě se rdčly krvavé pryskyřníky. Zahrada bývala zavřena, avšak její vlastník byl stoupencem Spasitelovým a rád mu dovoľoval, aby se v ní modlil. Odtud vznášely se za tichých měsíčních nocí jeho prosby k hvězdnatému nebi a svolávaly na zemi Boží požehnání.

V rajske zahradě počal hřích, v Getsema-

⁴¹⁶⁾ Vincent-Abel, Jérusalem, Paříž, 1914, II, 331—335.

⁴¹⁷⁾ Das Heilige Land, 1921, 34 n.

⁴¹⁸⁾ Sr. Revue biblique, 1920, 574 n.

⁴¹⁹⁾ Proto překládá Vulgata villa (Mat. 26, 36) nebo praedium (Mar. 14, 32).

⁴²⁰⁾ Podle rabínských zásad (Baba bathra II, 7) měla býti zahrada aspoň 25 loket (12—13 m) vzdálena od vlastní budovy.

ne mělo začítí vykoupení. Otázka: »Adame, kde jsi?«, která kdysi tak polekala prvního člověka, zůstala po celá tisíciletí bez odpovědi. Nikdo neměl odvahy, aby nabídl uražené Velebnosti rovnocennou náhradu.⁴²¹⁾ Teprve Ježíš chystal se k tomuto velikému skutku. Ještě dříve, než bude zajat, chtěl dobrovolně přijmout od Boha kalich, jejž mu podával. Z poslušnosti k nekonečné vůli Boží bude čekati celé hodiny na svoje katany a splatí Bohu vzdornou neposlušnost celého lidstva. K tomu se hodila nejlépe hora Olivetská, která měla již dříve tajemný vztah k vykoupení. Na jejím vrcholku bývala spalována červená jalovice⁴²²⁾ a jejím popelem smíšeným s vodou se židé očišťovali od poklesků proti zákonu Božímu. Skutečnost měla souhlasiti s předobrazem.⁴²³⁾ Ale Spasitel věděl dobře, že boj bude velice těžký. U vchodu se zastavil a zadíval se ještě jednou na chrám, který se zvedal na blízkém návrší a byl oblit měkkým světlem jarního úplňku. Tam sídlil dosud pravý Bůh a k němu se modlil slovy žalmu (120, 1—2):

»Pozdvihuji oči své k horám,
odkud přijde mi pomoc.

⁴²¹⁾ Le Camus, přel. Keppler, *Leben unseres Herrn Jesus Christus*, Freiburg, 1895, II, 429.

⁴²²⁾ Sv. Jeronym, *Epist. ad Eustochium* § 12; ML 22, 887.

⁴²³⁾ Groenings-Paolini, *La storia della Passione*, Prato, 1912, 16.

Pomoc moje od Hospodina,
Tvůrce nebes i země.«

A sladkou útěchou zněla mu v duši blahá
odpověď žalmistova:

»Nedá, aby noha tvá kolísala,
neboť nespí tvůj strážce.
Ejhle, nespí aniž dřímá
strážce Izraelův« (Žalm 120, 3—4).

Ježíš vešel do zahrady, ale marně tlumil smutek, který ho zaplavoval. Učedníci pohlíželi s úžasem na božského Mistra. Jeho tvář byla smrtelně bledá, občas se zachvěl. Po několika krocích se zastavil a povolal k sobě Petra, Jakuba a Jana. K ostatním pravil: »Poseďte tady, až odejdu tamto a se pomodlím« (Mat. 26, 36).⁴²⁴⁾ Ale »modlete se, abyste nevěšli v pokušení« (Luk. 22, 40).⁴²⁵⁾

S vyvolenými učedníky ubíral se Spasitel poněkud dále k severu. Viděli jeho slávu na hoře Tabor, měli býti svědky i jeho hlubokého pokoření. Od nich se měl dovědět celý svět, jak draho splácel Ježíš za hříchy, kterých jsme se tak bezstarostně dopouštěli.

⁴²⁴⁾ Stejně mluvil kdysi Abrahám k svým služebníkům, když měl obětovati Isáka (Gen. 22, 5). Vzpomeň, že jeho skutek byl předobrazem vykupitelské smrti Kristovy.

⁴²⁵⁾ Většina exegetů se domnívá, že učedníci byli příliš slabí, aby mohli bez pohoršení vidět smrtelný zápas Ježíšův (Sýkora, Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 327). Spíše bych řekl, že Spasitel nechtěl mít tolik svědků.

Údolí bylo ještě v polostínu, pod stromy skoro úplná tma. Jen bledý svit měsíce pronikal matně mezi bělavými lístky oliv a chvěl se na půdě porostlé travou. V celém okolí bylo dojemně teskno a Ježíš se znova otřásl tajemnou hrůzou. Tolikrát již obětoval Bohu svůj kříž a přece se zachvěl, když se jeho chvíle přiblížila. Vzpomeň na to, až přijde na tebe utrpení a nelekej se, jestliže se tvé srdce zdráhá obejmouti hned bolest, kterou Bůh na tě klade.⁴²⁶⁾

Po chvíli se zastavili. Spasitel se zadíval na své učedníky a pravil hlasem, v němž se chvěla nesmírná bolest:⁴²⁷⁾ »Smutná⁴²⁸⁾ jest duše má až k smrti. Zůstaňte zde a bděte se mnou!« Ježíš neužíval rád nadsázek; proto musíme jeho úzkostný výkřik bráti doslova. Jeho svaté Srdce by puklo bolestí, kdyby božskou mocí svůj život zázračně neudržoval. Věděl ovšem již od počátku, co ho čeká a vzpomínka na Veliký pátek ztrpčovala mu celý život — ale tehdy se podobala dunění vzdálené bouře. Teprve dnes dolehla naň

⁴²⁶⁾ Bartmann, Jesus Christus, Paderborn, 1926, 496.

⁴²⁷⁾ Některým exegetům se zdá tento přechod příliš náhlý a málo odůvodněný. Le Camus, přel. Keppler, Leben unseres Herrn Jesus Christus, Freiburg, 1895, II, 431 to vysvětluje pěkným obrazem: Stačí jediný balvan, aby rozvlnil hladinu klidného jezera. Takovým kamenem byla vzpomínka na utrpení, které již hned nastávalo.

⁴²⁸⁾ Řeckého slova περιλυπος užívá se o velikém zármutku: býti bolestí takřka obklopen. Schlatter, Der Evangelist Matthaeus, Stuttgart, 1929, 751.

svou strašnou tíhou. Ještě bolestněji pociťoval trpkou opuštěnost od svého dobrého Otce.⁴²⁹⁾ Této bolesti nepochopíme na světě nikdy; jenom svatí mohli by nám o ní vypravovati. Až dosud žil Ježíš v blahém patření na Boha — ale toto světlo se počalo náhle zatemňovati a ztráceti. Jeho duše se ocitala v jakési tmě; bylo mu, jako by Bůh od něho odvrátil svou svatou tvář. V této smrtelné úzkosti prosil apoštoly, aby ho neopouštěli a svou přítomností mu dodávali útěchy.

Poodešel několik kroků, ale opět stanul. Ohlédl se na apoštoly; skoro se zdálo, že se chce vrátiti. Váhal jen okamžik. Pojednou se prudce obrátil a chvatně odcházel.⁴³⁰⁾ Ztrnule hleděli učedníci za Pánem; brzy jim mizel v stínu stromů, brzy se objevil v matném světle měsíčním. Viděli ho dosti dobře, protože se jeho bílý šat odrážel jasně od okolní zeleně.

Asi po padesáti krocích⁴³¹⁾ se zastavil a poklekl. Obrátil se obličejem k blízkému chrámu, který se bělal v záři měsíce, sklonil se tváří až k samé zemi a tichou nocí nesla se

⁴²⁹⁾ Sýkora, Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 327.

⁴³⁰⁾ Takový smysl má slovo sv. Lukáše (22, 41: *avulsus est* — odtrhl se). Užívá ho v podobném smyslu ještě jednou (Skutky 21, 1), když mluví o loučení sv. Pavla.

⁴³¹⁾ V původním textu: »co by kamenem dohodil.« Bapst (*La vie historique de Jésus-Christ*, Paříž, 1924, II, 265) udával pouze 15 m; většina (na př. Sýkora, Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 329) asi padesát kroků.

jeho vroucí prosba:⁴³²⁾ »Otče,⁴³³⁾ všechno je tobě možné. Chceš-li, odejmi tento kalich⁴³⁴⁾ ode mne;⁴³⁵⁾ avšak ne má, nýbrž tvá vůle se staň!⁴³⁶⁾

Tak volal dobrý Spasitel a jeho hlas zněl stále prosebněji. Několikrát sklonil se až k zemi⁴³⁷⁾ a znova opakoval svoji důvěrnou modlitbu. Věděl dobře, že Bůh svého úradku nezmění a utrpení se neodříkal.⁴³⁸⁾ Jeho slova jsou spíše projevem veliké úzkosti než

⁴³²⁾ Mohli ji slyšeti dobře; podle Žid. 5, 7 modlil se Spasitel hlasitě.

⁴³³⁾ Sv. Marek (14, 36) uvádí modlitbu slovy: Abba, Otče. Z toho soudil sv. Augustin (De consensu Evangelistarum 3, 4, 14; ML 34, 1166), že se Ježíš modlil hebrejsky i řecky »propter aliquod sacramentum«. Spojení obou slov je v Novém zákoně velice časté a mělo vyložiti smysl aramského Abba čtenářům, kteří semitsky neuměli.

⁴³⁴⁾ Biblický obraz pro osud ať dobrý, ať zlý. Sr. žalm 10, 6 a 15, 5.

⁴³⁵⁾ Neprávem tvrdí Wernle (Jesus², Tubinky, 1916, 345), že Ježíš neměl dosud jistotu, jakou obět Bůh na něm požádá. Spíše prý ji jen tušil; proto se kojil nadějí, že nastane obrat. Spisovatel dodává: »Wenn wir doch Jesus wirklich *menschlich* verstehen wollten, wie viel kritische und unkritische Theorie könnten wir missen« (str. 346). Škoda jen, že nevyslovil své rouhavé myšlenky ještě jasněji. Pro něho je Spasitel pouze člověkem.

⁴³⁶⁾ Mat. 26, 35; Mar. 14, 36 a Luk. 22, 42.

⁴³⁷⁾ To dokazuje Schanz (Commentar über das Evangel. des hl. Markus, Freiburg, 1881, 390) z imperfekta ἔπιπτεν.

⁴³⁸⁾ Proto nesprávně tvrdil Celsus (Contra Celsum 2, 24; MG 11, 842) u Usteri (Studien und Kritiken, 1829, 465), že Sokrates stál vysoko nad Kristem, mluví-li synoptikové pravdu. Vůle Ježíšova nekolísala, boj zaháhl jen nižší stránku jeho lidské přirozenosti.

vlastní modlitbou. Spasiteli bylo asi jako člověku před těžkou operací; léká se jí a přece se jí dobrovolně podrobuje, aby došel kýženeho zdraví.⁴³⁰⁾ Také Ježíš se těšil na blažené účinky kříže, i když se hrozil cesty, kterou se měl ubírat.

Dlouho poslouchali učedníci tajemný zápas, několikrát se i přiblížili,⁴⁴⁰⁾ ale po každé vrátili se postrašení na původní místo. Usedli a zahalili se do plášťů; konečně zármutkem⁴⁴¹⁾ usnuli. Nahlédněme zatím do duše Ježíšovy a zamysleme se nad bolestmi jeho svatého Srdce. Žádný z evangelistů nepopisuje nám podrobněji muk Ježíšových v zahradě getsemanské a přece nám odpověď velice usnadnili. Užívají o Spasiteli tří výmluvných slov: bázeň (Mar. 14, 33), hnus (Mar. 14, 33) a smutek (Mat. 26, 37); každé z nich značí jedno utrpení Ježíšovo.⁴⁴²⁾

Bázeň. Lekáme se utrpení, které nás čeká a kterému nemůžeme uniknouti. Ježíš byl vševědoucí Bůh a před jeho svatým okem

⁴³⁰⁾ Sýkora (Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 329) a Pözl-Innitzer (Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 125).

⁴⁴⁰⁾ Ollivier, La passion, Řím, 1892, 61.

⁴⁴¹⁾ Tento důvod udává právě sv. Lukáš, jenž byl lékařem. Sr. Fillion, Vie de Jésus-Christ, Paříž, 1925, III, 404. Jak působí veliký zármutek, věděli již staří spisovatelé. Quintus Curtius (IV, 13, 17) praví: »tandem gravatum animi anxietate altior somnus oppressit.«

⁴⁴²⁾ Podobně Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 269.

nebylo ztajeno nic. Proto viděl již napřed každé utrpení Velikého pátku se všemi jeho podrobnostmi. Viděl v duchu pouta a provazy, kterými měli svázati jeho svaté ruce; viděl vojáky, kteří se mu budou posmívati, jej políčkovati a do tváře mu potupně plivati. V duchu již slyšel strašlivý pokřik svedeného lidu: »Ne toho, ale Barabáše!« — »Ukřižuj ho!« a ještě hroznější: »Krev jeho na nás a na naše syny!« Viděl již napřed celé bičování, napřed cítil na hlavě bolestné bodání trnů a konečně zahlédl v duchu krvavý kříž, který měl býti již zítra jeho smrtelným lůžkem. A toto utrpení mělo se opakovati až do skonání světa na jeho těle svátostném a v církvi, kterou založil. Jeho přátelé? Jedni ho zradí, druzí zaprou, jiní zbaběle uprchnou.⁴⁴³⁾ Při těchto vzpomínkách sevřela jeho svaté Srdce taková úzkost, že bolestně zvolal: »Otče, je-li možno, ať odejde tento kalich ode mne!« Ale nebe zůstalo němé, Otec neměl pro svého Syna nejmenší odpovědi.

Hnus. Vzpomínka na Veliký pátek byla sotva největší bolestí Spasitelovou v zahradě getsemanské. Ještě více ho skličoval pohled na lidi, za něž měl umírat. Kdyby Bůh na něm žádal, aby se obětoval za nevinné duše dítek, byl by to učinil s radostí. Kdyby měl trpěti za kajícíky, kteří svých poklesků

⁴⁴³⁾ Groenings-Paolini, *La storia della passione*, Prato, 1912, 22 n.

srdečně litují, byl by s láskou sáhl po tvrdém kříži. Ale měl umíratí za lidi, od kterých se často my sami s hnusem odvracíme. Před jeho svatou duší objevilo se černé bahno hříchů, které byly spáchány od pádu Adamova a budou spáchány do posledního soudu. A Bůh žádal, aby toto strašné bahno vzal Ježíš na svou nevinnou duši a zaplatil Boží spravedlnosti tak, jako kdyby se sám těchto hříchů dopustil. Milovaný Syn Boží měl se státí zlořečením.⁴⁴⁴) Věřím ti, dobrý Ježíši, že ti při takovém pohledu bylo v duši až hnusno a že jsi se hrůzou otrásl. Vidím, jak obracíš k nebi svoje slzavé oči a v úzkosti voláš, aby Bůh takové oběti na tobě nežádal. Ale ani tentokráte nepřišla žádná odpověď. Bůh, jenž se slitoval i nad hříšným lidstvem, neměl pro svého milovaného Syna jediného úsměvu.

Smutek, tak veliký, že by stačil Ježíše usmrtiti. Nejbolestněji zranila Srdce Ježíšovo myšlenka, že pro tolik lidí bude umíratí úplně nadarmo. Přes všechnu jeho lásku zahynou na věky a po celou věčnost budou se v pekle rouhati milosrdenství, které je chtělo zachrániti. Ani na svých stoupencích nedočká se veliké radosti. Budou nestálí a každá obět bude se jim zdáti tak těžká, bude-li ji žádati Kristus. Také na tebe hledělo v tu chvíli oko Spasitelovo a snad se zarosilo no-

⁴⁴⁴) Meschler, Der göttliche Heiland², Freiburg, 1906, 564.

vými slzami.⁴⁴⁵⁾ Proto po třetí obrátil k nebeskému Otci své oči a dojemně zněla jeho slova: »Otče, je-li možno, ať odejde ode mne tento kalich« — ale po třetí zůstalo nebe jako zavřené.

A přece to vše by nám ještě nevyložilo celé utrpení Spasitelovo v zahradě getsemanské. Působily spolu také jiné příčiny, na prvním místě vlivy ďábelské. Ďábel použil vhodné příležitosti, aby se pomstil Spasiteli za tolik duší, které mu uloupil a ztrpčil mu jeho poslední chvíle. S kousavým posměchem stavěl mu před oči marnost jeho šlechetných snah; ještě bolestnější, že se jeho slova měla na tolika duších opravdu vyplnit.⁴⁴⁶⁾ Z listu k židům (5, 8) dovídáme se ještě o jiném účelu tohoto strašného utrpení. Kristus měl sám na sobě zakusiti všecko, aby měl soustrast s druhými a byl milosrdným Vykupitelem.

Opuštěnost od vlastního Otce sevřela Srdce Ježíšovo strašnou úzkostí. Asi po hodinovém zápase povstal a zvolna se blížil k apoštolům. Těšil se marně; jeho vyvolení učedníci tvrdě spali. Nesmíme je proto ještě vinit z netečnosti. Celodenní únava, duševní

⁴⁴⁵⁾ Meschler, *Das Leben Jesus Christus*², Freiburg, 1894, II, 307.

⁴⁴⁶⁾ Toť asi smysl tajemných slov sv. Lukáše (4, 13): »ďábel odstoupil od něho až do času.« Podobně Belser (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 268); satan sám přiznal již častěji tyto snahy. Sr. Sutter-Cirinová, *Satan v Illfurtu*, Praha, 1931, 43.

rozrušení a veliký zármutek ukolébaly je v hluboký spánek.

Probudil je a zklamaneč pravil: »Šimone, spíš? Tak⁴⁴⁷⁾ jste nemohli jednu hodinu bdíti se mnou? Bděte a modlete se, abyste nevešli v pokušení; duch zajisté hotov jest, ale tělo slábo.«⁴⁴⁸⁾ Mluvil ze zkušenosti.⁴⁴⁹⁾ Sám na sobě poznal, jak se lidská přirozenost umí zpěčovati úradkům Božím. Jejich víra byla dosud pevná, ale ospalost podlamovala jim zvolna půdu pod nohama; dokázali to již tím, že dovedli spáti, ačkoli je Spasitel tak důtklivě varoval. Nebezpečí bylo tím větší, protože se peklo chystalo k rozhodnému útoku.

Zastydčeli se a v duchu si umiňovali, že budou opatrnější. Počali se modliti, ale únava je znova přemáhala. Viděli ještě, jak Ježíš znova odešel, opět poklekl na kolena a modlil se: »Otče můj, nemůže-li mne tento kalich minouti, leč abych jej pil, staň se vůle tvá« (Mat. 26, 42). Potom usnuli.

Zato u Spasitele vidíme, jak se zvolna probíjel k tiché odevzdanosti do vůle Boží. Čím

⁴⁴⁷⁾ Maldonat dělí ve dvě otázky: »Tak? Nemohli jste jedné hodiny bdíti?« Dávno před ním učinil totéž Euthym, In Matth. 26, 39; MG 129, 683. Knabenbauer (Comment. in Evangel. sec. Matthaeum, Paříž, 1893, II, 453) pokládá jeho myšlenku aspoň za možnou. Smysl však zůstane v obojím stejný.

⁴⁴⁸⁾ Mat. 26, 40—41 a Mar. 14, 37—38.

⁴⁴⁹⁾ Le Camus, přel. Keppler, Leben unseres Herrn Jesus Christus, Freiburg, 1895, II, 434.

více rostl odpor jeho přirozenosti, tím důvěrněji se vinul k nebesům. Boha oslovuje něžným: »Otče můj«; je to jediné místo v evangeliích.⁴⁵⁰⁾ Již nežádá přímo o vysvobození; v jeho slovech převládá poslušnost. Není ještě radostná, spíše bych ji nazval rozumovou. Uznává, že nekonečný Bůh má právo na jeho život — ale přirozená touha dere se ještě na povrch. V takové náladě přišel po druhé k apoštolům; spali opět, ale jeho příchodem se probudili. Pravit k nim již klidněji a s jakousi starostlivostí: »Proč spíte? Vstaňte přece a modlete se, abyste nevešli v pokušení« (Luk. 22, 46). Rozpačitě hleděli na božského Mistra; nevěděli, co mu říci (Mar. 14, 40). Nechal je a mlčky se vrátil na místo, kde se modlil.

Noc plynula a nastal rozhodný okamžik, který sv. Lukáš (22, 43) jmenuje zápasem smrtelným. Právě v tu chvíli dokázal mu Bůh, že svého Syna neopustil.⁴⁵¹⁾ Zarmoucenému Spasiteli zjevil se anděl,⁴⁵²⁾ asi Ga-

⁴⁵⁰⁾ Fillion, *Vie de Jésus-Christ*, Paříž, 1925, III, 405. Již sv. Jeronym (*In Matth.* 26, 39; *ML* 26, 206) poznamenal: *dixit blandiens*.

⁴⁵¹⁾ Pölzl-Innitzer, *Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu*, Št. Hradec, 1925, 129.

⁴⁵²⁾ Fillion (*Vie de Jésus-Christ*, Paříž, 1925, III, 407) se domnívá, že anděla viděli také apoštolé; dovolává se řeckého slovesa *ὀφθαλμοφανής*. Tím by se stala neodůvodněnou udivená otázka Zahnova (*Das Evangelium nach Lukas*, Lipsko, 1913, 687), jak mohli učedníci vědět o zjevení andělově, když spali. Stačilo, bděl-li jediný a ostatní na

briel,⁴⁵³) a počal ho těšiti a posilovati (Luk. 22, 43). Nepřinášel vysvobození, právě naopak. Měl Spasitele povzbudit, aby svůj těžký zápas až do konce vítězně probojoval.⁴⁵⁴) V čem záležela útěcha andělova, nevíme. Podle všeho připomínal mu svatou vůli Boží, kterou tak rád nazýval svým pokrmem a tolikrát svým učedníkům doporučoval. Vylíčil mu blahé účinky jeho vykupitelské smrti na kříži a lásku, kterou mu tolik duší věnuje. Snad použil prorockých slov žalmu (21, 23—29).

»Pak budu vypravovati jméno tvé
bratřím svým,
v shromáždění tě budu chválit...
Na paměti to majíce obrátí se
k Hospodinu všecky končiny země,
budou se mu klanět všichni
kmenové pohanů.«

Tak těšil anděl Spasitele a jeho svatá vůle zvítězila. Nebylo to snadné. Jeho obličej na-

zjev upozornil. Ostatně mohl jim to povědět i sám Spasitel.

⁴⁵³) Tak Sýkora (Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 332), Pölzl-Innitzer (Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu, Št. Hradec, 1925, 128) a četní jiní exegeté.

⁴⁵⁴) Proto nesprávně se někteří (na př. Le Camus, přel. Keppler, Leben unseres Herrn Jesus Christus, Freiburg, 1895, II, 437) a Steenkiste, Evang. sec. Matth., Bruggy, 1881, III, 994) domnívali, že anděl přišel teprve po krvavém potu a boj ukončil. Již sv. Augustin (De consensu Evangelistarum 3, 4, 12; ML 34, 1165) se rozhodl pro pořad, v jakém uvádí události sv. Lukáš.

před zbledl, údy se třásly, prsa se křečovitě dula, podobal se opravdu umírajícímu;⁴⁵⁵) počal se modliti ještě vroucněji.⁴⁵⁶) Jeho rozhodnutí bylo tak rázné, že srdce pracovalo prudčeji a hnalo nahromaděnou krev k povrchu těla; počala pronikati navenek, pokryla v kapkách celé tělo a stékala v těžkých krůpějích na zemi.

Krvavý pot Páně byl odcdávna předmětem četných vědeckých sporů. Mnohým se zdálo, že taková bázeň byla by Spasitele nedůstojná a že by zatemňovala světlou postavu Ježíšovu;⁴⁵⁷) proto škrtnuli v svých rukopisech (A. B. R. T.) oba zmíněné verše; aspoň je označili jako pochybné. Ještě v době svatého Hilaria⁴⁵⁸) a Jeronyma⁴⁵⁹) mnozí kolísali; sv. Ambrož⁴⁶⁰) a sv. Cyril Alex.⁴⁶¹) je v svých komentářích vůbec neuvádějí. Jistě neprávem. Věděl o nich již sv. Justin,⁴⁶²) sv. Irenej,⁴⁶³) sv. Hippolyt⁴⁶⁴) a kacíř Tatián je pojal do svého Diatessaron. Jiní východní spisovatelé uznávali původnost zprávy evan-

⁴⁵⁵) Meschler, *Das Leben unseres Herrn*, Freiburg, 1894, II, 306.

⁴⁵⁶) Lukášova (22, 43) poznámka »prolixius orabat« neznačí tak trvání, jako spíše vroucnost modlitby.

⁴⁵⁷) Sv. Epifan, *Ancorat.* 31; MG 43, 74.

⁴⁵⁸) *De Trinitate* X, 41; ML 10, 375.

⁴⁵⁹) *Dialogus contra Pelagianos* II, 16; ML 23, 578.

⁴⁶⁰) *Expositio in Lucam* lib. X, 62; ML 15, 1912.

⁴⁶¹) *Comment. in Lucam* 22; MG 72, 922.

⁴⁶²) *Dialogus cum Tryphone* 103; MG 6, 718.

⁴⁶³) *Adversus haereses* III, 22, 2; MG 7, 957.

⁴⁶⁴) *Contra haeresim Noeti* 18; MG 10, 827.

gelistovy, viděli v ní však jen nadsázku, nebo i básnický obrat (krvavé slzy roniti).⁴⁶⁵) V moderní době zavládl v protestantském táboře názor,⁴⁶⁶) že evangelista přirovnává bohaté krůpěje potu Spasitelova k těžkým kapkám krve. Právem upozorňuje Holzmeister,⁴⁶⁷) že takový obraz byl by většině čtenářů nesrozumitelný; evangelista by mluvil spíše o prvních krůpějích deště.⁴⁶⁸)

Krvavý pot byl pozorován častěji, zvláště kde hrozilo veliké nebezpečí. Mluví o něm již Aristoteles;⁴⁶⁹) Řehoř Leti⁴⁷⁰) vypravuje o muži, který se potil krví celou noc před svou popravou. Zajímavý doklad nám dochoval Chocarne.⁴⁷¹) R. 1860 byl P. Lacordaire dlouho nemocen v Soreze. Kdysi dostal dopis, který ho velice rozrušil. Vlasý se mu ježily a jeho čelo pokrýl bohatý pot. Když je otřel, s úžasem pozoroval, že jeho kapesník byl smočen čerstvou krví. Po celou dobu vědomí nepozbyl.⁴⁷²) O vlastní pří-

⁴⁶⁵) Theofylakt; MG 123, 1082 a Euthym; MG 129, 686.

⁴⁶⁶) Hahn, Das Evangelium des Lukas, Vratislav, 1894, II, 617 a Zahn, Das Evangel. nach Lukas², Lipsko, 1913, 690.

⁴⁶⁷) Zeitschrift für kath. Theologie, 1915, 329.

⁴⁶⁸) Částice jako (*moesit*, sicut) je shodná s hebr. *š* identitatis; neznačí podobnost nýbrž totožnost. Sr. Jan 1, 14; Mat. 21, 46 a Luk. 16, 1; 24, 11.

⁴⁶⁹) De partu animalium 3, 5.

⁴⁷⁰) Vita di Sisto V, 5.

⁴⁷¹) Le Camus, přel. Keppler, Leben unseres Herrn Jesus Christus, Freiburg, 1895, II, 434.

⁴⁷²) Podle toho nebyl pot sám zjevem zázračným

čině krvavého potu Spasitelova není dosud mezi exegety úplné shody. Většina se domnívala, že tuto trýzeň způsobila veliká úzkost; v nové době počíná převládati výklad opačný. Surbled-Sleumer⁴⁷³) píše: »S pocitem odhodlanosti nastala zvýšená činnost prudčeji pracujícího Srdce Spasitelova, která hnala silněji svatou krev k povrchu těla a zavinila tak její výron.« Podobně se vyslovuje i Holzmeister.⁴⁷⁴) Po těchto poznámkách můžeme pokračovati v líčení událostí.

Krví zbrocený Spasitel přišel naposledy k apoštolům. Spali opět, ale jeho příchodem se zase probudili. Zadívali se rozpačitě na Ježíše a čekali pokárání. Nemuseli se báti; Spasitel jejich pomoci již nepotřeboval. Proto pravil mírně: »Spěte již a odpočívejte!«⁴⁷⁵) Neposmíval se jim; v své lásce dovolil apoštolům, aby si zdřímli a se posilnili.⁴⁷⁶) Teprve když se blížilo vojsko, znova je probudil⁴⁷⁷)

a možno jej dobře vyložiti z příčin přirozených. Sr. Suarez, *De myst. qu.* 46, art. 8, disp. 34, sect. 2, n. 4.

⁴⁷³) *Die Moral in ihren Beziehungen zur Medizin und Hygiene*, Hildesheim, 1910, II, 172.

⁴⁷⁴) *Zeitschrift für kath. Theologie*, 1915, 330.

⁴⁷⁵) Belser (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 271) viděl ve slovech otázku; myslím, že neprávem.

⁴⁷⁶) Podobně Knabenbauer (*Comment. in Evangel. sec. Matth.*, Paříž, 1893, II, 456) a dávno před ním sv. Augustin (*De consensu Evangelistarum* 3, 4, 11; ML 34, 1165).

⁴⁷⁷) Latinský rukopis k přidává výslovně: *et post pusillum excitavit illos*. Sr. Lagrange, *Évangile selon s. Marc*², Paříž, 1920, 366.

slovy: »Dosti jest.⁴⁷⁸⁾ Přišla chvíle, kdy Syn člověka bude vydán v ruce hříšníků.« A po-
něvadž učedníci jen pomalu se probouzeli
a leželi dosud na zemi, zvolal: »Vstaňte,
pojdme! Hle, přiblížil se ten, jenž mě zradí«
(Mar. 14, 41—42).

18. ZAJETÍ SPASITELOVO.

Hned po svém odchodu z večeradla zakle-
pal Jidáš⁴⁷⁹⁾ v nedalekém paláci Kaifášově.
Velekněz byl jeho nečekaným příchodem
velice překvapen. Tušil neštěstí, ale skuteč-
nost byla horší, než se mohl domnívati. Ně-
kolika slovy pověděl mu Jidáš, co se stalo
a žádal o rychlé zatčení Ježíšovo. Báł se o slí-
benou odměnu. Živými barvami líčil, že je
možno zmocniti se celé společnosti v neda-
lekém domě Marie jerusalemské; nikdo se

⁴⁷⁸⁾ O smyslu slova ἀπέχει vedou exegeté dosud prud-
ký spor. V obchodních papyrusech vyskytuje se velice
často a znamená: Zapláceno (Deissmann, *Licht vom
Osten*¹, Tubinky, 1923, 89 n). U sv. Lukáše (15, 20 a 24,
13) a sv. Matouše (15, 8) značí býti vzdálen: proto Kra-
lik (*Jesu Leben und Werk*, Kempten, 1904, 373): es ist
vorbei. Vhodný smysl nám dochoval Pseudo-Anakreon
(XVI, 33): »dosti jest«. Sr. Lagrange, *Évangile selon s.
Marc*², Paříž, 1920, 366.

⁴⁷⁹⁾ Schläger (*Zeitschrift für neutest. Wissenschaft*,
1914, 50—59) se pokoušel dokázati, že osoba zrádce
je výmyslem křesťanů a personifikací národa židovské-
ho (Jidáš = Jehúdá = žid), který zaprodal svého Spa-
sitele. Jeho důvody jsou tak malicherné, že nezasluhují
ani odpovědi.

o tom ani nedoví, protože okolní ulice jsou liduprázdné. Kaifáš se s počátku hrozil myšlenky, že by měl přepadnouti Ježíše v posvátné noci velikonoční⁴⁸⁰⁾ — ale nebylo vyhnutí. Vyloučený Jidáš byl pro Veleradu bez významu, protože jí nemohl prospěti. Bylo třeba jednati rázně; zítra mohlo býti již pozdě. Nepochyboval, že Ježíš byl varován a bude hledati spásy v útěku. Ještě hůře, kdyby prozradil plán Velerady a vyvolal revoluci, která se jim mohla státi osudnou.⁴⁸¹⁾

Bez odkladu poslal Jidáše do chrámu, aby dojednal s velitelem stráže nutné podrobnosti.⁴⁸²⁾ Sám svolal narychlo několik členů Velerady,⁴⁸³⁾ kteří bydleli nejblíže a pospíšil k Annášovi. Bývalý velekněz schválil jeho rozhodnutí; vymínil si dokonce, aby mu předvedli zajatého Krista. Trvalo však velice dlouho, než přišli pozvaní synedristé;

⁴⁸⁰⁾ Někteří exegeté se pozastavovali nad porušením klidu svátečního. Pěkně jim odpovídá Belser (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 286). Velerada schválila tuto výjimku stejně, jako se dopustila klidně ještě větších přestupků proti zákonu Mojžíšovu. Snad se omlouvala nebezpečím, které hrozilo jejich náboženství.

⁴⁸¹⁾ Belser, *Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 278.

⁴⁸²⁾ Rosadi (*Il processo di Gesù*⁴, Florencie, 1908, 158 n) tvrdil, že právo zatknouti Ježíše měl jen římský vladař. Jak dokázal Doerr (*Der Prozess Jesu*, Berlín, 1920, 18) a dávno před ním tvrdil Origenes (*Epist. ad Julium Afric.* 14; MG 11, 82), směla Velerada zatknouti každého, kdo se provinil proti zákonu Mojžíšovu.

⁴⁸³⁾ Sr. Luk. 22, 52.

nikomu se nechtělo z hodovní síně, kde slavili velikonoční večeři. Konečně byli pohromadě. Porada byla velice krátká; všichni souhlasili s Kaifášem a pospíchali do chrámu, aby se přesvědčili, jak daleko již pokročily přípravy.

Byli velice zklamáni. Při svém příchodu našel Jidáš svatyni ještě zavřenou⁴⁸⁴) a v chrámě jen několik vojínů. Ostatní se rozešli po domech, aby slavili velikonoční večeři a bylo třeba je svolávat. Proto Kaifáš a bohatší kněží poslali pro svoje otroky; evangelisté výslovně jmenují Malcha a zmiňují se o jeho příbuzném (Jan 18, 26). Jedni snášeli těžké hole, kterými bývala stráž ozbrojena,⁴⁸⁵) druzí chystali provazy. Teprve po dlouhé době mohli se vydati na cestu; provázelo je několik členů Velerady a četní zástupci kněžských tříd. Kráčeli opatrně tmavými uličkami jerusalemskými; konečně byli na místě.⁴⁸⁶) Obstoupili dům a Jidáš se měl pře-

⁴⁸⁴) O velikonocích se otvíralo teprve o půlnoci. Sr. Antiquit. 18, 2, 2.

⁴⁸⁵) Neprávem se domnívá Fillion (Vic de Jésus-Christ, Paříž, 1925, III, 409), že chrámová stráž směla míti meče. Josef Flavius (Bellum 4, 4, 6) a talmud (Šabat 6, 4) potvrzují pravdomluvnost evangelistů.

⁴⁸⁶) Teprve později jsem se dověděl, že také ctih. Kateřina Emmerichová vypravuje o tomto pokuse (Hlobil, Hořké umučení Pána našeho Ježíše Krista podle vidění zbožné řeholnice Anny Kateřiny Emmerichové⁵, Brno, 1928, 40); totéž tvrdí Pölzl-Innitzer (Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu, Št. Hradec, 1925, 143).

svědčiti, je-li Ježíš dosud ve večeradle. Srdce všech bilo prudčeji, když zrádný apoštol zabušil na dveře a zmizel v temné chodbě. Nečekali dlouho. Po několika okamžicích vrátil se Jidáš. Zklamaně odcházeli všichni do chrámu, kde čekal netrpělivě Kaifáš. Jejich odchod nezůstal utajen; mladý Marek dobře si všiml oddílu, který Jidáše provázel. Ustrojil se chvatně a vydal se na zvědy; tušil, že Spasiteli hrozí veliké nebezpečí. Aby na sebe neupozornil, šel pouze z daleka.

Návrat stráže vyvolal v chrámě veliké rozčilení. Konána nová porada, při níž mimoděk připadla hlavní úloha Jidášovi. Po jeho mínění⁴⁸⁷⁾ odešel Spasitel do zahrady getsemanské, kde se nejraději modlíval (Jan 18, 2). Několik synedristů varovalo před výpravou, která způsobí veliký rozruch, ale byli přehlasováni. Kdosi upozornil, že údolí cedronské bývá v té době ještě v polostínu;⁴⁸⁸⁾ proto rozhodnuto vzítí několik svítílen a pochodní.⁴⁸⁹⁾ Byly utkány ze zbytků látek a napuštěny hořlavinami. Jejich doutnající ko-

⁴⁸⁷⁾ Také Lagrange (Évangile selon s. Jean, Paříž, 1925, 455) je přesvědčen, že Jidáš neznal přesně pobyt Spasitelův.

⁴⁸⁸⁾ Pozorováním byla zjištěna pravdivost této poznámky. V noci ze 14. nisanu jest údolí cedronské skoro do půlnoci v stínu.

⁴⁸⁹⁾ Podle Diviše z Halikarnassu (Antiquit. Roman. XI, 40, 2) vycházelo římské vojsko na noční výpravu po každé se svítilnami a pochodněmi; patřily jaksi k jeho výzbroji. Toto spojení je časté i v literatuře rabínské. (Sr. Gen. Rabba 68, 43 d).

nec byl ukryt v malé hliněné nádobce. Teprve když se jimi ve vzduchu několikrát zamávalo, rozhořely se jasným plamenem.⁴⁰⁰⁾

Již chtěli vytrhnouti, když se naskytla nová překážka a mohla ohroziti celý podnik. Vzpomněli, že údolí cedronské je plno poutníků a nikdo nemohl předvídati, nedojde-li ke srážce. Ještě povážlivější bylo, že na svazích hory Olivetské tábořivali právě Galilejci, mezi nimiž měl Ježíš nejvíce stoupenců. Chrátová policie ozbrojená jen holemi, poskytovala velice málo jistoty.⁴⁰¹⁾ Jednou jí použili (Jan 7, 44n) a neradi by se dočkali takového zklamání ještě po druhé. Na vlastní otroky (Jan 18, 10. 18) mohli spoléhati ještě méně; jen pohled na římské vojsko udusil by každý zárodek vzpoury. Při tom se však vydávali v nebezpečí, že Pilát postaví Ježíše před vlastní soud a této trapné možnosti museli se stůj co stůj vyhnouti.⁴⁰²⁾ Jak to učiniti? Návrhů bylo mnoho, ale žádný se nezamlouval. Konečně rozhodnuto požádati římské vojsko o pomoc.⁴⁰³⁾ Nečinili to rádi; nemilo-

⁴⁰⁰⁾ Takové pochodně nosila ještě donedávna policie v Kairu. Netřeba však zvyšovati uměle dramaticnost okamžiku a líčiti, jak Spasitel viděl blížiti se po svahu ohnivý pás. Sr. Le Camus-Keppler, *Leben unseres Herrn Jesus Christus*, Freiburg, 1895, II, 438.

⁴⁰¹⁾ Bapst, *La vie historique de Jésus-Christ*, Paříž, 1924, II, 269.

⁴⁰²⁾ Dausch, *Die drei älteren Evangelien*, Bonn, 1921, 327.

⁴⁰³⁾ Účast římského vojska popíralo dosti exegetů. Mommsen (*Römisches Strafrecht*², Lipsko, 240) dí, že

vali národ, který je zbavil politické samostatnosti — ale nenávisť k Ježíšovi přehlušila všechny ostatní námitky. Bylo také třeba jednati rychle. O půl noci otvírala se již brána chrámová a četní poutníci přicházeli, aby se modlili.⁴⁰⁴⁾ Do té doby musel býti Ježíš v bezpečí; bylo na pováženou setkati se s těmito zástupy.

Okamžitě byla vyslána do sousedního hradu Antonie deputace, aby požádala jménem Velerady o vojenskou pomoc. Na cestu dostala přesné instrukce. Měla zdůrazniti náboženskou stránku veřejné činnosti Ježíšovy a líčiti jej jako rušitele zákona Mojžíšova.⁴⁰⁵⁾

zatýkání zločinců bylo věcí domácí vrchnosti, které Římané ponechávali dosti veliká práva (Geib, Geschichte des röm. Kriminalprozesses, 239 n); Docrr (Der Prozess Jesu, Berlín, 1920, 18) dokazoval své zamítavé stanovisko z toho, že Pilát ještě ani ráno nic nevěděl (Jan 18, 29 n); Spittovi (Das Johannes-Evangelium als Quelle der Geschichte Jesu, Göttingen, 1910, 360) se zdá pravděpodobné, že by římský tribun židům jen pomáhal a vytáhl proti Ježíšovi »s půl armádou«. Veliká většina uznává pravdivost evangelií a pěkně odpovídá na protivné námitky: římské vojsko Ježíše nezatýkalo, bdělo jen nad udržením veřejného klidu. Z téhož důvodu stávalo o svátcích u vchodů chrámových (Bellum 2, 12, 1); jak uvidíme později, byl Pilát velice dobře zpraven o noční výpravě; není též pravda, že římský tribun podléhal v tu chvíli Veleradě. Vytáhne-li vojsko na pomoc ohrožené policii, jedná samostatně. Slova *πειρᾶ* užívá Nový zákon jen o Římanech (Le Camus-Keppler, Leben unseres Herrn Jesus Christus, Freiburg, 1895, 439). S tím se shoduje, že provinciální římské právo zakazovalo zatknouti někoho »in scio magistratu«.

⁴⁰⁴⁾ Antiquit. 18, 2, 2.

⁴⁰⁵⁾ Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens

Při zajetí mohlo by dojít k nepokojům, protože má velice mnoho stoupenců; podnik je tím choulostivější, protože táboří většinou v jeho blízkosti. Proto žádají, aby římské vojsko dodalo svou přítomností důrazu jejich vlastní akci a potlačilo tak v samém zárodku jakýkoli pokus o vzpouru.

Velící tribun⁴⁹⁶⁾ byl příchodem deputace velice překvapen; ještě více ho zmátly důvody, které vypočítávali. Byl v Jerusalemě teprve několik dní,⁴⁹⁷⁾ proto neznal politických pletich Velerady. Protože sám nemohl prosbě vyhověti, odebral se bez odkladu k Pilátovi. Byl dosud vzhůru a bavil se s manželkou a několika přáteli. Zkušený vladař vyslechl pozorně hlášení velitelovo a po jeho tváři přelétl pohrdavý úsměv. Znal příliš dobře Veleradu a její lásku k císařskému Římu; proto již napřed věděl, že vládní zájmy byly sotva rozhodujícím důvodem. Protože však o velikonocích docházelo opravdu k menším bouřím, dovolil účast římského vojska.⁴⁹⁸⁾

S takovou zprávou vrátil se po chvíli ve-

des Herrn², Freiburg, 1913, 279 a Brüll, Tüb. Quartalschrift, 1901, 186.

⁴⁹⁶⁾ Řecky *χίλιαρχος*; sr. též Skutky 21, 31 a Antiquit. 19, 2, 3.

⁴⁹⁷⁾ Vojsko vladařovo sídlilo obyčejně v přímořské Cesarei; do Jerusalema přicházelo jen na svátky, aby udržovalo pořádek.

⁴⁹⁸⁾ Že Pilát věděl o všem, dokazuje přesvědčivě Knabenbauer (Comment. in Evang. sec. Joannem, Paříž, 1898, 509) z vypravování Janova (Jan 18, 29—31).

litel. Netrvalo dlouho a vojenská trubka svolávala jeden manipul⁴⁹⁹) do zbraně. Protože deputace stále zdůrazňovala hrozící nebezpečí, rozhodl se tribun, že se osobně zúčastní výpravy.⁵⁰⁰)

Bylo k půlnoci,⁵⁰¹) když jerusalemské uličky zaduněly pod odměřenými kroky římského vojska. Sestoupilo s Antonie, nedaleko chrámu připojila se k němu židovská policie a celý zástup kráčel zvolna do údolí cedronského. Vpředu šla chrámová stráž, ozbrojená holemi; někteří nesli v rukou matné svítilny, jiní doutnající pochodně. Teprve za nimi šlo římské vojsko, aby podporovalo činnost policie.

Před vchodem do zahrady getsemanské se všichni zastavili. Římané zaujali v stínu vyčkávací stanovisko. Jidáš přistoupil k židovské stráži a dával jim poslední pokyny. Pro-

⁴⁹⁹) Řecké slovo *στρατηγία* značí buď celou kohortu (600 mužů) nebo jen manipul (200 mužů); sr. Polybius, *Histor.* XI, 23, 1. Pro první se rozhodl Tillmann (*Das Johannesevangelium*⁴, Bonn, 1931, 303); jistě neprávem. To by zůstal hrad Antonia bez posádky.

⁵⁰⁰) Rosadi (*Il processo di Gesù*⁴, Florencie, 1908, 166 n) popíral účast tribuna, který se počítal k vysokým důstojníkům. Jeho důvod je nesprávný; také v jiných nebezpečnějších výkonech účinkovali vyšší důstojníci, než bylo právě třeba: apoštola Pavla chránil též tribun (Skutky 23, 17), pod křížem velel několika vojínům setník. Sr. Calmes, *Évangile selon s. Jean*, Paříž, 1904, 426.

⁵⁰¹) Tak Sýkora (*Umučení a oslavení Pána Ježíše*, Praha, 1896, 341) a Bapst (*La vie historique de Jésus-Christ*, Paříž, 1924, II, 270).

tože mnozí Ježíše osobně neznali, určil jim zrádce znamení. Půjde před nimi a pozdraví Mistra: »Kterého políbím,⁵⁰²⁾ ten je to; chopte se ho (Mat. 26, 48) a vedte opatrně!« (Mar. 14, 44). Chtěl si hráti na přítele Ježíšova, ale Spasitel přetrhal jediným rázem pletivo, které tak pracně osnoval. Nečekal na příchod Jidášův; šel mu naproti a zastavil se u vchodu do zahrady (Jan 18, 4).

Odvaha Ježíšova zrádce pomátla. Přistoupil sice chvatně k Spasiteli a dlouho líbal jeho tvář⁵⁰³⁾ — ale rozpačitě koktal: »Mistře, Mistře,⁵⁰⁴⁾ buď zdráv!«⁵⁰⁵⁾ Chtěl tak Spasitele zaměstnati, aby si nevšiml zástupu, který se nepozorovaně blížil.⁵⁰⁶⁾ Namáhal se zbytečně, Ježíše neoklamal. Bolestně zadíval se Spasitel na učedníka a pravil: »Příteli, nač jsi přišel? (Mat. 26, 50).⁵⁰⁷⁾ Jidáši, políbením

⁵⁰²⁾ Jinak v židovském pamfletu Toledot 6 (Krauss, Das Leben Jesu nach den jüdischen Quellen, Berlín, 1902, 57): »Před kterým pokleknou.«

⁵⁰³⁾ Dálo se to tak, že podložil ruku pod jeho vous a přitiskl jej k svým rtům. Sr. 2. Král. 20, 9—10.

⁵⁰⁴⁾ Úřední text má jen jednu řezbu, avšak rukopisy AEFG a syrská Pešita pozdrav opakují; zdá se, že právem.

⁵⁰⁵⁾ Podle talmudu (babyl. Sanhedr. 98, 1) pozdravovali rabínští žáci učitele slovy: »Pokoj tobě (= buď zdráv), pane a mistře!« nebo jen kratčeji: »Pokoj tobě, mistře!« Sr. Schlatter, Der Evangelist Matthäus, Stuttgart, 1929, 754.

⁵⁰⁶⁾ Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 280.

⁵⁰⁷⁾ Dříve (ČKD 1930, 465) jsem popíral tázací ráz věty; po důkazech Deissmannových (Licht vom Osten⁴, Tubinky, 1923, 100) jej připouštím. Na jednom poháru

zrazuješ Syna člověka?» (Luk. 22, 48).⁵⁰⁸⁾

Snad nikdy se neukázala dobrota Ježíšova v jasnějším světle než v tomto okamžiku. Chápeme, že Pán pohlédl s láskou na kajícího Petra, jenž ho zapřel, neboť to učinil z bázně; že odpustil Magdaleně, protože tak upřímně plakala nad svými hříchy; že slíbil ráj kajícímu lotru, který veřejně vyznával jeho božství — ale nikdy nepochopíme lásku, která dovedla nazvati zrádného Jidáše sladkým slovem »příteli«.

Až dosud nevěděli apoštolé, proč Jidáš přichází. Neviděli vojsko, které čekalo za plotem, odkud mohlo vše dobře pozorovati.⁵⁰⁹⁾ Domnívali se, že učedník splnil rozkaz daný mu ve večěradle a vrací se k ostatním. Podařilo se mu dokonce vmísiti se mezi apoštoly. Brzy jim mělo vzejíti světlo. Ze tmy vystoupila židovská policie a zamávala několikrát pochodněmi. Rozhořely se jasným plamenem a vrhaly do okolí krvavé stíny.⁵¹⁰⁾ První to pochopil apoštol Jan, jenž zaslechl ve večěradle poznámku Ježíšovu a upozornil

čteme úplně obdobné: »ἐφ' ὃ πάρε' εὐφραίνου« (Nač jsi přišel? Buď veselý!).

⁵⁰⁸⁾ Nesprávně zaměnil De Lai (*La passione di nostro Signore*, Řím, 1921, 27) pořad obou otázek.

⁵⁰⁹⁾ Le Camus-Keppler, *Leben unseres Herrn Jesus Christus*, Freiburg, 1895, II, 441.

⁵¹⁰⁾ Podle Van Bebbera (*Biblische Zeitschrift*, 1904, 74) předpověděl prý Spasitel (Jan 11, 9 n), že jeho poslední noc bude tmavá. Výklad je velice málo pravděpodobný.

ostatní učedníky.⁵¹¹⁾ Jeho slova rozpoutala velikou bouři. Se všech stran sypaly se na Jidáše nadávky.⁵¹²⁾ Proto ustoupil od apoštolů a šel k vojínům, kteří se mezitím přiblížili.⁵¹³⁾ Tím však způsobil velikou nejistotu v řadách policie. Klidná rozmluva Ježíšova je pomátla. Podle všeho se domnívali, že potkali nějakého cizince, snad jen poutníka, kterého se jejich vůdce vyptává na pobyt Spasitelův.⁵¹⁴⁾

Mezitím přiblížil se k zástupu také Ježíš a klidně se tázal: »Koho hledáte?« (Jan 18, 4). Bezstarostně odpověděli: »Ježíše Nazaretského.«⁵¹⁵⁾ Vážně ukázal Spasitel sám na sebe a pravil hlasem, plným božské velebnosti: »Já jsem to,«⁵¹⁶⁾ V tom okamžiku stalo se co si neobyčejného. Jako pod nárazem prudké-

⁵¹¹⁾ Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 281.

⁵¹²⁾ Hlobil, Hořké umučení Pána našeho Ježíše Krista podle vidění zbožné řeholnice Anny Kateřiny Emmerichovy⁵, Brno, 1928, 45. Mluvívá o nich též Terezie Neumannová; udala dokonce jejich aramské tvary.

⁵¹³⁾ Pölzl-Innitzer, Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 138.

⁵¹⁴⁾ Tím bychom si pěkně vyložili, proč odpověděli na danou otázku: »Ježíše Nazaretského.« Netušili, že stojí před obávaným divotvorcem. Sr. Fouard-Pecka, Život Ježíše Krista, Brtnice, 1924, 421.

⁵¹⁵⁾ Přidali toto bližší označení, protože jméno Ježíš bylo v té době velice časté.

⁵¹⁶⁾ Protože Ježíš mluvil aramsky, obsahovala jeho odpověď pravděpodobně jediné slovo: »áná« (já). Sr. Fillion, Vie de Jésus-Christ, Paříž, 1925, III, 327.

ho severáku zakolísaly řady židovské policie⁵¹⁷⁾ a zděšeně ustoupily. V malé chvíli leželo celé množství u nohou božského Spasitele.⁵¹⁸⁾ Mnozí hleděli vyložití tento zjev z příčin přirozených a rádi ukazovali na obdobné zjevy, o kterých se dočítáme v dějinách. Nečekaným vystoupením obávaných válečníků (Marius, Coligny) bývali jejich nepřátelé tak polekáni, že odhazovali zbraň a dávali se na zmatený útěk.⁵¹⁹⁾ Psychologicky by to snad bylo možné. Jistě aspoň někteří z vojinů byli svědky, jak se Velerada pokusila Ježíše zatknouti (Jan 7, 45 n), ale jak jeho velebný zjev takřka ochromil jejich ruce. Jiní zažili zázračnou očistu chrámovou nebo slyšeli o divech, které konal.

Katolická tradice viděla v slovech Ježíšo-

⁵¹⁷⁾ Římské vojsko stálo hodně vzadu a snad ani nevědělo, co se děje. Slova Ježíšova se jich netýkala. Sr. Knabenbauer (Comment. in Evang. sec. Joannem, Paříž, 1898, 511) a Brüll (Tüb. Quartalschrift, 1901, 186). Jen Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 281) se domnívá, že padla i posádka římská; jistě neprávem.

⁵¹⁸⁾ Padl také Jidáš? Jedni to popírali. Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 289) a Zahn (Das Evangelium des Johannes, Lipsko, 1908, 610) se domnívali, že Jan (18, 5) chtěl svou poznámkou jen upozorniti na bolestnou tragiku: apoštol Ježíšův mezi nepřáteli Spasitelovými. Heller (Zeitschrift für kathol. Theologie, 1895, 585) však tvrdí, že Jidáš padl též; jeho výklad pokládám za správnější.

⁵¹⁹⁾ Sepp-Haneberg, Das Leben Jesu⁴, Mnichov-Řezno, 1902, V, 142.

vých poslední projev jeho božské důstojnosti. Rádi připomínali prorocká slova Isaiášova (11, 4):

»Bude bítí zemi metlou úst svých,
zabije dechem rtů svých bezbožníka.«

Stejně psal o vítězném Spasiteli apoštol Pavel (2. Sol. 2, 8), miláček Páně (Zjev. 19, 21) a největší bohoslovci.⁵²⁰⁾

V zahradě nastalo hluboké ticho, nikdo ani nedýchal. S úžasem hleděli učedníci na božského Mistra. Teprve po chvíli se stráž vzpamatovala a zvolna povstávala, ale nikdo neměl odvahy, aby vztáhl ruku na velikého Divotvorce. Všichni cítili, že bez jeho svolení by mu nemohli nic učiniti. Ale Spasitel měl po vůli Otcově trpěti; proto popošel o krok blíže a znova se tázal: »Koho hledáte?«⁵²¹⁾ Odpověděli ještě bojácněji: »Ježíše Nazaretského.« Snad si vzpomněli na obdobný zážrak Eliášův (4. Král. 1, 3—17) a v duchu se tázali, co bude dále. Báli se nadarmo. Spasitel navázal na jejich poslední slova a pravil hlasem, který zněl jako rozkaz: »Řekl jsem vám,

⁵²⁰⁾ Sv. Augustin (Tract. in Joannem 112, 3; ML 35, 1931): »Quid regnaturus poterit, qui moriturus haec potuit?« A sv. Lev Vel. (Sermo 52, 3; ML 54, 315): »Quid iam poterit maiestas eius iudicatura, cuius haec potuit humilitas iudicanda?«

⁵²¹⁾ Tázal se dvakrát, aby slyšel z úst policie, proti komu byl vydán zatykač; protože učedníci v něm nebyli jmenováni, žádal pro ně svobodný odchod.

že já to jsem. Hledáte-li tedy mne, nechte těchto, ať odejdou« (Jan 18, 8). Chtěl tak splnití předpověď: »Neztratil jsem nikoho z těch, které jsi mi dal« (Jan 17, 12 a 18, 9).

Židovská stráž viděla v jeho slovech dovolení, aby se zmocnila jeho osoby; proto počala konati přípravy k zatčení. V tom okamžiku vzkřiklo několik apoštolů: »Pane, máme bítí mečem?« (Luk. 22, 49) a v jejich ruce se zaleskla zbraň.⁵²²⁾ Jakkoli měli jen dva meče,⁵²³⁾ nezalekli se ani celého zástupu. Podle všeho jim dodalo odvahy, že Ježíš jediným slovem porazil všechny k zemi.⁵²⁴⁾ Ohnivý Petr⁵²⁵⁾ nečekal ani na odpověď Ježíšovu. Jakmile zahlédl, že veleknězův sluha Malchus⁵²⁶⁾ vztáhl ruce po Spasiteli,⁵²⁷⁾ vytasil

⁵²²⁾ Někteří se pozastavili nad tím, že apoštolé měli o velikonocích u sebe zbraň, protože talmud (Šabbat 6, 4) to výslovně zakazuje; jak dokázal pěkně Dalman (Jesus-Jeschua, Lipsko, 1922, 89), povstal zákaz teprve později.

⁵²³⁾ Podle některých jen dlouhé nože, kterými stahovali velikonočního beránka (Knabenbauer, Comment. in Evang. sec. Matth. Paříž, 1893, II, 462). Také v klasické řečtině nazýval se obětní nůž *μάχαρα*. Sr. Konstantinian, Mega Lexikon, Atheny, 1910, III, 94. Spíše se mi zamlouvá první výklad.

⁵²⁴⁾ Le Camus-Keppler, Leben unseres Herrn Jesus Christus, Freiburg, 1895, II, 443.

⁵²⁵⁾ Synoptikové z opatrnosti Petra nejmenují; byl ještě na živu a mohl mít obtíže s úřady římskými. Učinil to teprve Jan, protože psal po smrti apoštolovč (Fillion, Vie de Jésus-Christ, Paříž, 1925, III, 412).

⁵²⁶⁾ Jméno bylo u židů velice časté. Sr. Antiquit. 13, 5, 1.

⁵²⁷⁾ Chtěl se asi zavděčiti svému pánovi.

meč a ťal po vetřelci. Ježíš zadržel mu ruku,⁵²⁸⁾ tak že zasáhl jen přílbici. Rána se svezla a poranila pravé ucho (Luk. 22, 50), které však zůstalo viseti na hlavě.⁵²⁹⁾ Jeho příklad byl by strhl též ostatní a mohlo dojít k řeži, kdyby nebyl zakročil Kristus. Velitelským pohybem ruky zadržel pobouřené apoštoly a hlasitě zvolal: »Nechte toho! Dosti!« (Luk. 22, 51).⁵³⁰⁾ Potom se obrátil k Petrovi a pravil mu vážně: »Schovej meč svůj do pochvy (Jan 18, 11), neboť všichni, kteří meč berou, od meče zahynou.⁵³¹⁾ Či myslíš,⁵³²⁾ že nemohu prositi Otce svého a dá mi (hned) nyní více

⁵²⁸⁾ Le Camus-Keppler, *Leben unseres Herrn Jesus Christus*, Freiburg, 1895, II, 443.

⁵²⁹⁾ Z odporu Petrova dokazoval Rosadi (*Il processo di Gesù*⁴, Florencie, 1908, 170), že Ježíše nezajímala Velelada. Jejím rozkazu by se nesměl Petr protiviti. Ježíšova výtku však dokazuje, že soudní moc synedria plně uznával — i když brzy protestoval proti jejímu zneužití.

⁵³⁰⁾ Slova bývají velice různě spojována a doplňována. Hahn (*Das Evangelium des Lukas*, Vratislav, 1894, II, 621) vidí v nich dva rozkazy. Jeho výklad se mi zamlouvá ještě nejvíce.

⁵³¹⁾ Přísloví, které se zakládalo na zásadě krevní msty. Sr. Lagrange, *Évangile selon s. Matthieu*², Paříž, 1923, 503.

⁵³²⁾ Někteří pochybovali o původnosti těchto slov. V zahradě modlil se Kristus tak dlouho a nebe zůstalo němé. Jak by mu stačilo jen zavolati (παράκαλεσαι), aby mu Bůh pomohl tak zázračným způsobem. Dobře jim odpovídá Lagrange (*Évangile selon s. Matthieu*², Paříž, 1923, 504), že v Kristu musíme rozlišovati Syna Božího a Syna člověka. Je pravda, že za daných okolností musel Syn člověka trpěti — ale to proto, že Syn Boží spolu s nebeským Otcem tak ustanovil.

než dvanáct⁵³³) pluků⁵³⁴) andělů? (Mat. 26, 52 až 53). Ale nemám píti kalich, který mi dal Otec? (Jan 18, 11). A kterak se (potom) naplní Písma, že se tak musí státi?« (Mat. 26, 54).

V své odpovědi zdůraznil Spasitel tři myšlenky: To není způsob nové církve, kterou chtěl založiti; její nejúčinnější zbraní musí býti láska. Petrova obrana jest úplně zbytečná; kdyby jen pokynul, přispěchalo by mu na pomoc celé nebe. Právě dokončil veliký boj a rozhodl se pro svatou vůli Boží. Má odvolati a tím se postaviti proti jasným slovům prorockým?⁵³⁵) Domluvil, dotkl se raněného ucha a zázračně je uzdravil. (Luk. 22, 51).⁵³⁶) Asi v tu chvíli přiblížili se i členové Velerady,

⁵³³) Narážka na dvanáct apoštolů, kteří v tu chvíli měli a mohli býti jeho ochránci.

⁵³⁴) Počet mužů v legii kolísal mezi 4200—6000; za Augusta činil pravděpodobně 6100 pěších a 700 jezdců (Lübker-Erler, Reallexikon des classischen Altertums für Gymnasien⁵, Lipsko, 1877, 938). O nebeských plucích mluví se v talmudu (na př. Tosefta Sota 3, 14) velice často.

⁵³⁵) Dausch, Die drei älteren Evangelien², Bonn, 1921, 329.

⁵³⁶) O této podrobnosti zmiňuje se pouze sv. Lukáš; proto ji pokládá Harnack (Lukas der Arzt, Lipsko, 1906, 130) za jeho výmysl. Byl lékařem; proto nemohl připustiti, aby Spasitel ránu nezahojil. »Eine Sonderquelle besass er sicher (!) nicht.« Jenže za takovým velkopanským gestem skrývají se mnohdy špatně tajené rozpaky. Harnack popíral možnost zázraků; proto musel každou podobnou zmínku vyloučiti.

kterí dosud kráčeli opatrně za policií⁵³⁷) a počali povzbuzovati své poddané, aby Ježíše svázali. Spasitel obrátil se k nim a rozhodně protestoval proti násilí, jehož se dopouštěli: »Jako na lotra jste vyšli s meči a kyji, abyste mě jali. Denně učíval jsem u vás v chrámě a nejali jste mne. Ale toto se stalo, aby se naplnila Písma prorocká. Nyní jest vaše hodina a moc temnosti.«⁵³⁸) Potom nastavil ruce, aby je spoutali. V malé chvíli byl obklopen smečkou vojínů, kteří vykonali svou smutnou povinnost. Svázali ruce, které byly silnější než ruce Samsonovy, ale též trpělivější.⁵³⁹)

Na učedníky působilo vše zrovna drtivě. Chvíli se zamlkle dívali na zuřící zástup, potom přestrašení dali se na útěk. Jan pospíchal s bolestnou zprávou k Marii, ostatní se ukryli, kde mohli. Petr se brzy vzpamatoval a šel aspoň z daleka za Ježíšem (Luk. 22, 54). Na Spasiteli splnila se doslova předpověď Isaiášova (63, 5):

»Hleděl jsem vůkol a pomocník nikde,
hledal jsem, nebyl však, kdo by přispěl.«

Před samým odchodem stala se událost, která nám ukazuje, jak bylo nebezpečné hlásiti se k Ježíšovi a je výmluvnou obranou

⁵³⁷) Fouard-Pecka, Život Ježíše Krista, Brtnice, 1924, 422.

⁵³⁸) Mat. 26, 55—56; Mar. 14, 48—49 a Luk. 22, 52—53.

⁵³⁹) Meschler, Das Leben unseres Herrn, Freiburg, 1894, II, 318.

apoštolů. Židovská stráž zahlédla jakéhosi mladíka — pravděpodobně Marka⁵⁴⁰) — jenž se plížil za průvodem. Pronásledovali ho, kdosi zachytil cíplněného pláště, kterým byl zahalen. V největší úzkosti nechal jim plášť a prchal napolo oblečen (Mar. 14, 51—52).

Spisovatelé líčí rádi vítězný jásot, s nímž odváděla židovská policie spoutaného Spasitele; myslím, že neprávem. Veleradě jistě záleželo velice na tom, aby okolní poutníky nedráždila. Bylo to tím nutnější, protože se římské vojsko vrátilo do hradu Antonie — kdežto chrámová stráž šla do paláce Annášova. Kráčeli dosti rychle, aby se vyhnuli poutníkům, kteří se počínali trousiti do chrámu.

19. PŘED ANNÁŠEM.

Kterou branou provedli spoutaného Spasitele, nemůžeme udati přesně. Jedni⁵⁴¹) se

⁵⁴⁰) Určitě to nevíme. Starší spisovatelé jmenovali sv. Jakuba; jejich domněnku vyvrátil Suarez (*De mysteriis* qu. 46, art. 8, disp. 34, sect. 3, č. 4). Fillion (*Vie de Jésus-Christ*, Paříž, 1925, III, 415) myslil, že to byl někdo z Getsemane, kterého vyburcovali hlukem ze spánku. Dovolával se lehkého obleku, v jakém přišel. Pözl-Innitzer (*Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu*³, Št. Hradec, 1925, 143) a Lagrange (*L'évangile de Jésus-Christ*, Paříž, 1930, 537) udávají sv. Marka. Podle všeho nám dochoval v svém evangeliu tuto osobní vzpomínku. Slovo »nahý« neznamená, že neměl na sobě již žádný šat. Sr. Jan 21, 7.

⁵⁴¹) Na př. De Lai, *La passione di nostro Signore*, Řím, 1921, 31.

rozhodli pro bránu Koňskou, protože z ní bylo nejbližší k paláci Kaifášovu; druzí⁵⁴²⁾ dali snad větším právem přednost bráně Vodní, protože její okolí bylo méně obydleno. Zato polohu paláce veleknězova známe velice dobře; byl asi 150 m východně od večeřadla.

Jak se dovídáme z líčení pádu Petrova, (Jan 18, 15 n), tvořil palác Annášův s domem Kaifášovým jedinou budovu, oddělenou dosti prostranným nádvořím a pravděpodobně i zahradou. Celé místo bylo po tehdejších zvyku obeháno vysokou zdí. Úpravnou branou vcházelo se do prvního nádvoří, které bývalo obyčejně poněkud níže; odtud vedla druhá brána do vnitřního nádvoří, zdobeného sloupořadím.⁵⁴³⁾ Podle Josefa Flavie⁵⁴⁴⁾ přebýval Annáš v Horním městě, které dnešní cestovatelé jmenují rádi Sionem. R. 333 viděl poutník z Bordeaux v týchž místech trosky domu, v němž podle tradice přebýval Kaifáš;⁵⁴⁵⁾ o jejich veliké rozloze zmiňuje se také sv. Cyril Jerusalemský;⁵⁴⁶⁾ v 5. stol. byla tam postavena krásná basilika sv. Petra »in Gallicantu« (u pění kohoutího nebo »u ku-

⁵⁴²⁾ Na př. Sýkora, Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 349.

⁵⁴³⁾ De Lai, La passione di nostro Signore, Řím, 1921, 40.

⁵⁴⁴⁾ Bellum 2, 17, 6.

⁵⁴⁵⁾ Dalman, Orte und Wege Jesu², Gütersloh, 1921, 262.

ropění). Zanikla někdy po r. 1320. V naší době zakoupili památné místo francouzští Assumptionisté.⁵⁴⁷⁾

Všimněme si zatím prvního⁵⁴⁸⁾ soudce Ježíšova — Annáše.⁵⁴⁹⁾ Byl synem Setiovým a pocházel z bohaté rodiny kněžské. »S radostí pozoroval, jak den ze dne rostla jeho vážnost a obliba u spoluobčanů, kteří ho zahrnovali velikými poctami. Nikdo neuměl lépe hromaditi bohatství a při tom si zachovati přízeň vladařovu a náklonnost velekněze Josua, kterého často navštěvoval.«⁵⁵⁰⁾ Za krvavé vzpoury Judovy odsoudil jeho revoluční snahy a Kvirinius mu toho nikdy nezapomněl.⁵⁵¹⁾ R. 6. po Kr. sesadil dosavadního velekněze

⁵⁴⁶⁾ Catech. 13, 38; MG 33, 818.

⁵⁴⁷⁾ Dříve hledali palác Kaifášův jenom několik kroků severně od večerádla, kde stojí armenská kaple Božského Spasitele. Správnost nové polohy dokázaly především vykopávky Assumptionistů. Sr. Marchet (*Le véritable emplacement du Palais de Caïphe et l'église Saint-Pierre à Jérusalem*, Paříž, 1927). Mimo to *Revue biblique* (1927, 633; 1928, 473 a 1929, 155) a *Biblica* (1928, 167 a 1930, 116). Poučný je také článek dra Kutala v ČKD 1932, 209 n.

⁵⁴⁸⁾ Janova (18, 13) poznámka: »přivedli ho nejprve k Annášovi« má smysl jen tehdy, vezmeme-li na pomoc ostatní evangelia. Podle synoptiků by se zdálo, že Ježíš byl souzen jen od Kaifáše; Jan doplňuje jejich údaje. Nejdříve stanul Spasitel před Annášem. Sr. Zahn, *Das Evangelium des Johannes*, Lipsko, 1908, 612.

⁵⁴⁹⁾ U Josefa Flavie *Ἀνναῖος*, hebr. Chanan. Sr. Strack-Billerbeck, *Kommentar zum N. Test. aus Talmud und Midrasch*, Mnichov, 1924, II, 568.

⁵⁵⁰⁾ *Antiquit.* 20, 9, 2.

⁵⁵¹⁾ *Antiquit.* 18, 1, 6.

Josua a na jeho místo nastolil Annáše, jemuž bylo teprve 37 let. R. 15 byl sice Valeriem Gratem zbaven své hodnosti, ale jeho vliv trval i nadále. Zůstal mu titul velekněze a jeho druhý nástupce Kaifáš (18—36) byl povoleným nástrojem v jeho rukou, protože měl jeho dceru za manželku. Podle Josefa Flavia⁵⁵²⁾ byl pokládán za nejšťastnějšího člověka, protože všech jeho pět synů dosáhlo úřadu velekněžského.⁵⁵³⁾ Zato jeho mravní povaha byla velice nízká a v talmudu nacházíme mnoho stížností na Annáše a jeho syny. Jako ostatní velekněží té doby neštítel se ani jedu a kouzelných prostředků, aby se zbavil nepohodlných soupeřů.⁵⁵⁴⁾ Měl četu najatých mužů, kteří přepadávali ostatní kněze a brali jim dávky a desátky; nebylo divu, že mnozí z nich trpěli nouzi a umírali hladem.⁵⁵⁵⁾ Tito náhončí vnikali až do chrámu a vydírali oběti, které tam věřící donášeli; kdo se postavil na odpor, byl nemilosrdně zbit silnými holemi.⁵⁵⁶⁾ Kristova slova o peleši lotrovské nebyla bez důvodu. Nejúčinnější zbraní synů Annášových byla pomluva a intriky, kterými se obohacovali.⁵⁵⁷⁾ Obchodovali s věcmi po-

⁵⁵²⁾ Antiquit. 20, 9, 1.

⁵⁵³⁾ Eleazar (16—17), Jonatan (36—37), Theofil (37 až 41), Matěj (43) a Annáš mladší kolem r. 62.

⁵⁵⁴⁾ Joma 1, 38 c.

⁵⁵⁵⁾ Antiquit. 20, 8, 2.

⁵⁵⁶⁾ Antiquit. 20, 9, 2.

⁵⁵⁷⁾ Menachot 13, 21.

třebnými k úkonům bohoslužebným a odnášeli si tučné zisky; proto pochopíme jejich nenávist k Spasiteli, jenž se opovážil vyhnati z chrámu jejich překupníky.⁵⁵⁸⁾ Předepsaných desátků neodváděli.⁵⁵⁹⁾ Chwolson⁵⁶⁰⁾ shrnuje vše v obraz velice málo lichotivý: »Annáš a jeho synové byli dobrými obchodníky, vysokými hodnotáři, kteří z náboženství vydělávali, bursovními spekulanty svého druhu, kteří uměli hnáti svůj kurs do výše.« Jeho úsudek potvrzuje bolestný výkřik talmudský:⁵⁶¹⁾ »Jakým neštěstím byla rodina Annášova! Buď proklet její hadí sykot (pomluvy)! . . . Sami bývali velekněžími, jejich synové pokladníky, jejich zeťové velitelé stráže chrámové, jejich sluhové týrali lid svými holemi.«

Před tohoto nesvědomitého muže dovedli spoutaného⁵⁶²⁾ Krista.⁵⁶³⁾ Matné světlo visuté

⁵⁵⁸⁾ Dercenbourg, *Essai sur l'histoire et la géographie de la Palestine*, Paříž, 1867, 466—468.

⁵⁵⁹⁾ Sifre Deuter. 14, 22, § 105.

⁵⁶⁰⁾ *Das letzte Passamahl Christi*, Lipsko, 1908, 122.

⁵⁶¹⁾ Babyl. Pesachim 57 a.

⁵⁶²⁾ Výslovně to tvrdí sv. Jan 18, 12. Se stanoviska právního nemůžeme to vytýkati, protože po této stránce nebylo pevných norem a vše záviselo na blahovůli vyšetřujícího soudce. Doerr, *Der Prozess Jesu in rechtsgeschichtlicher Beleuchtung*, Berlín, 1920, 21.

⁵⁶³⁾ Mezi exegety se vede prudký spor, byl-li Kristus opravdu vyslýchán také Annášem. Jedni to popírají: dovolávají se rukopisu Syrsin, který klade v Janově zprávě (kap. 18) verš 24. hned za verš 14. Poukazují na zdánlivou nesrovnalost: Ježíš byl předveden před Annáše, ale otázky kladl »velekněz«, kterým jest u sv.

lampy ozařovalo bledou postavu Spasitele-
vu. Na povýšeném místě stál Annáš. Jeho
sedmdesátiletou tvář vroubil bílý vous a do-
dával mu úctyhodného vzhledu — ale v je-
ho prsou dřímal duše krvelačného dravce,
který si zahrává se svou kořistí, dříve než
do ní zatne svůj smrtící dráp.⁵⁶⁴) Podle oblí-
bené taktiky nemluvil sám; otázky kladl

Jana pouze Kaifáš. Podobně rozuměl události sv. Cyril
Alex. (In Joannem lib. XI; MG 74, 598), z pozdějších
Pezron (Confirmation de l'histoire évangélique par la
Romaine et la Judaique; Migne, Cursus Scripturae Sa-
crae XXVII, 923 n), De Ligny (Histoire de la vie de
Jésus-Christ, Lille, 1853, II, 291), Sušil (Evangelium sv.
Jana, Praha, 1867, 275), Didon (Jésus-Christ, Paříž,
1913, 760), Fillion (Vie de Jésus-Christ, Paříž, 1925,
III, 417) a Lagrange (Évangile selon s. Jean, Paříž,
1925, 461 a L'évangile de Jésus-Christ, Paříž, 1930,
538). Jiní dokazují původnost a správnost našeho
úředního textu. Ze starších to učinil sv. Jan Zlat.
(In Joannem hom. 83, 3; MG 59, 451) a sv. Augustin (In
Joannem tract. 113, 3; ML 35, 1933). Tillmann (Das
Johannesevangelium, Bonn, 1931, 306) a Klövekorn (Bi-
blistische Zeitschrift, 1911, 267) vidí v rukopise Syrsin
první pokus, jak se vyhnouti zdánlivé obtíži. Knaben-
bauer (Evangel. secundum Joannem, Paříž, 1898, 514)
upozorňuje pěkně, jak docela jinak jednal Spasitel s obě-
ma soudci: před Annášem protestoval, u Kaifáše mlčel
a odpověděl teprve, když byl tázán pod přísahou. Jen
pro úplnost zmiňuji se o bizarní domněnce některých
starších spisovatelů, kteří kladli napřed výslech před
Kaifášem, teprve potom soudní řízení Annášovo. Suarez
(De myst. qu. 46, art. 8, disp. 35, sect. 1, číslo 1) nazývá
ji právem v ýmyslem apofryfů. Právě tak je nemožný
dohad Pölzl-Innitzerův (Kurzgefasster Kommentar zur
Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu, Št. Hradec,
1925, 147), podle něhož přišel Annáš jen do paláce Kai-
fášova. Správné řešení doví se čtenář v dalším líčení.

⁵⁶⁴) Ollivier, La passione, Řím, 1892, 140.

Kaifáš,⁵⁶⁵⁾ jenž byl také přítomen⁵⁶⁶⁾ a s ním několik členů Velerady. Chtěli se pochlubit lupem, který se jim podařil; proto pohrával po jejich tvářích škodolibý úsměv, když viděli vcházeť jindy tak obávaného divotvůrce.

Posvátnost velikonoc je nelekala. V talmudu⁵⁶⁷⁾ sice čteme: »Ve svátek se nesmí souditi, se ženou se zasnoubiti, ženu propustiti« a tatáž myšlenka se opakuje ještě několikráte;⁵⁶⁸⁾ avšak jiné ustanovení znělo: »Vykonal-li kdo některý z těchto úkonů, ať již z donucení či z nedopatření, ať úmyslně či z omylu, byl jeho skutek platný.« Z toho právem usuzuje Strack-Billerbeck,⁵⁶⁹⁾ že obratný předseda mohl souditi klidně i ve svátek — měl-li jen za sebou Veleradu.⁵⁷⁰⁾ Ostatně židovské právo⁵⁷¹⁾ znalo i mimořád-

⁵⁶⁵⁾ Jiní hleděli uniknouti obtíži poznámkou, o níž se dočítáme v talmudu (Horajot 3, 4): »Mezi veleknězem v úřadě a veleknězem sesazeným není rozdíl.« Poznámka je sama sebou správná; jenže sv. Jan jmenuje veleknězem po každé pouze Kaifáše.

⁵⁶⁶⁾ Zahn, Das Evangelium des Johannes, Lipsko, 1908, 616.

⁵⁶⁷⁾ Jom tob 5, 2.

⁵⁶⁸⁾ Na př. Sanhedrin 32 a.

⁵⁶⁹⁾ Kommentar zum N. Test. aus Talmud und Midrasch, Mnichov, 1924, II, 821.

⁵⁷⁰⁾ Dalman (Jesus-Jeschua, Lipsko, 1922, 91 n) ukazuje na několika příkladech, jak si Velerada uměla pomoci, byla-li jí slova zákona nepohodlná.

⁵⁷¹⁾ Na př. Sanhedrin 11, 4 čteme: »Vzpuřitého učitele možno popraviti i ve svátek.« Je však možné, že tato poznámka byla vsunuta až později, aby se ospravedlnila smrt Spasitelova.

né příčiny, pro které bylo možno nepohodlnou literu zákona obejít neb aspoň promínouti.

Kaifáš počal tedy předběžný výslech; chtěl přichystati aspoň nějaký materiál, než by se sešla narychlo svolaná Velerada.⁵⁷²⁾ První otázka týkala se učedníků a učení Spasitelova. Sotva chtěl znáti jejich jména; spíše mu bylo nápadné, proč jich tolik shromažďoval. Palestina byla vždy vítaným rejdištěm tajných společností, které bojovaly proti Římu a hleděly podvrátiti ustálené řády.⁵⁷³⁾ Zástupci západních velmocí mohli by dodnes vypravovati velice mnoho o této oblíbené taktice. K takové otázce přivedla Kaifáše asi varovná slova Spasitelova, aby jeho učedníci nedávali svatých věcí psům a neházeli svých perel před vepře (Mat. 7, 6). Pro tuto domněnku mohl se dovolávati také jiných okolností: Ježíš pocházel z Galileje; proto snad sympatisoval se vzbouřilým Judou. Mluvíval o tajemném království, v němž měli zaujímati přední místa jen věřící. Volal chudé a utiskované, kteří bývají nejvděčnějšími posluchači demagogů; mluvíval o meči, který přináší a o ohni, který musí hořeti. Kaifáš znal jistě dobře smysl podobných

⁵⁷²⁾ Tak Schürer (Geschichte des jüd. Volkes, Lipsko, 1907, II, 256), Langen (Die letzten Lebensstage Jesu, Freiburg, 1864, 234) a Delff (Geschichte des Rabbi Jesus, Lipsko, 1889, 416).

⁵⁷³⁾ Sr. Fouard-Pecka, Život Ježíše Krista, Brtnice, 1924, 425.

obratů; kojil se však nadějí, že se z nich přece podaří vytlouci vhodný materiál a prohlásiti Ježíše za buřiče.

Je však možné, že zlomyslný velekněz položil tuto otázku na první místo i proto, aby se popásl na rozpacích Spasitelových.⁵⁷⁴⁾ Zmínka o učednících zranila bolestně srdce Ježíšovo; jeden ho zradil, ostatní ho zbaběle opustili. Ze všech tisíců, které ho vítaly před několika dny do Jerusalema, nezastal se ho žádný. Ale zmýlil se Kaifáš, jestliže se domníval, že svou narážkou uvede Krista do rozpaků. Ježíš nesmí státi před židovským soudem jako revolucionář; Velerada musí veřejně uznati, že jedinou příčinou jeho smrti jest jeho božská důstojnost a úřad mesiánský. Spoutaný Spasitel zadíval se pevně na velekněze a pravil klidným, ale rozhodným hlasem: »Já jsem mluvil světu zjevně; já jsem učil vždy v synagoze a v chrámu, kde se všichni židé scházejí a tajně jsem nemluvil nic. Proč se mne ptáš? Zeptej se těch, kteří slyšeli, co jsem mluvil; hle, (i) tito⁵⁷⁵⁾ vědí, co jsem já mluvil« (Jan 18, 20—21).

⁵⁷⁴⁾ I když Sýkora (Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 353) takový úmysl popírá.

⁵⁷⁵⁾ Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 301) vztahuje Janovo (18, 21) *οὗτοι* na přítomné členy chrámové stráže, kteří měli před nedávnem (Jan 7, 45 n) Ježíše zatknouti — ale byli jeho slovy uchváteni. Tu měl by výrok Spasitelův nádech ironie; Kaifáš nemusí hledati daleko. I mezi pří-

Většina spisovatelů rozumí odpovědi Spasitelově nesprávně; proto se nemohou zbaviti dojmu, že Ježíš odbyl velekněze poněkud drsně. Kralík⁵⁷⁶⁾ na př. připouští, že odpověď byla logická a pádná — i když prý odporovala právním zvyklostem židovského soudu. Mimoděk pozorujeme, jak je modernímu člověku nesnadno vmysleti se do tehdejších řádů a pochopiti jejich vzájemnou souvislost.

Pravý smysl slov Ježíšových třeba hledati docela jinde. Po platných zákonech měl předseda Velerady podati přesně formulovanou žalobu a podepříti ji svědky;⁵⁷⁷⁾ obžalovaný nebyl vůbec povinen vypovídati v svůj neprospěch. Talmud dokonce varuje před podobnými otázkami.⁵⁷⁸⁾ Podle toho jen upozornil Spasitel Kaifáše, aby také v jeho procesu zachoval právní formu; bude mu to tím snazší, protože Ježíš mluvíval po každé veřejně a jeho slova slýchávali zástupové. Pro svědky nemusí choditi daleko; i sami členové chrámové stráže mohou mu dokázati, že nikdy nebouřil.⁵⁷⁹⁾ O učednících

tomnými našel by dosti mužů, kteří by mohli dotvrditi jeho — nevinu. Výklad Belserův pokládám za nejsprávnější; vysvětluje nám dobře, proč Kaifáš tak náhle soud ukončil.

⁵⁷⁶⁾ Jesu Leben und Werk, Kempten, 1904, 376.

⁵⁷⁷⁾ Doerr, Der Prozess Jesu in rechtsgeschichtlicher Beleuchtung, Berlín, 1920, 24.

⁵⁷⁸⁾ Sr. Maimonides, Sanhedrin 18, 6.

⁵⁷⁹⁾ Také Doerr (Der Prozess Jesu in rechtsgeschichtlicher Beleuchtung, Berlín, 1920, 22) uznává, že židovské

se ani nezmínil, protože se celá věc dostala náhle na jiné koleje.⁵⁸⁰⁾

Pokořující poznámka Spasitelova uvedla vyšetřujícího soudce do velikých rozpaků; a to tím více, poněvadž proti její správnosti nemohl nic namítati. Zmínka o lidu, kterého se Velerada tolik bála, působila jako ledová sprcha.⁵⁸¹⁾ V síni zavládlo trapné ticho. Toho použil jakýsi člen chrámové stráže,⁵⁸²⁾ udeřil Spasitele holí,⁵⁸³⁾ kterou byl ozbrojen⁵⁸⁴⁾ a

právo nepřipouštělo předběžné vyšetřování. Aby Annáše obhájil, snaží se dokázati, že byl předsedou některého z menších synedrií; proto mohl i vyslýchat. Jeho předpoklad jest úplně bezdůvodný.

⁵⁸⁰⁾ Tillmann, *Das Johannesevangelium*⁴, Bonn, 1931, 308.

⁵⁸¹⁾ Le Camus-Keppler, *Leben unseres Herrn Jesus Christus*, Freiburg, 1895, II, 449 a Lagrange, *L'évangile de Jésus-Christ*, Paříž, 1930, 540.

⁵⁸²⁾ Sv. Jan Zlat. (In Joannem hom. 83, 2; MG 59, 449) a po něm Ollivier (*La passion*, Řím, 1892, 146) se domnívali, že to byl sám Malchus. Evangelista nikoho nejmenuje a dohad světcův je velice málo pravděpodobný. Nemůžeme si ani pomyslit, že by tak brzy zapomněl na dobrodiní, které mu prokázal v zahradě Ježíš. Sr. De Lai, *La passion*, Řím, 1921, 39.

⁵⁸³⁾ O podobných zjevech dočítáme se v dějinách častěji. Roku 177 byl souzen v Lyoně sv. biskup Potin. Na otázku soudcovu, jaký je Bůh křesťanů, odpověděl: »Dovíš se to, budeš-li toho hoden« — a tu ho jeden z vojínů udeřil do obličeje. Vždy bylo na světě dosti otrockých duší, které z lásky k pánům obětovaly své lepší přesvědčení.

⁵⁸⁴⁾ Tak zvláště Zahn (*Das Evangelium des Johannes*, Lipsko, 1908, 615). Upozorňuje, že hůl byla skutečně pravidelnou zbraní stráže chrámové a sluhů Velerady. O políčkování se užívalo běžnějšího *κολαφίζειν*; na tomto místě čteme *ράπισμα*.

hlasitě zvolal: »Tak-li odpovídáš nejvyššímu knězi?« (Jan 18, 22). Tímto skutkem porušil zákon Mojžíšův⁵⁸⁵) a způsobil Spasiteli potupu, kterou trestalo tehdejší právo velice přísně,⁵⁸⁶) avšak nikdo ho nepokáral;⁵⁸⁷) spíše jeho čin ještě schvalovali. Proto Spasitel nemlčel. Obrátil se k útočníkovi a pravil vážně: »Mluvil-li jsem nepravdu,⁵⁸⁸) dokaž mi zlo; jestliže jsem však řekl pravdu, proč mne tepeš?« (Jan 18, 23).⁵⁸⁹)

Odpověď Ježíšova byla úplně správná. Ještě více však zarazila velekněze bystrost, s níž prohlédl Spasitel jeho tajné plány; musel si přiznati, že jeho starost o náboženství a bázeň před násilným převrácením měla býti jen pláštíkem krvavého činu, který zamýšlel. Šťastná náhoda pomohla mu z rozpaků. Asi v tutéž chvíli vešel sluha a oznamoval, že Velerada je pohromadě.⁵⁹⁰) Annáš použil

⁵⁸⁵) Lev. 19, 15 a Deut. 1, 17. Sr. též Skutky 23, 3.

⁵⁸⁶) Sr. Miklík, ČKD 1922, 194.

⁵⁸⁷) Hoffmann, Le procès de Jésus-Christ, Kolmar, 1876, 120.

⁵⁸⁸) Jak dokázal Rosenmüller (Scholia in N. Test.⁵, Norimberk, 1803, II, 623), neznamená *κακῶς λαλεῖν* mluvíti neuctivě, nýbrž nepravdivě; *μαρτυρεῖν* ve smyslu dokázati, protože v židovském soudnictví mělo býti vše doloženo svědky.

⁵⁸⁹) V odpovědi Spasitelově vidí Bartmann (Jesus Christus, Paderborn, 1926, 506) nejlepší komentář k hornímu kázání (Mat. 5, 39). Kristus nežádal, abychom byli k potupám lhostejní. Lidská důstojnost je velkým darem Božím a nikdo nemá práva nám ji upírat. Nikdy však nesmíme spláceti zlo novým násilím.

⁵⁹⁰) Le Camus-Keppler, Leben unseres Herrn Jesus Christus, Freiburg, 1895, II, 450.

této vhodné příležitosti a vyzval velekněze, aby odvedl spoutaného Ježíše do soudní síně (Jan 18, 24) a započal pravidelné řízení.⁵⁹¹⁾

20. PŘED VELERADOU.

Bylo asi k jedné hodině po půlnoci,⁵⁹²⁾ když přivedli spoutaného Spasitele do paláce Kaifášova.⁵⁹³⁾ Rozvážnější členové varovali před nočním výslechem, protože byl hrubým porušením platných zákonů;⁵⁹⁴⁾ byli přehlasováni saducejskou většinou, která chtěla kouti železo, dokud bylo žhavé. Trvalo

⁵⁹¹⁾ Jenom Doerr (*Der Prozess Jesu in rechtsgeschichtlicher Beleuchtung*, Berlín, 1920, 23) vysvětluje si událost poněkud jinak. Podle jeho domněnky byl Annáš předsedou některého z nižších soudů; odpověď Kristova ho přesvědčila, že by nepořídil. Proto postoupil celý soud Veleradě. Pro svoje pojetí nemůže však uvést jediného důvodu.

⁵⁹²⁾ Sýkora, *Umučení a oslavení Pána Ježíše*, Praha, 1896, 358.

⁵⁹³⁾ Úřední místnost Velerady byla ovšem docela jinde (sr. Sanhedr. 11, 2; Middot 5, 4 a Pea 2, 6) a z dějin neznáme ani jediného dokladu, že by Velerada konala schůzi v soukromém domě (Strack-Billerbeck, *Kommentar zum N. Test. aus Talmud und Midrasch*, Mnichov, 1922, I, 998). Z toho však ještě neplyne, že by takové usnesení bylo proto nezákonné (Doerr, *Der Prozess Jesu in rechtsgeschichtlicher Beleuchtung*, Berlín, 1920, 24).

⁵⁹⁴⁾ Sanhedr. 4, 1: »Hrdelní soudy se musí projednávat i ve dne a rozhodovati teprve druhého dne.« Sr. Doerr, *Der Prozess Jesu in rechtsgeschichtlicher Beleuchtung*, Berlín, 1920, 25.

to však velice dlouho, než došlo k vlastnímu zasedání.

Bylo třeba chystati svědky. Již tu se mohla Velerada přesvědčiti, že soud nad Ježíšem bude těžší, než se domnívali. Ochotných svědků se nabízelo dosti, protože přízeň Velerady byla tehdy činitelem velice důležitým — ale vypovídali tak bezvýznamné maličkosti, že by vážného rozboru ani nesnesly. Měl-li soud zachovati aspoň zdání práva, musely se výroky svědků shodovati ve všech podrobnostech. Bylo třeba vše dobře promysleti a připraviti.

Již v samých začátcích dopustila se Velerada několika osudných nesprávností.⁵⁹⁵) Po ustáleném zvyku měl dostati Spasitel obhájce⁵⁹⁶) a na prvním místě měli volati svědky, kteří mohli potvrditi nevinu obžalovaného.⁵⁹⁷) Ještě většího přehmatu se dopustili,

⁵⁹⁵) Nebylo by správné, kdybychom přenášeli na tehdejší Veleradu vše, o čem se dočítáme v traktátu Sanhedrin, protože povstal mnohem později. (Sr. Merx, Die vier kanonischen Evangelien nach ihrem ältesten bekannten Texte, Berlín 1902, II, 419). Žid Salvador (Geschichte der Mosaischen Institutionen, přel. Essend, Hamburk, 1836, II, 77) vytýkal evangelistům, že při soudu nebyli a proto průběh událostí zkreslili v neprospěch národa židovského. Právem se táže Dupin (Jesus vor Kaiphas und Pilatus, Hamburk, 1836, III, 405), byl-li přítomen Salvador, že tak směle viní evangelisty z podvodu? Sám Josef Flavius (Antiquit. 20, 9, 1) nazývá tehdejší Veleradu k r v a v o u.

⁵⁹⁶) Vargha, Die Verteidigung in Strafsachen, Vídeň, 1879, 7.

⁵⁹⁷) Sanhedr. 4, 1. Doerr (Der Prozess Jesu, Berlín,

že sami sháněli svědky proti Ježíšovi a tak napřed odsuzovali muže, kterého měli teprve vyšetřovati. Či můžeme čekatí nestranost od lidí, kteří již před čtyřmi nedělemi odhlasovali smrt Ježíšovu? Jejich zaujatost nakazila jistě i prosté muže, kteří stáli většinou v službách Velerady a záviseli na jejich mocné přízni. Je také možné, že svědkům slibovány hmotné výhody, budou-li mluvit v neprospěch Ježíšův a zabezpečena jim osobní svoboda; zločin Jidášův a peníze dané později hrobové stráži by tomu nasvědčovaly.⁵⁹⁸) Tím bylo však svědectví již napřed neplatné⁵⁹⁹) a evangelista má pravdu, když viní Veleradu, že úmyslně sháněla křivá svědectví.⁶⁰⁰)

Konečně se jim zdálo, že jsou dosti připraveni; proto poslali pro Ježíše, jenž stál dosud kdesi v nádvoří. Veliké dveře se otevřely a Spasitel stanul před nejvyšším soudem izraelského národa; po jeho stranách sluhové Velerady a chrámová stráž, ozbrojená těžkými holemi. Vejděme za ním a roz-

1920, 33) hledí Veleradu omluviti; snad prý se nikdo nepřihlásil. Je to nedůstojná hra se slovy velice vážnými.

⁵⁹⁸) K této domněnce kloní se také Doerr (Der Prozess Jesu, Berlín, 1920, 23), jakkoli hledí Veleradu omluviti — kde může.

⁵⁹⁹) Bechorot 4, 6.

⁶⁰⁰) Doerr (Der Prozess Jesu, Berlín, 1920, 27) se snažil dokázati, že evangelisté nazvali svědky křivými jen proto, poněvadž byli o nevinně Ježíšově přesvědčeni. Není to málo?

hlédněme se po místě, které mělo býti svědkem takových potup Syna Božího.

Soudní síň měla podobu velikého obdélníka a byla pokryta bohatým kobercem.⁶⁰¹⁾ Se stropu visely četné lampy a zalévaly vše jasným světlem. Vpředu⁶⁰²⁾ seděl na povýšeném místě sám velckněz;⁶⁰³⁾ po jeho stranách oba náměstkové.⁶⁰⁴⁾ Kolem dokola běželo v oblouku⁶⁰⁵⁾ poněkud vyšší podium pro ostatní členy Velerady; po východním způsobu seděli na polštářích, nohy měli pod sebou zkřížené.⁶⁰⁶⁾ Jindy sedávaly před nimi až tři řady žáků, aby se zaučovali;⁶⁰⁷⁾ dnes jich tu nebylo, protože schůze byla mimořádná. Na obou koncích takto vzniklé podkovy byli dva zapisovatelé; jeden měl zaznamenávat vše, co mluvilo ve prospěch

⁶⁰¹⁾ Kortleitner, *Archaeologia biblica*², Innomostí, 1917, 761 n.

⁶⁰²⁾ Tosefta Sanhedr. 8, 1.

⁶⁰³⁾ Byl po každé předsedou Velerady (*Antiquit.* 20, 10 a *Schürer, Geschichte des jüd. Volkes*⁴, Lipsko, 1907, II, 251 n). Někteří spisovatelé tvrdí, že vlastním předsedou byl rabban Gamaliel; Kaifáš prý ho nepozval, protože znal dobře jeho umírněnost (sr. *Skutky* 5, 34 až 39). Neprávem. Zaměňují Veleradu s vědeckou akademií, které předsedal tento šlechtý farizej.

⁶⁰⁴⁾ První slul pravděpodobně »otec soudní síně« (ab bét dín), druhý »učitel« (chakam). V době Spasitelově byl to snad Nikodem. Sr. *Jan* 3, 10 a *Horajot* 13, 2. Viz také Friedlieb (*Archaeologie der Leidensgeschichte Jesu Christi*, Bonn, 1843, 12).

⁶⁰⁵⁾ Aby prý na sebe dobře viděli. *Sanhedr.* 4, 3.

⁶⁰⁶⁾ Friedlieb, *Archaeologie der Leidensgeschichte Jesu Christi*, Bonn, 1843, 13.

⁶⁰⁷⁾ *Mišna Sanhedr.* 4, 4.

obžalovaného, druhý, co ho odsuzovalo.⁶⁰⁸⁾ Kolem stáli četní sluhové, aby splnili každý pokyn svých pánů.⁶⁰⁹⁾

Kterí členové se zúčastnili nočního sezení, nemůžeme již rozhodnouti a jsme odkázáni na pouhé dohady. Sotva bylo svoláno všech 71 členů.⁶¹⁰⁾ K odsouzení stačilo 23 hlasů;⁶¹¹⁾ protožc někteří s rozsudkem nesouhlasili, bylo všech pravděpodobně kolem třiceti.⁶¹²⁾ Ještě asi nejpočetněji byla zastoupena třída velekněžská, protože měli nejblíže a v jejich řadách stáli největší nepřátelé Ježíšovi. Ze synů Annášových byl tu jistě bývalý velekněz Eleazar a Jonatan; z ostatních Joazar a Eleazar, synové Boetovi, o nichž volá bolestně talmud:⁶¹³⁾ »Jakým trestem Božím byla rodina Šimona Boeta! Proklety buďte jejich jazyky!« Stejně krutými byli Šimon Kantera a Ismael Fabi, o nichž čteme v talmudu:⁶¹⁴⁾ »Jakou metlou byla rodina Kante-rova! Proklety buďte jejich perutě! Jakým neštěstím byla rodina Fabiova! Zlořečeny

⁶⁰⁸⁾ První seděl po pravici, druhý po levici. Sr. Sanhedr. 4, 3. Tohoto zvyku použil také Spasitel při líčení posledního soudu.

⁶⁰⁹⁾ Kortleitner, *Archaeologia biblica*², Innomostí, 1917, 763.

⁶¹⁰⁾ Neplyne to ani ze slov: »celá Velerada« (Mat. 26, 59 a Mar. 14, 55).

⁶¹¹⁾ Sanhedr. 1, 4 a 4, 1.

⁶¹²⁾ Schmidt, *Die Geschichte Jesu*⁴, Tubinky, 1904, I, 168.

⁶¹³⁾ Babyl. Pesachim. 57 b.

⁶¹⁴⁾ Babyl. Pesachim 57 b.

bud'te jejich ruce!« Kromě nich můžeme ještě jmenovati Alexandra a Jana.⁶¹⁵⁾ Byli tu však také stoupenci Ježíšovi. I když se neodvážili veřejného boje, přece mařili účinně krvavé plány velekněžovy. Známe z nich Josefa z Arimatie a Nikodema, snad i Gamaliele.⁶¹⁶⁾

Tu měla se splniti na Spasiteli prorocká slova knihy Moudrosti (2, 12—20):

»Obchvaťme spravedlivce, ježto
je nám na obtíž,
protiví se skutkům našim,
vytýká nám přestoupení zákona
a rozhlašuje na nás hříchy proti
výchově naší.

Udává, že má znalost Boha
a synem Božím se nazývá . . .
Blahoslaví konec spravedlivých
a chlubí se, že má za otce Boha.
Vizme tedy, jsou-li řeči jeho pravé,
a zkusme, co na něho přijde,
zvěďme, jaký bude jeho konec . . .
K smrti nejohavnější odsudme ho!«

Nic se nedbalo ustanovení zákona,⁶¹⁷⁾ podle něhož nesměl býti soudcem žádný nepřítel obžalovaného.

Sotva vešel Ježíš, povstal Kaifáš a pronesl

⁶¹⁵⁾ Bellum 2, 20, 4; Antiquit. 20, 8, 11. Sr. Skutky 4, 6.

⁶¹⁶⁾ Ač-li ho Kaifáš úmyslně nepominul. Sr. Capece-latro, La vita di Gesù Cristo, Milán, 1886, 689 n.

⁶¹⁷⁾ Babyl. Sanhedr. 29 a.

žalobu. Vytýkal Spasiteli, že se rouhá Bohu, protože ruší náboženství po otcích zděděné, podkopává zákonitou autoritu a činí se Me-siášem.⁶¹⁸⁾ Povolání byli zjednaní svědkové; na jejich mravní zachovalost se netázal nikdo. Zato podle zákona měl je velekněz vážně napomenouti, aby vypovídali podle svého nejlepšího svědomí. Hnusem nás naplňuje, čteme-li v talmudu⁶¹⁹⁾ slova, jimiž k nim promlouval. Pravit: »Snad chcete vypovídati jen z doslechu, z vypravování druhých nebo si myslíte: Slyšeli jsme to z úst jiného svědka nebo z úst hodnověrného muže. Snad nevíte, že vás budeme zkoušeti a vyšetřovati. Pamatujte, že soudy hrdelní nejsou rozepře o peníze. Při sporech o peníze může svědek škodu nahraditi a bude mu odpuštěno; při soudech hrdelních bude na něm lpěti až do konce světa krev popraveného a krev jeho (možných) potomků. Bůh bude od něho žádati počet, jako jej žádal od Kaina za krev Abelovu.« Velekněz domluvil, ale svědkové setrvali na své výpovědi. Touha po slibovaných výhodách ohlušila i hlas varujícího svědomí. Nevzpomněli slov: »Křiví svědkové jsou v opovržení i u těch, kteří je najali.«⁶²⁰⁾ Proto byli z Velerady vy-

⁶¹⁸⁾ Její přesné znění neznáme, protože se evangelisté o ní nezmiňují; můžeme se jí jen dohadovati z výpovědi posledních svědků a z jásavého výkřiku veleknězova: »Konečně jste slyšeli rouhání.«

⁶¹⁹⁾ Sanhedr. 4, 5.

⁶²⁰⁾ Babyl. Sanhedr. 29 a.

vedení a počal vlastní výslech, který se musel konati odděleně.⁶²¹⁾

Hned potom předvolán první ze svědků, obyčejně nejvznešenější⁶²²⁾ a přednesl svoje obvinění. Potom mu položil vyšetřující soud se sedm zákonem předepsaných otázek: V kterém sedmiletí se to stalo? — V kolikátém roce? — V kterém měsíci? — Kolikátého dne? — V kterém dni? — V kolik hodin? — Na kterém místě?⁶²³⁾ Odpověděl-li na jedinkou z těchto otázek nepřesně nebo jen vyhýbavě, bylo celé svědectví neplatné.⁶²⁴⁾ Teprve potom volán druhý svědek a kladeny mu stejné otázky. Tu však počalo docházeti k trapným rozporům; vše bylo připraveno ukvapeně a svědkové se nemohli domluvit. Této příznivé okolnosti využili plnou měrou přátelé Ježíšovi a dávali svědkům nové a nové otázky. Kaifáš zuřil, ale překážeti jim nemohl; právo bylo na jejich straně.

Svědék odcházel za svědkem a dosud neměla Velerada nic, oč by se mohla opřít. Konečně se zdálo, že bude lépe. Přistoupili

⁶²¹⁾ Pözl-Innitzer (Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu, Št. Hradec, 1925, 156) dokazoval ze sv. Marka (14, 57), že všichni svědkové byli protizákonně přítomni. Zdá se, že neprávem. Jinak bychom si nevyložili, proč se jejich svědectví rozcházel. Sr. Schanz, Commentar über das Evangelium des hl. Markus, Freiburg, 1881, 397.

⁶²²⁾ Sanhedr. 3, 6.

⁶²³⁾ Sanhedr. 5, 1.

⁶²⁴⁾ Sanhedr. 5, 2.

dva noví svědkové a připomenuli památný výrok Ježíšův: »Zbořte tento chrám a ve třech dnech jej vzdělám« (Jan 2, 19). Z toho dokazovali na základě proroka Zachariáše (6, 12n), že se Ježíš činil příslibeným Mesiášem a proto se rouhal Bohu. Nepřátelé Spasitelovi jásali předčasně, že se jim tímto tahem podaří zdolati nenáviděného Galilejského. Při podrobném vyšetřování došlo opět k rozporům — tentokráte o smysl záhadných slov.⁶²⁵⁾ Je proto možné, že evangelisté nám dochovali rozdílný výklad, jaký oba svědkové slovům připisovali. Jeden pravil: »Mohu zbořiti chrám Boží a ve třech dnech jej zase vystavěti« (Mat. 26, 61); druhý: »Já zbořím chrám tento rukou udělaný a ve třech dnech postavím jiný, ne rukou udělaný« (Mar. 14, 58). Je však také možné, že vystoupili proti nim svědkové, kteří si slova lépe pamatovali; snad právě tu zasáhl Nikodem, jenž asi v téže době přišel v noci k Spasiteli.⁶²⁶⁾ Avšak ani při úplné shodě obou svědků nemohla stačiti jejich výpověď k odsouzení.⁶²⁷⁾ Ježíš bohoslužbou jistě nepohrdal, když chtěl stavěti nový chrám. Samozboření svatyně nebylo trestné, protože je prováděl také Herodes.⁶²⁸⁾

⁶²⁵⁾ Aberle, Theologische Quartalschrift, 1871, 22 n.

⁶²⁶⁾ Aberle, Theologische Quartalschrift, 1871, 22 n.

⁶²⁷⁾ Proto Sýkora (Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 360) překládá slova Markova (14, 59): »jejich svědectví nedostačovalo.«

⁶²⁸⁾ Tak Knabenbauer, Comment. in Evangel. secun-

Dosavadní neúspěchy působily na Veleradu zrovna drtivě. Po platných zákonech měl býti Ježíš propuštěn okamžitě na svobodu,⁶²⁹⁾ avšak synedristé odhlasovali již dávno jeho násilný skon. Bylo třeba užiti prostředků ráznějších; jakých, nevěděl nikdo. Snad nejvíce trpěl Kaifáš, jenž byl původcem neblahého kroku. Klid Ježíšův, jež dosud neporušil ani jediným slovem, zdál se mu výsměchem; s jakou škodolibostí poslouchal asi obžalovaný, jak se jeho protivníci sami vzájemně potírali. Velekněz se již neovládl. Dobře pozoroval, jak velebná důstojnost Ježíšova nezůstala bez hlubokého dojmu na méně zaujaté členy Velerady. Musel se obávat, že při hlasování bude osvobozen a tomu chtěl zabrániti stůj co stůj.⁶³⁰⁾ Proto vyskočil⁶³¹⁾ a rychle popošel až doprostřed zasedací síně (Mar. 14, 60). Trásl se zlostí po celém těle, když se postavil proti Ježíšovi a podrážděně vybuchl (Mat. 26, 63): »Nic neodpovídáš? Jak veliké

dum Matthaeum, Paříž, 1893, II, 470. Výklad Schmidtův (Die Geschichte Jesu, Tubinky, 1904, I, 169), že vzpomněli na Pilátův zločin proti chrámu a uvědomili si, že Ježíše neodsoudí, je příliš násilný. V tu chvíli ještě nikdo na Piláta ani nepomyslel.

⁶²⁹⁾ Sanhedr. 5, 5.

⁶³⁰⁾ De Lai, La passione di nostro Signore, Řím, 1921, 43.

⁶³¹⁾ Schlatter (Der Evangelist Matthäus, Stuttgart, 1929, 759) se domnívá, že velekněz povstával, kdykoli chtěl promluvit. Spíše vidím v tomto bezděčném pohybu jeho veliké rozčilení.

věci proti tobě svědčí!«⁶³²) Spasitel pohlédł na velekněze, ale neodpověděl. Jeho mlčení bylo velice výmluvné a zrovna bodalo zuřícího velekněze; sám si musel přiznati, že dosavadní průběh přelíčení jiného nezasluhuje. Skoro se mu zdálo, že slyší vítězná slova Ježíšova: »Kdo z vás bude mne viniti z hříchů?« (Jan 8, 46).

A přece nepovolil. Musí Ježíše donutiti, aby promluvil. Snad se mu přece podaří vyhláskati na něm přiznání, které by rázem změnilo celou situaci. Proto pozvedl ruku k nebesům a tázal se slavnostně: »Zapřisáhám tě skrze Boha živého, abys nám pověděl, jsi-li ty Kristus, Syn Boha požehnaného?«⁶³³)

Zastavme se poněkud déle u otázky Kai-fášovy. Pro další postup je důležité, abychom věděli, nač se tázal velekněz a co znamenala v jeho ústech slova »Syn Boží«. I mezi katolíky tvrdili někteří badatelé,⁶³⁴) že Mesiáš a Syn Boží jsou jen synonyma.

⁶³²) Dávám s Lagrangem (*L'évangile selon s. Matthieu*², Paříž, 1923, 507) přednost tomuto rozdělení na dvě věty, protože souhlasí lépe s textem řeckým (·) a s rozčlením veleknězovým.

⁶³³) Sv. Marek (14, 61) má pouze »syn požehnaného«, sv. Matouš (26, 63) »syn Boha«. Jak dokazuje Dalman (*Die Worte Jesu*, Lipsko, 1890, I, 163), bývaly v podobných projevech oba výroky spojovány.

⁶³⁴) Schanz, *Commentar über das Evangel. des Matthäus*, Freiburg, 1878, 570; Klövekorn, *Biblische Zeitschrift*, IX, 274 a Höpfl, *Die Stationen des hl. Kreuzweges in Jerusalem*, Freiburg, 1913, 13.

Rose⁶³⁵) a Lagrange⁶³⁶) hleděli to odůvodniti. Kaifáš nemohl prý ani připadnouti na myšlenku synovství Božího, protože židé nečekali Vykupitele, který by měl božskou přirozenost. Jejich výklad nazval sám Dalman⁶³⁷) nedostatečným. Pro pouhé pretense mesiánské nebyla by Velerada nikdy hlasovala pro rouhání.⁶³⁸) Proto většina⁶³⁹) exegetů vidí v slovech Kaifášových zmínku o skutečném synovství Božím — i když velekněz nechápal celého dosahu své výpovědi. Také podle evangelií vytýkali židé Ježíšovi (Jan 5, 18 a 10, 33), že se činí Bohem a Boha nazývá svým Otcem. Je však zajímavé, že velekněz opakoval doslova vyznání Petrovo u Cesareje Filippovy (Mat. 16, 16) a výpověď Martinu v Betanii (Jan 11, 27). Dověděl se o nich pravděpodobně již od jerusalemských židů, kteří tehdy obě sestry navštívili. (Jan 11, 46); jistě však od zrádného Jidáše.

Se stanoviska právního byla přísední otáz-

⁶³⁵) Études sur les évangiles, Paříž, 1902, 190.

⁶³⁶) Messianisme chez les Juifs, Paříž, 1909, 84 n.

⁶³⁷) Die Worte Jesu, Lipsko, 1890, I, 257.

⁶³⁸) Názorný doklad vypravuje babyl. Sanhedr. 93 b: »Bar Koziba panoval půltřetího roku. Když pravil rabínům: „Já jsem Mesiáš,“ odpověděli mu: „O Mesiáši stojí psáno, že soudí a soudí (dovede rozeznati právo). Přesvědčíme se, umíš-li to.“ Když viděli, že to nedovede, zabili ho.«

⁶³⁹) Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 306 a Pölzl-Innitzer, Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 158—162.

ka Kaifášova úplně nezákonná. Lungerhausen⁶⁴⁰⁾ a Doerr⁶⁴¹⁾ hleděli ji sice omluviti a dovolávali se obdobných událostí ze Starého zákona;⁶⁴²⁾ avšak uvedené doklady nedokazují nic. V prvním dokladě jde o náboženský obřad (očista ženy podezřelé z nevěrnosti), v obou posledních není ani zmínky o soudu. V židovském právu byla zjevem úplně neobvyklým.⁶⁴³⁾ Podle talmudu⁶⁴⁴⁾ smělo se jí užití jen u svědků, nanejvýš v rozepřích civilních;⁶⁴⁵⁾ nikdy při soudu hrdelním.

Po nečekaných slovech velekněžových všichni umlkli a v síni zavládlo hrobové ticho. Nikdo ani nedýchal a zraky všech zahleděly se pátravě na mladého Proroka. Konečně byla vyslovena pravá příčina nenávisti. Ježíš věděl dobře, co mu hrozí, pronese-li odpověď kladnou. Ale na druhé straně viděl miliony duší, které k němu vztahovaly prosebně ruce a čekaly na spasnou odpověď;⁶⁴⁶⁾ proto nemohl mlčeti. Pohlédl klidně na velekněze a soudní síni neslo se

⁶⁴⁰⁾ Dissertatio de adiuratione Caiphae, Jena 1695.

⁶⁴¹⁾ Der Prozess Jesu, Berlín, 1920, 31.

⁶⁴²⁾ Num. 5, 19; 3. Král. 22, 16 a 2. Par. 18, 15.

⁶⁴³⁾ Fouard-Pecka, Život Ježíše Krista, Brtnice, 1924, 430 a Pölzl-Innitzer, Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 158.

⁶⁴⁴⁾ Šebuot 4, 13.

⁶⁴⁵⁾ Mišna Sanhedr. 3, 2.

⁶⁴⁶⁾ Sýkora, Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 363.

jeho přísežné přiznání:⁶⁴⁷⁾ »Ano, já jsem. Avšak pravím vám: Od tohoto času uvidíte Syna člověka⁶⁴⁸⁾ seděti na pravici moci Boží⁶⁴⁹⁾ a přicházeti v oblacích nebeských.«⁶⁵⁰⁾

Odpověď Ježíšova jest úplně jasná a nepřipouští nejmenší pochybnosti, i když v původním textu čteme: »Tý jsi řekl«; proto selhaly všechny pokusy nevěreckých badatelů kladný smysl slov Spasitelových popřítí neb aspoň oslabiti. Zrovna nepochopitelně napsal Grätz:⁶⁵¹⁾ »Na první otázku, je-li Synem Božím, Ježíš mlčel a nedal odpovědi. Když se ho předseda tázal po druhé, odpověděl prý: »To říkáš ty.« Podobně učinil Merx.⁶⁵²⁾ Podle něho protestoval Ježíš proti takovému postupu a prohlásil, že nebude odpovídati na otázky dané pod přísahou. Oba výklady jsou tak násilné, že nemají stoupen-

⁶⁴⁷⁾ Protože bylo vyvoláno slavnostní přísahou velekněžskou. Strack-Billerbeck, Kommentar zum N. Test. aus Talmud und Midrasch, Mnichov, 1922, I, 1006.

⁶⁴⁸⁾ Nemohu teprve dokazovati, že Syn člověka bylo v ústech Ježíšových titulem mesiánským a vyplynulo ze známého proroctví Dan. 7, 13. Správně však poznamenává Dalman (Die Worte Jesu, Lipsko, 1890, I, 207), že ho užíval o sobě pouze sám Spasitel.

⁶⁴⁹⁾ První dva evangelisté (Mat. 26, 64 a Mar. 14, 62) mají jen »na pravici moci«. Teprve sv. Lukáš (22, 69) připojil výslovně »moci Boží«, protože sám byl pohanokřesťanem a psal pro rodilé Řeky. Židům bylo řečení velice dobře známé. Sr. Dalman, Die Worte Jesu, Lipsko, 1890, I, 164.

⁶⁵⁰⁾ Mat. 26, 64 a Mar. 14, 62.

⁶⁵¹⁾ Geschichte der Juden⁵, Lipsko, 1906, III, 1, 304.

⁶⁵²⁾ Die vier kanonischen Evangelien nach ihrem ältesten Texte, Berlín, 1902, II, 392.

ců. Jiní hleděli kladný význam slov Spasitelových aspoň oslabiti a vidí ve výroku Ježíšově odpověď vyhýbavou.⁶⁵³) Pro velikou většinu jsou slova Kristova přisvědčením.⁶⁵⁴) Stejně přece odpověděl Ježíš na otázku Jidášovu (Mat. 26, 25), kde o kladném smyslu nelze ani pochybovati; stejně rozuměl jeho odpovědi také sv. Marek (14, 62), jenž ji proto opsal svým pohanokřesťanským čtenářům srozumitelnějším »Já jsem«; stejně rozuměl Spasiteli i Kaifáš a Velerada, poněvadž jen takto chápeme jejich výrok o rouhání.⁶⁵⁵)

Avšak ještě s jiného stanoviska jest výpověď Ježíšova nanejvýš zajímavá. Vlastní otázce Kaifášově věnoval pouze tři slova; zato zdůraznil důsledek, kterého nečekali a kterým je varuje, aby osudný rozsudek nepronášeli. Protože jest opravdu Vykupilem, bude také obávaným soudcem, jakmile

⁶⁵³) Blass (Grammatik des neutest. Griechisch², Göttingy, 1902, 265), Schlatter (Der Evangelist Matthäus, Stuttgart, 1929, 760) a Aicher (Der Prozess Jesu, Bonn, 1929, 58).

⁶⁵⁴) Ze starších jmenuji aspoň Grotia (Annotationes in N. Test., vyd. De Windheim, Hall, 1769, I, 532), z novějších Dalmana (Die Worte Jesu, Lipsko, 1890, I, 252), Strack-Billerbecka (Kommentar zum N. Test. aus Talmud und Midrasch, Mnichov, 1922, I, 990) a Kastnera (Jesus vor dem Hohen Rate, Vratislav, 1930, 112).

⁶⁵⁵) Nanejvýš můžeme s Dalmanem (Die Worte Jesu, Lipsko, 1890, I, 253) připustiti, že to nebyl právě nejobyčejnější způsob odpovědi; obyčejně se říkalo v takové odpovědi »Amen«. Sr. Lagrange, L'évangile selon s. Matthieu², Paříž, 1923, 507.

zasedne po pravici Boží. Tu ustal a biblického textu nedopověděl; vynechal slova: »dokud nepoložím nepřátele svých za podnoží nohou svých.«⁶⁵⁶) V té době bylo opravdu zvykem biblický text jen napovědět a jeho provedení ponechat odpůrci (Sr. Mat. 21, 16 a žalm 8, 3).

Odpověď Ježíšova Veleradu ohromila a chvíli nikdo ani nepromluvil. Rozuměli mu dobře. Prohlašoval se za slíbeného Vykupitele a dovolával se biblických míst, která i židé vykládali o Mesiáši.⁶⁵⁷) Většina si vzpomněla na ustanovení zákona,⁶⁵⁸) aby svědomitě vyšetřili každou výpověď obžalovaného, která obsahovala něco důležitějšího; jen velekněz se rozhodl jinak. Chtěl kořistiti z dojmu, jaký vyvolala slova Ježíšova; nevědomky splnil předpověď prorokovu (Is. 53, 8). »Ukvapeným soudem utracen bude.« Vytáhl nožík, jaký židé u sebe nosívali, nařízl na prsou oboje roucho,⁶⁵⁹) roztrhl je⁶⁶⁰)

⁶⁵⁶) Za tuto pěknou myšlenku děkuji Dalmanovi (Die Worte Jesu, Lipsko, 1890, I, 254), jenž ji dokazuje na několika příkladech.

⁶⁵⁷) Dan. 7, 13 a žalm 109, 1. Pro první místo sr. Sohar Gen. 85, 338 a babyl. Sanhedr. 98 a; pro druhé Midraš žalmu 18 § 29.

⁶⁵⁸) Sanhedr. 5, 4.

⁶⁵⁹) Sv. Marek (14, 63) užívá množného čísla. (τοὺς χιτῶνας). Podle toho měl velekněz více tunik, snad proto, že noc byla velice studená. Sv. Lev Vel. (Sermo de passione 6, 2; ML 54, 329) se domníval, že roztrhl roucho velekněžské. Neprávem. Nesměl ho nositi mimo chrám.

⁶⁶⁰) Po takovém projevu se nesmělo již nikdy sešíti. Sr. Moed Katan 26 a.

a hlasitě zvolal: »Rouhal se! Což ještě potřebujeme svědků? Hle, nyní jste (konečně) slyšeli rouhání! Co se vám zdá?« (Mat. 26, 65—66).

Napřed důležitou poznámku: Bylo zděšení Kaifášovo upřímné či máme je pokládati za bohopustou komedii? Jest ovšem velice těžké nahlédnouti druhému do duše a souditi o jeho myšlenkách. Schlatter⁶⁶¹⁾ se pokusil Kaifáše poněkud omluviti; viděl prý v Ježíšovi rušitele všeho, nač dosud spoléhal a co mu přinášelo takové výhody — avšak jeho obrana zklamala. Při trochu dobré vůle mohl se velekněz přesvědčiti, mluví-li Ježíš pravdu. Poznal-li slepec od narození, že neklamné zázraky Ježíšovy hlásají jeho pravdomluvnost, nemohl to nevěděti ani velekněz vyvoleného národa. Také slova Kaifášova zasluhují pozornosti, poněvadž nám dovolují nahlédnouti hluboko do jeho černého nitra. V duchu zajásal, že se mu konečně podařilo vylákati přiznání, které se mělo státi Spasiteli tak osudným. Aby strhl též ostatní, prohlásil výpověď Ježíšovu za rouhání.⁶⁶²⁾ Zdali také ostatní synedristé roztrhli roucha, nemůžeme již rozhodnouti. Zá-

⁶⁶¹⁾ Der Evangelist Matthäus, Stuttgart, 1929, 761.

⁶⁶²⁾ Pozdější právo (Sanhedr. 7, 5) stanovilo: »Rouhání se dopouští jen ten, kdo při tom vyslovil jasně jméno Boží.« V době Kristově byl tento pojem mnohem širší. Sr. Kastner, Jesus vor dem Hohen Rate, Vratislav, 1930, 27.

kon to nařizoval,⁶⁶³) evangelisté se o tom nezmiňují.⁶⁶⁴)

Ani výpověď veleknězova o zbytečnosti svědků nesouhlasila s právními pojmy židovskými. Podle zákona⁶⁶⁵) měla Velerada jmenovati dva členy, kteří by svědky zastupovali; ale tu pozbývali hlasovacího práva⁶⁶⁶) a tato okolnost asi rozhodla. Již při vyšetřování svědků mohl se Kaifáš přesvědčiti, že Ježíš má mezi přítomnými několik přátel a lekal se myšlenky, že by mohl býti při hlasování osvobozen. Proto hleděl vynutiti rozsudek hromadným zvoláním⁶⁶⁷) — a jeho záměr se mu podařil. Na otázku: »Co se vám zdá?« odpověděli všichni: »Hoden je smrti.«⁶⁶⁸) Zdá se, že v tu chvíli opustili přátelé Ježíšovi zločinné shromáždění.⁶⁶⁹)

Velekněz si mohl oddechnouti; dílo se mu zdařilo lépe, než očekával. Nikdo neprotestoval, že rozsudek byl pronesen proti vý-

⁶⁶³) Sr. Sanhedr. 7, 5.

⁶⁶⁴) Doerr (Der Prozess Jesu, Lipsko, 1920, 33) to pokládá za pravděpodobné.

⁶⁶⁵) Sifre Num. 35, 30, § 161.

⁶⁶⁶) Sanhedr. 5, 4.

⁶⁶⁷) Jakkoli talmudské právo (Sanhedr. 5, 5) to zakazovalo. Sr. Knabenbauer, Commentarius in Evangel. secundum Matthaeum, Paříž, 1893, II, 475.

⁶⁶⁸) Opakuje se dosti často v talmudu. Sr. Kiddušim 58 d a Tanchuma 6, 62.

⁶⁶⁹) Tak si vysvětlují výpovědi dvou evangelistů, které si zdánlivě odporují. U sv. Marka (14, 64) hlasovali všichni přítomní pro smrt Ježíšovu, sv. Lukáš (23, 51) výslovně vyjímá Josefa z Arimatic.

slovnému znění zákona⁶⁷⁰⁾ téhož dne, kdy začal proces.⁶⁷¹⁾

Následovala hnusná scéna, o níž vypravují stejně první tři evangelisté. Jakmile bylo hlasování skončeno, vrhli se členové nejvyššího soudu na bezbranného Ježíše; tito vzdělanci zapomněli se tak velice, že plivali Spasiteli do tváře, poličkovali ho a bili pěstmi jeho svatou hlavu. Jiní mu zahalili tvář, udeřili ho a tázali se posměšně: »Hádej nám, Kriste, kdo je to, který tě udeřil?«⁶⁷²⁾ Příklad pánů nakazil i sluhy (Mar. 14, 65).⁶⁷³⁾ Jak dlouho trvalo toto bolestné mučednictví, nemůžeme říci. Členové Velerady rozešli se již po domech, ale jejich sluhové tropili ještě

⁶⁷⁰⁾ Sanhedr. 4, 1 a 5, 5.

⁶⁷¹⁾ Na tomto místě budiž mi dovolena kratinká poznámka: Oč výše stojí zločinná Velerada nad moderním nevěřcem, který vidí v Ježíšovi jen blázna. V našem národě dopustil se této blasfemie neznámý překladatel dílka N. Simóna (O Ježíši Nazaretském, Praha, str. 11). Praví doslova: »Není pochyby, že Ježíš byl člověk exaltovaný. Jeho rodina jej pokládala za blázna a mnozí židé sdíleli to mínění. Vyhláшуje se synem Božím a Mesiasem a osobuje si název krále židovského, choval Ježíš nějaké ambice politické? Byly jeho nároky pouhým výplodem duševní choroby či projevem zrale uvážených plánů? Toho se nikdy nedovíme.«

⁶⁷²⁾ Mat. 26, 67—68 a Mar. 14, 65.

⁶⁷³⁾ Všeobecně se tvrdívá, že židé před Kristem posměšně klekali. Podnět k této domněnce zavdala rubrika římského misálu na Vel. Pátek. Jak pěkně dokázal Buchwald (Schlesisches Pastoralblatt, 1915, 35 n.), klekalo se v století 6. i při modlitbě za židy; v století 9. se poklona již vynechávala. Evangelisté se o této podrobnosti nezmiňují a je velice málo pravděpodobná. Sr. Kastner, Jesus vor dem Hohen Rate, Vratislav, 1930, 30.

bohopustou kratochvíli s nevinným Beránkem Božím. Bili jej dokonce holemi,⁶⁷⁴⁾ kterými byli ozbrojeni, jiní zuli sandály a tloukli jimi o jeho hlavu.⁶⁷⁵⁾ Spasitel mlčel a neodpovídal.⁶⁷⁶⁾ Ustali teprve, když je bolestná hra unavila. Zavřeli Ježíše do jakéhosi sklípku, kde měl zůstat do rána.⁶⁷⁷⁾ Oka nezamhouřil. Protože byla citelná zima, rozdělala si stráž oheň o zajatce se nestaral nikdo.⁶⁷⁸⁾ Ubohý Spasitel třásl se zimou⁶⁷⁹⁾ a přece toužebně vítal první záblesky nového dne, který měl přinést světu slíbenou spásu.

21. ZAPŘENÍ PETROVO.

Bolestný pád Petrův patří k nejtemnějším stránkám v utrpení Spasitelově. Vypravují

⁶⁷⁴⁾ Mat. 26, 67 a Mar. 14, 65.

⁶⁷⁵⁾ Tak Simón-Prado, *Praelectiones biblicae* in N. Test., Turin, 1930, I, 567. Pro svůj výklad se dovolává řeckého slovesa *παύειν*. Také odjinud se dovídáme, že tento způsob potupy byl u židů velice oblíbený.

⁶⁷⁶⁾ Také židovský pamflet *Toledot* 5 dodává posměšně: »Nemohl vinníka uhádnouti.« Sr. Krauss, *Das Leben Jesu nach den jüd. Quellen*, Berlín, 1902, 56.

⁶⁷⁷⁾ Podle Kateřiny Emmerichové bylo to malé a kulaté sklepení. Uprostřed byl sloup, k němuž Ježíše uvázali. Pod bývalým palácem Kaifášovým objevili Assumptionisté jeskyni s postranními, do skály vytesanými galeriemi; na jejich stěnách spatřujeme četné, do skály zapuštěné kovové kruhy. Je velmi pravděpodobné, že k nim bývali připoutáváni vězňové. Sr. ČKD 1932, 340.

⁶⁷⁸⁾ Meschler, *Das Leben unseres Herrn*, Freiburg, 1894, II, 334.

⁶⁷⁹⁾ Zvláště o velikonocích bývají noci velice studené.

o něm všichni evangelisté;⁶⁸⁰⁾ podle všeho zneužívali tehdejší nepřátelé církve slabosti Petrovy, aby podkopali jeho autoritu. Proti nim zdůrazňují svatopisci, že pádem nebyla jeho veliká přednost otřesena. Klesl, ale také hluboce litoval;⁶⁸¹⁾ zato v podrobnostech pozorujeme tolik rozdílů, že exegeté byli dlouho bezradní, jak spojit jednotlivé prvky v ucelený obraz. Vycházeli od nesprávného předpokladu; domnívali se, že apoštol zapřel Spasitele jen třemi různými výroky. Teprve v novější době šíří se názor úplně odlišný; v každém »zapření« spatřujeme celou skupinu otázek a Petrových odpovědí. Mluvíme však přece o »trojím« pádu, protože se jednotlivé rozhovory udály v třech časových obdobích. Evangelisté vybrali z této dlouhé řady jen několik ukázek; proto mluví u každého jiné osoby a také apoštol odpovídá různě. Chceme-li mítí jasný obraz, musíme jejich zprávy sloučiti v jediný celek.⁶⁸²⁾

Kdybychom byli odkázáni jen na synoptiky, nevěděli bychom ani, jak se Petr dostal

⁶⁸⁰⁾ Mat. 26, 69—75; Mar. 14, 66—72; Luk. 22, 54—62 a Jan 18, 15—18. 24—27.

⁶⁸¹⁾ Belser, *Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 314 n.

⁶⁸²⁾ Ze starších exegetů hájil tento názor protestant Bengel (*Gnomon Novi Testamenti*, Tubinky, 1742, 154); z novějších jmenuji aspoň Sýkoru (*Umučení a oslavení Pána Ježíše*, Praha, 1896, 368 n), Belsera (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 316 n), Dausche (*Die drei älteren Evangelien*², Bonn,

do dvora Kaifášova a všechny tři pády bychom kladli na totéž místo. Teprve sv. Jan nám dochoval tolik nových podrobností, že si můžeme celou událost pěkně představit.

Při zapření Spasitelově prchl také Petr s ostatními apoštoly. Brzy se vzpamatoval; láska a zvědavost mu nedaly pokoje. Cestou se setkal s jiným učedníkem, pravděpodobně některým členem Velerady, který šel také do paláce veleknězova.⁶⁸³⁾ Kráčeli spolu tak

1921, 333), Fouarda-Pecku (Život Ježíše Krista, Brtnice, 1924, 431 n) a Filliona (Vie de Jésus-Christ, Paříž, 1925, III, 428).

⁶⁸³⁾ Kdo byl tímto druhým učedníkem, nevíme. Většina exegetů jej ztotožňovala s apoštolem Janem; tuto domněnku pronesl již sv. Augustin (In Joannem tract. 113, 2; ML 35, 1932), protože se také na jiných místech nazývá apoštol pouze »jiným učedníkem«: (sr. Jan 20, 2 n). Jak málo byl světec přesvědčen o správnosti svého dohadu, poznáváme ze slov: »Kdo byl tímto učedníkem, nesmíme bezdůvodně tvrditi, protože evangelista jeho jméno zamlčel.« Zahn (Das Evangelium des Joannes, Lipsko, 1908, 617) myslil na Janova bratra Jakuba — ale s pravděpodobností ještě menší. Moderní badatelé kloní se spíše k domněnce, že to byl některý člen Velerady, kterého však evangelista z opatrnosti nejmenuje. Jejich důvody jsou velice přesvědčivé. Jest ovšem pravda, že na jiných místech skrývá se sv. Jan za slova: »jiný učedník« — ale tam má řecké slovo po každé člen a následuje dodatek: »kterého miloval Ježíš« (sr. Jan 19, 26; 20, 2; 21, 7). Tento tajemný muž byl tak vynikajícím členem židovské společnosti, že na jeho prosbu vpustila vrátná i neznámého Petra; zato bližší styky veleknězovy s prostým rybářem ze vzdálené Bet-saidy vyložili bychom si velice těžko. Z další poznámky se dovídáme, že tento muž nemluvil galilejsky a při pádu Petrově nebyl v nádvoří (Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 316); pravděpodobně dlel v zasedací síni.

zvolna, aby nebyli zpozorováni a přece tak rychle, aby neztratili Pána Ježíše z dohledu (Mat. 26, 58). Vrata paláce Kaifášova byla zavřena, proto se průvod na chvílku zastavil. Neznámý toho vhodně použil a vešel spolu s ostatními dlouhým průjezdem do dvora (Jan 18, 15). Vrátná⁶⁸⁴⁾ mu nebránila, protože byl známým velekněžovým (Jan 18, 15) a přicházel do paláce častěji. Že je učedníkem Ježíšovým, věděla také⁶⁸⁵⁾ — avšak neodvážila se ho obtěžovati.

V prvních okamžicích byla pozornost příteleva obrácena jinam; díval se za Spasitelem, jehož právě odváděli k Annášovi. Teprve po chvíli vzpomněl si na Petra. Protože ho v nádvoří nenašel, vyšel z paláce, aby se po něm ohlédl. Petr stál dosud venku; proto poprosil vrátnou,⁶⁸⁶⁾ aby mu také otevřela. Sám chvátal do zasedací síně. Jakmile vkročil Petr do brány, uvítala ho vrátná zvědavou otázkou: »Nejsi také⁶⁸⁷⁾ ty z učedníků

⁶⁸⁴⁾ Merx (Die vier kanonischen Evangelien nach ihrem ältesten bekannten Texte, Berlín, 1897, I, 223) tvrdil, že vrátná je na východě zjevem nemožným, protože tento úřad zastávali vždy mužové. Již Rosenmüller (Scholia in Novum Testamentum⁵, Norimberk, 1803, II, 622) uvádí mnoho dokladů, které vyvracejí domněnku Merxovu. Sr. 2. Sam. 4, 6; Skutky 12, 13 a Josef, Antiquit. 7, 2, 1.

⁶⁸⁵⁾ Sr. Jan 18, 17 a Sušil, Evangelium sv. Jana, Praha, 1867, 275.

⁶⁸⁶⁾ Bydlila v průjezdu. Tam byla její cella ostiaria. Sr. Petronius, Satyr. 29.

⁶⁸⁷⁾ Jako ten, který tě uvedl?

toho člověka?« (Jan 18, 17).⁶⁸⁸) Nemyslila tím pravděpodobně nic, ale Petr se přece zalekl. Vzpomínka na možné nebezpečí ho ohromila. Proto řekl: »Nejsem.« Vrátná nenaléhala, ale kratinká rozmluva nedala již apoštolovi pokoje.

S počátku stál stranou, aby na sebe neupozornil. Rozhlížel se po dvoře, který byl v polostínu. Tu a tam visely svítilny, jinde hořely pochodně, které zatkli do železných kruhů.⁶⁸⁹) Chvílemi se procházel, ale duší mu vířila bolestná otázka, jak bude dále.⁶⁹⁰)

Před svítáním bývá v Palestině velice chladno; proto si vojáci rozdělali v nádvoří oheň, aby se ohřáli. Snad zapálili trní, kterého bývalo v Svaté zemi tolik; snad postavili na dvůr trojnohý kotlík, naplněný dřevěným uhlím.⁶⁹¹) Petr neodolal. Třásl se zimou; také se mu zdálo, že ve shluku bude bezpečnější. Přistoupil k ostatním, nikdo si ho ani nevšiml. Konečně se vmísil mezi vojíny a posadil se k samému ohni (Mat. 26, 69). Asi v tutéž chvíli přišla také vrátná a prohlížela si společnost. Náhle utkvěl její zrak na Petrovi.

⁶⁸⁸) Potupný výraz, kterým označovali židé nenáviděné lidi.

⁶⁸⁹) Ollivier, *La passione*, Řím, 1892, 154.

⁶⁹⁰) Sýkora, *Umučení a oslavení Pána Ježíše*, Praha, 1896, 368.

⁶⁹¹) Tento druhý způsob je pravděpodobnější. Sr. Ollivier, *La passione*, Řím, 1892, 154 a Belser, *Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 317.

Podívala se pozorněji (Luk. 22, 56) a pozna-la v něm muže, kterému před chvílí otvírala. Vzpomněla, že byl v průvodu synedristy, jehož znala jako stoupence Ježíšova. V tomto podezření ji ještě utvrzoval plachý pohled apoštolův. Proto se obrátila na Petra slovy: »Í ty jsi byl s Ježíšem Galilejským.« Zraky všech zahleděly se na učedníka, ale ten rozhodně popřel: »Nevím, ani nerozumím, co pravíš.«⁶⁹²⁾ Vrátná se nedala odbýti, odpor Petrův ji dráždil. Ukázala naň ostatním a pravila: »Také tento byl s ním« (Luk. 22, 56). V úzkosti prohlásil Petr s přísahou (Mat. 26, 72): »Ženo, neznám toho člověka« (Luk. 22, 57). Povstal a odcházel směrem k průjezdu (Mar. 14, 68) — snad chtěl opustiti nebezpečné místo. V tom okamžiku zakokrhal kohout po prvé.

Asi v tutéž dobu vedli spoutaného Spasitele od Annáše ke Kaifášovi.⁶⁹³⁾ Petr ustoupil ještě více k průjezdu, aby byl v stínu. Tam ho zahlédla služka, které již vrátná pověděla svoje podezření. Ukázala na Petra a řekla okolostojícím: »Tento je z nich« (Mar. 14, 69). Její slova zaslechl jakýsi muž;⁶⁹⁴⁾ po-

⁶⁹²⁾ Mat. 26, 69—70 a Mar. 14, 68.

⁶⁹³⁾ Tak Azibert (*Revue biblique*, 1892, 284—291), Knabenbauer (*Evangel. secundum Joannem*, Paříž, 1898, 516) a Belser (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 319).

⁶⁹⁴⁾ Proto úplně zbytečně hleděl Grotius (*Annotationes in N. Testamentum*, vyd. De Windheim, Hall, 1769, I, 535) dokázati, že mužský rod ἄνθρωπος může znamenati

spíšil za Petrem a dotíral naň: »Také ty jsi z nich?« I tentokráte zapřel apoštol: »Člověče, nejsem« (Luk. 22, 58).

Mezitím sháněla Velerada svědky proti Ježíšovi a Petr měl asi hodinu pokoj (Luk. 22, 59). Protože zima byla ještě citelnější, odvážil se opět k ohni a dal se s vojáky do řeči — ale právě svou galilejskou výslovností na sebe upozornil.⁶⁹⁵) Toto podezření vyslovili napřed někteří z posluchačů: »Nejsi ty z učedníků jeho?« Petr odpověděl: »Nejsem« (Jan 18, 25). Ale jeden nedal se mýlit a pokračoval: »Jistě i tento byl s ním, neboť je také galilejský.« Polekaný Petr zvolal: »Člověče, nevím, co pravíš« (Luk. 22, 59—60). Ale myšlenka se ujala a všichni počali útočiti na apoštola: »Jistě jsi z nich; vždyť jsi také galilejský. Také tvoje mluva tě prozrazuje.«⁶⁹⁶) Mělo býti však ještě hůře. Hádky si všiml také příbuzný Malcha, kterému uťal Petr ucho a hlasitě zvolal: »Zdali já jsem tě neviděl s ním v zahradě?« (Jan 18, 26). V největší tísní počal se apoštol zaklínati a

i ženu. Vycházel od předpokladu starších exegetů, že Petr zapřel pána pouze třemi různými výroky.

⁶⁹⁵) O této podrobnosti zmiňuje se toliko sv. Matouš. Psal pro židy, kteří dobře znali odchylky galilejského nářečí (Dausch, *Die drei älteren Evangelien*², Bonn, 1921, 333). Rádi zaměňovali některé souhlásky (כ a ק, נ a ע, ב a פ, ת a צ), takže docházelo ke komickým nedorozuměním. Sr. ČKD 1930, 265).

⁶⁹⁶) Mat. 26, 73 a Mar. 14, 70.

přisahati: »Neznám toho člověka, o kterém mluvíte« (Mar. 14, 71).

Ale již se blížila milost Boží. Petr ještě mluvil, když do nočního ticha zavzněl po druhé hlas kohouta (Luk. 22, 60).⁶⁹⁷⁾ Právě v tu chvíli skončila také Velerada výslech Ježíšův a dveře soudní síně se otevřely.⁶⁹⁸⁾ Všichni se hrnuli, aby spatřili ještě jednou odsouzeného a Petr v malé chvíli osaměl. V tom okamžiku obrátil se Spasitel a pohleděl na apoštola (Luk. 22, 61). Kdo vypoví, kolik zklamané lásky, ale i slitovného milosrdenství zíralo z oka Ježíšova!⁶⁹⁹⁾ Jako meč projela duší apoštolovou vzpomínka na slova Spasitelova: »Prve než kohout dvakrát zazpívá, třikrát mne zapřeš« (Mar. 14, 72). Zahalil hlavu cípem svého pláště,⁷⁰⁰⁾ dal se do usedavého pláče a chvatně opustil místo, kde ho potkalo takové neštěstí.⁷⁰¹⁾ Nikdo

⁶⁹⁷⁾ Někteří racionalisté popírali pravdivost evangelistů, protože prý v Jerusalemě nesměli mít kohouty. Opak jsem dokázal v ČKD 1929, 122—124.

⁶⁹⁸⁾ Protože byla poněkud výše (Mar. 14, 66), bylo do ní ze dvora pěkně viděti.

⁶⁹⁹⁾ Meschler, *Das Leben unseres Herrn*, Freiburg, 1894, II, 331.

⁷⁰⁰⁾ Řecká slova sv. Marka (14, 72): ἐπιβαλὼν ἑκλαιεν jsou dosud nejasná a neznáme jejich přesný význam; různé pokusy sestavil Schanz (*Commentar über das Evangelium des hl. Markus*, Freiburg, 1881, 401). Ještě nejlépe se mi zamlouvá překlad Steenkistův (*Evangel. secundum Matthaeum*³, Bruggy, 1881, III, 1057), který jsem proto vložil do textu. Pro tento zvyk můžeme se dovolávat 2. Král. 15, 30; 19, 4; Jer. 14, 3 a Ezech. 12, 6.

⁷⁰¹⁾ Mat. 26, 75; Mar. 14, 72 a Luk. 22, 62.

mu nebránil; pozornost všech upoutal Spasitel a posměch, který s ním Velerada počala tropiti.

Kam apoštol odešel, nevíme. Podle všeho se ukryl v některé jeskyni, jakých bylo mnoho v okolí Jerusalema a v samotě oplakával svůj bolestný pád. Měl čeho litovati. V době, kdy Spasitel odkazoval soudce na svoje posluchače, popíral vyvolený apoštol, že by byl jeho učedníkem. A když Kristus přísahou potvrzoval, že je Synem Božím, zaklínal se Petr, že ho ani nezná.⁷⁰²⁾ Klesl hluboce, ale své víry, kterou vyznal u Cesareje Filippovy, nepozbyl nikdy. To nám dokazuje upřímný pláč, který ho zachvátil, když si uvědomil svůj hanebný skutek. Z bázně lidské se však neodvážil své přesvědčení vysloviti. Neodsuzujme apoštola! Kdo chce po něm hoditi kamenem, ať zkoumá napřed svůj vlastní život. Se studem pozná, kolikrát podlehl lidským ohledům — i když nebyl v okolnostech tak nebezpečných.⁷⁰³⁾

Ještě více skličovala Petra myšlenka, zdali mu Pán jeho hřích odpustí. Na tyto hodiny nezapomněl nikdy; ještě po letech propukal v hlasitý pláč, kdykoli zaslechl kohouta. S druhé strany byl palác Kaifášův výbornou školou pro budoucí hlavu církve. Zdrtil

⁷⁰²⁾ Sýkora, Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 366.

⁷⁰³⁾ Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 318.

sebevědomí, s nímž spoléhal dosud na svoje síly a naučil ho pokorné odevzdanosti, jaké se na něm později obdivujeme (Sr. Jan 21, 15n).

22. RANNÍ SEZENÍ VELERADY.

Kaifáš jásal předčasně. Sami rozvážnější členové Velerady lekali se velikých přehmatů, kterých se dopustili a hrozili se myšlenky, co tomu řekne lid. Noční rozsudek byl přece podle zákona neplatný; také nesměl býti vynesena téhož dne, kterého počal výslech. Po delší poradě bylo stanoveno konati ráno ještě jednu schůzi⁷⁰⁴) a napravit aspoň

⁷⁰⁴) Mnozí badatelé tvrdí, že byla pouze jediná porada a že se konala buď v noci nebo až ráno. Z četných stoupenců jmenuji aspoň Grotia (*Annotationes in N. Test.*, vyd. De Windheim, Hall, 1769, I, 537), Hahna (*Das Evangelium des Lukas*, Vratislav, 1894, II, 629), Schmidta (*Die Geschichte Jesu*¹, Tubinky, 1904, I, 169), Klövekorna (*Biblische Zeitschrift*, 1911, 272), Dausche (*Die drei älteren Evangelien*², Bonn, 1921, 330), Piepenbringa (*Jésus historique*³, Paříž, 1922, 164), Lagrange (*L'évangile de Jésus-Christ*, Paříž, 1930, 539), Kastnera (*Jesus vor dem Hohen Rat*, Vratislav, 1930, 110) a Simóna-Prado (*Praelectiones Biblicae in N. Test.*⁴, Turin, 1930, I, 570). Dovolávali se především podobnosti evangelních zpráv, které prý možno bez velikých obtíží spojit v jediný obraz; zdálo se jim velice málo pravděpodobné, že by Kaifáš volal v tak krátké době synedristy po druhé; sv. Lukáš (22, 66—71) nemluví prý o výsledku svědků jen proto, poněvadž se o něm zmínili již druzí dva synoptikové při tak zvaném nočním sezení. Avšak

nejkřiklavější vady. Mnozí se báli odpovědnosti; proto žádali, aby byla svolána celá Velerada (Mar. 15, 1). Úřední poslové rozběhli se znova po městě a zvali synedristy k důležité schůzi, která měla být opět v paláci Kaifášově⁷⁰⁵) kolem páté hodiny ranní.⁷⁰⁶)

jejich myšlenka naráží při podrobnějším studiu na veliké obtíže a nelze ji srovnati s údaji evangelistů. Ze zprávy Janovy (18, 15) se dovídáme, že Petr zapřel Spasitele již mezi výsledkem. Protože předpokládaná ranní schůze nemohla být tak brzy, nesplnila by se předpověď Ježíšova o druhém kuropění. Podle této domněnky posmívala se Velerada Spasiteli ještě dříve, než byl formálně odsouzen. A od koho se dověděli, že se vydává za Krista, nepřisvědčil-li ještě Ježíš k přísežné otázce Kaifášově? Ostatně sv. Matouš (27, 1—2) a sv. Marek (15, 1) mluví dosti jasně o dvou rozdílných schůzích. Proto největší exegeté dokazují, že se Velerada sešla dvakrát: Hoffmann (*Le procès de Jésus-Christ*, Colmar, 1876, 139), Sýkora (*Umučení a oslavení Pána Ježíše*, Praha, 1896, 376), Brüll (*Tübinger Quartalschrift*, 1901, 398), Belser (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 323), Holzmeister (*Zeitschrift für kath. Theologie*, 1915, 336—337), Doerr (*Der Prozess Jesu*, Berlín, 1920, 43), Fouard-Pecka (*Život Ježíše Krista*, Brtnice, 1924, 434) a Pölzl-Innitzer (*Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu*³, Št. Hradec, 1925, 175 n.). Nanejvýš možno připustiti, že druhá porada následovala brzy po první (Belser, *Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 324); sám jsem to neučinil, poněvadž by povstala dlouhá mezera mezi ranním zasedáním a výsledkem Pilátovým, kterého se Velerada opět zúčastnila.

⁷⁰⁵) Synoptikové neudávají místo, kde se konala druhá porada; z poznámky Janovy (18, 28) však soudíme, že byla opět v paláci Kaifášově.

⁷⁰⁶) I tato doba byla porušením zákona; před ranní obětí nesměla Velerada úřadovati. Sr. Maimonides, *Sanhedrin* 3.

V ustanovenou dobu přivedli do zasedací síně Spasitele, jemuž zatím rozvázali ruce.⁷⁰⁷) Svědky ani nevolali, protože se již v noci přesvědčili o jejich nevhodnosti. Aby se zbytečně nezdržovali, počali hned s hlavní obžalobou.⁷⁰⁸) Kaifáš se tázal: »Jsi-li ty Kristus, pověz nám to« a četní přítomní jeho otázku opakovali (Luk. 22, 66). Ježíš jim viděl dobře do duše; proto pravil: »Povím-li vám to, neuvěříte mi, otáží-li se vás, neodpovíte mi, ani mne nepropustíte. Ale od této chvíle bude Syn člověka seděti na pravici moci Boží« (Luk. 22, 67—69). Na to zvolali všichni: »Ty jsi tedy Syn Boží?« A Kristus odpověděl znova: »Ano, já jsem« (Luk. 22, 70). Jeho osud byl zpečetěn. Místo aby poklekli a s jásotem uvítali svého Mesiáše, zaburácely Veleradou zlostné hlasy: »Nač ještě potřebujeme svědectví? Vždyť sami jsme slyšeli (rouhání) z úst jeho« (Luk. 22, 71).

Avšak Velerada měla rozhodnouti ještě jinou, velice důležitou otázku. Odsoudili Ježíše na smrt, ale jak rozsudek provést, nevěděl dosud nikdo. Proto odvedli Spasitele a počala tajná porada; evangelista (Mat.

⁷⁰⁷) Sr. Mat. 27, 2 a Mar. 15, 1. Proč, nevíme. Nösgen (Die Evangelien nach Matthaeus, Markus und Lukas ausgelegt², Mnichov, 1897, 196) se domnívá, že při výslechu bývali odsouzenci bez pout; podobně učinili později také sv. Pavlovi (Skutky 22, 30).

⁷⁰⁸) Meschler, Das Leben unseres Herrn, Freiburg, 1894, II, 336.

27, 1) udává její účel slovy: »Radili se, jak by Ježíše usmrtili.« Snad ještě nikdy neprojednával židovský soud otázku choulostivější. Návrhů bylo mnoho, ale žádný se nezamlouval.⁷⁰⁹⁾

Popraviti Ježíše tajně, nebylo možné; při jeho zatčení použili římského vojska a bylo velice málo pravděpodobné, že by vojáci mlčeli. Provésti ortel veřejně o svátcích si Velerada přece netroufala. Nechat ho několik dní ve vězení a počkati, až se poutníci rozejdou, bylo na pováženou. Ježíš měl dosud velice mnoho stoupenců, kteří mohli vyvolati krvavé povstání a vězně osvoboditi. Zbývala ještě jedna možnost, ale na tu nechtěla Velerada ani pomysleti: vydati Ježíše Pilátovi a prosaditi u vladaře jeho utracení. Pokud víme, odhodlala se k tomuto kroku jen jedenkrát,⁷¹⁰⁾ protože byla sama nebezpečně ohrožována.⁷¹¹⁾

Ale okolnosti byly silnější než jejich dobrá vůle a mimoděk oceňujeme význam prorocké předpovědi Ježíšovy, že bude vydán pohanům. Velerada se skutečně rozhodla, že požádá vladaře, aby domnělého zločince popravil. Jakým způsobem se to mělo státi, ještě nevěděli. Jejich vlastního důvodu (rou-

⁷⁰⁹⁾ Pěkně to líčí Brüll, *Tübinger Quartalschrift*, 1901, 398.

⁷¹⁰⁾ Vydala Albínovi jakéhosi Ježíše, syna Ananova. *Sr. Bellum* 6, 5, 3.

⁷¹¹⁾ Schürer, *Geschichte des jüd. Volkes*⁴, Lipsko, 1907, II, 210.

hání) by Pilát asi neuznal; nanejvýš by dovolil Krista kamenovati, jak nařizoval zákon Mojžíšův (Lev. 24, 16). S tím zase nebyla spokojena Velerada, která si přála viděti Ježíše na potupném kříži. Proto odhlasovali, že nepovědí vladaři žádné důvody,⁷¹²⁾ budou žádati, aby se spokojil jejich vlastním rozsudkem. Bude-li se zdráhati, převedou žalobu na pole politické a obviní Ježíše z velezrady. Mohli se nadíti úspěchu tím spíše, poněvadž na velikonoce byla již stanovena poprava jiných tří zločinců.⁷¹³⁾ Pro tuto možnost bylo hned navrženo několik bodů, kterých by se mohli dovolávati. Nevědomky splnili tajemný záměr Boží Prozřetelnosti. Jak upozornil pěkně Vigouroux,⁷¹⁴⁾ měl býti právě kříž nejkratším a nejvhodnějším symbolem křesťanství. Těžko bychom si zobrazili Krista kamenovaného nebo sťatého; Spasitele ukřižovaného můžeme míti na očích kdekoli.⁷¹⁵⁾

Bylo k šesté hodině, když Velerada dokončila památnou schůzi. Přivolali Ježíše,

⁷¹²⁾ Sýkora, Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 376 a Brüll, Tübinger Quartalschrift, 1901, 401.

⁷¹³⁾ Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 325.

⁷¹⁴⁾ Vigouroux-Podlaha, Bible a nejnovější objevy, Praha, 1903, V, 149.

⁷¹⁵⁾ Na stromě spáchán první hřích, na kříži měla počítí spása. Proto pěkně praví mešní preface: »ut qui in ligno vincebat, in ligno quoque vinceretur.« Sr. Höpfl, Die Stationen des hl. Kreuzweges in Jerusalem, Freiburg, 1913, 14.

spoutali mu ruce tvrdými provazy⁷¹⁶) a vedli ho k Pilátovi. Někteří museli odejít do chrámu, aby pomáhali při ranní oběti, většina provázela božského Spasitele.

23. SMRT JIDÁŠOVA.

O této smutné události vypravuje nám jen sv. Matouš (27, 3—10); měl k tomu velice vážné důvody. Již mnohým se zdálo, že svatopisec nanáší příliš temné barvy, když líčí nenávist, s níž pronásledovala Velerada nevinného Beránka Božího. Podezřívali bychom ho neprávem; stejně nemilosrdně se zachovala také k zoufajícímu Jidášovi, jenž jí přece umožnil její veliký úspěch.⁷¹⁷)

Jidáš přišel spolu s Pánem Ježíšem do paláce Kaifášova, aby dostal slíbenou odměnu. Jeho zrádná duše zajásala, když ucítil v svých rukou krvavou mzdu. V paláci se dlouho nezdržel; toužil po samotě, kde by se mohl oddati svému štěstí. Snad se též obával o svůj bohatý lup, kdyby se Ježíšovi přece podařilo Veleradě uniknouti.

Neměl se dlouho těšiti z hříšných následků svého černého skutku. Sotva vyšel z pa-

⁷¹⁶) Proč Spasitele svázali, nevíme. Sv. Lev Vel. (Sermo de passione 8; ML 54, 338) se domníval, že chtěli učiniti na Piláta hlubší dojem.

⁷¹⁷) Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 327.

láce, probudilo se v něm svědomí a jeho hlas zněl stále důtklivěji. Ukojená vášeň utichla, Jidáš počal klidněji uvažovati.⁷¹⁸⁾ Mrzelo ho, že Velerada nezachovala podmínku, na níž kladl takový důraz: zatčení Ježíšovo nebylo tajné a zítra bude věděti celý Jerusalema, jak nedůstojnou úlohu měl při něm Jidáš. Ustavičně se mu vtírala myšlenka, proč vlastně Ježíše zrazoval. Ať přemýšlel sebe více, Spasitel mu nikdy neublížil. V duchu procházel poslední hodiny, které s ním ztrávil a mimoděk žasl nad dobrotou, s níž zakrýval Ježíš jeho hříšný skutek. V takové chvíli zněla mu v duši bolestná slova Kristova: »Jidáš, políbením zrazuješ Syna člověka?«

Je však velice pravděpodobné, že působily i vlivy ďábelské. Zlý duch, který umí tak dovedně zastírat zlobu hříchu, k němuž teprve svádí, kreslil mu nejčernějšími barvami skutek, kterého se již dopustil a ubíjel v něm naději v odpuštění.⁷¹⁹⁾ Jako viděl dříve jen světlé stránky zamýšleného zločinu — tak po pádu vnucovaly se mu jen jeho stíny.⁷²⁰⁾ Popošel rychleji, ale marně se těšil, že unikne chmurným myšlenkám, které ho tolik skličovaly. Volky nevolky vracel se znova

⁷¹⁸⁾ Splnila se na něm slova Tacitova (Annal. 14, 10), která napsal o vraždě vlastní matky císařem Neronem: »Teprve po spáchaném činu uvědomil si jeho velikost.«

⁷¹⁹⁾ Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 328.

⁷²⁰⁾ Meschler, Das Leben unseres Herrn Jesus Christus, Freiburg, 1894, II, 340.

k oběti svého černého skutku. Tu ho napadla strašná otázka, co bude s Ježíšem. Namlouval si, že se Veleradě nepodaří Mistra odsouditi a že její ortel vyzní co nejmírněji. Sám tomu nevěřil, ale v své tísní chytal se i tohoto slabého stébla. Oka nezamhouřil; nejistota mu nedala spáti.

Sotva se počalo rozednívati, chvátal k paláci veleknězovu. Chvíli stál v davu, který čekal před zavřenými vraty, ale zprávy zněly čím dále tím neútěšněji.⁷²¹⁾ S počátku jim ani nevěřil, ale brzy mu mělo vzejíti ohromující světlo. Brána se otevřela a z ní vycházel průvod, v němž odváděli Krista. Pohled na spoutaného Ježíše, jenž kráčel se sklopenou hlavou, otrásl učedníkem.⁷²²⁾ V tu chvíli pocítil po prvé lítost a stud nad svým hanebným skutkem.⁷²³⁾ Jeho sklíčenost ještě vzrostla, když se dověděl, že Spasitel bude vydán římskému vladaři a před zrakem Jidášovým vyvstal po prvé krvavý kříž. Bylo nelsýcháno, aby Izraelita vydal rodného bratra do rukou pohanských Římanů; apoštol se

⁷²¹⁾ Fouard-Pecka, Život Ježíše Krista, Brtnice, 1924, 435 n.

⁷²²⁾ Toto líčení se zakládá na poznámce sv. Matouše (27, 3): »Tehdy Jidáš, jenž ho zradil, vida, že jest odsouzen, jat jsa lítostí...«

⁷²³⁾ Tento náhlý obrat patří dosud k nejtemnějším bodům v utrpení Spasitelově a snad nikdy se nám nepodaří záhadu proniknouti (Brüll, Tübinger Quartalschrift, 1901, 402 n). Pláč Petrův tolik nepřekvapuje, protože se apoštol dal strhnouti strachem; Jidáš jednal úplně promyšleně.

tohoto skutku dopustil. Je však možno, že zaslechl i poznámky, které jeho čin odsuzovaly a svolávaly naň trest spravedlivého Boha.⁷²⁴⁾ Jidáš se rozhodl překaziti stůj co stůj smrt Ježíšovu. Nebylo ještě pozdě; po zvykovém právu⁷²⁵⁾ stačilo jeho svědectví, aby pře musela býti znovu projednávána a rozsudek zrušen.⁷²⁶⁾

Proto pospíchal do chrámu jerusalemského, kam odešel Kaifáš a někteří členové třídy velekněžské. Obrátil se především na ně, poněvadž s nimi zradu vyjednal a protože od sluhů oltáře čekal najisto, že neprolejí nevinné krve. Aby učinil hlubší dojem, vracel jim prokleté peníze a volal: »Zhřešil jsem, zradiv krev spravedlivou« (Mat. 27, 4).⁷²⁷⁾ Ubohý apoštol! Netušil, jak bude bolestně zklamán, jestliže se domníval, že svým přiznáním zastaví běh událostí. S největším opovržením obrátili se k němu jeho dosavadní přátelé zády⁷²⁸⁾ a chladně prohodili:

⁷²⁴⁾ Dausch, Die drei älteren Evangelien², Bonn, 1921, 334.

⁷²⁵⁾ Sanhedrin 6, 1.

⁷²⁶⁾ Proto se mi nezamlouvá tvrzení Sýkorovo (Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 380) a Belserovo (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 328), kteří takovou naději popírají; tu by byla lítost Jidášova ještě nepochopitelnější.

⁷²⁷⁾ Snad v tutéž chvíli vyznával také Pilát: »Viny na něm nenalézám.« De Lai, La passione di nostro Signore, Řím, 1921, 72.

⁷²⁸⁾ De Lai, La passione di nostro Signore, Řím, 1921, 70.

»Co nám do toho? To si sprav sám!« (Mat. 27, 4).

Byla lítost Jidášova upřímná? Nepochybuj. Uznal svou vinu i její hanebnost; odvolal vše, čím Krista pomluvil; vrátil peníze, kterých nespravedlivě nabyt. Učinil, co mohl, aby zrazeného Mistra zachránil — a přece mu jeho bolest neprospěla, protože litoval jen z důvodů přirozených. Neměl lásku a nedoufal v odpuštění. Nebyl to zármutek, který vede k životu, byl to smutek strhující k smrti (2. Kor. 7, 10).⁷²⁹⁾

Odpověď velekněží až zaráží. Nebylo jim opravdu nic do vyznání Jidášova? K čemu tedy nařizovalo tehdejší právo:⁷³⁰⁾ »Řekl-li někdo (mezi průvodem na popraviště), že má něco k ospravedlnění odsouzeného, vsedl jezdec k tomu ustanovený na koně, zastavil průvod a soudilo se znova.« Kratinká poznámka Danielova: »Čist jsem já od krve této ženy« (Dan. 13, 46) osvobodila nevinnou Susanu; přiznání samého zrádce a důvěrného přítele Ježíšova nemělo mít ani účinku odkládajícího? Nikdy se nám neukázala Velerada v temnějším světle jako právě v tomto okamžiku. I kdybychom ji mohli až dosud omluviti, po přiznání Jidášově dala se s otevřenýma očima na cestu zločinu. Ale dobře jim rozumíme. Poznámka Jidášova

⁷²⁹⁾ Meschler, Das Leben unseres Herrn, Jesus Christus, Freiburg, 1894, II, 339.

⁷³⁰⁾ Sanhedrin 6, 1.

hatila jejich ďábelský plán; proto ho hleděli násilím umlčeti.⁷³¹⁾

Pro zrádce měla odpověď velekněží katastrofální důsledky. Jeho duševní síla, napjatá až k nemožnosti, se pod její tíží zhroutila; apoštol propadl zoufalství. Prodral se nádvořím chrámovým, proběhl vedle oltáře, na němž právě plápolala ranní oběť a stanul na prahu samé svatyně.⁷³²⁾ Odhrnul těžkou oponu, která ji zastírala a vhodil do ní měsíc s třiceti stříbrnými. Proč to učinil, nevěděl ani sám; byl to jen bezděčný projev zoufalství, do kterého upadl. Je však možné, že tak chtěl odvolati před Bohem skutek, jehož se dopustil. V tu chvíli ani netušil, že splnil jedno ze slavných proroctví starozákonních a vydal poslední svědectví Ježíšovi, jehož zradil: »Vzal jsem tedy třicet stříbrných a vrhl jsem je do chrámu Hospodinova« (Zach. 11, 13). Štván zlým svědomím prchal do samoty a zastavil se teprve na jihu Jerusalema v prokletém údolí Hinnomském.⁷³³⁾

⁷³¹⁾ De Lai, *La passione di nostro Signore*, Řím, 1921, 70.

⁷³²⁾ Grotius (*Annotationes in N. Test.*, vyd. De Windheim, Hall, 1769, I, 538) a Lagrange (*Évangile selon s. Matthieu*², Paříž, 1923, 514) se domnívali, že slova evangelistova mohou znamenati jen okolní budovy chrámové; Sýkora (*Umučení a oslavení Pána Ježíše*, Praha, 1896, 380) a Fillion (*Vie de Jésus-Christ*, Paříž, 1925, III, 440) se rozhodli pro vlastní svatyni. Právem, protože svatopisec to výslovně tvrdí (Mat. 27, 5).

⁷³³⁾ Sr. Jerem. 19, 2 n.

Kdesi našel provaz a na blízkém stromě⁷³⁴⁾ dokončil svůj nešťastný život.

Jak dlouho visel, nevíme. Ze Skutků apoštolských (1, 18) se dovídáme ještě o jedné příšerné podrobnosti, která provázela smrt zrádce. Buď že se provaz přetrhl nebo že se větev zlomila⁷³⁵⁾ — Jidáš padl na tvář, rozpukl se a všechny jeho vnitřnosti se vykydly. Skonal stejně jako starozákonní zrádce Davidův Achitofel (2. Král. 17, 23). Na jeho smutný osud narážel při poslední večeři božský Spasitel (Jan 13, 18), ale mluvil k hluchým uším. Zaslepený Jidáš výstrahy nedbal; proto se na něm splnila prorocká slova žalmu (108, 18—20):

»Miloval kletbu — ať ho tedy stihne! —
požehnání nechtěl — vzdal se od něho tedy!
Oblékal se v kletbu jakoby v roucho,

⁷³⁴⁾ O jeho druhu a přesné poloze nemůžeme říci nic určitého. Juvenkus (Hist. evangel. 4, 632; ML 19, 331) mluví o fíku. Cestovatel Antonius jej viděl blízko východní brány města; byl již tak starý, že bylo třeba podepřítí jej kamennou zídhou. Tamtéž jej ukazovali Adrichomiovi (Theatrum terrae sanctae, Kolín, 1590, 175). Později jej kladli na západní stranu města; dnes je na hoře Zlé rady jižně od Jerusalema. Je to piniovitý *Celtis australis* (Dalman, Orte und Wege Jesu², Gütersloh, 1921, 266), břestovec obecný.

⁷³⁵⁾ Snad při zemětřesení, které povstalo při smrti Ježíšově. Steinmann (Die Apostelgeschichte, Berlín, 1913, 231) se kloní k domněnce, že zůstal na stromě tak dlouho, až nastal rozklad. Zdá se, že neprávem. O velikonocích bývalo v okolí jerusalemském tolik poutníků, že smrt zrádce nemohla zůstat dlouho utajena.

ať tedy vnikne jak voda do jeho útrob
a jako olej do jeho kostí!
Zůstaň mu jak rouchu, v které se halí,
a jako pás, kterým se vždycky přepasuje!
To budiž odměnou Páně mým protivníkům,
těm, kteří mluví proti mně zlé věci.«

O posmrtném osudu Jidášově nepraví Písmo svaté nic; napovídá nám jej apoštol Petr: »Odešel na místo svoje« (Skutky 1, 25). Kam, nemůže býti pochybnosti, vzpomene-li na vyhrůžnou předpověď Spasitelovu: »Běda tomu člověku, skrze něhož zrazen bude Syn člověka; lépe by mu bylo, kdyby se ten člověk ani nenarodil« (Mat. 26, 24). Je to jediný muž, o kterém víme určitě, že je v pekle — tím bolestnější, že tímto jediným byl — apoštol Kristův.⁷³⁶⁾

Vraťme se ještě jednou do chrámu a pozorujme trapný obraz, jaký nám kreslí evangelista. Má jen několik rysů, ale ukazuje názorně, jak mohlo dojít k Velikému pátku. Zoufalství Jidášovo velekněží nedojalo a nespravedlivý rozsudek jich nezalekl; zato mají starost, co s penězi. Nejpřirozenější by bylo, aby je věnovali chrámu, do kterého je vhodil Jidáš a mnozí to jistě navrhovali. Ale druzí je odbyli slovy: »Není dovoleno vložití je do pokladny,⁷³⁷⁾ neboť je to mzda

⁷³⁶⁾ De Lai, La passione di nostro Signore, Řím, 1921, 73.

⁷³⁷⁾ Podle talmudu (Šekalim 6, 5) bylo takových po-

krve« (Mat. 27, 6).⁷³⁸) Proto je s počátku uložili stranou. Teprve později⁷³⁹) koupili za ně pole jakéhosi hrnčíře,⁷⁴⁰) aby na něm pochovávali cizí poutníky,⁷⁴¹) kteří by zemřeli o slavnosti v Jerusalemě. Valné ceny beztoho nemělo, protože hrnčířská hlína byla již dávno vybrána.⁷⁴²) Zdá se, že Jidáš byl první, jenž spočinul v jeho prokleté půdě; tak bychom si nejlépe vyložili ironickou poznámku Skutků apoštolských (1, 18), že si je »koupil«.⁷⁴³) Lid je nazval výmluvným jménem Hakeldama, pole krve. Nevědomky splnila Velerada dojemné proroctví Zachariášovo (11, 13):⁷⁴⁴) »A vzali třicet stříbrných,

kladen třináct; každá k jinému účelu. Měly podobu kuželů; na každé byl nápis, k čemu se peněz užije.

⁷³⁸) Tento důsledek vyvodili z Deut. 23, 18.

⁷³⁹) Ale ještě před sesláním Ducha svatého. Sr. Skutky 1, 18.

⁷⁴⁰) Frey (Die Probleme der Leidensgeschichte Jesu, Lipsko, 1907, I, 78 n) popírá skutečnost této události; je prý to výmysl některého křesťana, který chtěl vyložití o Spasiteli proroctví Zachariášovo. Důvodu nemá.

⁷⁴¹) Snad jim tanulo na mysli ustanovení talmudu (Šekalim 2, 5): »Přebytek pohřebních peněz budiž určen pro jiné zemřelé.« Také odjinud (Revue biblique 1921, 250) se dovídáme, jak se židé starali o pohřeb cizích poutníků.

⁷⁴²) Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 330.

⁷⁴³) Steinmann, Die Apostelgeschichte, Berlín, 1913, 231. Proto neprávem mluví Dalman (Orte und Wege Jesu², Gütersloh, 1921, 265) o dvojí tradici, která si vzájemně odporovala.

⁷⁴⁴) Sv. Matouš (27, 9—10) jmenuje Jeremiáše a exegeté se pokoušeli velice různě záhadu rozřešiti. Svatý Augustin (De consensu Evangel. 3, 8, 30; ML 34, 1175)

mzdu to muže odhadnutého, jehož odhadli synové izraelští a dali je za pole hrnčířovo, jak mi ustanovil Pán.«⁷⁴⁵)

Místní tradice dochovala nám přesně polohu Hakeldamy. Rozkládá se na jižní straně údolí Hinnomského, je 16 m dlouhé a 12 m široké. V době křižácké byl tam zbudován kostel Panny Marie; r. 1143 dostali

viděl v této záměně řízení Boží; chtěl prý ukázati, že všechna proroctví jsou výhradně jeho dílem. Proto nezáleží, komu z lidí je připisujeme. Pokrokoví bohoslovci (Meyer, *Kritisch exegetisches Handbuch über das Evangelium des Matthäus*⁴, Göttingy, 1858, 522) tvrdili, že se svatopisec zmýlil; Schanz (*Commentar über das Evangelium des hl. Matthäus*, Freiburg, 1879, 538) aspoň připouštěl, že to není proti katolickému pojmu o inspiraci. Origenes (*In Matthaeum* 117; MG 13, 1769) pokládal za možné, že svatopisec citoval nějaký apokryf. připisovaný Jeremiášovi; sv. Jeronym (*Comment in Matthaeum* 27, 9—10; ML 26, 213) vypravuje, že sám viděl takovou knihu v rukou jakéhosi heretika — ale domněnku Origenovu rozhodně zamítá. Grotius (*Annotationes in N. Test.*, vyd. De Windheim, Hall, 1769, I, 539) uznával v slovech výrok Jeremiášův, který se však dochoval jen ústním podáním. Strack-Billerbeck (*Kommentar zum N. Test. aus Talmud und Midrasch*, Mnichov, 1922, I, 1030) dokazoval z talmudu (*Baba bathra* 14 b), že proroci počínali tehdy v hebr. Bibli opravdu Jeremiášem; podle toho by citoval svatopisec jen všeobecně proroky. V naší době vysvětlují exegeté obtíž dvojím způsobem: jedni se domnívají, že sv. Matouš nejmenoval nikoho; teprve později poznamenal si některý čtenář po straně pěknou analogii z proroka Jeremiáše. Časem přešla jeho poznámka do textu. Sv. Matouš také na jiných místech (sr. 1. 22; 2. 5. 15. 23) nejmenuje proroka, kterého se dovolává a nejstarší rukopisy jméno Jeremiášovo nemají. Uvádím proslulý kodex Svrsin spolu s arabským překladem díla Tatiánova; z pozdějších latinské minuskuly a b a oxfordský lektionář (Gregory, *Die grie-*

celé okolí Johannité. Od nich pochází pravděpodobně i klenutí, do kterého vhazovali devíti otvory mrtvoly cizích poutníků.⁷⁴⁶⁾

24. PO PRVÉ PŘED PILÁTEM.

Smutný průvod pohyboval se zvolna ulicemi a budil pochopitelný rozruch. Chodci se zastavovali a zvědavě se vyptávali na jeho účel. Mnozí se přidali k průvodu, který tím rostl a mohutněl. Všimněme si zatím muže, kterému přisoudila Boží Prozřetelnost tak vynikající úkol v dějinách Spasitelových.

Pilát pocházel z vážené rodiny Pontiů a byl

chischen Handschriften des N. Test., Lipsko, 1908, 128). Tak Merx (*Die vier kanonischen Evangelien nach ihrem ältesten bekannten Texte*, Berlín, 1902, II, 397) a zvláště Lagrange (*Évangile selon s. Matthieu*², Paříž, 1923, 515 n). Svätý Augustin tuto domněnku zamítl (*De consensu Evangelistarum* 3, 7, 29; ML 34, 1175), protože právě nejdůležitější zmínku o poli hrnčířově v Zachariášovi nenacházíme. Podle jiných spojuje svatopisec myšlenkově několik prorocství. Doslova uvedl Zachariáše, chtěl však upozorniti také na důležitou předpověď Jeremiášovu (18, 2 n a 32, 6 n). Tak Knabenbauer (*Comment. in Evangel. sec. Matthaeum*, Paříž, 1893, II, 492), Dausch (*Die drei älteren Evangelien*², Bonn, 1921, 335) a Sýkora (*Bible česká*, Praha, 1922, I, 164). Jejich výklad se mi zdá ještě nejsprávnější.

⁷⁴⁵⁾ O změnách, které si dovolil sv. Matouš, pojednal pěkně Lagrange, *Évangile selon s. Matthieu*², Paříž, 1923, 515 n.

⁷⁴⁶⁾ Dalman, *Orte und Wege Jesu*², Gütersloh, 1921, 265 n.

podle všeho původu samnitského.⁷⁴⁷⁾ Jeho předkové byli rytíři⁷⁴⁸⁾ a zasahovali hluboko do současné politiky. Titus Pontius vynikal ve vojsku Cesarově. Mezi vrahy Cesarovými jmenuje se též Lucius Pontius Aquila; římský senát mu postavil sochu a uznal veřejně jeho zásluhy o vlast. Ke konci vlády Tiberiovy byl Caius Pontius Nigrinus konsulem spolu s Cn. Acerroniem Prokulem;⁷⁴⁹⁾ za Nerona zastával též úřad Caius Pontius Telesinus.⁷⁵⁰⁾ Pilát byl ve veliké důvěře císaře Tiberia, jenž mu svěřil r. 26⁷⁵¹⁾ tak nebezpečnou provincii, jako byla Palestina⁷⁵²⁾ a zlepšil jeho úřední postavení. Nepodléhal syrskému místodržiteli jako jeho čtyři předchůdci; jen v důležitějších věcech měl se ho tázati o radu.⁷⁵³⁾ V ostatním byl podřízen samému císaři a požíval stejných výhod, jako měli správci Retia, Norika a Tracie.

⁷⁴⁷⁾ Ollivier, Ponce Pilate et les Pontii, *Revue biblique*, 1896, 247 n a 594 n. O nesprávném tvaru Pontský Pilát jsem se zmínil v ČKD 1928, 995—997.

⁷⁴⁸⁾ Správa Judska byla svěřována jen rytířům (Dio Cassius 53, 15, 3); výjimkou byl vladař Felix, u něhož to spisovatelé výslovně zdůrazňují (Sueton, Claudius 28).

⁷⁴⁹⁾ Tacit, *Annales* 6, 45.

⁷⁵⁰⁾ Ollivier, *Revue biblique*, 1896, 247 n.

⁷⁵¹⁾ Von Dobschütz (Herzog-Hauck, *Realenzyklopädie für protest. Theologie und Kirche*³, Lipsko, 1904, XV, 398) hleděl dokázati, že nastoupil teprve roku 27.

⁷⁵²⁾ Sám Tacit (*Annales* 2, 42) uznává: »Syrie a Palestina vyčerpány finančními břemeny prosily o zmenšení daní.«

⁷⁵³⁾ *Antiquit.* 18, 8, 2 a Schürer, *Geschichte des jüd. Volkes*³⁴, Lipsko, 1901, I, 456.

Židovské prameny líčí Piláta jako muže neústupného, umíněného a bezohledného; rád prý přijímal úplatky, urážel národ v jeho náboženských citech, dopouštěl se násilí a páchal justiční vraždy.⁷⁵⁴⁾ Nedivno, že většina starších spisovatelů vladaře odsuzovala;⁷⁵⁵⁾ teprve v novější době hledíme na Piláta spravedlivěji. Výtky židovských dějepisců jsou příliš všeobecné a bylo je slýchati v každé provincii, kde vladař dbal svědomitěji o zájmy císařovy. Nanejvýš smíme připustiti, že Pilát neměl po každé dosti porozumění pro náboženský svéráz židovského národa. Byl odchován v zásadě, že »židovský a syrský národ jsou zrozeny k tomu, aby otročily«;⁷⁵⁶⁾ proto se dopustil mnohdy neprozřetelností, které lid roztrpčovaly. Krutosti mu vytýkati nemůžeme; ani tam, kde užil násilí, nesmíme ho odsuzovati, protože neznáme všech okolností, které předcházely.⁷⁵⁷⁾ Jindy aspoň dokázal velikou umírněnost. Na počátku svého úřadu přivedl do Jerusalema vojsko se vztyčenými orly a tím pobouřil náboženský cit obyvatelstva, které hlasitě protestovalo. Pilát je ká-

⁷⁵⁴⁾ Filo, Legatio ad Caium 38.

⁷⁵⁵⁾ Sr. Felten, Neutestamentliche Zeitgeschichte, Rezno, 1910, I, 160 n a Vigouroux, Dictionnaire de la Bible, Paříž, 1922, V, 431.

⁷⁵⁶⁾ Cicero, De provinc. consul. 5.

⁷⁵⁷⁾ To platí především o vraždě galilejských poutníků (Luk. 13, 1) neb o revoluci, které se zúčastnil Barabáš (Mar. 15, 7).

zal zavřítí do závodiště a hrozil jim smrtí, jestliže nepovolí. Mlčky ulehlo celé shromáždění, odhalilo záda a nastavilo je ranám. Pohled na takovou odhodlanost dojal Piláta hluboce. Ustoupil a vojsko z Jerusalema odvolal.⁷⁵⁸⁾ V jeho povaze nacházíme mnoho rysů, které nám činí jeho osobu sympatickou; v soudním řízení s Kristem naskytne se nám častěji příležitost na ně upozorniti.

Úplatkářství mu vytýkati nemůžeme. Jest ovšem pravda, že sáhl kdysi na peníze chrámové, ale užil jich ke stavbě nákladného vodovodu, který se stal dobrodiním celého města. Podle židovských pojmů dopustil se svatokrádeže; římsští úředníci v tom neviděli nic nedovoleného. Jako vladař měl plnou důvěru svého císařského pána; úřad spravoval neobyčejně dlouho — celých deset let a Tacit pochvalně vytýká, že za něho byl v Palestině klid.⁷⁵⁹⁾ Ani krvavý konec vzpoury samaritánské by nebyl otřásl jeho postavením; úřadu ho zbavil syrský legát Vitellius, jehož líčí i domácí prameny⁷⁶⁰⁾ jako velikého přítele národa židovského.

Kde sídlil Pilát, nepodaří se nám asi nikdy s jistotou odpověděti.⁷⁶¹⁾ Většina dřívějších spisovatelů⁷⁶²⁾ se rozhodla pro pev-

⁷⁵⁸⁾ Antiquit. 18, 3, 1.

⁷⁵⁹⁾ Histor. 5, 9.

⁷⁶⁰⁾ Antiquit. 18, 8, 5.

⁷⁶¹⁾ Dalman, Orte und Wege Jesu², Gütersloh, 1921, 268 n.

⁷⁶²⁾ Vogüé, Les églises de la Terre sainte, Paříž, 1860,

ný hrad Antonii, který stál v severozápadním rohu chrámovém. Rádi poukazovali na jeho výhodnou polohu; ovládal svatyni, kde docházelo nejčastěji k bouřím a nepokojům. Jejich nejmocnější oporou byla tradice, která klade počátek křížové cesty do hradu Antonia. Při podrobnějším badání se ukázalo, že toto místní podání pochází teprve z doby pozdější. Právě nejstarší cestovatelé viděli trosky paláce Pilátova nedaleko Večeřadla.⁷⁶³⁾ Proto většina moderních učenců⁷⁶⁴⁾

302; Sušil, *Evangelium sv. Jana*, Praha, 1867, 278; Sepp, *Jerusalem und das hl. Land*², Šafhúzy, 1873, I, 180 n; Schmidt, *Linzer Quartalschrift*, 1880, 80; Quaresmius, *Historica, theologica et moralis Terrae sanctae elucidatio*, vyd. Cyprian de Tarvisio, Benátky, 1881, II, 140; Müller, *Pontius Pilatus*, Stuttgart, 1888, 20; Sýkora, *Umučení a oslavení Pána Ježíše*, Praha, 1896, 391; Meistermann, *Le Prétoire de Pilate et la forteresse Antonia*, Paříž, 1902; Wilson, *Golgotha and the Holy Sepulchre*, 1903, 31; Mommert, *Das Praetorium des Pilatus*, Lipsko, 1903, 139; Marta, *La questione del Pretorio di Pilato*, 1905; Höpfl, *Die Stationen des hl. Kreuzweges in Jerusalem*, Freiburg, 1913, 9; De Lai, *La passione di nostro Signore*, Řím, 1921, 54; Fillion, *Vie de Jésus-Christ*, Paříž, 1925, III, 438.

⁷⁶³⁾ Tak ve 4. stol. Silvia Aquitana; kolem roku 530 Breviarius a ještě roku 540 Theodosius (*De situ* 44). Sr. Belser, *Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 403.

⁷⁶⁴⁾ Sepp, *Neue architektonische Studien und hist.-topographische Forschungen in Palästina*, 1867, 59 n; Kümmel, *Von Gethsemane nach Golgotha*, 1899, 24 n; Schürer, *Geschichte des jüd. Volkes*⁴, Lipsko, 1901, I, 458; Knabenbauer, *Commentar. in Evangel. sec. Matthaeum*², Paříž, 1903, II, 506 n; Mommertow, *Das Praetorium des Pilatus*, Lipsko, 1903; Van Bebber, *Tübinger Quartalschrift*, 1905, 179 n; Dalman, *Palästina-jahrbuch*,

klade sídlo Pilátovo do nádherného paláce Heroda Velikého. Ležel v severozápadním cípu Horního města a vynikal pohádkovým přepychem.⁷⁶⁵⁾ Jejich důvody jsou tak přesvědčivé, že se jim nelze ubrániti. Zmíním se aspoň o nejdůležitějších: Správcové provincií sídlili opravdu v palácích pokořených králů, aby tak lépe symbolisovali nadvládu Říma; z Filona⁷⁶⁶⁾ se dovídáme, že Pilát poručil zavěsiti v paláci Herodově okrasné štíty s obrazy císařovými. Proto v něm jistě bydlel a tutéž domněnku potvrzuje vypravování Flaviovo.⁷⁶⁷⁾ Sv. Marek (15, 16) klade soudní síň do královského dvora (αὐλή); avšak právě tohoto jména užívá Josef Flavius ustavičně o paláci Herodově. Nablízku se rozkládal vojenský tábor,⁷⁶⁸⁾ v němž sídlí-

1906, 15 n; Zahn, Das Evangelium des Johannes, Lipsko, 1908, 621; Eckardt, Zeitschrift des deutschen Palästina-Vereins, 1911, 39 n; Kastner, Jesus vor Pilatus, Münster, 1912, 171; Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 340; Vincent-Abel, Jérusalem, Paříž, II, 3, 562 n; Doerr, Der Prozess Jesu, Berlín, 1920, 50; Dausch, Die drei älteren Evangelien², Bonn, 1921, 336; Strack-Billerbeck, Kommentar zum N. Test. aus Talmud und Midrasch, Mnichov, 1922, I, 1035; Bapst, La vie historique de Jésus-Christ, Paříž, 1924, II, 296; Pözl-Innitzer, Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 188; Dalman, Jerusalem und sein Gelände, Gütersloh, 1930, 85 a Tillmann, Das Johannesevangelium⁴, Bonn, 1931, 310.

⁷⁶⁵⁾ Bellum 5, 4, 3—4 a 15, 9, 3.

⁷⁶⁶⁾ Legatio ad Caium 38.

⁷⁶⁷⁾ Bellum 2, 14, 8.

⁷⁶⁸⁾ στρατόπεδον. Bellum 2, 15, 5.

vala kohorta, kterou Pilát přiváděl na svátky z Cesareje a která se lišila od vojska, ubytovaného pravidelně v hradu Antonii. Jeho poloha byla vojensky velice důležitá, protože vladař mohl útočiti na město s dvou stran a potlačit v samém zárodku jakýkoli pokus o vzpouru.⁷⁶⁹⁾

Sem tedy přivedli kolem šesté⁷⁷⁰⁾ hodiny ranní⁷⁷¹⁾ spoutaného Krista. Před vchodem do paláce se průvod zastavil; členové Velerady nechtěli dále, aby se vstupem na pohanskou půdu neposkvřnili⁷⁷²⁾ a nepřipravili se o podíl z velikonočních obětí (Jan 18,

⁷⁶⁹⁾ Bellum 2, 3, 1—4 a 2, 17, 7—8.

⁷⁷⁰⁾ Belser (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 340) a Bapst (*La vie historique de Jésus-Christ*, Paříž, 1924, II, 295) se rozhodli pro hodinu pátou; Kastner (*Jesus vor Pilatus*, Münster, 1912, 21) a Doerr (*Der Prozess Jesu*, Berlín, 1920, 46) pro sedmou. První se mi zdá příliš časně, druhé velice pozdě. Šestou hodinu hájí též Zahn (*Das Evangelium des Johannes*, Lipsko, 1908, 620) a Bartmann (*Jesus Christus*, Paderborn, 1926, 514).

⁷⁷¹⁾ Jak se dovídáme z Horáce (*Epist.* 2, 1, 103—104), počínali Římané soudy velice časně. Makrobius (*Sat.* 1, 3, 7) mluví o východu slunce, Martial (*Epigramm.* 4, 8) o prvních hodinách ranních. Starý předpis města Genetiva nařizoval: »Ne quis... ante horam primam neve post horam undecimam diei quacrito.« Zde si musela Velerada ještě více pospíšiti, protože se měla konati poprava dvou zločinců již dříve odsouzených.

⁷⁷²⁾ Van Bebbber (*Biblische Zeitschrift*, 1904, 75) se domníval, že se báli kvasu, který byl v paláci. Sotva. Z talmudu (*Erubin* 62, 2) se dovídáme, že pohanský dům měl býti židu jako dobytčí chlév; sr. Surenhusius (*Amsterdam*, 1703, VI, 210—211) a Skutky 10, 28.

28).⁷⁷³⁾ Nebylo zákona, který to zakazoval; teprve úzkoprsý farizejismus vydal takový předpis. Cedili komáry, ale velbloudy polykali. Proto poslali k Pilátovi jednoho z důstojníků, který byl na stráži. Měl požádati vladaře, aby k nim vyšel, protože jejich náboženství jim nedovoluje vstoupiti do jeho domu.⁷⁷⁴⁾ Zároveň mu měl odevzdati úřední dopis,⁷⁷⁵⁾ v němž Velerada oznamovala výsledek svého vyšetřování a žádala o potvrzení rozsudku.⁷⁷⁶⁾

Vladař znal dobře náboženské zvyky židovské, ale poznámka Velerady ho přece za-

⁷⁷³⁾ Protože sv. Jan (18, 28) užil slov »ut manducarent pascha«, domnívali se někteří, že bylo teprve před velikonoční hostinou. Neprávem. Jak se dovídáme z Deut. 16, 2 n a 2. Par. 35, 7—9, byly o svátcích přinášeny četné dobrovolné oběti a z nich strojeny hostiny, kterých se směli zúčastniti jen zákonně čistí Izraelité. Sluly obyčejně chagiga, ale také pascha (Antiquit. 2, 14, 6 a 17, 9, 3). Výklad o velikonočním beránku jest úplně nemožný. Vstup do pohanského domu poskvřňoval jen do východu první hvězdy, beránek se jedl teprve později. Tak Sušil (Evangel. sv. Jana, Praha, 1867, 278), Keil (Kommentar über das Evangel. des Johannes, Lipsko, 1881, 534), Zahn (Das Evangelium des Johannes, Lipsko, 1908, 623), Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 340) a Strack-Billerbeck (Kommentar zum N. Test. aus Talmud und Midrasch, Mnichov, 1924, II, 837).

⁷⁷⁴⁾ Kastner, Jesus vor Pilatus, Münster, 1912, 171.

⁷⁷⁵⁾ Podobné dopisy nebyly žádnou zvláštností a v římském soudnictví se jich užívalo velice často. Sr. Skutky 23, 25 a 25, 26.

⁷⁷⁶⁾ Jen tak si vyložíme uspokojivě otázku Pilátovu, která následovala. Sr. Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 342).

mrzela; znova mu připomněli, že v jejich očích je čímsi poskvrněným a proto méněcenným. Vyhověti jim ovšem musel, protože Římané šetřili až úzkostlivě náboženských citů domácího obyvatelstva;⁷⁷⁷⁾ ale přece jim ukáže, že stojí vysoko nad nimi. Protože zákon mu dával plné právo, aby se tázal na důvody,⁷⁷⁸⁾ umínil si, že vezme při do svých rukou a provede ji podle právních norem římských. Je však také možné, že zaslechl již leccos o Kristu a tušil v zákroku Velerady justiční vraždu.

Teprve po delší době vyšel Pilát z vládní budovy. Byl oděn v bílou togu, lemovanou dole červeným pruhem. Nešel sám. Provázela ho skupina vojínů, písař, který měl vše zaznamenávat a několik poradců, kteří spolu s vladařem rozhodovali. Protože se mluvílo aramsky, byl tu též tlumočník, který měl otázky a odpovědi překládati.⁷⁷⁹⁾ Zastupoval také asi hlasatele, který měl výroky Pilátovy vyvolávat.⁷⁸⁰⁾ Při popisu nebudu se o těchto podrobnostech zmiňovati, abych se stále neopakoval.

⁷⁷⁷⁾ Antiquit. 16, 2, 3, 4 a Bellum 6, 6, 2.

⁷⁷⁸⁾ U Římanů platila zásada: »Nocens, nisi accusatus fuerit, condemnari non potest.« Sr. Cicero, Pro Roscio Amerino 20, 56.

⁷⁷⁹⁾ Docrr, Der Prozess Jesu, Berlín, 1920, 47.

⁷⁸⁰⁾ Názorně popisuje nám římský soud Apulejus (Florida 9): »Hlasatel vystoupí s prokonsulem na soudní místo. Jest oděn togou. Chvillemi stojí nebo se prochází, jindy ze všech sil vyvolává. Prokonsul sedí, mluví málo a potichu, obyčejně čte s tabulky. Jeho ústy je hlasatel.«

Pilát přistoupil až k samé Veleradě, která se mu hluboce uklonila, a tázal se: »Jakou žalobu vedete proti tomuto člověku?« (Jan 18, 29).⁷⁸¹⁾ Kdyby v tu chvíli bylo udeřilo, nemohla býti Velerada více překvapena. Čeho se tolik obávali, stalo se skutkem; Pilát chce sám vyšetřovati. Dobře mu rozuměli; splácí jim poznámku o jeho paláci a chce jim ukázati svou právní převahu.⁷⁸²⁾ Ještě více je skličovala jiná obava. Při podrobném rozebírání soudu Ježíšova měli jeho přátelé dosti příležitosti, aby se postavili na jeho obranu a zvrátili rozsudek Velerady.⁷⁸³⁾ Tato myšlenka je zrovna dráždila. Bylo třeba jednati rázně a vladaře odzbrojiti. Proto pravili: »Kdyby tento nebyl zločinec, nevydali bychom ho tobě« (Jan 18, 30).

Za jiných okolností byla by snad slova Velerady působila; zde se minula účinkem. Bylo opravdu neslýcháno, aby židovský soud vydal zločince římskému vladaři; když se k tomu přece odhodlali, měli důvody velice vážné, které by mohly stačiti i zástupci císařovu. Avšak Pilát nebyl nováčkem a nahlédl hluboko do duše židovské; právě proto

⁷⁸¹⁾ Hoffmann (Le procès de Jésus-Christ, Colmar, 1876, 181) viděl v slovech Pilátových otázku o jménech žalobců, tak zvanou *delatio nominis*. Myslím, že neprávem. Velerada byla uznávána i římským zákonem, proto měla právo žalovati.

⁷⁸²⁾ Ollivier, *La passion*, Řím, 1892, 220.

⁷⁸³⁾ Meschler, *Das Leben unseres Herrn, Jesus Christus*, Freiburg, 1894, II, 344.

zdála se mu ochota Velerady velice pode-
zřelou. Rozhodl se, že neustoupí a odpově-
děl s kousavou ironií: »Vezměte ho tedy vy
a sudte jej podle svého zákona« (Jan 18,
31).⁷⁸⁴⁾ Připomněl jim tak jejich malomoc;
mohou sice souditi, ale bez jeho vůle ne-
smějí nikoho popravit. Nechtějí-li podati
žalobu, nebude se tím Pilát ani zabývati. Tím
nezkracuje jejich pravomoc; menší trest
mohou sami vyměřiti.

Za jiných okolností byla by asi odpověď
Velerady vyzněla mnohem ostřeji; dnes Pi-
láta potřebovali, proto se museli mírniti.
Upozornili znova, že Ježíš zasluhuje trestu

⁷⁸⁴⁾ Slově Pilátovým bylo mnohdy rozuměno ne-
správně. Někteří exegeté je brali vážně, i když se v jed-
notlivostech rozcházel. Podle Kastnera (*Jesus vor Pi-
latus*, Münster, 1912, 87) a Doerra (*Der Prozess Jesu*,
Berlín, 1920, 47) poznal Pilát na první pohled, že Ježíš
nemůže býti sprostým zločincem; snad se dopustil ně-
jakého přestupku, který mohou souditi sami. Podle
Zahna (*Das Evangelium des Johannes*, Lipsko, 1908,
624) a Belsera (*Die Geschichte des Leidens und Ster-
bens des Herrn*², Freiburg, 1913, 344) jim opravdu do-
volil, aby rozsudek provedli; jednal prý se stejnou leh-
komyslností, jakou pozorujeme na jiných úřednících
tehdejší doby. Všecky tyto pokusy ztroskotávají o slo-
va, kterými odpověděla Velerada na výzvu Pilátovu.
Mluvila výslovně o zločinci; proto nemohl mysliti na
menší přestupek. Kdyby jim dovoloval popravu vyko-
nati, nebyli by tak zdůrazňovali, že nemají právo ni-
koho usmrtiti. Tak Sýkora (*Umučení a oslavení Pána
Ježíše*, Praha, 1896, 395), Knabenbauer (*Commentar. in
Evangel. sec. Joannem*, Paříž, 1898, 523), Holzmeister
(*Zeitschrift für kath. Theologie*, 1915, 343) a Pölzl-In-
nitzer (*Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Ver-
klärungsgeschichte Jesu*³, Št. Hradec, 1925, 193).

smrti, ale dodávají: »My nesmíme nikoho popraviti« (Jan 18, 31).⁷⁸⁵⁾ Apoštol Jan (18, 32) vidí v tom řízení Boží Prozřetelnosti; podle židovského práva mohl býti Kristus jen kamenován. Proto Bůh přenesl vládu na Římany, aby Spasitel světa dokonal na kříži.⁷⁸⁶⁾

Na poslední slova Pilát již neodpověděl; trval na svém požadavku a Veleradě nezbylo než se podrobiti. Po usnesení, které učinili v poslední schůzi, převedli žalobu na pole politické. Použili Juliova zákona o velezradě, protože se jeho přestoupení trestalo smrtí kříže.⁷⁸⁷⁾ Podle římských právníků dopouštěl se tohoto zločinu každý,⁷⁸⁸⁾ kdo si osoboval politickou moc, kterou neměl; kdo jednal proti národu římskému a jeho bez-

⁷⁸⁵⁾ Také tato slova bývají vykládána velice různě. Podle sv. Augustina (In Joannem tract. 114, 4; ML 35, 1937) chtěli Pilátovi připomenouti sváteční klid, který jim nedovoloval popravu vykonati. Jeho myšlenku schválil též Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 344), ačkoli právě rozhodující slovo *d n e s* v textu nenacházíme. Převážná většina exegetů vidí v odpovědi přiznání, že židé pozbyli práva nad životem a smrtí. Totéž tvrdí babyl. Sanhedrin 24, 2: »Čtyřicet let před zbořením chrámu přestaly v Izraeli soudy hrdelní.«

⁷⁸⁶⁾ Fouard-Pecka (Život Ježíše Krista, Brtnice, 1924, 440) a Tillmann (Das Johannesevangelium⁴, Bonn, 1931, 312).

⁷⁸⁷⁾ Pauli receptarum sententiarum lib. 5, tit. 22, § 1: »Původcové vzbouření a nenokojů, kteří lid noštvali, hývají podle své důstoinosti buď ukřižováni nebo předhozeni šelmám neb odvezeni na některý ostrov do vyhnanství.«

⁷⁸⁸⁾ Digest. lib. 48, tit. 4, lex 1—3.

pečnosti; kdo konal schůze a na nich lid bouřil a podněcoval nebo sváděl druhé, aby vládních rozkazů neposlouchali.

Velerada tedy nabídla, že podá formální žalobu. Po římském zákoně⁷⁸⁹⁾ určil Pilát jednoho, který měl jménem ostatních žalobu přednáseti.⁷⁹⁰⁾ Pravil doslova: »O tomto jsme vyšetřováním zjistili, že převrací náš národ a brání dávati daně císaři⁷⁹¹⁾ a praví o sobě, že jest Kristem králem« (Luk. 23, 2).⁷⁹²⁾

Slova jsou velice důležitá a zasluhují, abychom si jich všimli podrobněji. Velerada se dovolává svého vyšetřování, jakkoli se v úředním zasedání o těchto věcech ani nejednalo. Vůdcové vyvoleného národa nezaľekli se ani lži, aby nenáviděného Galilejce

⁷⁸⁹⁾ Digest. lib. 48, tit. 2, lex 16: »Si plures existunt, qui cum in publicis judiciis accusare volunt: j u d e x eligere debet eum, qui accuset, causa scilicet cognita, aestimatis accusatorum personis, vel de dignitate, vel ex eo, quod interest, vel aetate, vel moribus, vel alia iusta de causa.«

⁷⁹⁰⁾ Tomu neodporuje sv. Lukáš (23, 2), mluví-li o žalobcích v množném čísle; všichni žalovali, i když mluvil jen jeden.

⁷⁹¹⁾ Judsko bylo provincií císařskou; proto její daně plynuly opravdu do pokladny císařovy. Sr. Marquardt, Römische Staatsverwaltung, II, 292.

⁷⁹²⁾ Evangelium Marcionovo (Epifan, Adversus haereses 42, 70—71; MG 41, 719) a rukopis Colbertův dodávají: »že podvrací zákon a proroky a odvrací od nás naše dítky a manželky«. Keim (Geschichte Jesu von Nazara, Curych, 1872, III, 369) pokládá slova za pravděpodobná. Fillion (Vie de Jésus-Christ, Paříž, 1925, III, 446) vidí v nich právem vliv apokryfů.

udolali. Žaloba obsahovala jediný bod: činí se králem,⁷⁹³⁾ ale uváděla tři důvody: bouří lid, brání dávat daně císaři a nazývá se Mešiášem.⁷⁹⁴⁾

Je pravda, že Ježíš vyvolal hnutí, které zachvátilo celý národ a lid se hrnul na jeho kázání; ale nesledoval cílů politických. Mezi jeho posluchači nedošlo nikdy k nepokojům a státní moc neměla příležitosti, aby zakročila. Druhý bod byl sprostou lží, vzpomene-li na odpověď, jakou dal Spasitel právě na tuto otázku (Luk. 20, 20 n). I třetí žaloba byla úmyslně zkreslena. Nepopíráme, že se Ježíš nazýval Vykupitelem, ale stále se bránil světským nadějím, které židé k tomuto jménu připínali. Proto se vyhnul, kdykoli ho nadšený lid chtěl provolati králem (Jan 6, 15). V slovech Velerady ustoupil prvek rouhání úplně do pozadí;⁷⁹⁵⁾ žalobci úmyslně zdůrazňovali jeho mesiánské nároky, ale vtiskli jim ráz politický, aby učinili na Piláta hlubší dojem. V jeho snaze o duchovní povznesení lidu viděli jen touhu po vlivu světském.⁷⁹⁶⁾ Podle všeho použili právě slavného

⁷⁹³⁾ Fouard-Pecka, Život Ježíše Krista, Brtnice, 1924, 441.

⁷⁹⁴⁾ Proto nesouhlasím se Schmidtem (Linzer Quartalschrift, 1880, 478), jenž se domnívá, že teprve později byla žaloba rozšířena.

⁷⁹⁵⁾ Doerr, Der Prozess Jesu, Berlín, 1920, 52.

⁷⁹⁶⁾ Kolikrát opakovalo se již v církevních dějinách toto obvinění. Fillion, Vie de Jésus-Christ, Paříž, 1925, III, 446.

vjezdu, aby jej učinili aspoň podezřelým.

Pilát nevěřil jistě vlastnímu sluchu, když viděl, s jakou horlivostí hájí Velerada zájmy císařovy. Po jeho tváři přelétl asi úsměv, když mezi žalobci spatřil stoupence farizeů. Znal přece odpor, s jakým se stavěli právě farizeové proti placení daní⁷⁹⁷) a nebylo tomu ještě tak dávno, co se domáhali aspoň jejich zmírnění.⁷⁹⁸) Tato okolnost utvrdila ho ještě více v podezření, že hlavní důvod nenávisti třeba hledati docela jinde (Mat. 27, 18). Ně kterým se proto zdálo, že Pilát měl již napřed žalobu odmítnouti, jak učinil později v Korintě Gallio (Skutky 18, 12n). Právo k tomu měl, protože i zákon vylučoval svědky, kteří byli zaujati proti obžalovanému.⁷⁹⁹) Nechtěl však asi drážditi příliš Veleradu; odvolávala se na své vyšetřování, proto nemohl jejích výpovědí přejíti prostě mlčením. Zvláště v době Tiberiově bylo velice nebezpečné zahrávati si s podobnou obžalobou.⁸⁰⁰) Také Pilát věděl snad o poplašných zprávách, které se tehdy šířily po celé říši a mluvily o východním králi, který ovládne

⁷⁹⁷) Antiquit. 18, 1, 1.

⁷⁹⁸) Tacit, Annales 2, 42.

⁷⁹⁹) Digest. lib. 22, tit. 5, lex 3, § 3: »Testium fides diligenter examinanda est. ... an inimicus ei sit, adversus quem testimonium fert.«

⁸⁰⁰) Sám Tacit uznává bolestně: »Maiestatis crimen omnium accusationum complementum (vrchol) erat.« Annales 3, 28.

celý svět.⁸⁰¹⁾ Proto se rozhodl, že půjde střední cestou. Velerada byla úřadem veřejným a svědčila zřejmě v svůj prospěch; proto směl vyšetřovati Ježíše v její nepřítomnosti.⁸⁰²⁾ Samo římské právo ho vážně napomínalo, aby v žalobách z velezrady jednal velice opatrně a svědomitě zkoumal, byl-li skutek spáchán ze zlé vůle.⁸⁰³⁾

Proto poručil vojákům, aby zavedli Ježíše do soudní síně.⁸⁰⁴⁾ Po prvé kráčel Spasitel po 28 mramorových⁸⁰⁵⁾ schodech, které vedly do paláce Pilátova. Podle zbožné tradice převezla je r. 326 sv. Helena do Říma, kde pro ně byla vystavěna nádherná kaple

⁸⁰¹⁾ Zmiňují se o nich také pohanští spisovatelé. Tacit (Hist. 5, 13): »Většina byla toho přesvědčení, že v starých knihách kněží jest obsaženo, že právě v ten čas zmohutní Východ a ti, kteří z Judey vyjdou, zmocní se vlády nad světem.« Sueton (Vita Vespas. 4, 5): »Po všem východě bylo rozšířeno staré a stálé podání, že jest osudem určeno, aby v té době ti, kteří z Judy vyjdou, zmocnili se vlády nad světem.«

⁸⁰²⁾ Digest. lib. 22, tit. 5, lex 25.

⁸⁰³⁾ Digest. lib. 48, tit. 4, lex 7, § 3: »Hoc tamen crimen a iudiciis non in occasione (aby se zalichotili) ob principalis maiestatis venerationem trahendum est, sed in veritate: nam et persona spectanda est, an potuerit facere, et an ante quid fecerit et si cogitaverit.«

⁸⁰⁴⁾ Nesprávně líčí průběh událostí Kastner (Jesus vor Pilatus, Münster, 1912, 172). Domnívá se, že se po žalobě Velerady posadil Pilát hned na soudní stoličku a počal výslech posměšnou otázkou: »Ty jsi král židovský?« Protože Ježíš neodpovídal, vzal ho do paláce; myslil asi, že se snad zalekl svých žalobců.

⁸⁰⁵⁾ Jsou z bílého tyrského mramoru, který se pokládá na východě za velice vzácný. To by nasvědčovalo jejich pravosti.

(Svaté schody). Papež Kliment XII. je dal obložití ořechovým dřevem; ponechal jen malé otvory, kterými možno schody políbiti. Poutníci vystupují po nich na kolenou.

V soudní síni počal Pilát vlastní výslech otázkou: »Ty jsi král židovský?« (Jan 18, 33).⁸⁰⁶) Ježíš neodpověděl přímo; napřed musel Piláta poučiti, že slovo král může míti velice různý význam: jinak mu rozumí politik, jinak Velerada a ještě jinak starozákonní proroci.⁸⁰⁷) Proto dal Pilátovi otázku: »Pravíš to sám od sebe či jiní pověděli ti o mně?« (Jan 18, 34).⁸⁰⁸) Slova byla velice důležitá. Připomínala vladaři, že sám by na podobnou myšlenku nikdy nepřišel; Ježíš nebouřil, proto také římské úřady neměly nikdy příležitosti, aby zakročily. Jeho královské nároky musí míti jiný význam.⁸⁰⁹)

⁸⁰⁶) Dobře upozorňuje Doerr (Der Prozess Jesu, Berlin, 1920, 54), že vyšetřování bylo jistě delší a podrobnější; evangelisté zachycují jen nejdůležitější okamžiky. Nemohu však přisvědčiti Belserovi (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 347) a De Laiovi (La passione di nostro Signore, Řím, 1921, 60), že Pilát přešel první dva body obžaloby mlčením. Zaměňují žalobu s jejími důkazy.

⁸⁰⁷) Sušil, Evangel. sv. Jana. Praha, 1867, 280.

⁸⁰⁸) Proto nechápu, jak mohl napsati Wernle (Jesus², Tubinky, 1916, 363): »Z výslechu před Pilátem se nám nedochovalo ani jediné slovo Ježíšovo. Mlčení je nejstarším a nejlépe zaručeným podáním.« — Kdo dává právo těmto lidem, aby škrtili celé stránky z našich evangelií jenom proto, že vyslovují jasně božskou důstojnost našeho Spasitele?

⁸⁰⁹) Sýkora, Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 397.

Pilát byl otázkou Ježíšovou velice překvapen, ale nepochopil hned dosah jeho slov. Proto hrdě odmítl jakoukoli příslušnost k národu vyvolenému.⁸¹⁰⁾ O jejich náboženské spory se nestará; rád by jen věděl, čím popudil svůj národ, že se rozhodli vydati jej v moc nenáviděných Římanů. Pravil doslova: »Což jsem já žid? Tvůj národ a velekněží vydali mi tebe. Co jsi učinil?« (Jan 18, 35).

Teprve po této poznámce mohl Ježíš odpovéděti bez obavy, že mu bude špatně porozuměno. Bez obalu se přiznává k své královské důstojnosti, ale dodává, že jeho říše není ničím politickým: »Království mé není z tohoto světa.« A připojuje důvod, který musel přesvědčiti i římského vladaře: »Kdyby mé království bylo z tohoto světa, moji služebníci by bránili, abych nebyl vydán židům; ale království mé není odtud« (Jan 18, 36). Jak pěkně upozornil již sv. Augustin,⁸¹¹⁾ nepopřel Kristus, že jeho říše bude na světě; také jeho duchovní království rozkládá se

⁸¹⁰⁾ Abychom pochopili nelibost Pilátovu, třeba si vzpomenouti na odpor, s jakým pohlížela římská intelligence na národ židovský. Tacit praví: »Vše u nich je nesvaté, co u nás jest svaté; a naopak u nich vše dovoleno, co u nás je nemravné« (Hist. 5, 4); »libující si v zahálce, i sedmý rok nečinnosti věnovali« (Hist. 5, 4); »jsou národ chlipnosti velmi nakloněný« (Hist. 5, 5). Jejich sobotám se posmívá Horác (Satir. I, 9, 69) a podobné narážky nacházíme skoro u každého tehdejšího spisovatele.

⁸¹¹⁾ In Joannem tract. 116, 2; ML 35, 1939.

na této zemi. Není však ze světa, protože jeho původ je v nebi, jeho prostředky nadpřirozené a jeho cílem život věčný.

To byla ovšem slova, která daleko přesahovala chápavost Pilátovu. Nevšímal si jejich obsahu; v tu chvíli ho ovládala jediná myšlenka. Pln údivu zahleděl se na chudíčkého Ježíše, jenž stál před ním v těžkých okovech a z jeho rtů se vydrala otázka: »Tedy přece jsi králem?« (Jan 18, 37). Origenes⁸¹²⁾ viděl v slovech pochybnost a úsměv, moderní spisovatelé⁸¹³⁾ údiv a zvědavost. Osoba Ježíšova počala Piláta zajímati; jenom nechápal, v jakém smyslu se činí králem, když pozemské cíle tak rozhodně popřel.⁸¹⁴⁾ Na odpověď nemusel čekat dlouho.

Velebně zadíval se Spasitel na římského vladaře a pevným hlasem pravil: »Ano, já jsem král.« S božským klidem rozhovořil se o původu, povaze a účelu svého království: »Já jsem se k tomu narodil a proto jsem přišel na svět, abych vydal svědectví pravdě.« A bude míti mnoho poddaných, protože jeho říše nebude omezena žádnými hranečníky: »Každý, kdo jest z pravdy, slyší hlas můj« (Jan 18, 37). Poslední slova již Piláta nezajímala. Zdálo se mu, že má jasno. Ježíš

⁸¹²⁾ In Matthaeum 27, 1; MG 13, 1769.

⁸¹³⁾ Na př. Sýkora, Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha 1896, 399.

⁸¹⁴⁾ Keil, Commentar über das Evangel. des Johannes, Lipsko, 1881, 538.

je filosofem, snad jenom snílkem, který se domnívá, že svým učením obrodí svět a skloní všechny před svými zásadami. Světové říši římské v něm nehrozí žádné nebezpečí. Na Spasitele díval se v tu chvíli s jakýmsi politováním; nechápal, jak si mohl obrátit právě takový ideál. Podle jeho přesvědčení nestojí pravda za to, aby kdo pro ni obětoval štěstí a život.⁸¹⁵⁾ Zklamán tolika filosofickými školami, které si vzájemně odporovaly, nevěřil, že by se komu podařilo najít pravdu.⁸¹⁶⁾ Jako většina tehdejší inteligence byl skeptikem a pochyboval o všem.⁸¹⁷⁾ Byl věrným obrazem tolika duší, které se po pravdě táží, ale na odpověď nečekají. Nestací jen pravdu hledati; ještě důležitější jest, abychom ji nalézti chtěli.⁸¹⁸⁾ Proto ukončil výslech slovy: »Co jest pravda?« (Jan 18, 38)⁸¹⁹⁾ a vyšel před palác, kde zatím čekala Velerada. Tam přivedli vojáci též Spasitele.

Příchod vladařův vyvolal v zástupu veliký rozruch a všichni se tlačili blíže, aby jim neušlo ani slovíčko. Členové Velerady chvěli

⁸¹⁵⁾ Tamtéž, str. 539.

⁸¹⁶⁾ Olshausen, *Biblischer Kommentar über sämtliche Schriften des N. Test.*, Královce, 1838, II, 504.

⁸¹⁷⁾ Měli zásadu: »Solum certum est nihil certi esse, nec miserius quidquam homine nec superbius.«

⁸¹⁸⁾ Schmidt, *Linzer Quartalschrift*, 1880, 478.

⁸¹⁹⁾ Anglický král Karel I. našel za svého pobytu v žaláři, že ze slov: »Quid est veritas?« možno utvořiti též odpověď: »Vir, qui adest.« Sr. Ollivier, *La passione*, Řím, 1892, 219.

se zrovna netrpělivostí, když Pilát vystupoval zvolna na povýšené místo, na kterém stála soudní stolice, a pokynul, aby se utišili. Uposlechl i vladař pronesl výsledek svého vyšetřování: »Já na něm žádné viny nenalézám« (Jan 18, 38).⁸²⁰⁾ Nechtěl Ježíše prohlásiti za bezúhonného; popíral jen, že se dopustil politického zločinu, který mu vytýkali.⁸²¹⁾

Slova vladařova v první chvíli ohromila; Veleradě se zdálo, že jí mizí půda pod nohama. Ale brzy se vzpamatovali a počali útočiti ještě dotěrněji. Se všech stran sypaly se nové a nové žaloby⁸²²⁾ — ale Ježíš neodpovídal (Mat. 27, 12). Pilát jeho obhájení nepotřeboval, k rozvášněné Veleradě by mluvil nadarmo. Sám vladař se podivil jeho mlčení a zvolal: »Nic neodpovídáš? Neslyšíš, jak veliké věci na tebe žalují?«⁸²³⁾ Ani po této dobře míněné výzvě neřekl Ježíš nic, takže Pilát žasl nad duševním klidem tohoto záhadného muže.⁸²⁴⁾

Spor uvázl zdánlivě na mrtvém bodě a Pi-

⁸²⁰⁾ Židovský spisovatel Grätz (Grätz-Braun, *Geschichte der Juden*⁶, Lipsko, 1905, III, 1, 305) se opovážil tvrditi: »Sagenhaft ist aber der Zug, Pilatus habe Jesus unschuldig befunden und ihn retten wollen, nur die Judäer hätten auf seinen Tod bestanden.«

⁸²¹⁾ To by souhlasilo s římským rozsudkem: »Non liquet,« nebyla-li vina obžalovaného prokázána. Fillion, *Vie de Jésus-Christ*, Paříž, 1925, III, 449.

⁸²²⁾ Mat. 27, 12 a Mar. 15, 3.

⁸²³⁾ Mat. 27, 13 a Mar. 15, 4.

⁸²⁴⁾ Mat. 27, 14 a Mar. 15, 5.

lát přemýšlel, co dále. Kdyby chtěl býti důsledný, měl Ježíše propustiti; ale vzpomínka na mstivou Veleradu ho přece zdržovala. Nechtěl ji ještě více dráždit; vstupoval na šikmou plochu a tato nedůslednost se mu stala osudnou. Šťastná náhoda mu pomohla z trapné situace. Právě v tom okamžiku kdosi vykřikl: »Bouří lid, uče po všem Judsku, počav od Galileje až sem« (Luk. 23, 5). Zmínka o Galileji zněla Pilátovi jako vzácná hudba a v jeho duši se zrodila nová myšlenka. Pokynul žalobci a tázal se, je-li Ježíš rodákem galilejským.⁸²⁵⁾ Když mu přisvědčili, odkázal je na Heroda, jenž byl o velikonocích také v Jerusalemě.⁸²⁶⁾ Samo římské právo⁸²⁷⁾ tento způsob doporučovalo, byla-li k němu vážnější příčina. Pilát se mohl omlouvati, že Herodes jako příslušník židovského národa zná lépe náboženské zvyky svého lidu a proto dovede při Ježíšovu snáze posouditi.⁸²⁸⁾ Těšil se myšlenkou, že se

⁸²⁵⁾ Ježíš se ovšem narodil v judském Betlemě, ale celý svůj život ztrávil v Nazaretě. Proto byl všeobecně pokládán za Galilejce. Sr. Jan 7, 52.

⁸²⁶⁾ Luk. 23, 7. Sr. též Antiquit. 18, 5, 3. Schmidt (Die Geschichte Jesu, Tubinky, 1904, II, 385) a Kohler (Archiv für Strafrecht und Strafprozess, 1908, 64) popírali pravdivost této události. Jak uvidíme, neprávem.

⁸²⁷⁾ Digest. lib. 48, tit. 3, lex 11, § 1: »Illud a quibusdam observari solet, ut cum cognovit (vyšetřil) et constituit (pronesl rozsudek), remittat illum cum elogio (s písemnou zprávou) ad eum, qui provinciae praeest, unde is homo est, quod ex causa faciendum est.«

⁸²⁸⁾ Pölzl-Innitzer, Kurzgefasster Kommentar zur Lei-

tímto krokem vyhne roztržce s Veleradou a získá si nebezpečného pleticháře, jenž mu způsobil v Římě již tolik mrzutostí.

Velerada nebyla rozhodnutím Pilátovým příliš potěšena, protože se takovým způsobem protahoval soud do nekonečna; s druhé strany však doufala, že se jí snáze podaří dostat Krista na kříž. Znali lehkomyšlnost Herodovu, s jakou utratil předchůdce Spasitele a dobře věděli, jak napiatý byl poměr mezi knížecím dvorem a Ježíšem.⁸²⁹⁾ Aby se nezdržovali, vydali se hned na cestu; Krista provázela skupina vojáků vladařových. Ještě před nimi vyslal Pilát rychlého posla, který měl odevzdati knížeti úřední zápis o dosavadním vyšetřování⁸³⁰⁾ a požádati o jeho dobré zdání. Dlouho díval se vladař za odcházejícím průvodem a zhluboka si oddechl, když zmizel v sousedních uličkách a před palácem se rozhostilo obvyklé ticho.⁸³¹⁾ V duchu si blahopřál, jak se mu podařilo obtíži uniknouti.

Zatím čekal Kaifáš netrpělivě v chrámě na výsledek soudního řízení.⁸³²⁾ Bohoslužba

dens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 201.

⁸²⁹⁾ Mat. 14, 1—2; Luk. 9, 9 a 13, 31 n.

⁸³⁰⁾ Sr. Digest. lib. 48, tit. 3, lex 11, § 1.

⁸³¹⁾ De Lai, La passione di nostro Signore, Řím, 1921, 64.

⁸³²⁾ Nemohl se osobně zúčastniti, protože musel konati posvátné obřady. Sr. Brüll (Tübinger Quartalschrift, 1901, 401) a Grimm (Das Leben Jesu², Řezno, 1901, VI, 507).

ho dnes nezajímala, jeho myšlenky dlely docela jinde. Zbledl a rty se mu křečovitě chvěly, když se dověděl o prvním nezdaru, ale doufal, že u Heroda budou šťastnější.

25. PŘED HERODEM.

Herodes Antipas byl synem Heroda Vel. a jeho manželky Maltaky. Po smrti otcově (r. 4. př. Kristem) stal se knížetem v Galilei. Obyčejně bydlel v Tiberiadě, kterou sám vystavěl na břehu jezera Genezaretského. Jenom na větší svátky přicházel do Jerusalema⁸³³) a sídlil v bývalém paláci hasmonejském⁸³⁴) na severovýchodním konci Horní-

⁸³³) Antiquit. 18, 5, 3.

⁸³⁴) Kde zůstával Herodes v Jerusalemě, můžeme říci s naprostou jistotou. Dříve se domnívali (Lichtenstein, Lebensgeschichte Jesu 43 a 432; Aberle, Linzer Quartalschrift, 1871, 39), že bydlil v paláci otcově; dovolávali se řeckého slova sv. Lukáše (23, 7) *ἠνέπεμψεν* a z něho dokazovali, že palác Herodův ležel výše než sídlo Pilátovo. Neprávem. Výraz je vzat z úřední řeči a znamená jen poslati k soudu (Hahn, Das Evangelium des Lukas, Vratislav, 1894, II, 637); proto o návratu Spasitelově k Pilátovi užívá svatopisec téhož slovesa (Luk. 23, 11). Ostatně budovu zabrali pro sebe římsí vladaři. Pro hasmonejský palác se rozhodli: Sýkora (Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 404), Mommert (Das Praetorium des Pilatus, Lipsko, 1903, 161), Kastner (Jesus vor Pilatus, Münster, 1912, 173), Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 357), Pölzl-Innitzer (Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 201) a četní jiní.

ho města. Vystavěl jej Jan Hyrkan, ale sňatkem Heroda Vel. s Mariamnou přešel do rukou královské rodiny Herodovy. S terasy palácové byl nádherný pohled na město; před hlavní branou se rozkládalo volné prostranství, zvané Xystus a zdobené sloupořadím. Z paláce vedl do chrámu pohodlný most, který se pjal nad výběžkem údolí Tyropoeon.⁸³⁵⁾

Do Jerusalema přicházel Herodes po každé s četným vojenským průvodem.⁸³⁶⁾ Tento zvyk přejal od svého otce. Římští vladaři mu nečinili překážek; byl knížetem a v nebezpečí mohli se dovolávat jeho pomoci. Podle Josefa Flavie⁸³⁷⁾ skládala se družina většinou z Traků, Němců a Gallů. Ollivier⁸³⁸⁾ vidí v tom zvláštní řízení Boží Prozřetelnosti, že se při smrti Ježíšově sešla v Jerusalemě skoro všechna plemena lidská a pomáhala mučiti Spasitele, jenž za ně proléval svou božskou krev.

Mezi Herodem a Pilátem bylo odedávna nepřátelství, které mělo několik příčin. Jako nástupce mocného krále, který vládl kdysi celou Palestinou, viděl Antipas v římském vladaři zřejmě vetřelce, který mu uloupil ve-

⁸³⁵⁾ Sr. Antiquit. 20, 8, 11 a Bell. 2, 16, 3.

⁸³⁶⁾ Byl tak četný, že sv. Lukáš (23, 11) jej nazývá »vojsky«.

⁸³⁷⁾ Antiquit. 17, 10, 3.

⁸³⁸⁾ La passione di nostro Signore, Řím, 1921, 232.

likou část otcovského dědictví.⁸³⁹⁾ Ještě více ho roztrpčovaly přehmaty, jichž se dopouštěl Pilát proti jeho poddaným⁸⁴⁰⁾ a rozhodnost, s jakou uplatňoval autoritu císařovu. Spor se ještě přiosťřil, když vladař rozkázal pověsiti v bývalém paláci Herodově zlaté štíty s obrazem císařovým a kníže podporoval v Římě žalobu židovského národa. Na rozkaz císařův musel Pilát ustoupiti, ale mstil se Herodovi, kde mohl.⁸⁴¹⁾

Povaha Herodova byla velice nízká a jeho mravní život budil veřejné pohoršení. Zákonitou manželku zapudil a žil v nedovoleném poměru⁸⁴²⁾ s Herodiadou, kterou odloučil svému bratru Filipovi, když mu Filip poskytl v Římě útulek. Uvěznil nepohodlného karatele Jana Křtitele a na popud cizoložné ženy dal ho v žaláři popravit. K Spasiteli choval se s počátku lhostejně; když se dověděl o jeho velikých zázracích, byl trápen myšlenkou, že snad Jan Křtitel vstal z mrtvých a přál si ho proto viděti. Několikrát se o to pokusil, ale jeho záměr se mu nepodařil (Luk. 9, 9). Obíral se dokonce úmyslem, že zakročí násilně proti Spasiteli, ale nikdy nepodnikl nic vážnějšího (Luk. 13, 31n). Byl

⁸³⁹⁾ Kastner, Jesus vor Pilatus, Münster, 1912, 77.

⁸⁴⁰⁾ Sr. Luk. 13, 1 n.

⁸⁴¹⁾ Filo, Legatio ad Caium 38.

⁸⁴²⁾ Sr. Lev. 18, 16 a Codicis lib. 5, tit. 5, lex 5: »Fratris uxorem ducendi vel duobus sororibus conjungendi penitus licentiam summovemus, nec dissoluto quocumque modo conjugio.«

to »lišák« (Luk. 13, 32),⁸⁴³) který si nechtěl nikoho pohněvati.

Herodes byl velice překvapen, když do jeho paláce vstoupil posel Pilátův a odevzdával mu úřední dopis. Pozornost vladařova mu zřejmě zalichotila; ještě více ho potěšila zpráva, že v malé chvíli spatří před sebou Ježíše, po němž již tolikrát marně toužil (Luk. 23, 8). V duchu se radoval, že konečně uvidí nějaký zázrak, o kterých slyšel tolik vypravovati (Luk. 23, 8) a vnese trochu rozmanitosti do svého denního života. Na svoje krvavé úmysly zapomněl v tu chvíli docela. Ale uměl také čísti mezi řádkami. Jakmile přehlédl dopis Pilátův, vytušil okamžitě pravou příčinu, proč mu vladař vězněňuje a vážně si umínil, že bude opatrný. Zatím svolal celou družinu a oznámil jim velikou novinku. Způsobila pochopitelný rozruch a všichni čekali netrpělivě na velikého divotvorce.

Teprve kolem sedmé hodiny dospěl průvod k paláci Herodovu a Spasitel byl hned uveden před knížete. Spolu s ním vešla též Velerada. Herodes uvítal Ježíše a počal se ho vyptávati (Luk. 23, 9); nač, nevíme. Podle všeho byla hlavním předmětem jeho čin-

⁸⁴³) Spasitelův výrok vykládali někteří (Gerlach, *Zeitschrift für luther. Theologie*, 1869, 36) o krutosti Herodově; ostatní (Keim, *Geschichte Jesu von Nazara*, Curych, 1872, II, 615) o jeho politické prohnanosti. Podobný smysl má slovo též v talmudu (babyl. Berakot 61 b).

nost v Galilei a neobyčejné zázraky, které konal.⁸⁴⁴) Kníže vyslovil přání, aby Ježíš učinil před ním některý ze svých divů — ale Spasitel neuznal chlipného muže za hodna jediné odpovědi. Netázal se úředně a Bůh nekoná zázraků, aby ukojil planou zvědavost některého smrtelníka. Kníže se asi domníval, že jeho majestát zmátl Ježíše; proto mluvil ještě přátelštěji, ale Kristus na vraha Janova ani nepohlédl. Mlčení Ježíšovo Heroda roztrpčilo. Vhodného okamžiku použila Velerada, které jistě nebylo do smíchu, když viděla zájem, s jakým vítal Herodes spoutaného Ježíše.⁸⁴⁵) Dlouho se neodvážili ani promluvit; teprve nyní počali přednáseti svoje žaloby (Luk. 23, 10). Připomínali asi Spasitelův výrok o liščí povaze Herodově (Luk. 13, 32), snad zdůrazňovali jeho choutky po trůně a nebezpečí, jaké hrozilo právě galiilejskému knížeti, kde měl Ježíš nejvíce stoupců.⁸⁴⁶)

Kníže si jejich žalob ani nevšímal; o poli-

⁸⁴⁴) Sýkora, Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 406.

⁸⁴⁵) Pölzl-Innitzer, Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 202.

⁸⁴⁶) Nepokládám za pravděpodobné, že by se zmínili také o nerozlučitelnosti manželské, kterou Ježíš hlásal — jak se domníval Pölzl-Innitzer (Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 202). Takovou narážkou byli by Heroda jistě jen popudili, protože mu sami tolikrát jeho skutek vytýkali.

tických bouřích nikdy neslyšel a jeho úřady neměly dosud příležitosti, aby proti Spasiteli zakročily. Stále ještě doufal, že se mu podaří otevřít ústa záhadného muže a vylákati na něm nějaký zázrak. Namáhal se zbytečně; Ježíš nepromluvil.

Herodem zalomcovala uražená pýcha. Viděl, že Spasitel s ním mluvit nechce a správně tušil i příčinu. Nejraději by ho byl ztrestal na místě, ale opatrnost mu kázala, aby se neukvapil. Na odsouzení ani nepomyslel. Veleradě beztoho příliš nakloněn nebyl; měla mu za zlé jeho mravní život a vyloučila ho proto z obětí chrámových.⁸⁴⁷⁾ Míchati se do jejich náboženských sporů neměl valné chuti.⁸⁴⁸⁾ Jenom jedenkrát se dal zlákat a uvěznil na jejich popud Jana Křtitele⁸⁴⁹⁾ a dobře se pamatoval, kolik bouří vyvolala tenkrát po celé zemi zpráva o jeho krvavé smrti; bylo by na pováženou sáhnouti na velikého proroka, jenž měl právě v Galilei tolik nadšených stoupenců.⁸⁵⁰⁾ Nové žaloby Velerady ho v tomto rozhodnutí ještě utvrzovaly; proto ani soudní výslech nezačal. Na druhé straně nechtěl si Veleradu příliš pohněvati; proto Ježíše propustil. Vráti ho

⁸⁴⁷⁾ De Lai, *La passione di nostro Signore*, Řím, 1921, 77.

⁸⁴⁸⁾ Doerr, *Der Prozess Jesu*, Berlín, 1920, 56.

⁸⁴⁹⁾ Mat. 4, 12; 17, 12 n a Jan 4, 1—3.

⁸⁵⁰⁾ Fouard-Pecká, *Život Ježíše Krista*, Brtnice, 1924, 443.

Pilátovi, ale napřed ukáže Nazaretskému, že urazil mocného panovníka.

Poručil přinést⁸⁵¹⁾ obnošený královský plášť a obléci v něj Ježíše. Co následovalo, popisuje evangelista jen několika slovy: »I pohrdl jím Herodes se svým komonstvem a posmíval se mu, když jej byl napřed oblekl rouchem královským« (Luk. 23, 11).⁸⁵²⁾ V bezmocném vzteku chtěl tak zastříti porážku, již se mu právě dostalo. Proto poručil dru-

⁸⁵¹⁾ Snad ze své divadelní šatny, kterou vozíval i do války. Kastner, *Jesus vor Pilatus*, Münster, 1912, 77.

⁸⁵²⁾ Původní text užívá slova λαμπρός, které Vulgata přeložila »bílý«. Studoval jsem dlouho tuto otázku a dospěl jsem k přesvědčení, že náš latinský překlad je při nejmenším — málo pravděpodobný. Slovo λαμπρός neznáčí barvu, nýbrž světlost, jasnost a krásu. Sr. Schleusner (*Lexicon in N. Test.*⁴, Lipsko, 1819, II, 10) a Zorell (*Novi Testamenti Lexicon Graecum*, Paříž, 1911, 325). V klasické řečtině nenacházíme ani jediného dokladu pro význam bílý (sr. Lepař, *Nehomérovský slovník řeckočeský*, Mladá Boleslav, 647); spíše je vylučován (na př. Hippokrates mluví o dvojích vodách: čistých a bílých λαμπρά και λευκά). Proto moderní spisovatelé překládají slova sv. Lukáše o rouchu královském. Jaké bylo barvy, nevíme; pravděpodobně šarlatové. Tak aspoň pochopil evangelistu Tatián, syrský překladatel N. zákona a Teodor z Mopsvestie (*In Evangel. Lucae fragmenta*; MG 66, 728). Z moderních jmenuji Hahna (*Das Evangel. des Lukas*, Vratislav, 1894, II, 635), Kastnera (*Jesus vor Pilatus*, Münster, 1912, 75), Dausche (*Die drei älteren Evangelien*², Bonn, 1921, 518) a Pölzl-Innitzer (*Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu*³, Št. Hradec, 1925, 203). Tento výklad má velice mnoho předností: hodí se dobře k žalobě, že Ježíš se činí králem a vysvětluje nám, jak přišli vojáci Pilátovi na myšlenku zahráti si s Kristem na bláznivého krále.

žině, aby mu vzdala královskou čest.⁸⁵³) Po-
chlební dvořané nedali se dlouho pobízeti
a sehráli se Spasitelem bohopustou komedii,
v níž zesměšňovali jeho královské nároky.
Otec Herodův posílal kdysi zbožné mudrce
do Betlema a sliboval, že se přijde dítěti
poklonit; jeho bezbožný syn »poklonu« vy-
konal.⁸⁵⁴)

Velerada se jistě těšila, že po takovém
úvodu bude následovati rozsudek jim příz-
nivý. Proto byla velice zklamána, když po
několika minutách Herodes kratochvíli u-
končil a vyzval vojáky, aby odvedli Ježíše
opět k Pilátovi. Ještě jednou se pokusili čle-
nové Velerady přemluvit Heroda, ale jejich
žaloby vyzněly naprázdno. Rozmrzen ode-
šel a nechal je státi v síni.

Znova se vracel smutný průvod k Piláto-

⁸⁵³) Proto odmítám všechny výklady, které předpo-
kládají bílé roucho: Herodes neviděl v Ježíšovi falešné-
ho proroka a velekněze (Sepp-Haneberg, *Das Leben Jesu*⁴,
Mnichov-Řezno, 1902, V, 229) nebo čekatele úra-
du, kteří nosívali bílý šat (proto candidati); Sýkora,
Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 407). Jiní
(Fouard-Pecka, *Život Ježíše Krista*, Brtnice, 1924, 444)
poukazovali k tomu, že se židé na soudu osvobození
oblékali bíle (sr. *Antiquit.* 14, 9, 4 a 16, 9, 3); tím prý
chtěl prohlásiti Ježíše za neškodného blázna, který tres-
tu nezasluhuje. Belser (*Die Geschichte des Leidens und
Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 359) připomínal, že
židovští králové nosili bílý šat — avšak příklady, které
uvádí (sr. *Antiquit.* 19, 8, 2 a *Tacit, Histor.* 2, 89), jsou
spíše výjimkami; proto se o nich spisovatelé zmínili.

⁸⁵⁴) Sepp-Haneberg, *Das Leben Jesu*⁴, Mnichov-Řezno,
1902, V, 229.

vi.⁸⁵⁵) Mezitím napsal Herodes úřední zprávu a poslal ji římskému vladaři. Poděkoval mu za pozornost a schválil jeho dosavadní postup. Pro oba muže měla příhoda dalekosáhlé důsledky. Spřátelili se a Heroda nenacházíme již nikdy v řadách Pilátových protivníků (Luk. 23, 12).⁸⁵⁶)

Čím kdo hřešil, tím bývá i trestán (Moudr. 11, 17). Když Agrippa I. dostal od císaře Kaliguly královský titul, podněcovala ctižádostivá Herodias ustavičně svého manžela, aby se ucházel o podobné vyznamenání. Kníže konečně svolil a vydal se na cestu do Itálie. Jakmile o tom zaslechl Agrippa, vypravil k císaři rychlého posla se žalobami proti Herodovi. Oba dorazili současně k císařskému dvoru. Kaligula žalobám uvěřil, sesadil Heroda r. 40 po Kristu a poslal ho do vyhnanství do vzdáleného Španělska.⁸⁵⁷) Tam skončil ve veliké bídě muž, který kdysi potupil královskou důstojnost Spasitelovu. Trest

⁸⁵⁵) Exegeté nesouhlasí, měl-li Spasitel posměšné roucho též cestou k Pilátovi. Schegg (Evangel. nach Lukas, Mnichov, 1865, III, 301) popírá, Schmidt (Linzer Quartalschrift 1881, 82), Sýkora (Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 407) a Lagrange (L'évangile de Jésus-Christ, Paříž, 1930, 555) tvrdí — snad větším právem.

⁸⁵⁶) Sv. Justin (Dialogus cum Tryphone 103; MG 6, 715), Tertullián (Adversus Marcionem 4, 42; ML 2, 495) a sv. Isidor Sevilský (Allegoriae quaedam Scripturae sacrae 245; ML 83, 129) viděli v této události předobraz, jak pohanstvo a židovstvo budou svorně bojovati proti církvi Kristově.

⁸⁵⁷) Antiquit. 18, 7, 3 a Bellum 2, 9, 6.

Boží ho zastihl právě v kamžiku, kdy se sám o korunu ucházel.

26. PO DRUHÉ PŘEDPILÁTEM.

Pilát nebyl příliš potěšen, když mu po celé hodině⁸⁵⁸) donesl posel úřední dopis Herodův. Lichotilo mu sice, že kníže schválil jeho dosavadní postup a v duchu si umiňoval, že se na něho odvolá — ale svého cíle přece nedosáhl. Trapného jednání se nezbažil a dobře tušil, proč mu Herodes Ježíše vrací. Opatrnost galilejského knížete ho nakazila a podlamovala zvolna jistotu, s jakou až dosud vystupoval. Po prvé ho napadla myšlenka, aby se pro Ježíše tolik neobětoval a hleděl Vcleradě vyhověti. Nemusí ho zrovna odsuzovati na smrt; židé budou jistě spokojeni, když ho aspoň nějak potrestá.

S počátku odmítl rozhodně tento slabošský návrh a vykonal potřebné přípravy, aby si uhájil samostatnost. Zpráva o zatčení Ježíšově rozlétla se totiž po celém Jerusalemě a před palácem se počaly tvořiti hloučky, kterých stále přibývalo. Povaleči a městská luza chtěla použití této vhodné příležitosti a

⁸⁵⁸) Více času nebylo třeba. Protože oba paláce byly dosti blízko, netrvaly obě cesty ani půl hodiny. Výslech sám nebyl dlouhý, protože Ježíš neodpovídal; posměch zabral jen několik minut. Tak Belser (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 363).

vyvolati trochu nepokoje, aby se pobavila. Proto Pilát zesílil stráž a uzavřel přístup k hlavnímu schodišti silným kordonem vojska.⁸⁵⁹⁾

Po chvíli oznámil důstojník vladařovi, že se Velerada vrátila; s ní přišel veliký zástup lidu, který naplnil celé prostranství před palácem. Starostlivě hleděl Pilát na vlnící se moře rozvášněných židů a v jeho duši ozvala se znova myšlenka, aby skoncoval trapnou věc nějakou dohodou. Neodolal jejímu lákavému hlasu; místo rázného prohlášení chtěl vyjednávat. Jeho povolnost byla tím trestuhodnější, protože se mohl v Římě opřít o Heroda, jenž byl ve veliké oblibě dvora císařova.⁸⁶⁰⁾ Vyšel před palác a vystoupil na povýšené místo, na kterém stála soudní stolička. Odvolal vojsko a pokynul Veleradě, aby přistoupila; zavolal také lid, protože doufal, že bude povolnější (Luk. 23, 13).⁸⁶¹⁾ Dosud byl rozhodnut, že Spasitele propustí a chtěl pro tuto myšlenku získati také své posluchače. Proto se rozhovořil o dosavadním průběhu soudního líčení:⁸⁶²⁾ »Přivedli jste mi tohoto člověka, jako by odvracel lid. A hle,

⁸⁵⁹⁾ De Lai, La passione di nostro Signore, Řím, 1921, 82. Opírá se o poznámku sv. Lukáše (23, 19): »přivolav velekněze a náčelníky«; z ní vysvítá, že stáli opodál.

⁸⁶⁰⁾ Antiquit. 18, 2, 3.

⁸⁶¹⁾ Hahn, Das Evangel. des Lukas, Vratislav, 1894, II, 640.

⁸⁶²⁾ Promluva byla jistě delší a podrobnější; evangelista udává jen její obsah.

já vyšetřovav před vámi nenalezl jsem na tomto člověku žádné viny v těch věcech, které na něho žalujete. Ale ani Herodes, neboť jsem vás poslal k němu, a hle« — a Pilát ukázal na Spasitele oděného snad dosud potupným rouchem královským — »nic smrti hodného neučinil« (Luk. 23, 14—15).

Až dosud mluvila z Piláta římská spravedlnost. Velezrada Ježíšova prokázána nebyla. Důkaz se nepodařil ani před Pilátem ani před Herodem; vytýkati soudcům stranickost nebo zaujatost bylo by nerozumné. Pilát vyšetřoval Ježíše v jejich přítomnosti,⁸⁶³⁾ Herodes je židem, zná lépe jejich náboženské zvyky a přece Ježíše neodsoudil.⁸⁶⁴⁾ Po tomto úvodu bychom čekali rozsudek osvobozující. Avšak Pilát chtěl usnadnit Velezradě čestný ústup; nebude poražena. Může se pochlubiti jakýmsi úspěchem a lidu namluviti, že její žaloby byly aspoň částečně odůvodněny.⁸⁶⁵⁾ Proto navrhl střední cestu: »Pokárám⁸⁶⁶⁾ ho tedy a propustím« (Luk. 23, 16).

Obyčejný čtenář snad této úřední řeči ani

⁸⁶³⁾ Tomu neodporuje soukromá rozmluva se Spasitelem, protože po ní bylo ještě jedno veřejné jednání.

⁸⁶⁴⁾ Schmidt, Linzer Quartalschrift, 1881, 82.

⁸⁶⁵⁾ Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 367.

⁸⁶⁶⁾ Tak třeba přeložiti řecké παίδεῖσας; české »potrestám« je málo výrazné a nevystihuje přesně myšlenku vladařovu. Sr. Zorell, Novi Testamenti Lexicon Gracum, Paříž, 1911, 418.

nerozumí; vladař nabízí židům, aby se spokojili bičováním, které tehdejší spisovatelé nazývali rádi »poloviční smrtí«.⁸⁶⁷) Tímto ústupkem chtěl ukojiti jejich krvelačnost a zachrániti život Ježíšův — ale velice se přepočítal. Se stanoviska právního nemůžeme mu jeho krok snad vytýkati, protože také římský zákon to dovoloval,⁸⁶⁸) ale jeho polovičatost se mu krutě vymstila. Vášeň lidu jen vzrostla a jejich odvaha byla prvním úspěchem podnícena. Židé si uvědomili, že se jim podařilo Piláta zastrašiti; proto si umínili, že neustoupí, dokud svého krvavého cíle nedojdou.

Co odpověděla Velerada, evangelista ne-

⁸⁶⁷) Kastner, *Jesus vor Pilatus*, Münster, 1912, 174.

⁸⁶⁸) Zákoník (lib. 9, tit. 47, lex 12) sice napomínal soudce, aby nedbal planého pokřiku lidu: »*Vanae voces populi non sunt audiendae: nec enim vocibus eorum credi oportet, quando aut noxium crimine absolvi, aut innocentem condemnari desiderant.*« Ale časem se vytvořila mírnější prakse a mnozí potrestali obžalovaného bičováním, aby rozvášněný lid uchlácholili: »*Solent quidam, qui vulgo se juvenes appellant, in quibusdam civitatibus turbulentibus se acclamationibus popularium accommodare: qui si amplius nihil admiserint, nec ante sint a Praeside admoniti: fustibus caesi dimittuntur*« (Digest. lib. 48, tit. 19, lex 28, § 3). Podobnou myšlenku čteme Digest. lib. 48, tit. 2, lex 6: »*Levia crimina audire et discutere de plano (zkráceným řízením) Proconsulem oportet: et vel liberare eos, quibus objiciuntur, vel fustibus castigare (pokárati), vel flagelis servos verberare.*« Proto též Hoffmann (*Le Procès de Jésus-Christ*, Colmar, 1876, 191) se domnívá, že právně mohl Pilát bičování navrhnouti.

poznamenal. Podle všeho návrh zamítla⁸⁶⁹⁾ a dovolávala se bouřlivě smrti Ježíšovy. Vo-
jáci Pilátovi sáhli bezděčně po zbrani a hle-
děli tázavě na vladaře, mají-li hlučící zástup
rozehnati. Vtom byla jejich pozornost obrá-
cena jinam. K paláci se blížil veliký zástup,
aby se domáhal osvobození jednoho z věz-
ňů, jak bylo zvykem o velikonocích.

Tu třeba několik důležitých poznámek.
Někteří spisovatelé popírali zprávu o Bara-
bášovi, protože zvyk propouštěti vězně od-
poruje prý římskému duchu⁸⁷⁰⁾ a je pozdější
legendou.⁸⁷¹⁾ Jako obyčejně, postarala se Bo-
ží Prozřetelnost, aby umlčela plané námitky
nevěrecké vědy. Ve florentském papyrusu⁸⁷²⁾
máme úplně obdobný příběh, který se stal
v Egyptě r. 85⁸⁷³⁾ po Kristu. Před soudnou
stolicí vladaře C. Septimia Vegeta byl při-
veden Fibon. Po svém zemřelém otci zdědil
dlužní úpis jakéhosi Kefalona. Když se ne-
mohl domoci peněz, uvěznil o své újmě dluž-
níka a několik příbuzných žen. Ten se od-

⁸⁶⁹⁾ Tak moderní. Sr. Sýkora, Umučení a oslavení Pá-
na Ježíše, Praha, 1896, 411.

⁸⁷⁰⁾ Kohler, Archiv für Strafrecht und Strafprozess,
1908, 64: »Auch die Barabbasszene ist als unrömisch zu
beanstanden.«

⁸⁷¹⁾ Loisy, Les évangiles synoptiques, Paříž, 1908, II,
642 a Feigl, Der Einfluss des Weissagungsbeweises und
anderer Motive auf die Leidensgeschichte, Tubinky,
1910, 115.

⁸⁷²⁾ Vitelli, Papiri fiorentini, Milán, 1905, 113 n.

⁸⁷³⁾ Toto datum uznává také Deissmann (Licht vom
Osten, Tubinky, 1923, 229).

volal a Fibon měl býti odsouzen. Protože však měl mnoho přímluvců, pravil místodržitel: »Zasloužil bys, abych tě dal zbičovati, protože jsi o své újmě uvěznil zachovalého muže a dokonce i ženy. Ale daruji tě lidu a budu k tobě milosrdnější.« Také v talmudu⁸⁷⁴⁾ nacházíme aspoň jednu zmínku o tomto zvyku.⁸⁷⁵⁾

Po takových dokladech nelze již ani pochybovati, že také římský úředník směl někdy propustiti vězně, za kterého se lid přimlouval. Totéž tvrdil Origenes,⁸⁷⁶⁾ jenž znal římské soudy z vlastní zkušenosti.

Tážeme-li se však na původ tohoto zvyku, odpovídají exegeté velice různě. Někteří se domnívají, že jej zavedli Římané, protože židovský zákon prý takového milosrdenství neznal⁸⁷⁷⁾ a v starších dějinách izraelských nenacházíme po něm ani stopy.⁸⁷⁸⁾ Zato v římském zákoníku čteme⁸⁷⁹⁾ o amnestii, která se udělovala při některých příležito-

⁸⁷⁴⁾ Pesachim 8, 6.

⁸⁷⁵⁾ »Ten, komu se slíbilo, že ho o velikonocích osvobodí.« Sr. Beer, Pesachim, Text, Übersetzung und Erklärung, Giessen, 1912, 55.

⁸⁷⁶⁾ In Matth. 27, 11; MG 13, 1771.

⁸⁷⁷⁾ Doerr (Der Prozess Jesu, Berlín, 1920, 57) upozorňuje na slova Pavlova (Žid. 10, 28): »Porušil-li kdo zákon Mojžišův, bez milosrdenství na základě dvou nebo tří svědků propadá smrti.«

⁸⁷⁸⁾ Merkel, Die Begnadigung am Passahfeste; Zeitschrift für neutest. Wissenschaft, 1905, 293 n.

⁸⁷⁹⁾ Digest. lib. 48, tit. 16, lex 8—9: »Abolitio aut publice fit ob diem insignem, aut publicam gratulationem, vel ob rem prospere gestam.«

stech. Tyto zdánlivě vážné důvody neobstojí před jasnou výpovědí Pilátovou, kterou nám dochoval evangelista (Jan 18, 39). Sám vladař jmenuje zvyk propouštěti vězně židovským.⁸⁸⁰⁾ Kdy počal tento krásný obyčej, nemůžeme říci; pravděpodobně teprve v době machabejské.⁸⁸¹⁾ Vyplynul ze samého významu svátků velikonočních. Myšlenka na zázračné vysvobození národa z poroby egyptské byla lidu každoročně symbolisována propouštěním jednoho z vězňů. Římané zvyk nezrušili; s dovolením císařovým ponechali tuto výsadu, aby národ nesl klidněji nenáviděné jho římské.⁸⁸²⁾

Zato ostatní podrobnosti jsou nám neznámé.⁸⁸³⁾ Nevíme, byl-li vladař povinen propustiti právě toho, kterého si přáli, či mohl-li

⁸⁸⁰⁾ »Jest však u vás obyčej, abych vám propustil jednoho vězně o velikonocích.«

⁸⁸¹⁾ Belser, *Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 369.

⁸⁸²⁾ Tak již Origenes (In Matth. 27, 11; MG 13, 1774) a sv. Anselm In Matth. 27, 15; ML 162, 1482); z moderních Knabenbauer (Comment. in Evangel. sec. Matthaeum, Paříž, 1893, II, 497), Hahn (Das Evangelium des Lukas, Vratislav, 1894, II, 642), Sýkora (Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 411), Schürer (Geschichte des jüd. Volkes³⁻⁴, Lipsko, 1901, I, 469), Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 369) a Pölzl-Innitzer (Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 208).

⁸⁸³⁾ Právě-li Lukáš (23, 17), že vladař »musel« propustiti vězně, myslí jistě na dlouholetý obyčej, který se stal již jaksi zákonem.

sám ještě rozhodovati;⁸⁸⁴) mohli navrhovati sami, nebo určoval jména vladař? Směli žádati jen o vězně, který dosud odsouzen nebyl, či vztahovala se amnestie i na toho, který již propadl trestu?⁸⁸⁵) A vylučoval zákon některé druhy zločinů z této veliké výhody? To jsou otázky, na které se nám nepodaří nikdy odpověděti.

Prosba lidu⁸⁸⁶) zněla Pilátovi jako hudba s nebe. Připomínala mu nový způsob, jak by mohl Ježíše vysvoboditi. Proto nechal návrhu na bičování a chopil se vítané myšlenky. Čím dále tím jasněji poznával, že Velelada vydala Spasitele jen proto, poněvadž mu záviděla jeho velikých úspěchů a bála se jeho obliby u lidu (Mat. 27, 18).

Příležitost mu přála. Právě tehdy měl ve vězení pověstného⁸⁸⁷) zločince Ježíše⁸⁸⁸) Ba-

⁸⁸⁴) Někteří to tvrdili; Doerr (Der Prozess Jesu, Berlín, 1920, 59) popírá.

⁸⁸⁵) U Římanů nebylo zvykem rozsudek odvolávat; platila zásada: »res judicata est«. Proto Cicero (In Verrem II, 5, 6) vytýkal Verrovi, že dával milost i odsouzeným. Sr. Merkel, Ueber die Begnadigungs-Kompetenz im römischen Strafprozess, Halle, 1881, 27 n.

⁸⁸⁶) Dausch (Die drei älteren Evangelien², Bonn, 1921, 337) a Lagrange (Évangile selon s. Matthieu², Paříž, 1923, 519) se domnívají, že průvod byl činem přátel Spasitelových, kteří chtěli milovaného Mistra osvoboditi. Evangelisté o tom nepraví nic a myšlenka sama je velice málo pravděpodobná.

⁸⁸⁷) Langrange (Évangile selon s. Matthieu², Paříž, 1923, 519) se snažil dokázati, že slova ἐπισημὸς se užívalo málokdy ve špatném smyslu. Proto viděl v Barabášovi národního hrdinu, který byl u lidu ve veliké oblibě. Ale tu bychom nikdy nepochopili, jak se mohl Pilát pro

rabáše.⁸⁸⁹) Byl sprostým lupičem (Jan 18, 40), který naplňoval postrachem Palestinu a přepadával pocestné.⁸⁹⁰) Minulého roku vyvolal o slavnosti stánků v Jerusalemě velikou

ného rozhodnouti; byl by sám pracoval proti sobě. Podobně Menge-Güthling (Griechisch-deutsches Handwörterbuch, Berlín, 1903, I, 224) a Zorell (Novi Testamenti Lexicon Graecum, Paříž, 1911, 211). Klasické doklady podává Josef Flavius (Antiquit. 5, 7, 1), Polybius (17, 36) a Plutarch (Fabul. 14), kde jistě užito slova ve smyslu nepříznivém.

⁸⁸⁸) Jak se dovídáme z Origena (In Matth. 121; MG 13, 1772), čtla ještě v jeho době většina rukopisů jméno lotrovo Ježíš Barabáš, takže otázka Pilátova zněla: »Kterého chcete, abych vám propustil: Ježíše Barabáše či Ježíše, jenž slove Kristus?« Teprve později škrtnli křesťané první jméno Ježíš a Origenes chválí snahu ochrániti jméno Spasitelovo takové potupy. Moderní učenci s touto opravou nesouhlasí. Poukazují na překlad armenský a syrský (syrsin), které mají toto čtení dodnes; podobně rukopisy Θ. 1, 118 a 209. Připomínají, že jméno Barabáš bylo u židů tak časté, že přidávali opravdu ještě druhý název, aby jednotlivé osoby snáze rozlišili (sr. Samuél Barabbas, Nathan Barabbas, ano dokonce Abba Barabbas). Z moderních jmenují aspoň Merxe (Die vier kanonischen Evangelien nach ihrem ältesten bekannten Texte, Berlín, 1902, II, 400 n), Sepp-Haneberga (Das Leben Jesu⁴, Mnichov-Řezno, 1902, V, 242), Kastnera (Jesus vor Pilatus, Münster, 1912, 174 n) a Pölzl-Innitzera (Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 209). Jak pěkně upozorňuje Lagrange (Évangile selon s. Matthieu², Paříž, 1923, 520), spíše si vyložíme, proč jméno časem vypadlo, nežli jak se do textu dostalo.

⁸⁸⁹) Vlastně Bar Abba (syn Abbův). Sr. Merx (Die vier kanonischen Evangelien nach ihrem ältesten bekannten Texte, Berlín, 1902, II, 400). Jak se dovídáme z talmudu (babyl. Berakot 18 n), bylo toto jméno velice časté a vedlo k četným záměnám.

⁸⁹⁰) Téhož slova užívá sv. Lukáš (10, 30) o mužích,

bouři⁸⁹¹) a při ní se dopustil vraždy (Luk. 23, 19). Strhl za sebou část galilejských poutníků, avšak Pilát vzpouru násilně potlačil a »smísil jejich krev s krví obětí«, které přinášeli (Luk. 13, 1).⁸⁹²) Odsouzen dosud nebyl,⁸⁹³) proto ho mohl lidu nabídnouti.

Na rozkaz vladařův přivedli vojáci Barabáše a postavili ho vedle Ježíše na místě všem dobře viditelném. Spasitel se jistě zachvěl, když spatřil vedle sebe obávaného lupiče a krev se mu hnala do tváře. Nejsvětější stál v jedné řadě s vrahem a lid měl rozhodnouti, komu dáti přednost. Snad odsuzuješ Piláta a vytýkáš mu v duchu nespravedlnost. Chyboval, ale přece chtěl Krista zachrániti. Vzpomeň raději, kolikrát jsi dal přednost hříchu před svatou vůlí Boží a pros za odpuštění!

Mezitím vystoupil Pilát na povýšené místo a hlasitě pravil: »Já na něm žádné viny nenalézám. Jest však u vás obyčej, abych vám propustil jednoho vězně o velikonocích (Jan

kterí oloupili neznámého cizince mezi Jerusalemem a Jerichem.

⁸⁹¹) Mluví o ní též Josef Flavius (Antiquit. 18, 3, 2).

⁸⁹²) Tak Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 370.

⁸⁹³) Dokazují to ze slova »vězeň«. Římané naše žaláře neznali a vězení nebylo nikdy samostatným trestem. Ve vazbě chovali zločince jen do přelíčení. Sr. Schegg (Evangelium nach Matthäus, Mnichov, 1858, III, 426) a Schlatter (Der Evangelist Matthäus, Stuttgart, 1929, 773). Je však možno, že Barabáš měl býti o velikonocích souzen a popraven.

18, 38—39). Kterého tedy chcete, abych vám propustil: Ježíše Barabáše či Ježíše, jenž slove Kristus?» (Mat. 27, 17).⁸⁹⁴⁾ Domluvil a posadil se na kurulské křeslo ze slonoviny, zdobené bohatě zlatem a čekal na jejich rozhodnutí.⁸⁹⁵⁾ Po lidsku řečeno, učinil Pilát v tu chvíli vše, aby Krista zachránil. Nemluvil k zaujaté Veleradě; úmyslně se obrátil k prostému lidu, protože byl přístupnější a Ježíšovi spíše nakloněn. Ponechal jim volbu, ale jasně jim napověděl, pro koho by si přál, aby hlasovali. Proto zdůraznil ještě jedenkrát nevinu obžalovaného; ani jméno Kristus nebylo řečeno nadarmo. Mělo jim připomenouti nejradostnější naděje Izraele a slávu, s jakou vítali před několika dny Ježíše v Jerusalemě.⁸⁹⁶⁾

Nabídka Pilátova učinila na lid hluboký dojem a zdálo se, že pro Ježíše udeřila hodina vykoupení. Velerada zrovna trnula při této myšlence a horečně přemýšlela, jak hrozícímu nebezpečí předejít. Šťastná náhoda jim pomohla; v nevyzpytatelné Boží

⁸⁹⁴⁾ Sv. Marek (15, 9) a sv. Jan (18, 39) uvádějí otázku Pilátovu poněkud jinak: »Chcete tedy, abych vám propustil krále židovského?« Na první pohled vidíme, že slova Pilátova zkrátili a Matoušův (27, 17) název Kristus opsali rovnocenným pojmem král židovský.

⁸⁹⁵⁾ Evangelista (Mat. 27, 19) tuto okolnost výslovně připomíná. Také římský zákoník (Digest. lib. 48, tit. 16, lex 1, § 8: »pro tribunali, non de plano«) předpisoval, aby se amnestie udělovala se soudní stolice.

⁸⁹⁶⁾ Sýkora, Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 412.

Prozřetelnosti urychlila smrt Ježíšovu žena, která ho chtěla zachrániti.

Pilát právě domluvil,⁸⁹⁷⁾ když k němu přistoupil otrok a odevzdal mu dopis jeho manželky⁸⁹⁸⁾ — s prosbou, aby jej ihned přečetl.

Evangelisté nám nedochovali ani jméno této šlechetné ženy. Teprve z pozdějších pramenů⁸⁹⁹⁾ se dovídáme, že slula Klaudie Prokula.⁹⁰⁰⁾ Pocházela pravděpodobně z bohaté rodiny Prokulů;⁹⁰¹⁾ byla původem po-

⁸⁹⁷⁾ Jediný Lagrange (*Synopsis Evangelica Graece*, Paříž, 1926, 285 a *L'évangile de Jésus-Christ*, Paříž, 1930, 562) klade tuto událost teprve po bičování a trním korunování. Jeho pořad je nemožný, protože odporuje úplně líčení sv. Matouše.

⁸⁹⁸⁾ Podle zákona Oppiova, potvrzeného císařem Augustem, nesměli úředníci bráti s sebou do provincií manželky; směly přijíti jen v zimě a z příčin důležitých (*Sueton, Vita Augusti* 24: »nisi gravate hibernisque demum mensibus«). Této okolnosti použili racionalisté, aby popřeli pravdivost evangelistovu. Neprávem. Za Tiberia upadl předpis v zapomenutí. Když Severus Caecina žádal v senátě za jeho obnovení (»ne quem magistratum, cui provincia obvenisset, uxor comitaretur«), byl odmítnut — avšak úředníkům pohroženo, že budou odpovědni za každý přečin svých manželek (*Tacit, Annales* 3, 33—35).

⁸⁹⁹⁾ Evangel. Nicodemi 2; Acta Pilati 4.

⁹⁰⁰⁾ Řecké prameny píší důsledně Prokla, latinské Prokula. Původně se vyskytuje pouze jedno jméno — Prokula. Teprve Lucius Dexter (*Chronicon*; ML 31, 70) ji nazývá též Klaudií; podle všeho ztotožnil manželku Pilátovu s římskou křesťankou Klaudií, od níž vyřizuje Pavel (2. Tim. 4, 21) pozdrav Timoteovi.

⁹⁰¹⁾ Pro přátelský poměr Pontiiů a Prokulů jest opravdu pozoruhodné, že ke konci vlády Tiberiovy (14—31 po Kr.) zastávali konsulát Caius Pontius Nigrinus a Cn. Acerronius Proculus. Sr. Ollivier, *Revue biblique*, 1896, 252.

hanka a přišla se svým manželem do Jerusalema. Jako tolik žen tehdejší doby zřekla se pohanství a přijala víru v jednoho Boha.⁹⁰²⁾ Náboženské hnutí vyvolané Spasitelem zasáhlo také její citlivou duši. Možná, že se o to přičinila šlechtná Johana, která byla manželkou vysokého úředníka Herodova, zvaného Chusa (Luk. 8, 3) a zasvětila Prokulu do tajemství Ježíšova. Podle málo zaručeného podání stala se po smrti Pilátově křesťankou;⁹⁰³⁾ církev koptická slaví dokonce její památku dne 26. června.⁹⁰⁴⁾

Co psala Klaudia svému manželu, nevíme; evangelista (Mat. 27, 19) nám dochoval jen hlavní myšlenku: »Nic neměj s tímto spravedlivým, neboť jsem mnoho vytrpěla dnes v snách pro něho.« Nemůžeme říci, co ji tak polekalo. Viděla asi jasně nevinu Ježíšovu a

⁹⁰²⁾ Zní skoro neuvěřitelně, kolik pohanských žen bylo proselytkami. Podle Josefa Flavie (*Bellum* 2, 20, 2) ctily v Damašku skoro všechny ženy jednoho Boha; podobně pověstná manželka Neronova Poppaea Sabina (*Antiquit.* 20, 8, 11). Římský senát musel proti tomuto hromadnému přestupování na víru židovskou několikrát zakročit.

⁹⁰³⁾ Origenes (*In Matth.* 122; MG 13, 1773) a Paschasius Radbertus (*Expositio in Matth.* 12, 27; ML 120, 938) se to neodvažují rozhodnouti; Belser (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 365) to pokládá aspoň za možné.

⁹⁰⁴⁾ Nilles, *Kalendarium manuale*, Innomostí, 1897, II, 721. Mnozí spisovatelé (na př. Sýkora, *Umučení a oslavení Pána Ježíše*, Praha, 1896, 418) tvrdí totéž o církvi řecké. Jistě neprávem. V úředních menologiích jsem její jméno nenašel.

pomstu Boží, která stihne Piláta, bude-li souditi Krista nespravedlivě. Odedávna kladli si exegeté otázku, co bylo příčinou snu Prokulina a jejich odpovědi vyzněly velice různě. Jen pro zajímavost připomínám, že někteří připisovali její sen ďáblu, který tak chtěl překaziti vykoupení světa.⁹⁰⁵) Jiní vysvětlovali vše z příčin přirozených. Prokula slyšela mnoho o Kristu a vážila si ho; zpráva o jeho zajetí ji hluboce zranila a nedala jí v noci pokoje. Nepopíráme, že Bůh užil těchto přirozených předpokladů, ale všeho si jimi nevyložíme. Prokula nemohla v noci ještě vědět, že do sporu bude zatažen také Pilát. Proto veliká většina katolických učenců vidí ve snu řízení Boží Prozřetelnosti;⁹⁰⁶) evangelista jim dává za pravdu⁹⁰⁷) a připisuje snu hluboký význam symbolický. Zatím co duševní zrak vyvoleného národa slábne, takže se chystají zabíti slibovaného Mesiáše,

⁹⁰⁵) První pronesl tuto myšlenku neznámý skladatel listů připisovaných mylně sv. Ignáci, mučedníku (Ad Philippenses 4; MG 5, 923); opakoval ji sv. Řehoř (In Job 33, 31; ML 79, 1175) a sv. Beda (In Matth. 27, 19; ML 92, 121).

⁹⁰⁶) Tak již Origenes (In Matth. 27, 19; MG 13, 1773), sv. Ambrož (In Lucam 10, 101; ML 15, 1922) a sv. Jan Zlat. (In Matth. hom. 87; MG 58, 764); z moderních jmenuji aspoň Belsera (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 366) a Pölzl-Innitzer (Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 210).

⁹⁰⁷) Právě u sv. Matouše mají sny důležitou úlohu (Mat. 1, 20; 2, 12. 13. 19) a po každé jest jejich původcem Bůh.

otvírá Bůh oči pohanům, aby uznali jeho vyšší poslání a veřejně prohlásili nevinu Spasitelovu.⁹⁰⁸⁾

Pilát dočetl dopis až do pozdravu a zamyslel se. Zjev Ježíšův učinil naň hluboký dojem, ale vzkaz manželčin jím otrásl. Byl to přece jen sen, kterým právě Římané přisouvali takový význam. Snad si vzpomněl na tajemný sen, který měla kdysi Cesarova manželka Kalpurnie před osudným 15. březnem.⁹⁰⁹⁾ Umínil si, že učiní vše, co bude v jeho moci a hned diktoval svému písaři odpověď.⁹¹⁰⁾

Otrok odešel a Pilát se tázal znova lidu: »Kterého tedy chcete z těch dvou, abych vám propustil?« (Mat. 27, 21). Ale mezitím se situace podstatně změnila. Velerada využítkaovala plnou měrou vhodné příležitosti a poštvála lid proti Ježíšovi (Mat. 27, 20). Jednotliví členové vmísili se do zástupu a přemlouvali je, aby hlasovali pro Barabáše. Pro důvody nemuseli chodit daleko; opakovali pomluvy, které již tolikráte o něm šířili a nejčernějšími barvami líčili nebezpečí, které hrozí chrámu a zděděnému nábožen-

⁹⁰⁸⁾ Belser, *Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 366.

⁹⁰⁹⁾ Appian, *Bellum civile* 2, 480.

⁹¹⁰⁾ Podle toho trvala přestávka dosti dlouho. Domněnku Lagrange-ovu (*Évangile selon s. Matthieu*², Paříž, 1923, 521), že Pilát šel osobně ke Klaudii, nepokládám za pravděpodobnou. Také římský zákoník (*Digest. lib. 48, tit. 16, lex 1, § 8*) zdůrazňoval, aby vladař byl v takovém okamžiku osobně přítomen.

ství. Talmud⁹¹¹⁾) nám prozrazuje, že se bojovalo i prostředky ještě povážlivějšími. Roztrušovali o Spasiteli, že je ve spojení s nenáviděnou vládou římskou a neobyčejná ochrana Pilátova jim dávala zdánlivě za pravdu.

Zločinné úsilí Velerady bylo korunováno úspěchem, jakého snad ani sami nečekali. Jejich posluchači byli většinou obyvatelé jerusalemské, kteří Spasiteli nikdy nepřáli a s pohrdáním pohlíželi na Galilejce, který se opovážil je napomínati a kárati. Snad nejhorlivěji přizvukovala Veleradě městská luza, která se těšila na lacinou zábavu;⁹¹²⁾ kde nepomáhala slova, slibovány hmotné výhody nebo vyhrožováno pomstou a vyloučením ze synagogy. Je však též pravděpodobné, že přišli příbuzní a přátelé Barabášovi a dožebravali se smilování. Ani peklo nelenilo a rozdmýchovalo vášně lidu. Bylo tu také dosti stoupenců Ježíšových a právě na ně spoléhal Pilát nejvíce. Neodvážili se veřejně vystoupiti, nebo byli hned umlčeni a vypískáni. A přece trvalo dosti dlouho, nežli se Veleradě podařilo sehnati potřebnou většinu.

Taková byla situace, když vladař před-

⁹¹¹⁾ Babyl. Sanhedrin 43 a.

⁹¹²⁾ Od té doby uplynuly skoro dva tisíce let, ale nezměnilo se nic. Dosud se spojí mnozí s vyvrheli, mohou-li tak bojovati účinněji proti církvi katolické. Schmid, Linzer Quartalschrift, 1881, 86.

nesl po druhé otázku, koho má propustiti. V zápětí se ozval nepopsatelný řev: »Barabáše. Pryč s tímto a propuť nám Barabáše!« (Mat. 27, 18). Pilát nevěřil vlastnímu sluchu; napadlo ho, že snad jeho slovům dobře nerozuměli. Proto se tázal ještě jednou: »Chcete, abych vám propustil krále židovského?« Ale židé netoužili po králi, kterého by jim doporučoval úředník pohanského Říma a náměstím zaburácelo ještě zuřivěji: »Ne toho, ale Barabáše« (Jan 18, 39—40).

Nečekaná žádost lidu Piláta rozhněvala. Stalo se, čeho se nikdy nenadál. Zaslepený zástup dal přednost lupiči před Ježíšem, je-muž vinu nedokázali. Pozbyl duševního klidu, s jakým až dosud řídil soudní jednání. Jen tak si vyložíme, že mu mohla uklouznouti neopatrná otázka: »Co tedy mám učiniti s Ježíšem, jenž slove Kristus?« (Mat. 27, 22). Odpovědí bylo hromové: »Ukřižuj ho!« (Mar. 15, 13) a »Ukřižován buď!« (Mat. 27, 22). Nové výkřiky Piláta ještě více roztrpčily. Nechápal, jak mohou žádati na smrt muže, jenž se ničeho nedopustil. Jeho svědomí se vzpíralo takovému rozsudku a ještě jednou se pokusil Ježíše zachrániti. Brzy se měl přesvědčiti, že vášeň nemyslí. Jakmile pronesl první slova: »I co zlého učinil tento? Žádné příčiny smrti na něm nenalézám« (Luk. 23, 22), křičel zfanatisovaný dav: »Ukřižuj ho!« Jen s napětím všech sil pokračoval Pilát: »Pokárám ho tedy a propus-

tím« (Luk. 23, 22). Vrátil se k původnímu návrhu, ale se zlou se potázel. Židé dobře vypožorovali, že Pilát opustil pevnou půdu právní a jejich odvaha vzrostla ještě více. Jako divoká bouře neslo se náměstím strašné: »Ukřižuj, ukřižuj ho!« Bylo patrné, že se vedení zmocnila městská luza a Pilát se počal báti vzbouření. Měl ovšem ve zbrani 1200 mužů a mohl požádati o pomoc Heroda — ale myšlenka na Řím podlamovala jeho energii. Lecal se žalob, které se mu mohly státí osudnými neb aspoň ztížití jeho další postup. Zdálo se mu pošetilým přinášeti takové oběti za člověka, kterého ani dobře neznal a který nebyl ani římským občanem. Proto se rozhodl, že propustí Barabáše a Ježíše dá zbičovati; až uvidí krev, budou snad rozumovým důvodům přístupnější. Svědomí ovšem nemlčelo; omlouval se, že jedná z donucení a chce zabrániti většímu krveprolití. Ale napřed⁹¹³) chtěl židům ukázati, jak se dívá na jejich běsnění a svaliti na ně vinu za krev, která poteče.

Rozkázal sluhovi, aby přinesl vodu a pokynul lidu, aby se utišil. Trvalo dosti dlouho, než se mu to podařilo. Všichni se zahleděli zvědavě na povýšené místo. Vladař povstal, myl si obřadně ruce a náměstím se nesla je-

⁹¹³) Schmid (Linzer Quartalschrift, 1881, 87) klade tuto událost až před formální odsouzení Spasitelovo; tím ovšem odporuje líčení sv. Matouše (27, 24 n).

ho slova: »Nevinen jsem já krví spravedlivého tohoto; vy vizte« (Mat. 27, 24).

Již často byla vyslovena otázka, jak přišel Pilát na tuto myšlenku. Řídil se zvykem římským či napodobil nějaký obřad židovský? Nikdo nepochybuje, že také pohanští národové znali symbolické omývání rukou a připisovali mu veliký význam.⁹¹⁴⁾ Z Ovida se dokonce dovídáme, že bylo možno smýti tímto pohodlným způsobem i zločin vraždy.⁹¹⁵⁾ Avšak slova, kterými Pilát obřad prováděl, jsou vzata jistě z Písma sv. (Deut., 21, 1—9). Byla-li nalezena mrtvola a vraha nebylo možno vypátrati, sešli se starostové okolních obcí, umývali si ruce nad zabitou jalovicí a při tom přísahali, že vraha neznají: »Ruce naše této krve neprolily a oči naše toho neviděly. Hospodine, buď milostiv lidu izraelskému, ježž jsi vykoupil, a nepřičítej krve nevinné lidu svému izraelskému.« K tomu dodává Bible: »Tak bude s nich vina krve sňata. Ty pak budeš čist od krve nevinného, která byla vylita, učiníš-li, co Hospodin přikázal.«⁹¹⁶⁾ V těchto slovech máme všechny prvky, které se vyskytují v řeči Pilátově.

⁹¹⁴⁾ Sr. Herodot 1, 35 a Virgil, Aeneis 2, 719.

⁹¹⁵⁾ Fasti II, 45: »Ah, nimium faciles (s málem spokojení) tristia crimina caedlis fluminea tolli posse putatis aqua.«

⁹¹⁶⁾ Tak již Sota 9, 6 a Origenes (In Matth. 27, 24; MG 13, 1774); z moderních Kastner (Jesus vor Pilatus, Münster, 1912, 60 n) a Doerr (Der Prozess Jesu, Berlín, 1920, 59).

Vladař prohlašuje, že nebude odpověden za muka Ježíšova a svaluje všecku vinu na židy, kteří ho k takovému ústupku donutili.⁹¹⁷⁾

I tento dojemný obřad minul se účinkem. V zápětí ozvala se z davu strašná odpověď: »Krev jeho na nás i na naše dítky« (Mat. 27, 25).⁹¹⁸⁾ Slova se zalíbila a nesčetné zástupy propukly v ohlušující řev: »Krev jeho na nás i na naše dítky.« Povzbuzovali takřka Piláta, aby se krve Ježíšovy nelekal, protože všechny následky berou sami na sebe.

Rouhavá slova strašně se na nich vymstila při pádu Jerusalema. O velikonocích dokončil Kristus, o velikonocích oblehl Titus Jerusalem. Na hoře Olivetské vztáhli židé po první ruce na božského Vykupitele; tam usadilo se později římské vojsko, aby podniklo rozhodný útok na město. Za otrockou cenu 30 stříbrných koupili Spasitele; za šestinu stříbrného bylo prodáno 30 židů do otroctví. Židé jásali, když Kristus byl obnažen a zbičován; později svlékali římsí vojáci židovské uprechlíky, přivazovali je ke stro-

⁹¹⁷⁾ Zdá se, že také Římané zachovávali v Palestině tento obyčej, byla-li nalezena mrtvola a vraha nikdo neznal. Snad právě proto o něm Pilát věděl.

⁹¹⁸⁾ Rčení se vyskytuje v talmudu velice často a značí odpovědnost za skutek, kterého se kdo dopustil. V poznámce k Aboda zara 12 b čteme: »Nikdo nepij vody v noci; pije-li přece, přijde krev jeho na hlavu jeho« (požije-li něco nedovoleného). Joma 21 a: »Kdo se vydává na cestu před kuropěním, přijde jeho krev na hlavu jeho« — protože může upadnouti mezi lupiče.

mům a otvírali jim životy, aby našli peníze, které prý polykali. Velerada donutila Piláta, aby odsoudil Krista na kříž; při obležení města bývalo denně až 500 zajatých židů ukřižováno. Svolávali na sebe nevinnou krev Spasitelovu a po dobytí Jerusalema tekla jejich vlastní krev v proudech po ulicích a nádvořích chrámových.

Snad odsuzuješ divokou krutost národa židovského a žasneš nad jeho zaslepeností. Buď spravedlivý! Také tvoje hříchy pomáhaly chystati kříž, který dolehl tak těžce na Spasitele. Zadívej se raději na svého Ježíše! Byl také člověkem a v jeho srdci ozývala se přirozená touha po cti a uznání. Z lásky k tobě stojí tu jako zločinec. Buď mu za to vděčný!...

Pilát již neodporoval. Posadil se na soudnou stolicí a propustil Barabáše. Potom se obrátil ke strážím a pronesl úsečný rozkaz: »Jděte, vojáci, připravte biče!«⁹¹⁹⁾ Povolil tedy nátlaku lidu, před nímž tak důtklivě varovali rozvážní spisovatelé⁹²⁰⁾ a sám zákoník.⁹²¹⁾ Neušel trestu Božímu. O několik let později vyvolal kouzelník Šimon⁹²²⁾ mezi Samaritány veliké vření. V zástupech putovali na posvátnou horu Garizim a mezi lidem se

⁹¹⁹⁾ I, miles, expedi virgas. De Lai, La passione di nostro Signore, Řím, 1921, 91. V Liviovi (I, 26) zní rozkaz poněkud jinak: »I, licitor (miles), conliga manus.«

⁹²⁰⁾ Sr. Cicero. De lege agraria 2, 4, 10.

⁹²¹⁾ Cod. lib. 9, tit. 47, lex 12.

⁹²²⁾ Známý ze Skutků apoštol. 8, 4 n.

trousily pověsti, že se blíží příchod Mesiášův. Pilát schůzky zakázal a protože Samaritáni se nepodrobili, bylo jich mnoho zabit, pobito a popraveno. Obrátili se na syrského místodržitele Vitellia, jenž Piláta sesadil a poslal k císaři, aby za to odpovídal.

Aby si uchránil úřad, obětoval Vykupitele světa; proto podlehl Mesiáši nepravému.

27. BIČOVÁNÍ PÁNA JEŽÍŠE.

Ukrutné bolesti, které Spasiteli byly způsobeny, odbyli evangelisté jediným slovem: »Zbičoval ho«;⁹²³⁾ jejich čtenáři znali dobře význam tohoto kratinkého rčení. My, kteří jsme od malička vyrůstali v ušlechťujícím vlivu křesťanství, nedovedeme si již ani představit, jak krutě nakládalo pohanství s člověkem. Římané milosrdenství neznali; sám vzdělaný Seneka je pokládal za vadu⁹²⁴⁾ a duševní nemoc.⁹²⁵⁾ Tvrdil dokonce, že milosrdni jsou jen nejhorší lidé.⁹²⁶⁾ Proto se zmiňuji o bičování podrobněji; poznáme lépe velké bolesti, které Spasitel přetrpěl a zamilujeme si vroucněji dobrého Ježíše.

Tehdejší spisovatelé mluví o bičování jen s největší hrůzou. Horác je nazývá strašný-

⁹²³⁾ Mat. 27, 26; Mar. 15, 15 a Jan 19, 1.

⁹²⁴⁾ De clementia II, 4, 4.

⁹²⁵⁾ Tamtéž II, 5, 4.

⁹²⁶⁾ Tamtéž II, 5, 1.

mi biči;⁹²⁷⁾ o bičování se užívalo sloves: rozsekati, drásati, zorati a zrýti. Následky bývaly kruté a Prudentius⁹²⁸⁾ srovnává jeho účinky se spoustami způsobenými krupobitím. Křesťané ze Smyrny píší o mukách svatého Polykarpa a jeho druhů: »Okolostojící trásli se hrůzou, když viděli, jak mučedníci byli ranami bičů rozdrásáni až do kostí a mnohým bylo viděti v těle i vnitřnosti.«⁹²⁹⁾ O holých kostech mluví též Josef Flavius.⁹³⁰⁾ Sám Ulpián⁹³¹⁾ přiznává, že mnozí skonali na místě a pravdu jeho slov dotvrzuje Gelius⁹³²⁾ a Livius;⁹³³⁾ jiné odnášeli polo-mrtvé,⁹³⁴⁾ většina zůstala po celý život mrzáky.⁹³⁵⁾ Zákonem Porciovým z r. 195 př. Kristem⁹³⁶⁾ a Semproniovým (r. 123) bylo proto přísně zakázáno bičovati římského občana. Takových dokladů máme tolik, že si můžeme celou událost dobře představit.⁹³⁷⁾

Vladař odešel do paláce⁹³⁸⁾ a setník určil

⁹²⁷⁾ Satir. I, 3, 119.

⁹²⁸⁾ Peristephanon X, 121; ML 60, 453.

⁹²⁹⁾ Eusebius, Hist. Eccl. 4, 15, 4; MG 20, 343.

⁹³⁰⁾ Bellum 6, 5, 3.

⁹³¹⁾ De poenis 1, 18.

⁹³²⁾ Noctes Atticae 10, 3.

⁹³³⁾ Histor. 28, 29.

⁹³⁴⁾ Cicero, In Verrem II, 5, 54 a Sueton, Tiberius 60.

⁹³⁵⁾ Filo, In Flacc. § 10.

⁹³⁶⁾ Ne quis magistratus civem Romanum virgis caderet necaretve, sed damnato exilium permetteret.

⁹³⁷⁾ Všechny podrobnosti čerpám ze současných spisovatelů; zároveň podávám pramen, aby se čtenář mohl o pravdě přesvědčiti.

⁹³⁸⁾ Tak většina moderních exegetů. Sr. Ollivier, La

šest⁹³⁹⁾ vojinů, kteří měli rozkaz vykonati. Bývali k tomuto výkonu zvláště cvičeni.⁹⁴⁰⁾ Patřili k posádce cesarejské, která vynikala svou nenávistí ke všemu židovskému⁹⁴¹⁾ a Velerada se jistě přičinila, aby je proti Spasiteli ještě více poštvála. Se všech stran ozývaly se výkřiky, které je povzbuzovaly; je však také možné, že synedristé jim vtiskli do rukou peníze, aby ran nešetřili.⁹⁴²⁾

Vojáci zavedli Spasitele k nízkému sloupu na volném prostranství⁹⁴³⁾ před palácem. Byl vysoký asi 70 cm,⁹⁴⁴⁾ podle Plauta sahal po pás.⁹⁴⁵⁾ Vyzvali Krista, aby se svlékl.⁹⁴⁶⁾ Snad váhal obnažiti své svaté tělo nebo vojákům se zdálo, že si počíná příliš pomalu. Proto mu strhli hrubě šaty a hodili je stranou. Krev

passione, Řím, 1892, 274. Je možné, že se šel omluviti manželce, kterou tak bolestně zklamal svou povolností.

⁹³⁹⁾ Někteří udávají jen čtyři; Cicero (In Verrem II, 5, 54) mluví o šesti, podobně Kateřina Emmerichová (Hilobil, Hořké umučení Pána Ježíše, Brno, 1899, 125).

⁹⁴⁰⁾ Cicero, In Verrem II, 5, 54: »ad pulsandos verberandosque homines exercitatisimi«.

⁹⁴¹⁾ Antiquit. 2, 2, 68 a Schlatter, Der Evangelist Matthäus, Stuttgart, 1929, 777.

⁹⁴²⁾ Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn, Freiburg, 1913, 373.

⁹⁴³⁾ Po římském právu konalo se bičování na místě veřejném. Sr. Cicero, In Verrem II, 5, 62 a Flavius, Bellum 2, 14, 9.

⁹⁴⁴⁾ Sepp-Haneberg, Das Leben Jesu, Mnichov-Řezno, 1902, V, 249 n.

⁹⁴⁵⁾ Bacchides 4, 7, 24.

⁹⁴⁶⁾ Sr. Sueton (Caligula 26), Tacit (Histor. 4, 27) a Gellius (Noctes Atticae 10, 3).

hnala se Spasiteli do tváře, když tu stál před zevlujícím lidem, který se nemohl ani dočkat, až spatří první krev. Vojáci postavili Pána Ježíše k samému sloupu a přivázali k němu provazem jeho svaté nohy.⁹⁴⁷⁾ Potom přehnuli Spasitele přes sloup, takže jeho ruce sahaly skoro až k zemi a připevnili je také k sloupu. Tělo tvořilo oblouk, kůže se napjala. Postavili se kolem ubohé oběti a chopili se bičů. Jejich podobu známe velice dobře; mnoho se jich dochovalo v hrobech mučedníků. Na krátkém, ale silném držadle byl větší kroužek, na něm několik řetízků, zakončených buď kousky olova⁹⁴⁸⁾ neb ostrými ovčími kostičkami⁹⁴⁹⁾ nebo dvěma kuličkami, spojenými krátkou tyčinkou. Obyčejně měl každý voják poněkud jiný bič. Smíme-li souditi z pohřebního roucha turinského, užili u Spasitele aspoň dvojích⁹⁵⁰⁾ nástrojů: metel⁹⁵¹⁾ a bičů s dvěma kuličkami.⁹⁵²⁾

⁹⁴⁷⁾ Plaut, *Bacchides* 779.

⁹⁴⁸⁾ *Odtud plumbatis caedi*. Sr. Ovid, *Metamorph.* X, 227 a Prudentius, *Peristephanon* X, 116—121; ML 60, 453.

⁹⁴⁹⁾ Plutarch, *Adversus Colotem* 1127: *μάστιγ ἄσπραγαλῶτη*; Apulejus, *Metamorphos.* VIII, 28: »flagellum multi-jugis talis ovium tesseratum«.

⁹⁵⁰⁾ Podle Kateřiny Emmerichové (Hlobil, *Hořké umučení Pána Ježíše*, Brno, 1899, 128) trojích: metel z bílých prutů, snad jilmových, bičů s ostrými kostmi a řetízků s háčky.

⁹⁵¹⁾ Římský zákoník (*Digest. lib. 48, tit. 19, lex 10*) sice nakazoval: »Ex quibus causis liber fustibus caeditur, ex his servus flagellis caedi jubetur.« Avšak Spa-

Zavzněl vojenský povel, vzduchem zasvištěly první rány a tělem Spasitelovým projela strašná bolest, které ustavičně přibývalo. Obětoval ji v nekonečné lásce svému božskému Otci, aby smyl hříchy, které nemají býti mezi křesťany ani jmenovány (Efes. 5, 3). Hned po prvních ranách napjatá kůže počala nabíhati a tvořily se veliké podlitiny; brzy popraskaly, vystříkla první krev⁹⁵³) a zbarvila biče a ruce vojínů. Do otevřených ran dopadaly nové a nové šlehy, vytrhovaly kousky masa, až konečně se objevila žebra a kosti. Kristus trpěl strašně a občas dojemně zaúpěl, ale ještě více ho soužily bolesti duševní. Stále se mu vnucovala trapná myšlenka: »Jaký zisk bude z mé krve?« (Žalm 29, 10). Jeho vševidoucí oko patřilo v tu chvíli do budoucnosti a jeho nitro se zalévalo teskným zármutkem. Musel si přiznati, že se právě tělesných hříchů bude nevděčné lidstvo dopouštět nejčastěji.⁹⁵⁴)

Konečně dozněla poslední rána, ale pro Spasitele znamenala jen počátek nových bolestí. Odvázali mu ruce a poručili, aby se vzpřímil. S velikou námahou splnil jejich kruté přání, ale musel se opírat oběma ru-

sitel dosud odsouzen nebyl, proto ho směli bít i metlami.

⁹⁵²) Sr. R. W. Hynek, Lid, 1931, čís. 110 a Kastner, Jesus vor Pilatus, Münster, 1912, 34.

⁹⁵³) Cicero, In Verrem II, 5, 62.

⁹⁵⁴) Stanihurst, Immortalis Dei in corpore mortali patientis historia, Kempten, 1746, 364.

kama. Zavzněl nový rozkaz a vojáci počali bičovati prsa a život Spasitelův. Znova se opakovaly příšerné zjevy, o kterých jsem se již zmínil. Na všech stranách visely kusy rozsekané kůže, jeho božská krev stékala v bohatých praménkách a barvila zemi. Vojáci ustali teprve, když se zabělala žebra — ale tím ještě nebylo mučení skončeno. Začínal jejich nejstrašnější oddíl — počali bičovati tvář a svatou hlavu. Někteří z nich obrátili biče a tloukli Spasitele silnými držadly.⁹⁵⁵⁾ Jeho líce otekly, nos počal krváceti, rty naduřely a popukaly, oči byly v malé chvíli zality krví. Ježíš zakolísal a klesl do kaluže krve, která byla kolem sloupu. Zástupem zaburácel vítězný jásot a zfanatisované davy počaly šíleně tleskati. Ani potom ještě vojáci neustali a nové rány dopadaly na jeho svaté boky.⁹⁵⁶⁾

Kolik ran Spasitel dostal, nepodaří se nikdy vypátrati; u římského bičování nebyl jejich počet omezen. Jak možno zjistiti na rouchu turinském, zasadil mu vojín, který měl na konci biče sdružené kuličky, na 80 šlehů. Ostatních pět vojínů udeřilo Spasitele asi také tolikrát; podle toho přetrpěl na 500 ran. Výpočet je však velice problematický, pro-

⁹⁵⁵⁾ Sr. Cicero, *In Verrem* II, 5, 54.

⁹⁵⁶⁾ Tamtéž. Také na pohřebním plátně v Turině vidíme ránu na ráně.

tože nevíme, nemělo-li několik vojáků stejné biče.⁹⁵⁷⁾

Konečně zavzněl rozkaz,⁹⁵⁸⁾ vojáci ustali a odvázáli nohy Spasitelovy. Chvíli ležel jako bez vlády. Splnila se na něm doslova předpověď Isaiášova (53, 2—5):

»Podoby neměl ni krásy, abychom
naň patřili,
neměl vzhledu, abychom se kochali
v něm.

Měli jsme ho za malomocného,⁹⁵⁹⁾
zbitého od Boha a sklíčeného.

Ale on byl raněn pro hříchy naše,
roztlučen byl pro nepravosti naše.«

Nikdo se neslitoval, aby mu podal oděv. Bičováním stal se Kristus bezectným⁹⁶⁰⁾ a svobodní vojáci římsí by si byli pokládali za hanbu v něčem mu posloužit. S největší

⁹⁵⁷⁾ Trvalo-li však bičování tři čtvrti hodiny, jak tvrdí Kateřina Emmerichová (Hlobil, Hořké umučení Pána Ježíše, Brno, 1899, 129), neodvážuji se rozhodovati. Doba se mi zdá příliš dlouhá, je však možné, že jsou započteny přípravy i nutné přestávky, kterých bylo jistě několik.

⁹⁵⁸⁾ Úplně stejně popisuje bolestnou událost také sv. Brigita (Revel. Lib. 1, cap. 10, num. 8). Je to tím pozoruhodnější, protože si právě ve středověku libovali v nepřirozeném přepínání.

⁹⁵⁹⁾ Pokládali jsme ho za rouhače; malomocenstvím trestával Bůh v Starém zákoně rouhání a vzpouru proti jeho nekonečnému majestátu.

⁹⁶⁰⁾ To plyne z římského zákoníku. Proto Digest. lib. 48, tit. 19, lex 10, § 2 výslovně zdůrazňují, že určité osoby nepropadají hanbě, i když byly bičovány.

námahou plazil se Spasitel k místu, kde byl jeho šat a hleděl zakrýti svou nahotu. Namáhal se marně. Ruce měl jako přeražené, prsty pozbyly vlády. Konečně vhodil naň jeden z vojáků jeho šaty; co mu na tom záleželo, že každý dotek působil Spasiteli hrozná bolesti.

Zbičovaného Pána Ježíše odvedli do vnitřního nádvoří paláce Pilátova (Mat. 27, 27), aby počkali na příchod vladařův. Spasitel sotva se vlekl, protože zraněné nohy vypořádaly službu. Několikrát musel si utřít krev, aby lépe viděl na cestu; ⁹⁶¹⁾ provázely ho zlostné výkřiky národa, kterému prokázal tolik dobrodiní. Soudní stolice na chvíli osaměla; jenom zrudlý sloup a kaluž krve označovaly místo, kde se odehrálo první jednání golgotské truchlohry.

Pozdější osudy posvátného sloupu jsou nám úplně neznámy a zprávy cestovatelů zakládají se na zbožných legendách. ⁹⁶²⁾ Poutník z Bordeaux ⁹⁶³⁾ viděl jej r. 333 v paláci Kaifášově; tento jediný údaj nám dokazuje, že nelze mluvit o žádné tradici. Když byla v polovině 4. stol. vystavěna basilika Sionská, přenesli do ní také domnělý sloup bičování a postavili jej doprostřed předsíně. Podle sv. Jeronýma ⁹⁶⁴⁾ byl ještě potřísněn krví

⁹⁶¹⁾ Sr. sv. Brigitu, Revel. lib. 1, cap. 10, num. 9.

⁹⁶²⁾ Sr. Kvítek, Museum, 53, 37 n.

⁹⁶³⁾ Itinerarium Burdigalense; ML 8, 791.

⁹⁶⁴⁾ Epist. 108, 9; ML 22, 884.

Spasitelovou; byl to pravděpodobně červeně žilkovaný mramor, jakého je mnoho v okolí jerusalemském. Akvitánská poutnice Sylvie⁹⁶⁵⁾ zmiňuje se o veliké úctě, v jaké byl u věřících. Pod jejich polibky měkkého mramoru ubývalo⁹⁶⁶⁾ a zbožná mysl poutníků počala rozeznávat na sloupu otisky rukou, prsou a tváře Spasitelovy. První se o nich zmiňuje sv. Efrem;⁹⁶⁷⁾ ještě jasněji je viděl r. 450 spisovatel proslulého Breviaria a r. 530 Theodosius. Je také možné, že jednotliví křesťané použili vhodné příležitosti a seškrabali v nestřeženém okamžiku trochu vzácného prášku. Tam viděl sloup ještě kolem r. 610 patriarcha Sofronius⁹⁶⁸⁾ — ale po dobytí Jerusalema Turky jeho stopa náhle zaniká. Asi ke konci 11. stol. nacházíme sloup bičování v chrámě Božího hrobu a ve 13. stol. stává se majetkem františkánů. R. 1551 rozbili jej mohamedáni, protože v něm tušili skryté poklady. Jeho části sebrali jmenovaní řeholníci a rozdali je vynikajícím panovníkům; jeden díl ponechali v Jerusalemě a ukazují jej v kapli Matky Boží.

R. 1223 přivezl kardinál Colonna jiný sloup do Říma a postavil jej v chrámě sv. Praxedy,

⁹⁶⁵⁾ Peregrinatio Sylviae, vyd. Gamurrini, Řím, 1887, 95.

⁹⁶⁶⁾ Neodolala ani kovová socha ve velechrámu sv. Petra.

⁹⁶⁷⁾ Lamy, S. Ephraem Syri hymni et sermones, Malines, 1882, 472.

⁹⁶⁸⁾ Anacrontica 74—75; MG 87, 3, 3822.

který byl jeho titulární svatyní. Na rozdíl od prvního je z černého mramoru, bíle žilkovaného. Má spíše podobu nějakého podstavce; je vysoký 70 cm, dole měří v objemu 45 cm, k vrchu se poněkud zužuje. Není pochyby, že se kardinál stal bezděčnou obětí nějakého podvodu.

28. PÁN JEŽÍŠ TRNÍM KORUNOVÁN.

Vladař nepřicházel; snad vyjednával soukromě s vůdci národa židovského,⁹⁶⁹⁾ snad se radil s odborníky, bez kterých neměl podnikati nic vážnějšího.⁹⁷⁰⁾ Vojákům byla v nádvoří brzy dlouhá chvíle, proto si ji hleděli ukrátiti.⁹⁷¹⁾ S počátku vypravovali svým druhům jednotlivé podrobnosti z posledního bičování a žertovali hrubě o božském Spasiteli. Stál s očima sklopenýma a vroucně se modlil. Jeho klid a svatá odevzdanost je dráždila. Tak rádi by se mu za to pomstili, ale dlouho je nic nenapadlo. Konečně měl kdosi ďábelskou myšlenku. Tolikrát již dnes

⁹⁶⁹⁾ Dausch, Die drei älteren Evangelien², Bonn, 1921, 338.

⁹⁷⁰⁾ Cod. lib. 1, tit. 51, lex 1.

⁹⁷¹⁾ Sv. Beda (In Marcum exposit. IV, 44; ML 92, 284) a Ludolf Saský (Vita Jesu Christi, vyd. Bolard-Rigollot-Carnaudet, Paříž, 1865, II, 639) se domnívali, že vojáci jednali na rozkaz Pilátův. Z novějších tvrdil totéž Doerr (Der Prozess Jesu, Berlín, 1920, 60) a dovolával se podvržených Acta Pilati 10.

slyšeli, že se Ježíš činí králem židovským; proto by si s ním měli na krále aspoň zahrát. Příklad Herodův působil.⁹⁷²⁾ Jeho nápad byl uvítán všeobecným potleskem. Jak to provedou, ještě sami nevěděli; vše se vyvíjelo ponenáhlu.

Abychom pochopili dobře průběh událostí, které následovaly, třeba několik poznámek. Pohané byli odedávna zvyklí židům se po-

⁹⁷²⁾ V moderní době kladli si mnozí otázku, jak přišli vojáci na strašnou myšlenku a odpovědi vyzněly velice různě. Jedni připomínali oblíbené hry sakejské (sr. Vigouroux-Podlaha, Bible a nejnovější objevy, Praha, 1899, III, 586), jichž podstatným znakem byla chvilková nadvláda otroků nad jejich pány; jiní jmenovali slavnost saturnalií (Wendland, Hermes, XXXIII [1848], 179 n) a Reich (Neues Jahrbuch für das klass. Altertum, VII [1904], 705 n). Tito poslední mohli se dovolávat mučednictví sv. Dasia (Analecta Bollandiana, Brussel, 1897, XVI, 3 n). Lübeck (Die Dornenkrönung Christi, Řezno, 1906) tvrdí, že byla taková veselohra, kterou vojáci vidali snad v Cesarei a kterou napodobili — jenže způsobem krutějším. Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 377) pokládal tuto domněnku ještě za nejvíce pravděpodobnou. O takových výkladech možno užití slov Krügerových (Zeitschrift für die neutest. Wissenschaft, 1907, 72): »Novější badání má vadu, že události celkem jasné zatemní nezřídka učenými domněnkami.« Tradiční výklad je mnohem přirozenější; o podobném nápadě dovídáme se také z Filona (In Flacc. 6). Když Agrippa I. dostal od císaře roku 38 třetinu bývalé říše Herodovy, zastavil se na své cestě také v Alexandrii. Domácí obyvatelstvo užilo vhodné příležitosti, aby mu ukázalo svou protizidovskou náladu a potupilo nového krále. Chytili na ulici blázna, jménem Karabase a donutili ho, aby jim dělal posměšného krále. Na hlavu mu dali papyrusový věnec, jakási houně byla královským pláštěm, místo

smívati;⁹⁷³⁾ tu však byly ještě jiné příčiny. Proto vášeň se vybila způsobem tak příšerným. Vojsko Pilátovo přitáhlo z Cesareje. Jak se dovídáme z Josefa Flavia,⁹⁷⁴⁾ byla tamní posádka pověstná svou nenávisť k národu židovskému. Jakmile se na př. dověděli, že skonala Agrippa, jenž se tolikrát ujal židů, uspořádali pustou pitku a konali hlučné slavnosti.⁹⁷⁵⁾ Byli většinou Samaritáni⁹⁷⁶⁾ a nemohli proto Izraelitům zapomenouti, že je vyloučili z chrámu jerusalemského a jejich národní svatyni na Garizim rozbořili. V Ježíšovi viděli takřka ztělesněnou židovskou pýchu, která se právě tehdy chlubila, že ovládne svět⁹⁷⁷⁾ a zlomí moc pohanského Říma.⁹⁷⁸⁾ Jejich posměch neplatil tak osobě Ježíšově, jež snad ani neznali, jako spíše nenáviděnému národu, kterému mohli zase

žezla měl v rukou rákos. Před ním běželo několik hochů s holemi na ramenou a oznamovali příchod panovníkův. Lid volal »Marin« (náš pán). Pro zlomyslný nápad vojínův se rozhodl již Tertullián (De corona militari 9; ML 2, 89); z moderních jmenuji aspoň Kastnera (Jesus vor Pilatus, Münster, 1912, 36 n), Höpfla (Die Stationen des hl. Kreuzweges in Jerusalem, Freiburg, 1913, 20) a Holzmeistra (Zeitschrift für kath. Theologie, 1915, 350). Tím však nepopírám, že vojáci užili některých prvků z veselohry.

⁹⁷³⁾ Flavius, Bellum 2, 12, 1—2.

⁹⁷⁴⁾ Antiquit. 2, 268.

⁹⁷⁵⁾ Antiquit. 19, 356—359.

⁹⁷⁶⁾ U Josefa Flavia Σεβαστηνοί. Antiquit. 17, 10, 3 a Bellum 2, 3, 4.

⁹⁷⁷⁾ Sr. pozn. 801.

⁹⁷⁸⁾ Schlatter, Der Evangelist Matthäus, Stuttgart, 1929, 777.

jednou ukázati svou povýšenost. Že to však učinili způsobem tak krutým, mělo ještě jinou příčinu. Posádka cesarejská byla jen vojskem pomocným,⁹⁷⁹⁾ proto neměla strohé kázně římských legionářů.⁹⁸⁰⁾ Mimo to bylo tehdy všeobecným zvykem tupiti odsouzenec.⁹⁸¹⁾ Spasitel ještě nepropadl smrti kříže, ale nevzdělaní vojáci asi takových rozdílů nedělali.⁹⁸²⁾ Nepomyslili, že brzy nastane doba, kdy světoznámí Římané budou spolu s jinými národy klekati s úctou před Ježíšem Kristem a vzdávati mu královskou čest. Byli to právě vojáci, kteří pro Spasitele obětovali svůj život a za Konstantina Vel. postavili se první do jeho mocné ochrany.⁹⁸³⁾

Aby se »zábava« lépe vydařila, pozvali ze sousedního tábora celou kohortu, pokud neměla službu. Poslechli velice ochotně; den byl tak dlouhý a nařízená pohotovost je roztrpčovala. V malé chvíli byl kolem Spasitele zástup několika set rozpustilých vojáků.⁹⁸⁴⁾ S bolestí pozoroval Ježíš tyto přípravy a

⁹⁷⁹⁾ Podobně omlouval jejich výstřelky již Renan-Eichler, *Das Leben Jesu*⁵, Berlín, 1864, 392.

⁹⁸⁰⁾ Schürer, *Die Geschichte des jüd. Volkes*³⁴, Lipsko, 1901, I, 459—460.

⁹⁸¹⁾ Sr. Tacit (*Annal.* 15, 44: »ut pereuntibus addita ludibria«.

⁹⁸²⁾ Jistě mu však nechtěli připomenouti, že cesta ke trůnu může býti někdy hodně svízelná. Taková myšlenka byla pro rozjařené vojáky přece jen trochu vysoká.

⁹⁸³⁾ Laktanc, *De mortibus persecutorum* 44; ML 7, 260.

⁹⁸⁴⁾ Římská kohorta měla 600 mužů; někteří byli na stráž.

v duchu obětoval vše Bohu. Chtěl mu nahraditi pýchu, s jakou se lidstvo vzpíralo jeho svaté vůli — od pádu Adamova až do konce světa.⁹⁸⁵⁾ Kdysi pravil Bůh prvnímu člověku: »Pro tento svůj čin zlořečena budiž země; trní a hloží bude ti ploditi« (Gen. 3, 17—18). Dobrý Ježíš dal se i trním korunovati, aby sňal kletbu, která nás tolik tížila.

Hned v samém počátku vyskytla se nepředvídaná překážka. Neměli purpurový plášť, který býval odznakem královské a císařské důstojnosti.⁹⁸⁶⁾ V tom kdosi vzpomněl na odhozený důstojnický plášť⁹⁸⁷⁾ — snad týž, kterým přioděl Spasitele Herodes.⁹⁸⁸⁾ Byl kdysi barvy červené⁹⁸⁹⁾ — ale pro krále židovského bude ještě dosti dobrý. S krutostí, kterou dnes již ani nechápeme, strhli vojáci Pánu Ježíši roucho,⁹⁹⁰⁾ které me-

⁹⁸⁵⁾ Tak již sv. Cyril Jerus., Catech. 13, 18; MG 33, 794.

⁹⁸⁶⁾ Eutrop (Histor. Roman. 9): »Prius imperii insigne in chlamyde purpurea tantum erat.« Podobně Laktanc, Divinar. institut. 4, 7; ML 6, 464.

⁹⁸⁷⁾ Latinsky slul paludamentum. U prostých vojáků mívával přirozenou barvu vlny, tribunové nosili plášť bílý, vrchní velitelé a císař plášť červený.

⁹⁸⁸⁾ Pölzl-Innitzer, Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 220.

⁹⁸⁹⁾ Sv. Matouš (27, 28) jej nazývá šarlatovým (κοκκίνον), sv. Marek (15, 17) purpurovým (πορφυρέον). Obě barvy jsou ovšem rozdílné; první je jasně červená, druhá tmavější — ale již v starověku je často zaměňovali. Tak dí Horác (Sat. 2, 6, 102—103) »vestis rubro coccotincta« — ale o tři verše dále: »purpurea vestis«.

⁹⁹⁰⁾ Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens

zitím přischlo k velikým ranám. Strašné jízvy se znova otevřely, kousky kůže a masa zůstaly na šatě, rány se palčivě rozbolavely a krvácely; roje dotěrných much dorážely na ubohou obět, která se jim nemohla ubrániti.⁹⁹¹⁾ Přes ramena mu přehodili důstojnický plášť, který sahal jen po kolena; nádvořím zaburácel rozpustilý smích. Hra se zalíbila a vymyšleny nové podrobnosti.

Kdesi našli veliký kámen, snad úlomek sloupu, jakých bývalo v římských domech dosti. Přivalili jej a posadili naň Spasitele světa. Mlčel a právě jeho veliká tichost podráždila vojáky až k nepřičetnosti. Dosud si jenom hráli; co nastalo pak, byla již krutost a zhovadilost.

Divadelní král neměl dosud korunu.⁹⁹²⁾

des Herrn², Freiburg, 1913, 374) a Sýkora (Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 425) se domnívali, že svlékli pouze roucho svrchní; protože však evangelisté užívají čísla množného (Mat. 27, 31 a Mar. 15, 20), pokládám za pravděpodobnější, že mu sňali i roucho spodní.

⁹⁹¹⁾ Mouchy patří dosud k největším metlám Východu a cestovatel Labarde je nazývá »nejstrašnějším tvorem«. Wood o nich praví: »Jejich roje bývají tak četné, že cizinec je nucen mouchy jísti, mouchy píti a mouchy dýchat.« S nezdolnou vytrvalostí pronásledují člověka a štípají; jiné se usazují na vlhkých místech těla, zvláště na očích a působí nebezpečné záněty.

⁹⁹²⁾ Schmidt (Die Geschichte Jesu⁴, Tubinky, 1904, II, 396) pokládá trním korunování za pozdější legendu; jeho důvody jsou tak malicherné, že je ani neuvádím. O této bolestné trýzni mluví také židovský pamflet Toledot 6 (Krauss, Das Leben Jesu nach den jüdischen Quellen, Berlin, 1902).

Bez meškání počali splétati rákos, jímž v Svaté zemi podpalovali. Koruna se podobala velikému věnci, ale nebyli s ní spokojeni. Dáti židovskému králi na hlavu takovou tretku, jakou vídávali v divadlech, zdálo se jim příliš malicherné. Dlouho se radili; konečně napadla jednoho z nich myšlenka zrovna ďábelská. V táboře byla hromada trní,⁹⁹³) kterým se v Palestině topívalo; vojáci jím udržovali v noci oheň, protože bylo citelné chladno. To by byla koruna, jakou dosud neměl žádný panovník, vhodná pro židovského krále, který měl přece ovládnouti celý svět. Rada se zalíbila a vojáci počali proplétati víněk ze sítí větvičkami trnovými. Jak vidíme z ostatků, které se nám zachovaly, byly některé trny dlouhé až 2 cm.⁹⁹⁴) Jedny vetkali dovnitř, jiné zastrkali směrem nahoru a přivázali sítím, takže se chystaná koruna podobala přílbici a mohla zakrýti skoro celou hlavu.⁹⁹⁵)

⁹⁹³) O jejich druhu pojednal nejlépe Fonck (Streifzüge durch die bibl. Flora, Freiburg, 1900, 50 n a 99 n). Byl to buď cicimek (*Zizyphus vulgaris* Lamarck) nebo řešetlák (*Paliurus aculeatus* Lamarck), kterých roste mnoho v okolí jerusalemském. Kastner (Jesus vor Pilatus, Münster, 1912, 39) myslí spíše na krvavec (*Poterium spinosum*), protože ho užívali nejčastěji za palivo (žalm 57, 10; 117, 12 a Kazat. 7, 7).

⁹⁹⁴) Vigouroux, Dictionnaire de la Bible, Paříž, 1912, II, 1089.

⁹⁹⁵) Proto na turinském rouchu je zadní část hlavy poseta drobnými ranami. Sr. R. W. Hynck, Lid, 1931, čís. 110. Nebyla tedy trnová koruna tak malým proužkem, jak ji rádi zobrazují naši malíři.

S opravdovou hrůzou díval se Spasitel na vojáky a jeho svatá duše chvěla se před mukou, kterou mu chystali. Počal se vroucně modliti a již napřed obětoval Bohu vše, co ho čekalo. Konečně byla koruna hotova a vojáci prohlíželi se zálibou dílo, které se jim tak podařilo. Opatrně dávali pozor, aby se trní ani nedotkli. Postavili ji na hlavu, ale špatně přiléhala. Opravili ji holemi a ostnaté trny počaly vnikati do svaté hlavy. Spasitel zaúpěl bolestí a jeho oči se naplnily slzami. Vytryskla krev a stékala v drobných praménkách po celé hlavě. Místo žezla vtiskli Vykupiteli do ruky třtinu a smáli se pustě žertu, který si vymyslili. Obcházeli Pána Ježíše a s posměšnými poznámkami obdivovali se jeho úboru.

Vtom kdosi vykřikl, aby mu vzdali královskou čest. Myšlenka přijata s nadšením a kolem zmučeného Krista počal bohopustý rej. Přicházeli k němu po řadě (Jan 19, 3), klekali před ním, skláněli hluboko svou hlavu a s pokorou, která drásala duši, volali: »Zdráv buď, králi židovský!«⁹⁹⁶) Pán Ježíš na jejich posměch ani neodpověděl, ale svou nezlomnou trpělivostí je ještě více rozzuřil. Místo holdovacího polibku⁹⁹⁷) počali mu pli-

⁹⁹⁶) Sv. Marek (15, 18. 19) uvádí napřed pozdrav a teprve po něm se zmiňuje o klekání; sv. Matouš (27, 29) má pořad opačný. Zdá se, že právem. Sr. Lagrange, *Évangile selon s. Matthieu*², Paříž, 1923, 526.

⁹⁹⁷) Sr. žalm 2, 10: »zlíbejte syna« = vzdejte mu královskou čest.

vati do obličeje; hnusná slina měla nahraditi vonné masti, které lil kdysi národ na hlavu židovským panovníkům. Jiní brali třtinu a tloukli jí Spasiteli o zraněnou hlavu a působili mu bolest, jakou si již ani nepředstavíme. Trpěl strašně a nebylo nikoho, kdo by kruté vojáky okřikl. Bolestně se na něm splnila slova Velepísně (3, 11):

»Vyjděte, pohledte, dcery Sionské,
na krále Šalomouna
v koruně, kterou mu vložila matka
na hlavu v den jeho zasnubu.«

Ale ještě více mučila Spasitele myšlenka, že se tento bolestný výjev bude opakovati bez ustání až do konce světa. Každé pronásledování církve a zneužívání jeho svatého náboženství bude bodavým trnem, který zraní znova jeho svatou hlavu. Buď aspoň ty vděčný svému Spasiteli! V nejhlubší pokoře klekni před svým Vykupitelem a zvolej: »Klaníme se tobě, Pane Ježíši Kriste, a dobrořečíme tobě, neboť svým svatým křížem svět jsi vykoupil!« Buď jeho smírnou obětí a nahrazuj mu trpké hříchy jiných!

Vojáci by snad byli ještě dlouho pokračovali, kdyby nebyl zavzněl povel, aby přivedli okamžitě Ježíše k vladařovi. Nechali ho, jak byl a spěchali s ním do paláce.

Trnová koruna nebyla asi po židovském zvyku vhozena spolu s křížem a ostatními nástroji do blízké cisterny na Kalvarii.

Aspoň ve zprávách o nalezení svatého kříže nemáme o ní zmínku. Její osudy jsou nám v prvním století úplně neznámy; je však možné, že byla v rukou jerusalemských křesťanů a uložena v některé svatyni. Po prvé o ní mluví sv. Pavlín⁹⁹³⁾ a Řehoř Tourský.⁹⁹⁴⁾ Byla ve veliké úctě, ale nevíme, kde byla uschována. Obyčejně se tvrdí, že ji dostala sv. Helena na své cestě po Palestině¹⁾ a že ji uložila v císařském paláci v Cařihradě. Dovolávají se starobylé zprávy, že zbožná císařovna přivezla jednu větvičku do Trevíru, kde ráda sídlívala. Francký kronikář Aimoin zaznamenal, že pařížský biskup sv. Germán dostal od císaře Justiniána (527—563) trny z koruny Spasitelovy a totéž se vypravuje o Karlu Velikém r. 800. Leclercq²⁾ se však domnívá, že byla napřed v kostele Sionském; když v 11. stol. hrozila ztráta Jerusalema, byla prý po r. 1063 přenesena do Cařihradu. Těžko rozhodnouti, kdo má pravdu. Jistě tam byla r. 1100, protože císař Aleš Komnen I. ji vypočítává v dopise flander-skému hraběti Robertovi mezi poklady císařské klenotnice.³⁾ Tam ji našli křižáci při

⁹⁹³⁾ Epist. ad Macarium 49, 14; ML 61, 407.

⁹⁹⁴⁾ De gloria martyrum 1, 7; ML 71, 712.

¹⁾ Sr. Eschius, Histor. Eccles. 3, 42—45; MG 20, 1102—1106.

²⁾ Dictionnaire d'archéologie chrétienne et de liturgie, Paříž, 1926, VII, 1157.

³⁾ Vigouroux, Dictionnaire de la Bible, Paříž, 1912, II, 1088.

dobyetí Cařihradu r. 1204. R. 1238 přišel do Francie císař Balduin, aby se ucházel u sv. Ludvíka IX. o větší peněžitou půjčku. Do zástavy mu nabídl trnovou korunu. Světec odeslal do Cařihradu dva dominikány, Ondřeje a Jakuba z Longjumeau, aby vzácný ostatek přivezli. Teprve po dlouhém vyjednávání se jim podařilo splnití předepsaný úkol, ale museli složití neobyčejnou sumu 200.000 liber. Dne 11. srpna 1239 dospěli do Sensu. V slavném průvodě donesena koruna do Paříže a 19. srpna 1239 uložena prozatím v královském paláci. Později vystavěl Ludvík IX. nádhernou kapli a v ní ukryl vzácnou památku. Když vypukla francouzská revoluce, přenesena svatá koruna r. 1791 do Saint-Denis; r. 1793 vrácena na rozkaz vlády do Paříže, oloupena o všechny skvosty a r. 1794 uložena v Národní knihovně. Dne 26. října 1804 dostal ji pařížský arcibiskup a 10. srpna 1806 přenesl ji slavnostně do katedrály Notre-Dame, kde se chová dodnes.⁴⁾

Posvátná koruna pařížská⁵⁾ podobá se koutouči ze sítí; její vnitřní průměr je 21 cm, tloušťka 1.5—2 cm. Uvnitř je protažena zlatým drátem, aby se suchý rákos tak snadno nelámala. Při své velikosti byla by spadla až na ramena, ale její průměr se velice zmenšil vetkanými větvičkami. Na 16 místech je ko-

⁴⁾ Sr. St. Benedictsstimmen, 1900, 104 n.

⁵⁾ Sr. Linzer Quartalschrift, 1904, 955 n.

touč opleten napříč sítím, které kdysi přidržovalo trnové větvičky. Jak se dovídáme z armenské tradice, zaznamenané ve 13. stol., byla trnová koruna rozdělena v Cařihradě na dvě části: na rákosový podklad a její trnitý vrchol; pařížská koruna by potvrzovala správnost tohoto podání.⁶⁾

Tážeme-li se na pravost ostatku, těžko rozhodovati, protože historické prameny mají veliké mezery. Zato její neobyčejná podoba svědčila by spíše pro její pravost a původnost. Podvodník nebyl by nikdy přišel na myšlenku spléstí síťový věnec a vydávati jej za trnovou korunu Spasitelovu.

V katolickém světě je známo celkem 570 trnů, které prý pocházejí z koruny Spasitelovy⁷⁾ — a výpočet je sotva úplný. Veliká většina je jistě nepravých, ale bylo by opo-
vážlivé mluvit o úmyslném podvodu, kterého se dopustili kněží. Neobyčejný úkaz lze vyložiti způsobem mnohem přirozenějším. Aspoň o trnu v katedrále angerské čteme výslovně: »jeden z trnů, které byly dotýkány o trnovou korunu Spasitelovu«. ⁸⁾ Podobných trnů dotýkaných bylo asi více; jenže se časem na význam zapomnělo a trn prohlášen za zbytek bolestné koruny Vykupite-

⁶⁾ Leclercq. Dictionnaire de l'archéologie chrétienne et de liturgie, Paříž, 1926, VII, 1156.

⁷⁾ Revue de l'art chrétien, 1899, 392 n.

⁸⁾ Leclercq, Dictionnaire de l'archéologie chrétienne et de liturgie, Paříž, 1926, VII, 1156.

lovy. Jistě původní je trn v italském městě Andrii, protože jeho pravost je dokázána nepopíratelnými zázraky. Kdykoli případně Veliký pátek na 25. března (Zvěstování Panny Marie), uschlý trn nabobtná a na jeho hrotu se ukáže krůpěj čerstvé krve.⁹⁾ Také v chrámě sv. Kosmy a Damiána ve St. Bole-slavi ukazují trn z koruny Spasitelovy; o jeho pravosti neodvažují se rozhodovati.

29. PÁN JEŽÍŠ ODSOUZEN NA SMRT.

Konečně vyšel Pilát z vládního paláce.¹⁰⁾ Uvítal ho vášnivý křik lidu: »Ukřižuj, ukřižuj ho!« Pokynul, aby se utišili. Teprve po chvíli pravil: »Hle, vedu vám ho ven, abyste poznali, že na něm žádné viny nenalézám« (Jan 19, 4). Přes všechno vyšetřování nedokázali mu dosud ani jediného zločinu, z kterého jej obvinili. Pilátovi nemohou vytýkati nedostatek dobré vůle. Učinil vše, co mu bylo podle zákona možno; proto dal Ježíše zbi-

⁹⁾ Naposledy r. 1932. Sr. Vinice Páně, III (1932), 20 až 21.

¹⁰⁾ O posledním pokuse Pilátově vypravuje nám jen sv. Jan (19, 4—15), protože v něm viděl nový důkaz pro vševědoucnost Pána Ježíše. Spasitel předpověděl několikrát, že bude usmrcen od vlastního národa (Jan 2, 19; 8, 28 a 12, 32). Jeho slova se splnila, ačkoli se jim stavělo v cestu tolik překážek.

čovati. Jíti ještě dále, brání mu svědomí, proto jest odhodlán ho propustiti. Po těchto slovech neozval se ani jediný výkřik protestu; podívaná, která se jim naskytla, je v prvním okamžiku ohromila. Z palácové brány vycházel vrávoravým krokem Spasitel v průvodu několika vojínů. Přes ramena měl přehozený posměšný plášť, na hlavě trčela strašná koruna a jeho svatá tvář byla pokryta krví, která zvolna usýchala. Tak si Ježíše opravdu nikdy nepředstavovali. Jeho bolestný zjev učinil na prostý lid hluboký dojem a slova jim odumírala na rtech. Pilát použil příznivé nálady a na jeho pokyn přistoupil Ježíš až k zábradlí.¹¹⁾ Vladař nadzvedl okraj vojenského pláště, kterým byl Spasitel zahalen a v jasném východním slunci objevilo se zkrvavené a rozedrané tělo Kristovo. Sám Pilát se zachvěl při tomto pohledu a hlas se mu třásl, když volal s povýšeného místa: »Ejhle — člověk« (Jan 19, 5).

Byla to jen dvě slova, ale posluchači jim dobře rozuměli. Obvinili u něho Ježíše, že se činí králem. Piláta nepřesvědčili; aby jim vyhověl, kázal ho zbičovati. Snad by se již měli spokojiti jeho bolestmi a nevolati po jeho smrti. Neočekávaná slova Pilátova způsobila hluboký dojem. Venkovští poutníci změkli při tomto krvavém divadle a v mno-

¹¹⁾ Blíže hradu Antonia ukazují oblouk, z kterého prý představil Pilát Pána Ježíše. Tradice je jistě ne-
správná, protože palác vladařův byl na Sionu.

hém oku se zaleskla slza. Zdálo se, že pro Spasitele udeřila opět hodina vykoupení. Ale také přítomní velekněží vypožorovali hrozící nebezpečí a hleděli je stůj co stůj odvrátiti. Pokynuli svým četným sluhům a stoupencům a náměstím zaburácelo zlostné: »Ukřižuj, ukřižuj ho!« (Jan 19, 6). Ale Pilát všiml si dobře, že většina lidu mlčela¹²⁾ a nešla s Veleradou; proto odpověděl dosti podrážděně: »Vezměte ho vy a ukřižujte, neboť já na něm viny nenalézám« (Jan 19, 6). Nedával jim tak dovolení, aby Ježíše popravili.¹³⁾ Jeho slova byla jen výbuchem spravedlivého rozhořčení. Mužové, kteří se stále vychloubali, že mají jediné pravé náboženství a nechtěli ani vstoupiti do domu pohanova, nebojí se prolíti nevinnou krev.

Velerada dobře vycítila, že se vážky kloní na stranu Pilátovu a politickou žalobu že neprosadí. Vladař se mohl opřít o zákon, proti kterému byli bezmocni. Obratem ruky převedli žalobu na pole náboženské; proti římskému zákonu postavili zákon Mojžíšův, který vláda slavnostně uznala při dobytí Palestiny. Proto pravili: »My máme zákon, a podle toho zákona musí umřít, neboť se

¹²⁾ Pölzl-Innitzer, Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu¹, Št. Hradec, 1925, 226.

¹³⁾ Jediný Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 378) se domníval, že Pilát splnil těmito slovy přání Velerady; žádal prý jen, aby převzali právní odpovědnost za smrt Ježíšovu.

činil Synem Božím.« (Jan 19, 7). Četné hlasy hned přizvukovaly: »Ano, Synem Božím se činil! Rouhal se Bohu! A Písmo praví: Kdo by se rouhal jménu Hospodinovu, smrtí ať umře; všecka obec uhází ho kamením. Ať je to člověk domácí nebo cizinec, bude-li se rouhati jménu Hospodinovu, smrtí zemře« (Lev. 24, 16).

Kolikrát se již opakovala v dějinách tato strašná nedůslednost. Jménem lidského zákona bojovalo se proti Bohu, jenž je přece pramenem každého práva a zákona.

»Máme zákon, že každý, kdo neprokazuje císaři božské pocty, hoden jest smrti,« tak mluví římstí pretoři za doby pronásledování a tisícové krvácejí z tohoto zákona.

»Máme zákon,« řvou byzantští obrazoborci a vedou obránce katolického uctívání obrazů na smrt mučednickou.

»Máme zákon, že kdo neuznává církevní supremacie královny, propadá trestu velezrady,« zní to v Anglii za Jindřicha VIII. a Alžběty a bývalá »země světců« rumění se krví vyznavačů.

»Máme zákon,« vyhrožují pronásledovatelé církve v staré carské říši, tak skřípají zuby kulturní borci a nepřátelé církve ve Francii, Německu, Itálii a jiných zemích.¹⁴⁾

Ale se stanoviska právního byl tah Velezrady neobyčejně obratný. Napověděla Pilá-

¹⁴⁾ Huonder-Čihal, Ve škole Mistrově, Praha, 1929, II, 881.

tovi, že se velice mýlí, nenachází-li v svém zákoníku důvodu, proč by Ježíše odsoudil. Zapomněl, že v Palestině vedle práva římského vládne též zákon Mojžíšův, který říše respektuje a uznává. Podle jejich náboženských pojmů propadl Ježíš smrti, poněvadž se rouhal samému Bohu.

Poznámka židů Piláta opravdu zarazila, protože jí nemohl upříti jakési oprávněnosti. Opět mu hrozil konflikt se zákonem Mojžíšovým, který mu již způsobil tolik mrzutostí. V duchu vzpomněl na četné žaloby, které byly proti němu podány a nerad by znova dráždil náladového císaře. Ale tyto úvahy ustoupily brzy do pozadí. Pilát se zrovna otrásl při myšlence, že by Ježíš mohl býti Synem Božím. Slýchal takové báje od malička a již dávno jim přestal věřit.¹⁵⁾ Nebyl povahou náboženskou a také nevěděl, jak si má synovství Boží představovati. Ale tento záhadný cizinec učinil naň takový dojem, že se mu i neobyčejná výpověď Velerady zdála pravděpodobnou. Kolik veleby zářilo ještě z poplvané tváře Ježíšovy, že pohanský vladař neodbyl slova žalobců pouhým úsměškem! Právě naopak. Vzpomněl na varovný dopis manželčin a její vyhrůžný sen a jeho bázeň jen ještě vzrostla (Jan 19, 8). Buď jak buď musí vniknouti do tajemství tohoto muže, který ho stál již tolik obětí. Proto po-

¹⁵⁾ Představa sama byla v tehdejší době běžná. Sr. Skutky 14, 11 a 28, 6.

kynul stráží, aby uvedla Ježíše do vládního paláce.

Těžká záclona zapadla a Pilát osaměl s obžalovaným. S jakousi posvátnou bázní zadíval se na zmučeného Spasitele a tázal se: »Odkud jsi?« (Jan 19, 9) — ale Ježíš neodpověděl. Již jedenkrát odhalil před Pilátem svůj nadpozemský původ, ale hrdý Říman měl pro jeho slova jen pochybovačné pokrčení ramen. Nová odpověď byla by úplně zbytečná; spravedlnost nesmí se ohlížeti na osobu, pro všechny musí býti stejná. Vladař byl dávno přesvědčen o nevině Ježíšově; proto nových důkazů nepotřeboval.

Mlčení Ježíšovo Piláta urazilo. Proto pravil poněkud podrážděně: »Se mnou nemluvíš? Nevíš, že mám moc tebe propustiti¹⁶⁾ a mám moc tebe ukřižovati?« (Jan 19, 10). Chtěl podle všeho Krista přestrašiti a vylákati na něm přiznání, na němž mu tolik záleželo. Se stanoviska právního nemohli bychom odpovědi Pilátově mnoho vytýkati, protože byla vzata skoro doslovně z římského zákoníku.¹⁷⁾ Avšak její předpoklad byl úplně pohanský, protože vylučoval Boha

¹⁶⁾ Soden (Die Schriften des N. Test., Göttingen, 1913, 478) se rozhodl pro pořad: ukřižovati — propustiti, který máme i v latinském překladu. Opačný pořad (propustiti — ukřižovati) má však Tatián a většina rukopisů (Σ ABC); proto mu dávám přednost.

¹⁷⁾ Digest. lib. 50, tit. 17, reg. 37: »Nemo, qui condemnare potest, absolvere non potest« (Kdo může odsouditi, může i propustiti).

z právního řádu. Pilát se vžil tak do svého úřadu, že na mravní odpovědnost ani nepomyslel. Proto ani nepozoroval, že svými slovy odsoudil svoje dosavadní skutky. Takové hrdosti nemohl nechat Spasitel bez odpovědi; proto mu řekl: »Neměl bys žádné moci proti mně, kdyby ti nebylo dáno shůry; proto ten, kdo mne tobě vydal, má větší hřích« (Jan 19, 11).

Tak nemluvil snad ještě nikdo se zástupcem světovládného Říma. Tento zajatec upozornil Piláta, že veškerá moc pochází z Boha a jemu připadl čestný úkol, aby se zastal samého Syna Božího. Ale z toho plyne i veliká odpovědnost. Nikdo se nesmí beztrestně skrývati za Boha, dopouští-li se bezpráví.¹⁸⁾ Jestliže Pilát své moci zneužije, neujde spravedlivé pomstě Boží. A přece ani v tomto vážném okamžiku nezavřel Ježíš oči před dobrou vůlí Pilátovou a uznal snahu, s jakou ho hleděl osvoboditi. Jeho vina je mnohem menší nežli hřích Velerady, která měla jasnější poznání a s otevřenýma očima prolévala nevinnou krev Bohočlověka.

Rozuměl-li Pilát dosahu slov Ježíšových, nevíme; pravděpodobně viděl v nich jenom narážku na úřad, kterého se mu dostalo od císaře.¹⁹⁾ Avšak otevřená slova Spasitelova

¹⁸⁾ Sepp-Haneberg, *Das Leben Jesu*, Mnichov-Řezno, 1902, V, 275.

¹⁹⁾ Řecké slovo *ὁμογενής* značí u sv. Jana jistě původ nadpřirozený. Sr. 3, 3 a 31.

učinila naň hluboký dojem; výpověď Velerady o vyšším původu Ježíšově nezdála se mu v tu chvíli ničím nemožným. Odcházel z paláce s pevným rozhodnutím, že nevinného propustí (Jan 19, 12); nenadál se, že již v nejbližším okamžiku dočká se nejtěžší porážky. Také Velerada všimla si dobře veliké změny, jaká se stala s Pilátem. Uškodili si, když převedli žalobu z politiky na náboženství; bylo viděti, že se vladař zalekl pomsty Boží a pronese rozsudek osvobozující. Rozhodli se, že užijí posledního důvodu: jeho strach z Boha přemohou jinou bázní; připomenou mu pána mnohem bližšího a proto i nebezpečnějšího. Když tedy počal mluvit ve prospěch Ježíšův²⁰⁾ a doporučoval jeho propuštění, přerušili ho slovy: »Propustíš-li tohoto, nejsi přítel císařův, neboť každý, kdo se činí králem, protiví se císaři« (Jan 19, 12).

Vyhrůžka Velerady podráždila vojáky. Opět sahalí po zbrani a čekali na pokyn, aby povykující židy rozprášili — ale u Piláta bylo již pozdě. Nebál se povstání; i za horších okolností uměl si pomoci.²¹⁾ Zato zmínka o císaři ho zasáhla jako blesk s jasného nebe a zlomila odpor, s jakým se dosud stavěl proti krvavým choutkám Velerady. Rozuměl jim dobře; hrozili mu žalobou u císaře,

²⁰⁾ O těchto nových pokusech nezmiňuje se evangelista podrobněji; neobsahovaly asi nic pozoruhodnějšího.

²¹⁾ Sr. Antiquit. 18, 3, 2.

že nadržoval velezrádci a nepotrestal člověka, který se činil veřejně králem. Pilát se ovšem mohl odvolati sám k císaři, ale pokládal za výhodnější mnoho na sebe neupozorňovati. Snad se nám zdá bázeň Pilátova upřílišená; chceme-li posouditi správně jeho svízelnou situaci, třeba několik poznámek.

Jak se dovídáme z tehdejších spisovatelů, trpěl císař Tiberius velikou melancholií; všude viděl zradu a podezříval kdekoho. Ustavičně připomínal úřadům, aby zachovávaly zákony o urážce veličenstva a velezrady a sám je prováděl co nepřísněji.²²⁾ Z dvaceti přátel a rádců Tiberiových ušli jen dva nebo tři násilné smrti.²³⁾ Udavačům slibovány veliké odměny a věřilo se každému.²⁴⁾ Podle římského zákoníku²⁵⁾ směli v tom svědčiti i otroci, kteří jinak neměli právo na soudu žalovati. Šlechtný Seneka²⁶⁾ si trpce stěžuje na udavačství, jaké se rozmohlo v době Tiberiově; ani občanská válka nemohla prý způsobiti větších škod. Do jakých malicherností se zabíhalo, ukazuje nám nejlépe toto:²⁷⁾ Bývalý pretor Paullus přišel

²²⁾ Sueton (Tiberius 58) píše: »Sub idem tempus, consulente praetore, an iudicia maiestatis cogi iuberet, exercendas esse leges respondit et atrocissime exercuit.« Sr. Dürr, Die Majestätsprozesse unter dem Kaiser Tiberius, Heilbron, 1880.

²³⁾ Sueton, Tiberius 55.

²⁴⁾ Tamtéž 61.

²⁵⁾ Digest. lib. 48, tit. 4, lex 7.

²⁶⁾ De beneficiis 3, 26.

²⁷⁾ Tamtéž.

kdysi na hostinu s prstenem, do kterého byl vryt obraz císařův. Jeho otrok Maro zpozoroval, že neodložil prsten, když šel na záchod; udal ho z potupy obrazu císařova a svědomitý úředník byl odsouzen pro velezradu.²⁸⁾

Následky takové žaloby mohly býti pro Piláta nedozírné. Jistě by pozbyl přízně císařovy, jenž se mrzival, když jeho místodržitelé nedovedli zachovati klid v provinciích; bude sesazen z úřadu, který mu vynášel ročně 300.000 sesterciů (135.000 Kč) a pravděpodobně skončí na popravišti. Tento hluboký pád bude tím bolestnější, protože byl vyznamenán čestným titulem »přítele císařova«;²⁹⁾ a to všechno pro člověka, kterého ani neznal a který neměl občanského práva římského. Byl rozhodnut. Proti varovnému hlasu svědomí se odhodlal, že vydá Ježíše na smrt.

Odešel do paláce, aby vykonal poslední přípravy. Povolal svoje poradce, kterých

²⁸⁾ Jiné doklady uvádí Tacit (Annal. 1, 72 a 74; 4, 42. 68. 70 a 6, 7).

²⁹⁾ Řecky *φιλοκαισαρος*. Nalezen v četných nápisech, někdy spolu s *φιλορωμαιος* (přítel Římanů). Sr. Boeckh, Corpus inscript. Graecarum II, 160, čís. 2123. Tento titul dostávaly vynikající osoby (na př. Gallio, Deissmann, Paulus, Tubinky, 1911, 166), nebo zasloužilí místodržitelé v provinciích (sr. Plinius, Epist. 10, 7). Podle Mommsena (Römisches Strafrecht, Lipsko, 1899, II, 824) rovnal se asi našemu Excellence.

bývalo až šest,³⁰⁾ rozdál jim hlasovací kaménky³¹⁾ a tázal se na jejich mínění. Jak odpověděli, evangelisté nevypravují; je však skoro jisté, že schválili rozhodnutí vladařovo. Za zvuku vojenské trubky vystoupil Pilát na povýšené místo a posadil se³²⁾ na soudnou stoliči, jak nařizoval římský zákon.³³⁾ Kolem dokola zasedli poradci,³⁴⁾ písař a několik vojínů postavilo se po obou stranách. Vladař rozkázal přivést Špasitele, jenž musel býti při čtení rozsudku přítomen.³⁵⁾ Zavzněla vojenská trubka a na širém prostanství zavládlo hluboké ticho. Pilát použil vhodné příležitosti, aby se pomstil za porážku, kterou mu připravili. Ukázal na trním korunovaného Špasitele a posměšně zvolal:

³⁰⁾ Schürer, *Geschichte des jüd. Volkes*³⁻⁴, Lipsko, 1901, I, 469.

³¹⁾ Každý měl tři: na jednom bylo vyryto A (absolvo, osvobození), na druhém C (condemno, odsuzuji), na třetím N. L. (non liquet, není mi jasno).

³²⁾ Protože sv. Jan (19, 13) užil v svém evangeliu obojetného slovesa ἐκάθισεν (posadil se nebo posadil), tvrdili někteří exegeté, že Pilát posadil na potupu Pána Ježíše na soudní stoliči a posměšně volal: »Ejhle, váš král.« Dovolávali se apokryfního evangelia Petrova (sr. ČKD 1894, 68) a sv. Justina (Apolog. 1, 35; MG, 6, 384). Jistě neprávem. Tak hluboko se nesnížil vladař, který vyznal tolikrát nevinu Ježíšovu. Téhož slova užívá sv. Jan také jinde (12, 14) ve významu: posadil se.

³³⁾ Mommsen, *Römisches Strafrecht*, Lipsko, 1899, II, 447 n.

³⁴⁾ Cicero, *In Verrem* II, 5, 6 a Josef Flavius, *Antiquit.* 14, 10, 2.

³⁵⁾ Jan 19, 13 a Digest. lib. 7, tit. 43, lex 3.

»Ejhle, váš král!« (Jan 19, 14).³⁶⁾ V zápětí zaburácelo náměstím: »Pryč s ním, pryč s ním, ukřižuj ho!« (Jan 19, 15). Ale vladař chtěl se ještě chvíli pásti na jejich vzteku; proto se tázal jako udiveně: »Vašeho krále mám ukřižovati?« (Jan 19, 15). Ale členové Velerady chtěli již ukončiti nechutnou scénu; Pilát se mýlí. Židé posměchu nezasluhují. Proto zvolali: »Nemáme krále, leč jen císaře« (Jan 19, 15).

S hnusem se odvrátil Pilát od této mravní nízkosti. Farizeové, kteří se stále chlubili svou nenávistí proti Římu, chtěli býti pojednou loyálnější než on sám. Jako kdyby po celém světě nebylo známo, jak rádi se protiví králům a jsou jaksi od přirozenosti nepřáteli každé vlády.³⁷⁾ Rozmrzen sáhl po tabulce a jménem císařovým přečetl krátký rozsudek: »Půjdeš na kříž.«³⁸⁾ Důvody ne-

³⁶⁾ Někteří viděli v těchto slovech poslední pokus Pilátův, aby Ježíše zachránil; chtěl prý připomenouti lidu jeho naděje mesiánské. Sotva. V tomto okamžiku byl již odhodlán Ježíše odsouditi.

³⁷⁾ Sr. Antiquit. 11, 2, 1.

³⁸⁾ Doslova: Ibis ad crucem. V apokryfní literatuře dochovalo se nám několik rozsudků proti Ježíšovi. Jeden z nich otiskl Hofmann (Das Leben Jesu nach den Apokryphen, Lipsko, 1851, 368—369). Zní v překladu: »Rozsudek pronesený Pontiem Pilátem, místodržitelem Dolní Galileje, proti Ježíšovi z Nazareta. V 17. roce vlády císaře Tiberia a 25. dne měsíce března, v svatém městě Jerusalemě, když Annáš a Kaifáš byli velekněžími lidu, Pontský Pilát, místodržitel Dolní Galileje, sedě na soudní stoli, odsuzuje Ježíše Nazaretského, aby zemřel mezi dvěma lotry na kříži. Protože knížata a vyni-

uváděl, protože byly všeobecně známy.³⁹⁾ Ustanovil setníka, který měl se čtyřmi vojáky popravu vykonati⁴⁰⁾ a pokynul stráží: »Jděte, připravte kříž.«⁴¹⁾ Náměstím zaburácel vítězný jásot a nepřehledné davy počaly šíleně tleskati. Pilát je neposlouchal. Rozkázal písaři napsati tabulku na kříž: »Ježíš Nazaretský, král židovský« a odcházel do vládního paláce. Styděl se za porážku, již utrpěl a v duši mu zněla vážná slova Ježíšova o hříchu, kterého se právě dopustil.

Protože odsouzení Ježíšovo bylo událostí světodějnou, udává sv. Jan místo i čas, kdy

kající svědkové národa vypověděli, že 1. Ježíš je svůdcem, 2. je buřičem, 3. je nepřitelem zákona, 4. vydává se neprávem za krále izraelského, 5. vešel do chrámu s velkým zástupem, který nesl v rukou palmy. Pilát poroučí prvnímu setníku Kvirilovi Korneliovi, aby ho zavedl na místo popravní a zakazuje bohatým i chudým, aby smrti Ježíšově nepřekáželi. Jako svědkové podepsali rozsudek proti Ježíšovi: Daniel Robani, Jan Zorobabel, Rafael Robani a Kapet. Ježíš bude veden Jeruselem a branou Struene.« Dokument prozrazuje na první pohled neobratného padčlatele a netřeba se jím proto ani zabývat.

³⁹⁾ Doerr, Der Prozess Jesu, Berlín, 1920, 63.

⁴⁰⁾ Slul »centurio supplicio praepositus«. Sr. Seneka, De ira I, 18.

⁴¹⁾ Doslova: »I, miles, expedi cruce«. Seneka, De ira I, 18 a Plinius ad Trajanum 96, 3. U Římanů uplynula obyčejně delší doba mezi rozsudkem a jeho provedením. V senátě bylo odhlasováno (Tacit, Annal. 3, 5): »ne decreta Patrum ante diem *decimum* ad aerarium (archiv) deferrentur, idque vitae spatium damnatis prorogaretur« — avšak to platilo jen pro římské občany. U židů bylo zvykem prováděti rozsudek ihned. Sr. Deut. 17, 2; 21, 20 a Skutky 7, 52. Sr. Sanhedrin 6, 1. U božského Spasitele rozhodovaly také svátky velikonoční.

byl nespravedlivý rozsudek pronesen. Herodův palác stál na velikých podezdívkách, které vybíhaly poněkud dopředu a tvořily jakousi terasu, zvanou aramsky Gabbatha (vrcholek).⁴²⁾ Celé místo bylo vydlážděno různobarevným mramorem; proto slulo řecky Lithostrotos.⁴³⁾ Podle výpovědi evangelisty byl Kristus odsouzen »kolem hodiny šesté« neboli dvanácté;⁴⁴⁾ ze slov je patrné, že svatý Jan určuje dobu toliko přibližně — asi kolem naší hodiny deváté.⁴⁵⁾

⁴²⁾ Tak zvláště Strack-Billerbeck (Kommentar zum N. Test. aus Talmud und Midrasch, Mnichov, 1924, II, 572). Návrh Dalmanův (Die Worte Jesu, Lipsko, 1898, I, 6): »pleš, volné místo před hradem« se neujal.

⁴³⁾ Nesprávně popisovali někteří Gabbathu jako umělé lešení, s kterého vladař soudil. Tak to činil Cesar (Sueton, Vita Caesaris 46), byl-li na pochodu.

⁴⁴⁾ Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 386) dokazoval, že apoštol užíval kalendáře řeckého a proto počítal od půlnoci. Nenašel stoupenců; to by počalo soudní řízení ještě za tmy.

⁴⁵⁾ Tomu odporuje zdánlivě sv. Marek (15, 25): »Byla pak hodina třetí, když ho ukřižovali.« Bylo již proneseno mnoho dohadů, jak obtíž uspokojivě rozřešiti; některé z nich mají význam pouze historický. Sv. Augustin (De consensu Evangelistarum III, 13, 42; ML 34, 1184) vysvětloval slova Markova jen obrazně: »Inteligitur ergo fuisse hora tertia, cum clamaverunt Judaei, ut crucifigeretur.« Jiní se domnívali, že sv. Jan udal původně třetí hodinu; teprve opisovači podobná písmena zaměnili. Tak Eusebius (Quaestiones ad Marinum, fragm. 4; MG 22, 1010) a s ním souhlasí některé rukopisy (DLX Δ. 32, 88, 151). Všechny ostatní čtou hodinu šestou a jejich svědectví potvrzují nejstarší překlady. Novější badatelé se domnívají, že není třeba tak umělých dohadů. Evangelisté neměli hodinky; proto udávají oba čas pouze přibližně.

Někteří tvrdili, že Pilát Pána Ježíše neodsoudil, že jen dovolil židům, aby svůj nálezu provedli. Jejich domněnku vyvrátil již římský dějepisec Tacitus.⁴⁶⁾ Druzí vladaře odsuzují a pohoršují se nad slabostí, s jakou hájil pře Spasitelovy. Nechci ho omlouvat, ale přece dávám za pravdu Müllerovi: »Nikdy mu nesmíme vytýkati, že se dopustil sprosté vraždy nebo chtěl spáchat nespravedlnost. Spíše bychom nad ním zaplakali, nežli ho proklínali.«⁴⁷⁾ Vzpomeňme raději, kolikrát jsme byli k Spasiteli ještě krutější. Hřešili jsme, jakkoli nám nehrozilo žádné nebezpečí. Židovští spisovatelé⁴⁸⁾ jdou však příliš daleko, když všecku vinu svalují na Piláta. Dobře jim odpověděl veliký Augustin:⁴⁹⁾ »Také vy, židé, jste ho zabili. Čím jste ho zabili? Mečem jazyka. Nabrousili jste jazyky svoje a zabili jste ho, když jste volali: Ukřižuj ho, ukřižuj ho!«

Pro národ vyvolený měla tato událost nedozírné následky. Odřekli se Spasitele, jenž plakal kdysi ze soustrasti nad jejich městem a dali přednost železné vládě římského císaře. Zavrhli tiše plynoucí vody Siloe (Is. 8, 6) — proto dodnes pláčí nad troskami své

⁴⁶⁾ Annal. 15, 44: »auctor nominis eius Christus, qui Tiberio imperitante, per procuratorem Pontium Pilatum supplicio affectus est.«

⁴⁷⁾ Pontius Pilatus, Stuttgart, 1888, 1.

⁴⁸⁾ Na př. Grätz-Braun, Geschichte der Juden⁵, Lipsko, 1905, III, 1, str. 306.

⁴⁹⁾ Enarratio in Psalm. 63, 4; ML 36, 763.

bývalé slávy. Každého pátku — vyjma slavnost »Pod zeleným« — shromažďuje se o 4. hodině odpolední hojně jerusalemských židů u tak zvané »zdi nářků«, ⁵⁰⁾) aby tam u mohutných balvanů, posledních zbytků bývalé nádhery, plakali a naříkali. Hluboce sklonění nebo klečící na kolenou, zpívají dojmavý žalozpěv asi takto:

Rabín: »Pro hrad náš, který byl zpustošen,
Lid: jsme zde opuštěni a pláčeme.

R.: Pro chrám náš, který byl zbořen,

L.: sedíme zde opuštěni a pláčeme.

R.: Pro hradby naše, které se zhroutily,

L.: sedíme zde opuštěni a pláčeme.

R.: Pro slávu naši, která zašla,

L.: sedíme zde sami a pláčeme.

R.: Pro slavné muže naše, kteří umřeli,

L.: sedíme tu sami a pláčeme.

R.: Pro vzácné skvosty naše, které byly
spáleny,

L.: sedíme tu sami a pláčeme.

R.: Pro kněze naše, kteří klopýtli,

L.: sedíme tu sami a pláčeme.

R.: Pro krále naše, kterými opovrhovali,

L.: sedíme tu sami a pláčeme« atd.

Avšak tato úchvatná modlitba a všechny slzy a vzdechy zůstávají nevyslyšeny. V odpověď zní takřka z nebe: »Co křičíš pro své poranění? Nezhojitelná je bolest tvoje. Pro

⁵⁰⁾ Je to část bývalé podezdívky chrámové, vysoká 20 m, dlouhá 60 m.

množství tvé nepravosti, pro tvrdé hříchy tvé naložil jsem tak s tebou« (Jer. 30, 15).⁵¹⁾

Má tak zůstatí navždycky? Jistě ne. I za nevděčný národ židovský modlil se umírající Spasitel: »Otče, odpusť jim, neboť nevědí, co činí!« Dojemný žalozpěv končí slovy:

R.: »Aby se pokoj a štěstí vrátily na Sion,
L.: sedíme tu sami a pláčeme.

R.: Aby prut z kořene Jesse vykvetl konečně v Jerusalemě,

L.: sedíme tu sami a pláčeme.«

Ubožáci, uznávají hříchy svých otců a volají po jejich odpuštění — ale největšího z nich dosud neoplakali. Ještě zakrývá hustá rouška jejich duchovní oko (2. Kor. 3, 15); ale z apoštola Pavla (Řím. 11, 25—31) se dovídáme, že se také oni vrátí jednou kajícně k Spasiteli, jehož se jejich otcové odřekli a spočinou v jeho sladkém objetí.

30. CESTOU KŘÍŽOVOU.

Jakmile byl pronesen rozsudek smrti, počali vojáci s přípravami k bolestné popravě. Zbičovali oba zločince, kteří měli býti s Kristem ukřižováni; Spasitele již nebičovali.⁵²⁾

⁵¹⁾ Huonder-Číhal, Ve škole Mistrově, Praha, 1929, II, 194—195.

⁵²⁾ Protože u Římanů bylo zvykem odsouzence před popravou bičovati, přeli se starší exegeté, byl-li Pán

Zato se vyskytla jiná obtíž. Pilát věznil toho roku tři zločince, kteří měli býti o velikonočních popraveni; protože jeden z nich musel býti po starodávném zvyku propuštěn, přichystali kříže jen pro dva.⁵³⁾ Nikdo nepředvídal smrt Kristovu; proto neměli třetí kříž a trvalo to dosti dlouho, nežli byl zroben.

Měl podobu, jakou mu dáváme dodnes.⁵⁴⁾

Ježíš bičován ještě jednou; někteří dokonce dokazovali vědecky trojí bičování. Sr. Quaresmius (*Historica, theologica et moralis Terrae sanctae elucidatio*, vyd. Cyprian de Tarvisio, Benátky, 1881, II, 155). Dnes se podobnými otázkami již nikdo ani nezabývá. Sám římský zákoník (*Digest. lib. 48, tit. 19, lex 8, § 3*) přiznává, že většina odsouzenců umírala již při (prvním) bičování. Sr. Holzmeister (*Zeitschrift für kath. Theologie*, 1915, 348).

⁵³⁾ Belser *Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 392.

⁵⁴⁾ Římané rozeznávali tři druhy křížů, podle toho, jak bylo připevněno příčné břevno: buď je přibili shora na kůl zapuštěný do země, takže povstala podoba písmene T (*crux commissa*), nebo je vklínili v pravém úhlu do kolmého trámu (*crux immissa*). Byla-li obě břevna stejně dlouhá a protínala se v ostrém úhlu, povstal tak zv. kříž sv. Ondřeje (*crux decussata*). Mezi exegety nebylo nikdy úplné shody, jakou podobu měl kříž Spasitelův. Menšina se rozhodla pro první. Ze starších spisovatelů jmenuji Tertulliána (*Adversus Marcionem* 3, 22; ML 2, 381), z novějších aspoň Langena (*Die letzten Lebensstage Jesu*, Freiburg, 1864, 32) a Krause (*Theolog. Literaturblatt*, 1867, 780). Veliká většina dokazuje právem, že kříž měl podobu dnes obvyklou a mohli se dovolávat nejstarších spisovatelů církevních: sv. Justina (*Dialog. cum Tryphone* 91; MG 6, 694), sv. Ireneia (*Adversus haereses* II, 24, 4; MG 7, 794), sv. Augustina (*Enarratio in Psalmum* 103, I, 14; ML 37, 1348) a četných jiných. Nejdůkladněji prostudovali tuto otázku Gretser (*De cruce Christi rebusque ad eam pertinentibus*, In-

Jak možno souditi z dochovaných ostatků, byl ze stromu jehličnatého, pravděpodobně z borovice.⁵⁵⁾ Kolmý trám byl asi 3.50 m,⁵⁶⁾ příčné břevno asi 2 m.⁵⁷⁾ Vážil kolem sta kilogramů; protože jeden jeho konec byl vlečen po zemi, sklesla jeho váha asi na 75 kg.⁵⁸⁾

Zatím svlékli vojáci Pánu Ježíši potupný šat a vrátili mu jeho vlastní oděv. Tato poznámka evangelistova (Mat. 27, 31) je velice

goldštat, 1598—1605), Lipsius (*De cruce libri tres ad sacram profanamque historiam utiles*, Wesel, 1675) a Zöckler (*Das Kreuz Christi*, Gütersloh, 1875).

⁵⁵⁾ Sr. Vigouroux-Podlaha, *Bible a nejnovější objevy*, Praha, 1903, V, 151. Již Gretser (*Lib. 1, c. 4, str. 6*) vyvrátil pěkně domněnku starších exegetů, že se kříž skládal ze čtyř druhů dřeva a pocházel z ráje.

⁵⁶⁾ Pěkně to dokazuje Holzmeister (*Zeitschrift für kath. Theologie*, 1915, 360): Aby vojín (asi 160 cm) mohl podati nápoj k ústům Spasitelovým, nestačilo mu jen vztáhnouti ruku (160 + 30 cm); musel použít stonku hyzopového, který dorůstal výšky až 80 cm. Připočteme-li ještě část kmene, která byla v zemi (50 cm) a konec dřeva nad hlavou Spasitelovou (30 cm), známe přibližně výšku kříže Kristova (160 + 30 + 80 + 50 + 30 = 350 cm).

⁵⁷⁾ Podle Apuleja (*De aureo asino* 17) bývaly kříže tak nízké, že divocí psi mohli rváti odsouzencům vnitřnosti z těla. Vysoký kříž býval výjimkou; proto ji spisovatelé zdůrazňovali (*Sueton, Galba* 9).

⁵⁸⁾ Kalvín (Sr. Schmid, *Linzer Quartalschrift*, 1883, 327) hleděl zesměšnit katolickou úctu k ostatkům sv. kříže, proto tvrdil, že by všechny známé částčky vydaly mnohem více než mohl Kristus unést. Rohault de Fleury (*Memoires sur les instruments de la passion*, Paříž, 1870) dokázal po podrobných studiích, že všechny sv. ostatky měří asi 4,000.000 mm³; kříž Ježíšův jich však obsahoval aspoň 178,000.000 mm³ (sr. *Laacher Stimmen*, VI, 495).

důležitá; vyplývá z ní, že Spasitel nesl celý kříž, ne jenom příčné břevno.⁵⁹⁾ Neobešlo se to bez velikých bolestí. Aby mohli provléci úzké spodní roucho, sňali mu nemilosrdně trnovou korunu a znova ji nasadili. Co jim záleželo, že se svatá hlava znova rozbola-
věla a krev stékala opět v bohatých pramén-
cích.⁶⁰⁾ Teprve asi po hodině⁶¹⁾ přinesli vo-
jáci kříže a hodili je k nohám odsouzenců. Pohrdali křížem, protože byl trestem otro-
ků⁶²⁾ a největších zločinců. Kdo byl odsou-
zen na kříž, ztrácel osobní svobodu a sestu-
poval na nízkou úroveň otroků;⁶³⁾ proto kříž

⁵⁹⁾ Nesl-li odsouzenec jen příčné břevno, měl ruce rozpjaté a přivázané k trámu, který mu ležel za krkem; byl však oděn jen rouškou, která mu zastírala bedra. Sr. Holzmeister (Zeitschrift für kath. Theologie, 1915, 355) a Pözl-Innitzer (Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 239).

⁶⁰⁾ Exegeté nejsou jednotni, měl-li Spasitel trnovou korunu i cestou na Kalvarii. Záporně odpověděli Calmet (Dictionarium historicum², vyd. Mansi, Augsburk, 1738, II, 524) a Reich (Neue Jahrbücher für das klassische Altertum, 1904, 705); kladně Corluy (Commentar. in Joannem, Gent, 1889, 441 n), Knabenbauer (Comment. in Evangel. sec. Matthaeum, Paříž, 1893, II, 519) a Kastner (Jesus vor Pilatus, Münster, 1912, 51). Mohli se dovolávat nejstarší tradice (Origenes, In Matth. 27, 31; MG 13, 1775 a Tertullián, Adversus Judaeos 13; ML 2, 636) a dochovaných obrazů.

⁶¹⁾ Dausch, Die drei älteren Evangelien², Bonn, 1921, 339.

⁶²⁾ Proto »servile supplicium«. U Plauta (Miles gloriosus II, 4, 19—20) chlubí se otrok: »Jen mi křížem nevyhrožuj; vím již napřed, že na něm bude můj hrob. Tam jsou pochováni moji předkové, otec, děd, praděd, prapraděd.«

⁶³⁾ Digest. lib. 48, tit. 19, lex 29.

jmenován všeobecně »nešťastným stromem«.⁶⁴⁾ Oba lotři se otřásli při pohledu na strašný nástroj; jenom Spasitel rozpjal toužebně ruce a objal bolestné dřevo, které mělo přinést celému světu spásu.

V Jerusalemě nebylo pravidelného popraviště; zákon Mojžíšův (Num. 15, 35 a Lev. 24, 14) jen nařizoval, aby se to stalo za městem a také Římané měli podobný zvyk.⁶⁵⁾ Volívali k tomu nejraději cesty, kudy se hodně chodilo, aby tak pohledem na muka umírajících druhé odstrašili.⁶⁶⁾ Pro božského Spasitele zvolen nepatrný kopeček na severozápadní straně města, zvaný Golgota. Stalo se to asi na výslovné přání Velerady, která se chtěla popásti na mukách nenáviděného Galilejce. Protože byl svátek, nesměli jíti za město dále než asi čtvrt hodiny.⁶⁷⁾ Nemůžeme se ovšem těšiti blahou myšlenkou, že bychom znali přesně směr křížové cesty; můžeme ji určit jen přibližně podle popisu, jaký nám dochoval Josef Flavius o tehdejší Jerusalemě. Počínala na Sionu v paláci Pilátově,⁶⁸⁾ úzkými a dlážděnými uličkami⁶⁹⁾

⁶⁴⁾ Livius 1, 26.

⁶⁵⁾ Sr. Plautus, *Miles gloriosus* II, 4, 7: »pereundum extra portam«.

⁶⁶⁾ Quintilian, *Declamat.* 274; Cicero, *In Verrem* 5, 66 a *Diviš z Halikarnasu*, *Antiquit.* 7.

⁶⁷⁾ Přesně 2000 loktů. Sr. *Erubin* 5, 5 a *Skutky* 1, 12.

⁶⁸⁾ Dnešní křížová cesta počíná v hradě Antonii. Barnabé (*Le Prétoire de Pilate et la forteresse Antonia*, Paříž, 1902, 247) snaží se dokázati její správnost; Vin-

postupovala směrem severovýchodním, procházela náměstím, které se rozkládalo mezi hrobem Davidovým a palácem Herodovým, stáčela se k bráně Gennat,⁷⁰⁾ zahýbala za hradbami poněkud k severovýchodu a po 250 metrech končila na Golgotě.⁷¹⁾ Byla dlouhá jen asi 600—700 m.⁷²⁾

Mnohem lépe si dovedeme představit průvod, v němž odváděli božského Spasitele. Znamení k pochodu dáno vojenskou trubkou. Vpředu kráčel trubač, který ohlašoval blížící se průvod. Bylo to tím důležitější, protože ulice jerusalemské byly těsné a křivolaké a v městě plno cizích poutníků.⁷³⁾ Zvláště na křižovatkách mohlo dojít k nemilým srážkám, protože zástupy spěchaly většinou opačným směrem do chrámu. Te-

cent-Abel (Jérusalem, Paříž, 1914, II, 3, str. 610 n) se vyslovuje velice strážlivě. Proto se ani nezmiňují o dnešních zastaveních v Jerusalemě. Nesmíme však nikoho vinit z úmyslného podvodu; vše se vyvíjelo ponenáhlu. Ve válce židovské byl palác Pilátův rozbořen (Bellum 5, 3, 5; 5, 4, 4; 5, 17, 6; 6, 7, 1 a 6, 8, 1) a úřady se přestěhovaly do pevného hradu Antonia. Původní tradice se ponenáhlu zatemňovala a vznikala nová (dnešní) křižová cesta, která spojovala Antonii s Golgotou.

⁶⁹⁾ Bellum 5, 14, 9.

⁷⁰⁾ Bellum 5, 4, 2.

⁷¹⁾ Dalman, Jerusalem und sein Gelände, Gütersloh, 1930, 72.

⁷²⁾ Sr. Sýkora, Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 440. Udává pouze 500—600 metrů, protože dnešní křižová cesta byla poněkud kratší.

⁷³⁾ Podle Josefa Flavie (Bellum 6, 9, 3) bývalo jich o velikonocích na milion.

prve za trubačem šel⁷⁴⁾ velící setník⁷⁵⁾ s oddílem vojska, potom hlasatel, který bez ustání vyvolával jméno, původ a zločin odsouzenců. Četl je z tabulek, které měly býti přibity na kříži.⁷⁶⁾ Následoval Spasitel s oběma zločinci, kolem každého z nich čtyři vojáci, kteří měli popravu vykonati. Za odsouzení kráčel ještě jeden oddíl vojska, několik zástupců Velerady⁷⁷⁾ a nepřehledný dav přátel i nepřátel Ježíšových.

Protože byl velikonoční svátek, postarala se Velerada, aby kříže obou židovských zločinců nesli pohanští otroci;⁷⁸⁾ jenom pro Spasitele neměli nikoho. K jeho odsouzení došlo tak náhle, že nikdo na tuto možnost ani nepomyslel. Je také možné, že se mu chtěla Velerada pomstíti za domnělé porušování klidu sobotního; proto sv. Jan (19, 17) zdůrazňuje, že si musel nésti sám svůj těžký

⁷⁴⁾ Na našich křížových cestách jezdívá na koni; to směli teprve vyšší důstojníci. Sr. ČKD 1923, 213.

⁷⁵⁾ »Exactor mortis.« Sr. Tacit, Annales 3, 14.

⁷⁶⁾ Schmid (Linzer Quartalschrift, 1882, 294) se domníval, že Kristova tabulka byla přinesena teprve později na Kalvarii; chtěl tak vyložit, proč si Velerada všimla tak pozdě napsaných slov. Výklad je příliš umělý. Hlasatel byl v průvodu hodně daleko, proto je možné, že mu cestou dobře nerozuměli. Ostatně byli tak zpiti vítězstvím, že si dvojsmyslu ani neuvědomili.

⁷⁷⁾ Podle Deut. 13, 9 a 17, 7. Sr. též Sanhedrin 6, 4. Museli býti aspoň dva (Sanhedr. 12, 4).

⁷⁸⁾ Aspoň žádný evangelista se u nich o nesení kříže nezmiňuje; líčení sv. Jana tento rozdíl zrovna předpokládá. Sr. Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 393).

kříž.⁷⁹⁾ Z paláce Pilátova nebylo na Kalvarii tak daleko a přece byla cesta nanejvýš obtížná. Ulice byly dlážděny hrubými kameny, na které narážel zadní konec kříže a rozdíral bičováním zraněné rameno Spasitelovo.⁸⁰⁾ Veliké kotouče prachu zvedaly se pod tolika kroky⁸¹⁾ a plnily horký vzduch. Okna a střechy byly hustě obsazeny diváky, kteří spolu bojovali o každý výstupek. Jak bývalo zvykem v Svaté zemi, plivali po ubohých občtech, provázeli je posměchem a zlořečením nebo házeli po nich kamením.⁸²⁾ Děti roztroušené v zástupu zapamatovaly si jednotlivé výkřiky a opakovaly je a jejich slabé hlásky zraňovaly citlivou duši Spasitelovu nejbolestněji. V této nepopsatelné vřavě krácel

⁷⁹⁾ Sr. Belser, *Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 403. Skoro stejných slov užívá Herodián o císaři Karakallov: »τὰ ἐπὶ βασιλέων ἔαυτον« na rozdíl od jiných vojevůdců, kterým nosíval zbraň jejich zbrojnoš.

⁸⁰⁾ Také Terezie Neumannová má tuto ránu na pravém rameni. Někteří (Kraus, *Realenzyklopädie der christlichen Altertümer*, Freiburg, 1886, II, 10 a Pözl-Innitzer, *Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu*³, Št. Hradec, 1925, 238) dokazovali na základě starých obrazů, že Kristus nesl kříž delším koncem dopředu. Podle všeho starokřesťanští umělci jen idealisovali božskou moc Spasitelovu.

⁸¹⁾ Bylo sice nařízeno (babyl. Pesachim 7 a), aby se před svátky ulice denně zametaly — ale s výsledkem nepatrným.

⁸²⁾ Sr. útěk Davidův před Absolonem (2. Král. 16, 1—14). Také Emmerichová (Hlobil, *Umučení Pána Ježíše*⁴, Brno. 1899, 154) zmiňuje se o těchto podrobnostech.

zvolna se svým křížem božský Spasitel. Pravicí objímal těžký trám, levou rukou si nadzdvíhoval poněkud šat, aby mu v chůzi nepřekážel. Kdykoli se únavou zastavil, aby si oddechl, škubali provazem, kterým byl opásán a popoháněli ho kupředu ostrými bodci, které působily bolestné rány.⁸³⁾

Ještě větší bylo duševní utrpení Spasitelovo. Zdánlivě se dožil nejtěžší porážky. Jeho nepřátelé jásali. Jeho životní dílo se rozpadlo v trosky a on sám stál před celým národem jako rouhač a podvodník. Vzpomínal na slavný vjezd do Jerusalema. Tehdy se všichni tlačili, aby mu byli co nejbližší a dotkli se aspoň jeho roucha a dnes? Jeho přátelé ho opustili, ani jeden se neozval, nikdo mu nepomohl. Splnila se na něm doslova předpověď prorokova:

»Hleděl jsem vůkol — a pomocník nikde;
hledal jsem, nebyl však, kdo by přispěl«
(Is. 63, 5).

Tehdy mu prostírali na cestu roucha a mávali ratolestmi; dnes viděl jen zařaté pěsti a občas dopadl nablízku nějaký kámen. Jeho svaté srdce trpělo nevýslovně, ale ne reptal. Obětoval vše Bohu, jak o něm psal starozákonní evangelista:

⁸³⁾ Valerius Maximus, *Factorum et dictorum memorabilium* I, 7, 4. Sr. Plautus (*Mostellaria* I, 1, 56): »ita te forabunt patibulatum per vias stimulis«.

»Obětoval se, protože sám chtěl,
a neotevřel úst svých;
jako ovce na porážku vedená
a jako beránek před tím, kdo ho stříhá,
němý bývá, neotevřel úst svých«
(Is. 53, 7).

Evangelisté nám dochovali toliko dvě události z křížové cesty; některé jednotlivosti známe z ústního podání, jiné jsou výsledkem zbožného rozjímání o mukách Spasitelových. Mnozí exegeté je proto popírali; myslím, že neprávem. Zapadají velice dobře do tehdejšího života a prozrazují takovou znalost domácích poměrů, že o jejich pravdivosti — neb aspoň pravděpodobnosti — nemůžeme vážně pochybovati.

Jarní slunce páliło nemilosrdně a v těsných uličkách bylo jako v ohnivě peci. Z božského Spasitele lil se hojný pot a jeho tělesných sil počalo rychle ubývati. Ustavičné poskakování kříže po hrubých kamenech činilo mu tíži nesnesitelnou. Několikráte zakolísal, až konečně klesl pod hrozným břemenem.⁸⁴⁾ V zástupu se ozval surový smích a na ubohého Trpitele sypaly se nemilosrdné rány provazem. Konečně povstal, ale sotva se

⁸⁴⁾ Starší tradice neví ještě o pádech nic, ale jejich skutečnost vyplývá jasně z vypravování evangelistů o Šimonovi; sotva by byli sáhli k takovému prostředku, kdyby se slabost Ježíšova nebyla projevila nějakým neobyčejným způsobem. Sr. Höpfl, *Die Stationen des hl. Kreuzweges in Jerusalem*, Freiburg, 1913, 37.

vlekl; kolena se mu chvěla, že nemohl učiniti ani kroku. Bylo viděti, že na Kalvarii nedojde a zemře snad cestou. Vojákům by na tom konečně nezáleželo, ale Velerada se hrozila myšlenky, že by neměla viděti Ježíše na kříži. Jeho bolestný pád je přiměl k povolnosti. Proto se přimluvili u vojínů, aby se ohlédlí po nějakém zástupci. Nebylo tak snadné jejich prosbě vyhověti; žida nutiti nesměli, protože také římský zákon uznával jejich sváteční klid a pohanů bylo v Jerusalemě dost málo.

V městské bráně bylo ještě hůře.⁸⁵⁾ Zvědaví diváci chtěli si zabezpečiti nejlepší místa, proto se hnali kupředu. Nastala taková tlačence, že se vojáci jenom stěží prodírali hustým zástupem a mimoděk trhali oslábým Spasitelem. Nemohl takřka již ani kroku udělati; svatý evangelista to naznačuje významným slovem: »vlekli Ježíše« (Mar. 15, 22). Asi v téže době vracel se z polní práce⁸⁶⁾ jakýsi Šimon.⁸⁷⁾ Pocházel ze vzdálené

⁸⁵⁾ Sem klade páté zastavení již apokryfní evangelium Nikodemovo (kap. 10); Knabenbauer (Comment. in Evangel. sec. Matthaeum, Paříž, 1893, II, 515) dokazuje správnost tohoto podání ze slov sv. Matouše (27, 31): »a když vycházeli« — totiž z města.

⁸⁶⁾ Vulgata (Mar. 15, 21) přeložila řecké ἀπ' ἀγροῦ nepřesně slovem de villa (ze dvorce). Sr. Zorell, Novi Testamenti Lexicon Graecum, Paříž, 1911, 9. Námitce Dalmanově (Jesus-Jeschua, Lipsko, 1922, 93), že tak brzy nikdo z práce nechodí, usměje se každý, kdo zná život na venkově.

⁸⁷⁾ Celé jméno znělo pravděpodobně Simonides; te-

Kyrenaiky, kde byly kvetoucí osady židovské. S některou výpravou přestěhoval se do Palestiny, aby snáze uživil svoji rodinu. Smí-li věřiti Kateřině Emmerichové,⁸⁸⁾ ořezával v okolních zahradách ploty. Byl dosud pohanem a o Krista se nestaral.⁸⁹⁾ S otýpkou suchých prutů⁹⁰⁾ blížil se právě k městské bráně, když z ní počal vycházeti průvod. Musel počkati, až přejdou. Ze zvědavosti protlačil se zástupem a pozoroval neobyčejné divadlo. Ale vojáci dobře si všimli jeho všedního šatu a pracovního náradí. Poznali, že je pohan a než se nadál, chopila ho silná ruka a nutila, aby vzal na sebe kříž Ježíšův.

prve židé je pohebrejštili. Také jména jeho dvou synů jsou řecká. Sr. Belser, *Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 405.

⁸⁸⁾ Hlobil, *Hořké umučení Pána Ježíše*⁴, Brno, 1899, 159.

⁸⁹⁾ Mezi exegety se vede prudký spor, byli-li Šimon židem či pohanem. První (Knabenbauer, *Comment. in Evangel. sec. Matthaeum*, Paříž, 1893, II, 523; Le Camus-Keppler, *Leben unseres Herrn Jesus Christus*, Freiburg, 1895, II, 489 a Höpfl, *Die Stationen des hl. Kreuzweges in Jerusalem*, Freiburg, 1913, 46) se dovolávali jeho jména a skutečnosti, že velice mnoho židů z Kyrenaiky žilo v Jerusalemě (*Antiquit.* 14, 7, 2 a 16, 1), kde měli svou vlastní synagogu (*Skutky* 6, 9). Většina ho pokládá za pohana a jejich důvody plně přesvědčují: Velerada by nikdy nedovolila, aby vojáci nutili žida k porušení svátečního klidu; jména obou synů Šimonových jsou řecká (*Mar.* 15, 21). Ze starších jmenuji sv. Ambrože (*In Lucam* 10, 107; *ML* 15, 1923), z novějších aspoň Belsera (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 405).

⁹⁰⁾ Tak Emmerichová (Hlobil, *Hořké umučení Pána Ježíše*⁴, Brno, 1899, 159).

Bránil se, ale pohled na meče ho odzbrojil. Také by mu odpor nic nepomohl, protože vojáci měli k podobným službám právo a užívali ho bezohledně.⁹¹⁾ Mrzutě chopil se křížce a v duchu již slyšel štiplavé poznámky a posměch svých druhů.⁹²⁾

Ale brzy dala se v jeho srdci veliká změna. Tajemný cizinec ho počal zajímati. Viděl ho stále před sebou (Luk. 23, 26); sotva se vlekl a přece ani slovo nářku nevyšlo z jeho rtů. Tato nebeská tichost učinila naň hluboký dojem. Z poznámek vojáků se dověděl, že se vydával za Vykupitele a Syna Božího a v jeho duši se rodila víra ve vyšší poslání Ježíšovo. Byl skoro nerad, že tak brzo přišli na Kalvarii. Odložil kříž, nikdo mu ani nepoděkoval. Jenom božský Spasitel pohlédl s láskou na svého pomocníka a v jeho očích zazářil paprsek milosti. Později stal se Šimon křesťanem a odstěhoval se pravděpodobně s apoštolem Petrem do Říma, aby snad unikl

⁹¹⁾ Sám Appián (Diatribai Epikt. 4, 1) radil: »Nutí-li tě voják, abys vykonal nějakou práci, udělej to, nebraň se a nereptej! Jinak utržíš několik ran, snad přijdeš i o svého osla.«

⁹²⁾ Na našich křížových cestách poponáší Šimon jen zadní konec křížce; umělci nepomyslili, že by tím jeho tíži jen ještě zvětšoval. Evangelista (Luk. 23, 26) praví výslovně, že nesl kříž za Ježíšem. Proto nechápu, jak mohl Vigouroux-Podlaha (Bible a nejnovější objevy, Praha, 1903, V, 151) a De Lai (La passione di nostro Signore, Řím, 1921, 123) pochybovati o správnosti našeho výkladu.

nástrahám Velerady.⁹³⁾ Jeho dva synové Alexander a Rufus zaujímali v římské církvi vynikající postavení⁹⁴⁾ a jejich matku nazývá apoštol Pavel (Řím. 16, 13) pro veliká dobrodiní »svou matkou«.

U městské brány viděl Šimon ve vojácích své největší nepřátele a do duše se styděl, že musel nésti kříž odsouzencův. Jako křesťan pokládal si za velikou milost, že směl pomoci svému Spasiteli. S jak posvátnou úctou hleděli první věřící na muže, který prokázal takovou službu Pánu Ježíši. A když ležel na smrtelném lůžku, s blaženou jistotou čekal na Krista, jemuž kdysi vykonal veliký skutek lásky. Jednej podobně! Kdyby ti kladl kříž na ramena sám Spasitel, s jakým nadšením bys jej objímal. A přece je tomu tak. Kříže tohoto života nepřicházejí v hedvábném papíře a ovázány zlatými nitkami, ani nám je nepodává zářící posel Boží; drsně a hrubě hází nám je lidé, kteří nijak nevypadají jako nástroj Boží.⁹⁵⁾ Ale pohlédni očima víry a spatříš láskyplnou tvář Kristovu, jenž chce tvoji ctnost vyzkoušeti. Snad se v tobě ozvala i závist a chtěl bys býti na místě Šimonově. Rmoutíš se zbytečně; vzpomeň na slova Ježíšova: »Cokoli jste učinili

⁹³⁾ Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 404.

⁹⁴⁾ Proto je asi jmenuje sv. Marek (15, 21) v evangeliu, určeném původně církvi římské.

⁹⁵⁾ Hoppe, Kristus — můj život, Praha, 1923, VI, 69.

jednomu z těchto mých bratrů nejmenších, to jste učinili mně samému.« Kdykoli podáš pomocnou ruku trpícímu bližnímu, podporuješ samého Spasitele.

Ještě o jedné události se dovídáme z evangelia.⁹⁶⁾ Za Spasitelem kráčela skupina žen, které ho oplakávaly. Zatím co se vojáci zdrželi se Šimonem, podařilo se jim podle všeho projítí branou. Tam počkaly na Spasitele a při pohledu na jeho bolesti propukly v usedavý pláč. Většina spisovatelů viděla v jejich slzách projev ženské citlivosti a slova Spasitelova pokládala za pokárání. Nemohu jim dát za pravdu. Chceme-li správně ocenit význam dojemné události, třeba několik poznámek. Jak se dovídáme z talmudu⁹⁷⁾ a Maimonida,⁹⁸⁾ nebylo dovoleno odsouzeného zločince oplakávat, protože takový zármutek jaksi schvaloval skutek, kterého se dopustil. I nejbližší příbuzní měli přijít a polibkem soudce pozdraviti.⁹⁹⁾ Také zde ukázaly ženy větší odvahu než sami mužové: zatím co se tito stavěli ke Kristu nepřátelsky nebo se bojácně krčili, plakaly nad ním ženy a tak veřejně protestovaly proti bezpráví, jehož se Velerada dopouštěla.

⁹⁶⁾ Resch (Ausserkanonische Paralleltexte, Lipsko, 1895, III, 716 n) popíral původnost zprávy pro její semitský kolorit; důvod velice chabý.

⁹⁷⁾ Sanhedrin 6, 4.

⁹⁸⁾ Sanhedrin 13, 6.

⁹⁹⁾ Sanhedrin 6, 6.

Zato z jiného důvodu nebyl jejich pláč dokonalejší; proto zasluhovaly aspoň — hlubšího poučení. Byly občankami jerusalemskými (Luk. 23, 28) a nevěřily ve vyšší poslání Ježíšovo. V Spasiteli viděly jen spravedlivého člověka, který jejich město miloval a smrti nezasloužil; na veliký zločin, jehož se národ dopouštěl, ani nevzpomněly. Proto se k nim Ježíš obrátil a pravil vážná slova: »Dcery jerusalemské, neplačte nade mnou, nýbrž samy nad sebou (plačte) a nad dítkami svými. Neboť hle, přijdou dnové, v kterých budou říkati: »Blahoslaveny neplodné a životy, které nerodily a prsy, které nekojily.« Tehda počnou říkati horám: »Padněte na nás« a pahrbkům: »Přikryjte nás«; neboť činí-li toto na dřevě zeleném, co se teprve bude díti na suchém?« (Luk. 23, 28—31).

Porozuměly ženy, co jim chtěl Spasitel říci? Jistě poznaly aspoň tolik, že se Jerusalema dopouští hříchu, pro nějž naň přijde strašná pomsta Boží. Bude tak veliká, že by spíše ony samy zasluhovaly soustrastných slz. Upadnou do takové bídy, že budou blažorečiti neplodným, které jindy nazývaly největšími ubožáčkami. Hrůza dostoupí takové výše, že náhlou smrt (pád hory) budou pokládati za milost a vysvobození. Trestu Božímu se nesmí diviti; jestliže nevinný Beránek zakouší tolik pro hříchy cizí, kolik neštěstí přivede trestající ruka Páně teprve na jejich hříšné město.

Avšak Kristova slova mají ještě hlubší význam. Protože suchý strom bývá v Písmě svatém obrazem hříšníka (Žalm 1, 4 a Juda 12), zelený strom symbolem spravedlivého (Žalm 1, 3), chtěl jim říci, že plané slzy nepomohou; jenom upřímné pokání a polepšení mohlo by hrozící katastrofu odvrátiti. Jako matky mohly by ještě zachrániti mnoho, protože do jejich rukou vložil Bůh výchovu budoucí generace.¹⁰⁰⁾ Mluvil nadarmo; matky nepochopily. Proto se na nich splnila strašná předpověď Spasitelova. Poslyšme, jak líčí židovský dějepisec poslední dny Jerusalema.¹⁰¹⁾ Píše doslova: »V městě mezitím se hlad již tak rozzuřil, že nesččetně lidí hladem umíralo; strasti jejich nelze ani vyliciti. Při každém domě, kde se jenom stín nějaké potravu ukázal, vznikly pranice a nejlepší přátelé rvali se vespolek, jeden druhému bídné sousto potravu vydírajíce. Ani umírajícím se nevěřilo; lotrové i ty, které viděli již duši vypouštěti, prohledávali, aby snad někdo z nich umírání jenom nepředstíral, co zatím nějaký pokrm v záhybech oděvu svého by uschovával. Hladem ústa rozevírajíce, semotam jako vzteklí psové se plazili a potácejíce se o zdi naráželi a jako opilí do těchž domů dvakrát i třikrát v jedné hodině vběhli. Z hladu hryzli vše, čeho se dopídili a i to,

¹⁰⁰⁾ Lagrange, L'Évangile de Jésus-Christ, Paříž, 1930, 563.

¹⁰¹⁾ Bellum 6, 3, 3—4.

čeho se hovádo, jakkoliv nečisté, stranilo, sbírajíce, jísti se neštítili. Ano i kůži z pásů a střevíců jedli. Mnozí trusky ze starého sena za pokrm požívali, mnozí čmýří sbírali a jenom maličkou částku z něho za čtyři atiky prodávali.

Žena jedna ze Zajordání, Maria jménem, dcera Eleazarova z Bathezaby, což vyznamenává dům yzopový, rodem i bohatstvím vynikající, když obyvatelé tamější svoje městečko opustili a do Jerusalema utíkali, také s nimi do Jerusalema utekla. Jmění, jež si ze Zajordání do Jerusalema donesla, buřičové jí pobrali a co ještě buď klenotů nebo potravin jí pozůstalo, náhončí tyranů den co den dům její vybíjejíce, všecko jí již vydřeli. Tu když již nic neměla a hlad ji nesmírně trápil, buřiče láním a zlořečením schválně na sebe popouzela. Když ale nikdo z nich ji ani z hněvu, ani z lítosti neusmrtil a ona již nikde nic k jídlu nenalezla a hlad již až do kostí se jí zařezával, prudkým hněvem na nešťastný svůj osud uchváčena jsouc, věci hrozné proti přirozenosti se dopustila. Měla syna ještě kojence; toho uchopivši, pravila: »Nemluvňátko bídné, k čemuž ve válce, v hladu i rozbroji tě mám chovati? U Římanů, ač zůstanem-li na živu, otroctví nás čeká. Ale ještě před otroctvím zasáhl nás hlad; leč horší ještě než hlad a otroctví jsou buřičové. Nuže, budiž tedy mně za pokrm, buřičům k pomstě, světu k pověstem. Toho jedinké-

ho ještě se nedostává neřestem židovským.« To mluvíc, zabila dítě, upekla je a půl ho snědla. Co zbylo, přikryla a schovala. Ale již zase byli tu odbůjcové, vůni pečeně z domu vycházející ucítivše a smrtí jí hrozili, jestliže neukáže, co přistrojila. Ona odpověděvši, že jim dobrý díl zachovala, donesla druhou půlku z upečeného syna svého. Hrůza a ztrnulost pojala ty lidi a jako zkamenělí při pohledu tom stanuli. Ale žena řekla: »Můj to syn a můj to skutek; jezte, však i já jsem jedla. Nebudte měkčí nad ženu a lítostivější nad matku. Pak-li tak pobožní jste a mé oběti se hrozíte, tedy jak jsem snědla prvou půlku, i druhou také dojím.« Odbůjcové slyšíce tato slova, třásli se na celém těle a nedotknuvše se hrozného toho pokrmu, odběhli. Hladovějící vrhali se smrti v náruč a blahoslavili ty, které smrt zachvátila dříve, než na takové strasti patřiti anebo o nich slyšeti nuceni byli.«¹⁰²⁾

Než vraťme se za Spasitelem! Slova Kristova vyvolala mezi členy Velerady bouři nevole. Horšili se nad smělostí Ježíšovou a vytýkali mu, že si ještě cestou na popraviště troufá lid pobuřovati.

O jiných podrobnostech křížové cesty se evangelisté nezmiňují; některé nám dochovalo ústní podání.

Že Rodička Boží chtěla ještě jedenkrát

¹⁰²⁾ V překladu J. D., *Válka židovská*, Brno, str. 707 až 711.

spatřiti svoje milované dítě, nemůžeme ani pochybovati. Sotva zaslechla, že Pán Ježíš byl odsouzen na smrt, chvátala postranními uličkami a postavila se na místo, kudy musel průvod projíti. Již zdaleka slyšela zuřivé výkřiky, které rostly a mohutněly. Smutný průvod se blížil, až konečně zahlédla jeho počátek. Zarděla se, když slyšela, jak hlasatel vyvolával i její jméno, ale nestyděla se za Spasitele. Teprve po chvíli ho uviděla. Kráčel namáhavě a sotva se vlekl. Jeho obličej byl pokryt ssedlou krví, takže skoro nic neviděl. Ó, jak ráda byla by se Maria k němu rozběhla a mu pověděla, že mu zůstala věrná, i když ho všichni opustili. Nestydí se za něho, i když mu všichni provolávají hanbu. Ale nemohla blíže, protože vojáci by ji nepustili. Proto aspoň rozpráhla k němu ruce a hlasitě zvolala: »Ježíši!«

Umdlený Spasitel ji opravdu zaslechl. Odaná láska jeho Matičky byla mu hojivým balzámem za všecky potupy, jichž se mu dnes dostalo. Zastavil se, aby jí naposled pokynul na rozloučenou. Jejich pohledy se setkaly — ale, můj Bože! V tom okamžiku zahlédla Maria, jak těžká ruka netrpčlivého vojína dopadla surově na hlavu jejího Dítěte. Hrůzou vykřikla a skácela se ve mdlobách k zemi.¹⁰³⁾ Teprve po chvíli podařilo se

¹⁰³⁾ O mdlobě se zmiňuje již apokryfní evangelium Nikodemovo (10, 2). Pochází ze 4. nebo 5. století, ale dochovalo nám mnoho původních tradic. Také ve stře-

přivést ji k sobě. Její první myšlenka platila jejímu Synovi. Podporována několika zbožnými ženami kráčela zvolna za průvodem.

Ještě o druhé události dovídáme se z ústního podání. V městské bráně nahromadilo se tolik lidí, že se průvod na chvíli zastavil. Této vhodné příležitosti využila zbožná Veronika¹⁰⁴⁾ a podala Spasiteli roušku, aby si utřel zkrvavený obličej. Dělávali to velice často a tehdejší ženy viděly v tom dojemný projev lásky bliženské.¹⁰⁵⁾ Pán Ježíš přijal vděčně její službu a zanechal jí na plátně krvavé stopy obličeje.

Této prostinké události zmocnila se časem zbožná obraznost věřících a obetkala postavu Veroniky četnými legendami.¹⁰⁶⁾ Jejich zajímavý vývoj můžeme dnes dosti přesně sledovati.¹⁰⁷⁾ Eusebius¹⁰⁸⁾ vypravuje na zá-

dověku stávala v Jerusalemě kaplička »Panna Maria ve mdlobách«.

¹⁰⁴⁾ Jméno nepochází jistě od vera-ikon; spíše je to pozměněný tvar hebrejského Berenike, které bylo právě v době Kristově velice časté. Sr. Antiquit. 18, 5, 4.

¹⁰⁵⁾ Jakousi narážku na tento zvyk nacházíme též ve Zjevení (7, 17): »Bůh setře všelikou slzu s očí jejich.«

¹⁰⁶⁾ Sepp-Haneberg (Das Leben Jesu⁴, Mnichov-Řezno, 1902, V, 335 n) pokládá vše za skutečnost; Kneller (Geschichte der Kreuzwegsandacht, Freiburg, 1908, 161 a 192) a Holzmeister (Zeitschrift für kath. Theologie, 1915, 356) prohlašují vše za výmysl. Pravda jest asi uprostřed a souhlasí s naším popisem.

¹⁰⁷⁾ Sr. Pölzl-Innitzer, Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 245.

¹⁰⁸⁾ Hist. Eccles. 7, 18; MG 20, 679.

kladě evangelií¹⁰⁹⁾ o ženě uzdravené od krvotoku. Její jméno ještě neudává; zato popisuje, jak se hleděla Spasiteli za veliké dobrodiní odvděčiti. Postavila mu v Paneas bronzový pomník, na němž celou událost zobrazila.¹¹⁰⁾ Podle Asteria¹¹¹⁾ dal r. 305 Maximin Gaza sochu odkliditi; podle Sozomena¹¹²⁾ a Filostorgia¹¹³⁾ ulil z ní Julián Odpadlík vlastní obraz. Další krok učinilo apokryfní evangelium Nikodemovo.¹¹⁴⁾ Jmenuje uzdravenou ženu Veronikou a líčí, jak hájila božského Spasitele před soudnou stolicí Pilátovou.¹¹⁵⁾ Vypravovala o svém uzdravení a přimlouvala se za jeho propuštění. Protože Josef Flavius¹¹⁶⁾ se zmiňuje o Berenice, přenesli jeho údaje na Veroniku. Vypravovalo se, že pocházela z rodu Herodova a byla dcerou Kostobara a Salomy. Ani tu se legenda ještě nezastavila. Podle výpovědi Tertulliánovy¹¹⁷⁾ poslal Pilát císaři Tiberiovi podrobnou zprávu o činnosti Ježíšově a zázracích,

¹⁰⁹⁾ Mat. 9, 20—22 a Mar. 5, 25—34.

¹¹⁰⁾ Myšlenka Harnackova (*Die Mission und Ausbreitung des Christentums*³, Lipsko, 1915, I, 131), že to byl původně obraz Aeskulapův, je velice málo pravděpodobná, protože socha měla i nápis.

¹¹¹⁾ Fotiova Biblioth. Cod. 271; MG 104, 223.

¹¹²⁾ Hist. Eccles. 5, 21; MG 67, 1279.

¹¹³⁾ Hist. Eccles. 7, 3; MG 65, 539.

¹¹⁴⁾ Kap. 6—8.

¹¹⁵⁾ Sr. Acta Pilati, vyd. Tischendorf, Evangelia apocrypha², Lipsko, 1876, 239 a 298.

¹¹⁶⁾ Antiquit. 16, 1, 2.

¹¹⁷⁾ Apologet. 21; ML 1, 461.

které konal.¹¹⁸⁾ Když císař onemocněl, vyslal do Palestiny svého důvěrníka Volusiána, aby mu vyžádal na Spasiteli uzdravení. K své veliké bolesti se však dověděl, že Ježíš byl mezitím ukřižován. Aby se nevrátil s nepořízenou, prosil Veroniku o zapůjčení obrazu Spasitelova, který si sama namalovala. Ochotně svolila, ale sama svůj poklad do Říma provázela. Pohledem naň se císař uzdravil; z vděčnosti chtěl zařaditi Krista mezi bohy a postaviti mu sochu v Pantheonu, ale senát jeho myšlenku zamítl;¹¹⁹⁾ proto se dal aspoň pokřtiti. Ale přechod k zázračnému vzniku tohoto obrazu nacházíme teprve v rukopise cambridgském z 11. století. Veronika měla prý část oděvu Spasitelova, na němž viděla obraz Ježíšův; ostatní nepozorovali nic. Pohledem naň byl uzdraven císař Titus od rakoviny. Teprve v 12. století přistupuje další prvek. Veronika si objednala u sv. Lukáše obraz Kristův, ale učedník se marně pokoušel Mistra vypodobniti. Kdysi potkal Spasitel svou věrnou učednici a vyzval ji, aby mu přistrojila hostinu. Při ní se umyl a vtiskl do ručníku obraz svého obličej. Odtud byl již jen krok k myšlence vyslovené VIII. zastavením.

Kdy povstal dnešní obraz, nemůžeme ří-

¹¹⁸⁾ Otiskl Hofmann, *Das Leben Jesu nach den Apokryphen*, Lipsko, 1851, 470—474.

¹¹⁹⁾ Tuto zprávu pokládají ostatně i moderní badatelé za historickou. Sr. *Vychovatel*, 1932, 80—81.

ci.¹²⁰⁾ R. 608 uložil jej Bonifác IV. v Pantheonu, r. 705 zřídil proň Jan VII. svatostánek, r. 845 přenesen za Lva IV. do basiliky vatikánské, kde se chová dodnes.¹²¹⁾

Co souditi o druhém a třetím¹²²⁾ pádu Spasitelově, exegeté nesouhlasí. Jedni¹²³⁾ je popírají, protože kříž nesl již Šimon a tím se Spasiteli velice ulevilo; druzí je uznávají a vidí v nich důkaz, jak velice sil Ježíšových ubývalo. Mohou se dovolávati krátké doby, po níž Kristus skončil a která naplnila úžasem i samého Piláta (Mar. 15, 44).

Jakmile prošel průvod městskou branou, spatřili ve vzdálenosti asi 250 metrů cíl své cesty. Byla to malá vyvýšenina, která ani jména pahorku nezasluhovala.¹²⁴⁾ Evangelisté¹²⁵⁾ ji nazývali Golgotou (Lebkou), v latinském překladu Kalvarií (Luk. 27, 33). Odkud dostala tak podivné jméno,¹²⁶⁾ vysvětlo-

¹²⁰⁾ Höpfl, Die Stationen des hl. Kreuzweges in Jerusalem, Freiburg, 1913, 49—53.

¹²¹⁾ De Lai, La passione di nostro Signore, Řím, 1921, 129.

¹²²⁾ Emmerichová (Hlobil, Hořké umučení Pána Ježíše⁴, Brno, 1899, 166 n) jich vypočítává dokonce sedm.

¹²³⁾ Na př. Holzmeister (Zeitschrift für kath. Theologie, 1915, 356) a Pölzl-Innitzer (Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 245).

¹²⁴⁾ Epifan, Adversus haereses 46, 5; MG 41, 843.

¹²⁵⁾ Mat. 27, 33; Mar. 15, 22 a Jan 19, 17.

¹²⁶⁾ Hebrejsky Gulgolet; z toho aramské Gulgolta (Dalman, Aramäische Grammatik², Lipsko, 1905, 166) nebo Golgolta (Strack-Billerbeck, Kommentar zum N. Test. aus Talmud und Midrasch, Mnichov, 1922, I, 1037)

vali velice různě. Jedni¹²⁷⁾ se domnívali, že měla podobu lebky — ale již svatý Epifan¹²⁸⁾ prohlašuje, že takového tvaru nenašel. Jiní tam viděli židovské popraviště; jméno prý měla od lebek, které tam zůstávaly. Tento výklad jest úplně nesprávný a prozrazuje velikou neznalost židovských obyčejů. Po zákonu Mojžíšově (Deut. 21, 23) musela býti mrtvola odsouzencova ještě téhož dne pochována; je také velice málo pravděpodobné, že by si byl Josef z Arimatie založil hrob vedle samého popraviště. Starší exegeté tvrdili, že v jeskyni¹²⁹⁾ pod Golgotou byla pochována lebka Adamova a skalní rozsedlinou stékala vykupitelská krev Kristova na hlavu prvního člověka.¹³⁰⁾ Myšlenka

a vynecháním jedné souhlásky řecké Golgota. Lagrange (*Évangile selon s. Matthieu*, Paříž, 1923, 527) však pokládá za možné, že také židé poslední l vynechávali.

¹²⁷⁾ Seisenberger (*Erklärung des Johannesevangeliums*, Řezno, 1910, 265), Fonck (*Jerusalem. Topographiae urbis sacrae compendium*, Řím, 1911, 20), Höpfl (*Die Stationen des hl. Kreuzweges in Jerusalem*, Freiburg, 1913, 69) a Strack-Billerbeck (*Kommentar zum N. Test. aus Talmud und Midrasch*, Mnichov, 1922, I, 1037).

¹²⁸⁾ *Adversus haereses* 46, 5; MG 41, 843.

¹²⁹⁾ Klameth (*Die neutest. Lokaltraditionen Palästinas in der Zeit vor den Kreuzzügen*, Münster, 1923, II, 109 n) dokazoval, že jeskyni zřídil teprve Modestus po r. 614, Mommert (*Golgotha und Heiliges Grab zu Jerusalem*, Lipsko, 1900, 145 n) tvrdí, že existovala již v době Kristově. Tento názor pokládám za jedině správný; Modestus jeskyni jen upravil, aby se v ní mohla sloužit mše svatá.

¹³⁰⁾ Proto bývá na našich křížích pod nohami Ukřižovaného umrlčí lebka.

sama byla velice hluboká, proto ji nacházíme u tolika spisovatelů.¹³¹⁾ Již svatý Jeronym¹³²⁾ se opřel takovému dohadu, z moderních exegetů jí nehájí nikdo.¹³³⁾ Je však velice pravděpodobné, že pro tuto legendu nazváno místo Golgotou.¹³⁴⁾

Její podobu můžeme si dosti věrně představit z popisu, jejž nám dochovali sv. Cyril Jerusalemský¹³⁵⁾ a Eusebius¹³⁶⁾ a z moderních vykopávek. Byl to plochý, ale skalnatý výběžek pahorku, na kterém se později rozkládalo Nové město. Na severu a jihu jej ohraničovala údolí, v kterých lámali kámen. Zahrada Josefova ležela směrem severozápadním, poněkud k východu byla stará cisterna,

¹³¹⁾ Origenes (Comment. in Matth. 27, 32; MG 13, 1777), Ps. Tertullian (Carmen adversus Marcionem 1, 4; ML 2, 1123), sv. Ambrož (In Lucam 10, 114; ML 15, 1925), Epifan (Adversus haereses 46, 5; MG 41, 843), Ps. Augustin (Sermones suppositi 6, 5; ML 39, 1750), Basil ze Seleucie (Orat. 38; MG 85, 409) a Basil z Cesareje (Comment. in Isaiam 5, 141; MG 30, 348).

¹³²⁾ In Matth. 27, 33; ML 26, 217: »mulcens aurem populi, nec tamen vera«.

¹³³⁾ Jenom De Lai (La passione di nostro Signore, Řím, 1921, 134) ji pokládá za velice pravděpodobnou a dodává ironicky: »Molti dei moderni, amanti di novità, e sempre pronti, quando si tratta di combattere e demolire antiche tradizioni cristiane, lo seguono con entusiasmo. Ma è saggio, è ragionevole questo?« Prospeje-li takový konservatismus církvi katolické, spisovatel již neuvážil.

¹³⁴⁾ Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 392.

¹³⁵⁾ Catech. 14, 5; MG 33, 830.

¹³⁶⁾ De vita Constantini III, 25 n; MG 20, 1086.

do níž vhodili kříže odsouzenců. Mezi vlastní Kalvarií a cisternou probíhal od severu k jihu příkop, široký asi 15 metrů, který měl ztěžovati přístup k hradbám.¹³⁷⁾

V naší době pokusili se někteří otrásti tradiční polohou Kalvarie. První to učinil německý pastor Oto Thenius r. 1842. Podle něho máme hledati Golgotu v dnešním pahorku Es-sahíra; leží mnohem severněji od Jerusalema a vyvolává opravdu dojem lebký.¹³⁸⁾ Nablízku byl nalezen hrob.¹³⁹⁾ Myšlenku Theniovu přejal Gordon,¹⁴⁰⁾ Wilson-Watson¹⁴¹⁾ a Conder.¹⁴²⁾ Jejich rozhodujícím důvodem bylo, že dnešní Golgota leží skoro uprostřed města — kdežto Spasitel trpěl jistě za hradbami (Žid. 13, 12). Divili se neprávem. V době Kristově byla Kalvarie mimo město, poněvadž nablízku byl hrob Josefův a v městě se pochovávali nesmělo. Pro Dalmana¹⁴³⁾ je právě tato neobyčejná poloha nejjistějším důkazem, že církev nám dochovala přesně místo, na němž trpěl Spasitel. Ostatně byla záměna skoro nemožná. Až do pádu Jerusalema věděli křesťané velice dob-

¹³⁷⁾ Vincent-Abel, Jérusalem, Paříž, 1914, II, obr. XII.

¹³⁸⁾ Dalman, Orte und Wege Jesu², Gütersloh, 1921, 277.

¹³⁹⁾ Gröber, Palästina, Arabien und Syrien, Berlín, 26.

¹⁴⁰⁾ Palestina Exploration Fund, Quarterly Stat., 1904, 38 n.

¹⁴¹⁾ Golgotha and the Holy Sepulchre, Londýn, 1906.

¹⁴²⁾ The city of Jerusalem, Londýn, 1909.

¹⁴³⁾ Jerusalem und sein Gelände, Gütersloh, 1930, 72.

ře, kde byla Golgota; r. 66 uprchli sice do zajordánské Pelly, ale po dobytí města opět se vrátili a bývalá tradice oživila. R. 135 postavil císař Hadrián na Golgotě chrám Venušin; chtěl zničit památku Spasitelovu, ale mimoděk označil pro budoucí věky přesnou polohu Kalvarie. R. 325 poručil císař Konstantin pohanský chrám zbořit a na jeho místě postavit nádhernou basiliku Spasitelovu. Od té doby máme již nepřetržitou řadu poutníků a poutnic, kteří nám dochovali přesný popis posvátného místa. Klečíme-li v chrámě Božího hrobu, víme určitě, že tam tekla kdysi vykupitelská krev Ježíšova.

31. PÁN JEŽÍŠ UKŘIŽOVÁN.

Moderní člověk si již ani nedovede představit bolesti, které byly spojeny s křižováním; zato tehdejší spisovatelé mluví o něm jen s největší hrůzou. To bylo také důvodem, proč starokřesťanští umělci nezobrazili nám nikdy Krista na kříži. Sám římský zákoník¹⁴⁴⁾ je nazývá nejtěžším trestem; jiní dokonce tvrdili, že bylo horší než sama smrt. Ubožáci neumírali najednou; podle výroku Senekova¹⁴⁵⁾ ztráceli život takřka po kapkách. Křižování bylo asi původu punské-

¹⁴⁴⁾ Digest. lib. 48, tit. 19, lex 28.

¹⁴⁵⁾ Epistol. 101, 14.

ho¹⁴⁶⁾) a shodovalo se dobře s jejich vrozenou krutostí. Sám šlechetný Cicero¹⁴⁷⁾) hrozil se takových poprav; přál si, aby jméno kříže nebylo mezi Římany ani vysloveno, protože je »nejstrašnější a nejhnusnější smrtí«.¹⁴⁸⁾ Laktanc¹⁴⁹⁾) byl přesvědčen, že i pro zločince je trestem příliš velikým.

Právě tuto smrt stanovila Boží Prozřetelnost pro Pána Ježíše, protože tak dobře vyjadřovala podstatu našeho vykoupení. Svým pádem svolal na sebe člověk kletbu Boží. Mělo-li nám býti odpuštěno, žádala spravedlnost, aby nevinná oběť přejala na sebe toto zlořečení. Zákon Mojžíšův (Deut. 21, 23) prohlašoval: »Od Boha je zlořečen, kdo visí na dřevě.« Podle hlubokých slov Pavlových (Gal. 3, 13) »vykoupil nás Kristus ze zlořečenství zákona právě tím, že se stal pro nás zlořečenstvím . . .«

Jakmile dospěl bolestný průvod na Kalvarii, počaly vlastní přípravy ke křižování. Vojsko uzavřelo celé okolí, aby snad nikdo nerušil smutného úkonu. Zato na svazích pahorku, na blízkých hradbách a střechách tísnilo se na sta zvědavců, aby jim neušel ani jediný pohyb. Ale nebylo všem do smíchu; mimoděk je skličovala otázka, jak vše skončí. Zvláště kněží byli velice opatrní a odváž-

¹⁴⁶⁾ Polybius I, 24, 6. Sr. oběti Molochovy.

¹⁴⁷⁾ Pro Rabirio 5.

¹⁴⁸⁾ In Verrem 5, 64.

¹⁴⁹⁾ Divin. institut. 4, 18; ML 6, 505.

žili se blíže teprve, když viděli Krista na kříži.¹⁵⁰⁾ Vojáci měli plné ruce práce. Jedni odvedli odsouzence¹⁵¹⁾ stranou a hlídali je, aby snad neuprchli. Podle starobylého podání uzavřeli je v prázdném skalním hrobě; leží asi 30 metrů severněji a sluje od té doby vězením Kristovým.¹⁵²⁾ Jiní kopali jamky, do kterých měli kříže zapustiti; práce pokračovala zvolna, protože kalvarský kámen je dosti tvrdý. Ostatní chystali kříže, přibíjeli na ně tabulky s nápisy nebo zkoušeli žebříky a provazy, bez kterých se římská poprava neobešla. Spasitel slyšel dobře dunivé rány kladiv a jeho lidská přirozenost chvěla se před bolestmi, které ho čekaly. Jeho duší táhly vzpomínky z dávné minulosti. Tu nablízku přinášel kdysi svou obět staříčkový Abraham (Gen. 22). Jeho slzy dojaly milosrdného Boha, že poslal anděla, aby zachránil mladého Isáka. Ježíš věděl dobře, že pro svého Syna neučiní Otec nic, protože si zamiloval hříšné lidstvo a vzal na sebe jeho strašné viny. Ale zůstal klidný a obětoval vše pro naši spásu.

Konečně byly poslední přípravy skončeny a vojáci přivedli Pána Ježíše a s ním oba lotry. V tu chvíli přistoupilo několik žen a prosily vojáky, aby směly dáti odsouzencům

¹⁵⁰⁾ De Lai, *La passione di nostro Signore*, Řím, 1921, 147.

¹⁵¹⁾ O domnělých jménech obou lotrů zmíním se později.

¹⁵²⁾ Dalman, *Orte und Wege Jesu*², Gütersloh, 1921, 281.

omamující nápoj. Jak se dovídáme z talmudu,¹⁵³⁾ utvořil se v Jerusalemě dobročinný spolek paní, který si obral za úkol tento skutek lásky. Aby odsouzenci necítili tak strašných bolestí a upadli do jakéhosi bezvědomí, dávali jim víno, do kterého přimíchali hojně myrhového¹⁵⁴⁾ nebo kadidlového prášku. Oboje mělo silný omamující účinek, jak vypravují i pohanští spisovatelé.¹⁵⁵⁾ Dovolávali se při tom knihy Přísloví (31, 6—7):

»Dejte opojný nápoj zarmouceným,
dejte víno lidem hořké mysli,
ať pijíce zapomenou na svou bídu,
a na svou bolest ať již nevzpomínají!«

Kdyby snad někdy ženy na tuto službu lásky zapomněly, mělo to učiniti město.¹⁵⁶⁾ Jak se dovídáme ze sv. Marka (15, 23), po-

¹⁵³⁾ Babyl. Sanhedrin 43 a; Tanchuma 39, 3 a Bamidbar rabba 10.

¹⁵⁴⁾ Protože svatý Matouš (27, 33) nazývá přísadu žluči (χολή), domnívali se někteří exegeté, že si vojáci ztropili se Spasitelem nejapný žert. De Lai (La passione di nostro Signore, Řím, 1921, 151) dokonce tvrdil, že sami vypili přichystané víno a místo něho dali Pánu Ježíši tento odporný nápoj. Jistě neprávem. Slovo χολή znamenalo v tehdejší biblické řečtině jakoukoli hořkou látku: pelyněk (Přísloví 5, 4), žluč (Job 16, 14) a jed (Job 20, 14).

¹⁵⁵⁾ Apulejus (Metamorphos. 8, 28) mluví o syrském knězi, který si zasazoval hluboké rány, ale napřed se napil vína smíšeného s myrhou. Sr. též Plinius, Hist. natur. 14, 15. Stejný účinek mělo i kadidlo, jak dosvědčuje talmud (Massechet Semachot 2, 9) a spisovatelé (Galenus, De fac. med. simpl. 11, 767).

¹⁵⁶⁾ Aboda zara 12, 2.

dali Spasiteli vína smíšeného s myrhou, které se pokládalo za vzácnější a působivější.¹⁵⁷⁾

Pán Ježíš nechtěl zarmoutiti ženy, které vedla soucitná láska; proto přijal nabízený nápoj a přiložil jej ke rtům — snad i okusil, ale nepil. Poděkoval a vrátil nádobu vojákov. My se dáváme uspati před každou operací, Ježíš chtěl trpěti při plném vědomí a vypíti až do dna hořký kalich, který mu uchystal nebeský Otec.

Nastal nejbolestnější okamžik; vojáci vyzvali Spasitele, aby se svlékl. Opět se mu hnala krev do bledé tváře; hrozil se myšlenky, že má vystaviti znova své čisté tělo zvědavým zrakům zevlujícího lidu. Pokusil se splniti rozkaz, ale marně se namáhal. Jeho ruce byly únavou jako zmrtnělé, že je nemohl ani pozvednouti. Ale vojáci nechtěli dlouho čekati; ostych Spasitelův je dráždil. Nemilosrdně trhali s něho roucho, které zatím přischlo k velikým ranám po bičování; opět se oddělovaly kousky masa a kůže a celé tělo počalo znova silně krvácti. Ještě hůře bylo, když pohnuli trnovou korunou a hlavou Spasitelovou prochvívala bodavá bo-

¹⁵⁷⁾ Žádný evangelista netvrdí, že tímto nápojem chtěli židé bolesti Ježíšovy ještě rozmnožiti. Proto neprávem jim vytýká Graetz-Brauner (*Geschichte der Juden*⁵, Lipsko, 1905, III, 1, str. 306): »Dieser Wermutsbecher war aus Milde vorgeschrieben... In den Evangelien (kde?) wird das aber als eine Grausamkeit gegen Jesu geschildert.«

lest.¹⁵⁸) Jen kolem beder ponechali Pánu Ježíši krátkou roušku, jak toho žádal zvyk židovský.¹⁵⁹)

Hned potom poručili Spasiteli, aby se položil na kříž. Bez odmluvy uléhal na bolestné

¹⁵⁸) Měl-li Pán Ježíš trnovou korunu i na kříži, exegeté nesouhlasí. Většina moderních badatelů odpovídá kladně; jmenuji aspoň Filliona (*Vie de Jésus-Christ*, Paříž, 1925, III, 483) a Pölzl-Innitzera (*Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu*, Št. Hradec, 1925, 268). Mohou se dovolávat Origena (*In Matth.* 125; *MG* 13, 1775), Tertulliána (*Adversus Judaeos* 13; *ML* 2, 676) a podvrženého evangelia Nikodemova (kap. 10), které nám dochovalo mnohý cenný prvek z ústního podání.

¹⁵⁹) Exegeté nejsou dosud jednotni, byl-li Kristus ukřižován úplně nahý či měl-li aspoň kolem beder nějakou roušku. Pro první se rozhodl na př. Suarez (*De myst. qu.* 46, art. 8, disp. 46, sect. 4, č. 2) a Le Camus-Keppler (*Leben unseres Herrn Jesus Christus*, Freiburg, 1895, II, 492). Gretser (*De cruce lib.* 1, cap. 22; Řezno, 1734) se neodvážil spornou otázku rozhodovati. Dovolávali se sv. Ambrože (*In Lucam* 10, 110; *ML* 15, 1924) a sv. Augustina (*De civit. Dei* 16, 2, 2; *ML* 41, 478); jak pěkně dokázal Knabenbauer (*Comment. in Evangel. sec. Matth.*, Paříž, 1893, II, 523), mají výroky obou spisovatelů docela jiný smysl. Nesmíme také zapomínati, že slovo » nahý « mívá v klasické literatuře poněkud širší význam a značí každého, kdo jest oděn nedostatečně (Appian, *Diatribai Epikt.* 4, 26 a Artemidor, *Oneirocritica* 2, 61). Také Římané dbali veřejné mravnosti; proto nesměli herci (Cicero, *De offic.* 1, 35 a Juvenal, *Satyr.* 6, 76) a zápasníci (Dio Cassius 7, 72 a Horác, *Epistol.* I, 11, 18) vystupovati bez spodního, těsného roucha. Máme sice dosti dokladů, že bujní vojáci nemívali po každé tolik ohledů a křižovali úplně nahé (Belser, *Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*, Freiburg. 1913, 425—426) — ale tu si nemohli takovou výstřednost dovoliti. Židovské právo (*Sanhedr.* 6, 3) nařizovalo, aby odsouzenec měl aspoň roušku; o Spa-

lůžko, s něhož již neměl povstati.¹⁶⁰⁾ Pro jistotu ovinuli mu vojáci kolem prsou provaz a přivázali ho ke kříži tak, aby vyčnívající kolík, na němž měl později seděti, mu přišel

siteli tvrdí to výslovně Evangelium Nikodemovo (kap. 10). Protože Golgota ležela za samými hradbami a bylo přítomno tolik žen, museli zachovati jakési ohledy. Proto většina moderních spisovatelů se rozhodla pro mínění druhé. Jmenuji aspoň Arnoldi (Kommentar zum Evangel. des hl. Matthaeus, Trevír, 1856, 552), Langena (Die letzten Lebensstage Jesu, Freiburg, 1864, 305), Knabenbauera (Comment. in Evangel. sec. Matthaeum, Paříž, 1893, II, 523), Sepp-Haneberga (Das Leben Jesu, Mnichov-Řezno, 1902, V, 356 n), Belsera (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 425), Höpfla (Die Stationen des hl. Kreuzweges in Jerusalem, Freiburg, 1913, 73) a Pölzl-Innitzera (Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 317). V Cáchách ukazují kus hrubé látky, kterou prý zakryl Spasitel svou nahotu; proto se někteří domnívali, že vojíni chtěli nechat Pána Ježíše beze všeho roucha. Byli však upozorněni, aby to nečinili. Podobně sv. Brigita (Revelat. 7, 14) a ctih. Kateřina Emmerichová (Hlobil, Hořké umučení Pána Ježíše, Brno, 1899, 174). Pravosti ostatku se ani neodvažují hájiti.

¹⁶⁰⁾ Mezi exegety rozebírá se odedávna sporná otázka, byl-li Pán Ježíš přibit na zemi či teprve na kříž vztyčený. Pro druhý způsob se rozhodli na př. Springer (Das Leiden unseres Heilandes, Paderborn, 1909, 181), Lagrange (Évangile selon s. Marc, Paříž, 1911, 112 n), Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 409), Meinertz (Theologische Revue XIII [1914], 559) a Pölzl-Innitzer (Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 259). Dovolávali se zprávy Flaviovy (Bellum 7, 6, 4) a zvláště ironické poznámky Plautovy (Mostellaria II, 1, 12—13): »Ego dabo ei talentum, qui primus in cruce excucurrerit, sed ea lege, ut affigantur bis pedes, bis brachia.« Nikdo nepopírá, že Ří-

právě mezi nohy;¹⁶¹⁾ dalo se to proto, aby snad odsouzenec pro strašné bolesti, které působilo přibíjení, s úzkého kříže nespádl.¹⁶²⁾ Přivázali též obě ruce a napjali je tak silně, že tvořily s tělem pravý úhel.¹⁶³⁾ Necobešlo se to bez posměšných poznámek, které hluboce zraňovaly citlivou duši Ježíšovu. Počalo vlastní křižování. Jeden z vojínů sáhl po kla-

mané znali i tento způsob. Jak dokázal pěkně Friedrich (Theolog. Literaturblatt, 1875, 451), bylo přibíjení na zemi pravidlem; na stojatý kříž přibíjeli jen toho, kdo si nesl cestou jen příčné břevno a měl umřít na stálém popravišti, kde kříže zůstávaly. Názorný doklad máme v mučednických aktech sv. Pionia ze Smyrny (Eusebius, Hist. Eccles. 4, 15; MG 20, 363); také Firmikus Maternus (Astronom. VI, 35, 58) vypravuje o ubožákovi, kterého přibili na zemi a teprve potom s křížem zvedali. Tento způsob předpokládá i list Barnabášův (Epist. 12; MG 2, 760). Sr. Holzmeister (Zeitschrift für kathol. Theologie, 1915, 359).

¹⁶¹⁾ Slul sedile (sedadlem). Mluví o něm nejstarší spisovatelé, kteří znali křižování ještě z vlastního názoru: sv. Justin (Dialogus cum Tryphone 91; MG 6, 694), Tertullián (Adversus nationes 1, 12; ML 1, 649) a sv. Irenej (Adversus haereses 2, 24, 4; MG 7, 794). Užívalo se ho proto, aby se snad dlaně neprotrhly, jakmile počala kolena únavou klesati. Protože ho nebylo viděti, umělci ho nezobrazovali; proto se naň časem zapomnělo.

¹⁶²⁾ Měl-li pod nohama též podporu, na které mohl na kříži státi, exegeté nesouhlasí. Höpfl (Die Stationen des hl. Kreuzweges in Jerusalem, Freiburg, 1913, 80) ji pokládá aspoň za možnou. Schmid (Linzer Quartalschrift, 1883, 67) popírá; zdá se, že právem. Po prvé se o ní zmiňuje teprve sv. Řehoř Tourský (De gloria martyrum, 1, 6; ML 71, 711), neměla však významu, jakmile síla odsouzenčova umdlela.

¹⁶³⁾ Sv. Justin, Apolog. I, 35; MG 6, 383. Podobně líčí Lucián (Diatriba de Prometheo 2) křižování Prometheovo.

divu, dva přidržovali Spasitele, čtvrtý měl podávati hřeby. Jejich podobu si můžeme velice dobře představit. Jak se dovídáme z Horáce,¹⁶⁴⁾ byly kovány stejně jako veliké hřeby kládové. Skládaly se z tyčinky, dlouhé až 12 cm a silné 0.8 cm; místo hlavičky byl připojen jakýsi dutý klobouček. Jest opravdu pozoruhodné, že tutéž podobu mají oba dochované hřeby z kříže Spasitelova: jeden se chová v basilice sv. Kříže v Římě, druhý v katedrále trevírské, kam jej darovala sv. Helena. Nemá hrot; byl pravděpodobně upilován a uctívá se v Toulou.¹⁶⁵⁾

Nasadili první hřeb a tělem Spasitelovým projela prudká bolest, když zaduněla rána kládíkem. Hlasitě zaúpěl a z očí mu vyhrkly slzy.¹⁶⁶⁾ Vysoko vystříkla červená krev a zbarvila ruce vojínů, ale stále hlouběji vnikal do dřeva železný hřeb.¹⁶⁷⁾ Bolesti ještě přibývalo, když proráželi druhou ruku a dostou-

¹⁶⁴⁾ Carmina I, 35.

¹⁶⁵⁾ Sr. Kraus, Der hl. Nagel in der Domkirche zu Trier, Trevír, 1868, 1—42. Co souditi o hřebu v Notre-Dame v Paříži, neodvažují se rozhodnouti. Je dlouhý jen 9 cm a hlavičku nemá. Snad spojoval některé části kříže a byl potřísněn krví Spasitelovou. Sr. Vigouroux-Podlaha, Bible a nejnovější objevy, Praha, 1903, V, 153.

¹⁶⁶⁾ Zmiňuje se o nich také sv. Pavel (Žid. 5, 7).

¹⁶⁷⁾ Byla-li probita dlaň Spasitelova či ruka v zápěstí, nechci rozhodovati. U Římanů nacházíme obojí způsob. Na pohřebním plátně turinském je rána teprve v zápěstí (sr. Hynek, Lid, 1931, č. 110); podobně tvrdil Kornel a Lapide (In Matth. 27, 35) a jeho myšlenka se mi zdá pravděpodobnější.

pily vrcholu, když počali přibíjeti nohu¹⁶⁸⁾ a železný hřeb se prodíral nemilosrdně mezi drobnými kůstkami chodidla. Některé rozdrtil,¹⁶⁹⁾ jiné aspoň pošinul stranou. Konečně byla přibita i druhá noha¹⁷⁰⁾ a dozněla poslední rána. Vojáci odložili nástroje a chopili se kříže Kristova. Jedni jej zvedali dlou-

¹⁶⁸⁾ Některí spisovatelé popírali, že také nohy Kristovy byly na kříži přibity; dovolávali se výpovědi Tomášovy (Jan 20, 25), jenž se o nich nezmínil. Zapomněli však, že sv. Lukáš (24, 29—30) je vypočítává; také nemohou uvést ani jediného dokladu, který by jejich domněnku potvrzoval (Zestermann, *Die bildliche Darstellung des Kreuzes und der Kreuzigung Jesu historisch entwickelt*, Lipsko, 1868, II, 45 n). Probodení nohou patřilo k podstatě křížování (Plautus, *Mostellaria* II, 1, 12 až 13); výslovně se o nich zmiňuje sv. Justin (Apolog. I, 35; MG 6, 383) a Tertulián (*Adversus Marcionem* 3, 19; ML 2, 376), kteří znali křížování ještě z vlastní zkušenosti a viděli v něm splnění prorocké předpovědi Davidovy (žalm 21, 17). Otázku prostudoval svědomitě Heller (*Zeitschrift für kath. Theologie*, 1895, 582 n).

¹⁶⁹⁾ Sr. Sepe, *Dissertazione osteologico-biblica intorno allo spezzamento delle ossa nelle mani e nei piedi di N. S. Crocifisso*, Einsiedeln, 1895. Tomu neodporuji slova: »Kostí v něm nezlámete«, protože shoda mezi obrazem a předobrazem nebývá nikdy úplná.

¹⁷⁰⁾ Kolika hřebů vojáci použili, evangelisté nepraví, protože jejich čtenáři znali křížování z vlastního názoru. Dnes nenajdeme skoro ani kříže, kde by každá noha byla přibita zvláště; při podrobnějším studiu vidíme, že neprávem. O třech hřebech mluví jen skladatel básně *De Christo patiente* (v. 1487; MG 38, 255), připisované mylně sv. Řehoři Naz.; všichni ostatní vypočítávají čtyři (sv. Ambrož, *In obitu Theodosii* 47; ML 16, 1464; sv. Řehoř Tourský, *De gloria martyrum* 1, 6; ML 71, 710). Také legenda o nalezení sv. Kříže mluví o čtyřech hřebech a stejně nejstarší obrazy (Kraus, *Der hl. Nagel in der Domkirche zu Trier, Trevír*, 1868) a větší-

hými holemi, druzí přidržovali provazy. Zvolna stoupal nad zemí bolestný kmen, ještě několikrát zakolísal, až zapadl prudce do připraveného otvoru. Dovedeš prožít těchto několik minut? Rány Ježíšovy spočívuly po prvé na ostrých hranách železných hřebů, které se do nich ještě hlouběji zařezávaly. Tělo Spasitelovo se křečovitě svíjelo, ale každým pohybem bolesti ještě přibývalo. Provazy na rukou bránily volnému oběhu krve,¹⁷¹⁾ provazy na prsou ztěžovaly dech a drásaly tělo bičováním zraněné.¹⁷²⁾ Bolestně se otřásal kříž, když jej upevňovali kamením a dřevěnými koly¹⁷³⁾ a každý pohyb působil Spasiteli bolestná muka.

Ještě více skličovalo Pána Ježíše utrpení duševní. Na popud Velerady postaveny po obou stranách kříže lotrů¹⁷⁴⁾ a v zástupu zaburácela bouře potlesku. Chtěli mu tak ztrpčítí poslední hodinku a nenadáli se, že plní slavné proroctví Isaiášovo (53, 12):

na moderních spisovatelů. Höpfl (*Die Stationen des hl. Kreuzweges in Jerusalem*, Freiburg, 1913, 77) to pokládá aspoň za pravděpodobné, ale jeho opatrnost se mi zdá upřílišenou; bylo by skoro nemožné probít obě nohy jediným hřebem. Jak se dovídáme z Lukáše z Tuy, šířili dnešní způsob kacíři albigenští, aby se lišili od katolíků; jejich myšlenka se mnohým zalíbila pro svůj zdánlivě hluboký vztah k nejsv. Trojici.

¹⁷¹⁾ Lukan, *Pharsal* 6, 543.

¹⁷²⁾ Sv. Hilar, *De Trinitate* 10, 13; ML 10, 352.

¹⁷³⁾ Herodot 9, 120.

¹⁷⁴⁾ Jak viděti z otvorů dochovaných v kostele Božího hrobu, byly od kříže Kristova 1.60 m daleko.

»Mezi zločince počten jest.«¹⁷⁵⁾ Radostí ani nepozorovali, že ukřižovaný Spasitel byl obrácen tváří k Evropě, kde měla míti jeho církev nejvíce stoupenců a zády k Jerusalemu, který se ho odřekl.¹⁷⁶⁾ Splnilo se doslova, čím kdysi hrozil Bůh u proroka Jeremiáše (18, 17):

»Žáda a ne tvář jim ukáží
v den záhuby jejich.«

Krvavé dílo bylo dokonáno. Vojáci smyli krev, která je postříkala a posadili se pod křížem, aby hlídali odsouzence a zamezili každý pokus o jeho vysvobození. Napřed něco pojedli¹⁷⁷⁾ a občerstvili se kyselým vínem. V své rozpustilosti připíjeli posměšně Kristu-králi (Luk. 23, 36) a s krutou ironií nabízeli mu doušek;¹⁷⁸⁾ ale konečně je krutý žert přece omrzel a počali se dělit o roucho Spasitelovo.¹⁷⁹⁾ Po římském zákoně¹⁸⁰⁾ propadal majetek odsouzencův státu; jeho roucho si směli rozebrati vojáci, kteří popravu vy-

¹⁷⁵⁾ Malíři zobrazují oba lotry přivázané jen provazy; byli však přibiti stejně jako božský Spasitel.

¹⁷⁶⁾ Sv. Jan Damasc., *De fide orthodoxa* 4, 12; MG 94, 1135.

¹⁷⁷⁾ O takovém jídle mluví též Petronius (*Arbiter Satyr.* 71): »miles, qui cruces asservabat, ne quis ad sepulturam corpora detraheret, coenaculum suum habuit.«

¹⁷⁸⁾ Schmid, *Linzer Quartalschrift*, 1884, 77. Zmíním se o této události podrobněji v odstavci dalším.

¹⁷⁹⁾ Mat. 27, 35; Mar. 15, 24 a Jan 19, 23—24.

¹⁸⁰⁾ *Digest. lib.* 48, tit. 20, lex 6.

konali. Také tuto událost můžeme sledovati krok za krokem.

Oděv Pána Ježíše se skládal z pláště, pásu, nesešívané tuniky, sandálů a přikrývky na hlavu. O posledních dvou nemůžeme říci s jistotou, měl-li je Kristus cestou na Kalvarii. Bylo toho celkem málo pro čtyři vojáky. Plášť rozdělili snadno, protože měl podobu velkého obdélníku a býval sešit z několika částí. Když chtěli trhati také tuniku, zadrželi je ostatní slovy: »Neroztrhujme ji, nýbrž losujme o ni, či bude« (Jan 19, 24). Tento návrh odůvodňuje evangelista slovy, že roucho nebylo sešívané, nýbrž utkané z jediného kusu. Dovedeme si je dobře představit, protože Josef Flavius¹⁸¹) nám dochoval jeho přesný popis. Bývalo z vlny nebo bavlny. Podobalo se dlouhé košili a sahalo až ke kotníkům. Rukávy bývaly dosti úzké, u krku mívalo otvor, který se mohl tkaničkou zúžiti nebo rozšířiti. K tělu je připevňovali pásem; aby při práci nebo rychlejší chůzi nepřekáželo, rádi je vykasávali.

Roucho se skládalo obyčejně z dvou částí spolu sešitých; vzácnější bývalo utkáno z jediného kusu. Nebylo to tak snadné a mnoho žen to nedovedlo. Matička Boží se tomu naučila v chrámě; jak můžeme souditi z dochovaných ostatků, použila lnu nebo bavlny barvy nahnědlé.

Návrh se zalíbil, ale při tom bylo potřeba

¹⁸¹) Antiquit. 3, 7, 2.

losů, aby nenastala hádka. Někteří se domnívali, že vojáci užili kostek; zapomněli, že zákon Titiův a Korneliův to zakazoval¹⁸²⁾) a vojíni sotva by se odvážili takového přestupku před očima velícího setníka. Podle všeho vložili do přilbice nějaké značky; zvíťezil, čím los byl první vytažen.¹⁸³⁾) Bolestně díval se božský Spasitel na počínání vojáků; připomínali mu velice názorně, že roucha již potřebovati nebude. Nedaleko kříže stála jeho Matka a její oči zarosily se slzami. Vzpomínala, jak kdysi tkala toto roucho pro svého milovaného Syna. Ó, jak ráda byla by je vykoupila, ale neměla nic, co by mohla vojínům nabídnouti. A přece její vroucí přání se splnilo. Kterýsi bohatý učedník — snad sám Nikodem — koupil roucho a věnoval je některé svatyni jerusalemské. Podle dosti zaručeného podání přenesla je sv. Helena na západ a darovala trevírskému biskupu Agritiovi (314—334) pro jeho kostel; tam se chová podnes. Jistě tam bylo již r. 1196.

Svatí Otcové viděli v nesešitém rouchu Spasitelově dojemný obraz jednoty církve katolické¹⁸⁴⁾) a jejich myšlenka nebyla bez věčného základu. Jak se dovídáme z Písma

¹⁸²⁾ Digest. lib. 11, tit. 5, lex 2—3.

¹⁸³⁾ Aischylos, Eumenides 712.

¹⁸⁴⁾ Sv. Cyprian, De unitate Ecclesiae 7; ML 4, 520 a sv. Augustin, Enarratio in Psalmum 21, 19; ML 36, 176.

svatého (Ex. 31, 10) a z talmudu,¹⁸⁵⁾ bývalo právě roucho kněžské utkáno z jediného kusu.

Ještě o jedné podrobnosti zmiňuje se evangelista. Nad hlavou Ježíšovou byla připevněna bílá¹⁸⁶⁾ dřevěná tabulka s červeným¹⁸⁷⁾ nápisem: »Tento jest Ježíš Nazaretský, král židovský.«¹⁸⁸⁾ Jak se dovídáme z evangelia (Luk. 23, 38), byl nápis Spasitelův v třech řečech: řecky, latinsky a hebrejsky.¹⁸⁹⁾ Mnozí spisovatelé viděli v této okolnosti splnění slov Pavlových (Filipp. 2, 11): »aby každý jazyk vyznal, že Pánem jest Ježíš Kristus k slávě Boha Otce« — a proti myšlence samé nelze nic namítati. U Piláta však rozhodovaly docela jiné důvody: řecky se mluvilo v městech a mezi Hellenisty,

¹⁸⁵⁾ Babyl. Joma 72 b.

¹⁸⁶⁾ Proto slula též λεύκωμα.

¹⁸⁷⁾ Pölzl-Innitzer (Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 263) se rozhodl pro barvu černou, nemá však žádných důvodů. Na dochovaném ostatku jsou písmena barvy červené. Sr. Vigouroux-Podlaha, Bible a nejnovější objevy, Praha, 1903, V, 154.

¹⁸⁸⁾ Evangelisté nám dochovali nápis velice různě, protože zaznamenali jen hlavní myšlenku. Jeho počátek má nejlépe sv. Matouš (27, 37) a shoduje se s příklady známými odjinud. Sr. Eusebius, Hist. Eccles. 5, 1; MG 20, 428: οὗτός ἐστιν Ὁ Ἀτταλος ὁ Χριστιανός.

¹⁸⁹⁾ Schmid (Linzer Quartalschrift, 1883, 317) se domnívá, že sv. Marek nám dochoval znění latinské, sv. Lukáš řecké, sv. Jan aramské a Knabenbauer (Comment. in Evangel. sec. Marcum, Paříž, 1894, 415) mu dává za pravdu. Tím bychom si dobře vyložili různost jednotlivých zpráv.

latina byla řečí úřední a rozsudek musel býti pronesen latinsky,¹⁹⁰⁾ aramsky mluvil prostý lid.¹⁹¹⁾

Velerada byla brzy znepokojena. Kolem Golgoty stály nepřehledné zástupy lidu a čtly nápis. Jeho písmena byla dosti veliká,¹⁹²⁾ proto je bylo viděti daleko. Mnozí upozornili na dvojsmysl, jaký se tají v jeho slovech a vůdcové národa dobře cítili bodnutí vladařovo. Chtěl se jim opravdu pomstíti za porážku, již mu způsobili. A když i vojáci počali si tropiti posměch z královských aspirací židovských, poslali k Pilátovi deputaci, která měla žádati o změnu pohoršlivého nápisu. Navrhovali opravu: »On řekl:¹⁹³⁾ Jsem král židovský.« Ale tentokráte zůstal vladař neoblomný. Rozmrzen pokořující porážkou a trápen výčitkami svědomí odsekl prosebníkům: »Co jsem napsal, to jsem napsal« (Jan 19, 21—22).

Svatí Otcové viděli v této odpovědi řízení Boží Prozřetelnosti, která chtěla oznámiti celému světu královskou důstojnost Ježíšovu. V tom smyslu pravil krásně svatý

¹⁹⁰⁾ Digest. lib. 42, tit. 1, lex 48.

¹⁹¹⁾ Také v talmudu (Midraš Tillim 25, 4) čteme: »Tři řeči jsou: hebrejská pro modlitbu, římská pro válku a řecká pro výmluvnost.« O nápisu pojednal dosud nejlépe obrácený rabín Drach, *L'inscription hébraïque du titre de la Croix restituée*, Řím, 1831.

¹⁹²⁾ Asi 28—30 mm.

¹⁹³⁾ Tato slova se opakují několikrát v skalním nápisu behistúnském. Sr. Vigouroux-Podlaha, *Bible a nejnovější objevy*, Praha, 1896, I, 47 n.

Augustin:¹⁹⁴⁾ »Proto Pilát musel psát to, co napsal, protože Ježíš pravdivě řekl to, co řekl;« naráží na jeho známé prohlášení: »Ano, já jsem král.« Moderní exegeté vidí v slovech Pilátových jen výbuch špatné nálady. Nepopírám těchto důvodů, ale nejhlubší příčinu třeba hledati docela jinde. Jak se dovídáme z Apuleja,¹⁹⁵⁾ nebylo římským úředníkům dovoleno měniti rozsudek jednou vyneseny a tatáž myšlenka opakuje se několikráte v říšském zákoníku.¹⁹⁶⁾ To bylo asi důvodem, proč Velerada nenaléhala a spokojila se s odmítavou odpovědí Pilátovou.

Svatá Helena našla spolu s křížem i nápis Spasitelův¹⁹⁷⁾ a uložila jej v kostele sv. Kříže v Římě, kde byl ve veliké úctě. Později se drahá památka ztratila a dlouho se o ní nevědělo. Teprve r. 1492 byl nalezen vzácný poklad náhodou, když kard. De Mandoza opravoval proslulou basiliku Santa Croce. Byl uložen v tajném výklenku ve zdi a zakryt cihlou, která měla nápis: »Titulus crucis.« Ostatek sám byl v olověném pouzdře, trojí pečeť byla neporušená. Zdá se, že tam byl ukryt v době válečných nepokojů, kdy

¹⁹⁴⁾ In Joannem tract. 117, 5; ML 35, 1947.

¹⁹⁵⁾ Florid 9.

¹⁹⁶⁾ Na př. Digest. lib. 42, tit. 1, lex 55.

¹⁹⁷⁾ Sr. sv. Ambrož (Oratio in obitu Theodosii 46; ML 16, 1464), sv. Jan Zlat. (In Joannem hom. 85, 1; MG 59, 461), Sozomenus (Hist. Eccles. 2, 1; MG 67, 931) a Sokrates (Hist. Eccles. 1, 17; MG 67, 118).

městu hrozilo drancování. Celá tabulka byla asi 60 cm dlouhá, 20 cm široká; zbytek měří 23.5×13 cm. Písmena jsou podle dosti rozšířeného zvyku psána od pravé ruky k levé¹⁹⁸⁾ a jsou do dřeva vřezána. Stalo se to asi v době sv. Heleny; protože původní nápis zanikal, hleděli jej učiniti trvalejším. Dochovalo se slovo: »Nazaretský«, z aramské části jen několik tahů.

32. PÁNU JEŽÍŠI NA KŘÍŽI SE POSMÍVAJÍ.

Když Pána Ježíše s křížem pozvedli, dostoupily bolesti takové síly, že se jeho vědomí počalo kaliti. Jeho tvář zbledla, ústa se otevřela, oči se zavřely, skoro se zdálo, že umírá. Teprve po chvíli se vzpamatoval; otevřel oči a podíval se kolem sebe. Kamkoli dohlédl, viděl veliký zástup. Stáli tu lhostejně a prohlíželi si Ukřižovaného. Nikdo ho nelitoval, nikdo nemyslel na zločin, kterého se dopouštěli. A přece již se nad nimi zvedala trestající ruka Boží, aby pomstila milovaného Syna. Umírající Spasitel ji nemohl zadržeti, mohl se jenom modliti. S velikou námahou pozvedl strhané oči k nebesům a z jeho úst nesla se dojemná prosba:¹⁹⁹⁾

¹⁹⁸⁾ Také odjinud známe mnoho podobně psaných nápisů.

¹⁹⁹⁾ Žádný evangelista nám nedochoval všech sedm

»Otče, odpusť jim, neboť nevědí, co činí« (Luk. 23, 34).²⁰⁰⁾

Slova sama jsou příliš krásná, abychom je směli odbyti krátkou poznámkou a dávají nám hluboko nahlédnouti do božského Srdce Spasitelova. Nedaleko kříže stála jeho bolestná Matka a jeho miláček svatý Jan spolu s nábožnými ženami, které ho tak často podporovaly. A přece jeho první slovo neplatilo žádné z těchto duší; na koho myslil v tu chvíli nejvíce, byl zaslepený národ židovský. Ježíš naplnil skutkem, čemu kdysi učil slovem: »Milujte nepřátele své, dobře činite těm, kteří vás nenávidí a modlete se za ty, kteří vás pronásledují a pomlouvají« (Mat. 5, 44). Nemysli však, že se Ježíš modlil jen za židy! Protože podle hlubokých slov Pavlových (Žid. 6, 6) každým hříchem křížujeme znova Syna Božího, platila jeho prosba i nám.

A jak dojemně prosí Beránek Boží, aby zjednal svým nepřátelům milosrdenství. Je-

slov Spasitelových na kříži; sv. Matouš (27, 46) a sv. Marek (15, 34) mají po jednom, sv. Lukáš (23, 34. 43. 46) a sv. Jan (19, 26—28, 30), po třech. Jejich pořad neudávají všichni exegeté stejně, na příslušných místech se o tom zmíním podrobněji. Jejich historickou skutečnost popíral Renan-Eichler (*Das Leben Jesu*³, Berlín, 1864, 403).

²⁰⁰⁾ V této modlitbě vidí všichni exegeté první slovo Páně na kříži. Belser (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 417) a Pölzl-Innitzer (*Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu*³, Št. Hradec, 1925, 262) se domnívají, že Ježíš je pronesl již při samém křížování; jejich důvod (ποιοῦσιν = činí = křížují) je velice chabý.

ho prolitá krev nevolá o pomstu jako Abe-
lova (Žid. 12, 34). Nazývá Boha sladkým
jménem »Otče«, aby mu připomněl svou
synovskou lásku, které přece nemůže nic
odepřít. V zahradě Getsemanské přidával
ke každé prosbě pokornou podmínku »je-li
to možné«; při modlitbě za své nepřátele ta-
kové výhrady nečiní. V své nepochopitelné
lásce zašel ještě dále; omlouval svoje ne-
přátele. A protože nebylo možno omluviti
sám hřích, omlouval aspoň jejich úmysl —
nevědomostí.

Již mnoho věřících pozastavilo se nad
tímto slovem Kristovým; zdálo se jim, že
se neshoduje s pravdou. Mimoděk prozradili,
že dosud nepochopili dosti nekonečnou lás-
ku Ježíšovu, které stačila i sebemenší malič-
kost, aby hříšníka omluvila a uznala i ne-
patrný záblesk dobré vůle. Je pravda, že se
židé mohli přesvědčiti o božském poslání
Spasitelově, protože jeho zázraky mluvily
řečí všem srozumitelnou. Pro svoje před-
sudky postavili se proti němu a s otevře-
ným očima odsuzovali na smrt nevinného.
Jejich nevědomost byla zaviněna — ale
přece jen nebyli přesvědčeni, že vedou na
smrt samého Vykupitele. Právě naopak. Na-
mlouvali si, že chrání zděděné náboženství
(1. Tim. 1, 13) a prokazují službu samému
Bohu (Jan 16, 2). Apoštol Pavel byl také fa-
rizejem a přece nás ujišťuje (1. Kor. 2, 8), že
»nikdy by nebyli Pána slávy ukřižovali, kdy-

by ho byli poznali« a stejně mluví apoštol Petr (Skutky 3, 17). Této nevědomosti — třeba zaviněné, snad i úmyslné²⁰¹) dovolává se milosrdný Spasitel, aby jejich vinu umenšil a Boha jim naklonil. Jeho modlitba sice neodvrátila pád Jerusalema, ale přece nebyla nadarmo. Vyprosila jim 40letý odklad a mnohým skutečné obrácení; proto se bili v prsa a odcházeli s Kalvarie (Luk. 23, 48), proto po seslání Ducha svatého přijímali po tisících křest Ježíšův (Skutky 2, 41) — jejím nejkrásnějším plodem byl také apoštol Pavel.

Na Pánu Ježíši splnil se doslova výrok Velepísně (8, 7):

»Ano, jeť jako smrt mocné milování,
silná jako pekla jest láska.
Žár její — žár jest ohně, plamenů;
spousty vod té síly nemají,
lásku aby uhasily,
řeky ji nezatopí.«

Avšak již tu se ukázalo, že Ježíš »rozpínal marně svou náruč k lidu nevěřícímu a odmlouvajícímu« (Řím. 10, 24). Jeho nebeská tichost je ještě více podráždila. Dobře cítili bezpráví, jehož se dopouštěli a modlitba Ježíšova se jim zabodávala hluboko do duše. Násilně chtěli udusiti svědomí, které se probouzelo; proto se počali umírajícímu Spasi-

²⁰¹) Sv. Tomáš III, qu. 47, art. 5: »quia erat quodammodo affectata«.

teli posmívati a v této okolnosti vidím nejstrašnější muka Ježíšova. Všichni trpíme rádi, stojí-li kolem našeho lůžka útrpné duše, které nás těší a povzbuzují; zato myšlenka, že jsme pokládáni za zločince, je pro nás nesnesitelná.

Po severní straně Kalvarie vedla cesta, kterou chodilo dosti poutníků; na nedalekých stráních měli své stany. Spěchali do chrámu nebo se vraceli z bohoslužby. Snad právě prosili Boha, aby se smíloval a poslal již tolikráte slibovaného Vykupitele. V takových myšlenkách došli ke Golgotě. Neobyčejné divadlo je upoutalo. Zastavili se, tázali se na jména odsouzenců nebo si čtli nápisy, udiveně vrtěli hlavou,²⁰²⁾ jako by ani nechápali a smáli se spolu s ostatními mesiánské důstojnosti Ježíšově. Ani nevzpomněli, že jejich potupný posunek předpověděl skoro před tisíci lety Bohem nadšený žalmista David (Žalm 21, 8). Druzí byli ještě výbojnější. Dověděli se o slovech, kterých užil kdysi Ježíš při očistě chrámu (Jan 2, 19) a která byla připomenuta při nočním zasedání (Mat. 26, 61). Postavili se vyzývavě před samý kříž a s pustým smíchem volali na umírajícího Spasitele: »Haha,²⁰³⁾ jenž boříš chrám Boží a ve třech dnech jej zase vy-

²⁰²⁾ Potřásati hlavou bylo podle Siracha (12, 19) znamením posměchu.

²⁰³⁾ Zvolání *òhā* značí v tehdejší řečtině škodolibou radost (Fillion, *Vie de Jésus-Christ*, Paříž, 1925, III, 489) a souhlasí s hebr. *הָסֵךְ*. Sr. Žalm 34, 21 a 39, 16.

stavuješ, pomoz sám sobě! Jsi-li Syn Boží, sestup s kříže!« (Mat. 27, 40). Byla to škodolibá radost nad jeho zdánlivou porážkou. Jeho smrt na kříži špatně se srovnávala s chloubnou výpovědí, že je Vykupitelem a může beztrestně bořit chrám samého Boha. Dovedeš se vmyslet v tu chvíli v duši Ježíšovu? A přece mlčel; ani jediné slovo nevyšlo z jeho svatých úst. Chtěl dostiučinit za tvoje omluvy, kterými často lživě zastíráš svoje skutečné chyby.

Ale mělo být ještě hůře. Mezitím vrátila se s nepořízenou deputace, vyslaná k Pilátovi. Protože v chrámě bylo po bohoslužbě, přišlo také mnoho kněží a ostatních členů Velerady, aby se ještě před svátečním obědem pokochali pohledem na nenáviděného proroka galilejského. Odmítavá odpověď vladařova je podráždila a svoji zlost si chtěli vylít na umírajícím Spasiteli. Evangelisté nám dochovali jen několik kousavých poznámek, kterými ztrpčovali Pánu Ježíši jeho poslední chvíle; pravili doslova: »Jiným pomohl, sám sobě pomoci nemůže.« Ukázali posměšně na Ježíše a volali rouhavě: »Kristus, král izraelský, vyvolený Boží! Ať sestoupí nyní s kříže, abychom to viděli a uvěřili. — Doufal v Boha, ať ho nyní vysvobodí, miluje-li ho; neboť pravil: Syn Boží jsem.«²⁰⁴⁾

Nebylo opravdu nic, co by nebyli v tu

²⁰⁴⁾ Mat. 27, 40—43; Mar. 15, 31—32 a Luk. 23, 35. Podle sv. Justina (Apologia I, 38; MG 6, 387) a Efrema

chvíli zesměšnil. Jeho zázraky prohlásili za podvod, jeho mesiánskou důstojnost za výmysl, jeho synovství Boží za rouhání. Nemluvili přímo k Spasiteli; říkali si jen vespolek svoje myšlenky, ale tak hlasitě, aby jim umírající dobře rozuměl a aby je slyšeli okolní zástupové. Jejich ďábelská slova zdála se tak odůvodněná, že nebylo skoro ani možné o nich pochybovati; samo nebe jim dávalo zdánlivě za pravdu. Jeroboam vztáhl kdysi jen ruku proti proroku Božímu a jeho pravice zmrtvěla, že jí nemohl hnouti (3. Král. 13, 4). Malí hoši pokřikovali za Eli-seem a 42 z nich to zaplatilo životem (4. Král. 2, 23—24). Marie reptala proti svému bratru Mojžíšovi a zbělela malomocenstvím jako sníh (Num. 12, 10). Kdyby Ježíš nebyl podvodníkem, nemohl by Bůh takového rouhání připustiti. Kdo si ještě zachoval drobet víry ve vyšší poslání Ježíšovo, musel jí po těchto slovech pozbyti nadobro. Slova kněží neminula se opravdu účinkem. Přátelé Ježíšovi byli jimi tak zmateni, že se neodvážili ani vystoupiti; učedníci kolísali a styděli se za okamžik, v němž poznali Spasitele.²⁰⁵⁾

(Moesinger, Ephraem Syrus, Benátky, 1876, 202 a 249) posmívali se zvláště jeho zázrakům na mrtvých: »Jiné křísil, sebe vzkřísiti nemůže.« Tutéž myšlenku opakuji též apokryfní Acta Pilati (A. 10, 5). Máme-li v tom viděti jen řečnické rozvedení či mluvili tito spisovatelé z ústního podání, těžko rozhodovati. Sr. Resch, *Ausserkanonische Paralleltexte*, Lipsko, 1895, III, 725.

²⁰⁵⁾ Sr. Luk. 24, 21 v ústech učedníků jdoucích do Emmaus.

Zato jeho nepřátelé jásali; Veliký pátek zdánlivě dokázal, že správně prohlédli falešnou hru Ježíšovu a strhli mu masku dříve, než oklamal celý národ.

Jako na potupu mu citovali mesiánský žalm (21, 9), aby ho zranili co nejbolestněji. Ubožáci! V své zaslepenosti ani nepozorovali, že oni sami jsou těmi bezbožníky, o kterých mluvil královský prorok (21, 8. 9. 17):

»Všichni, kteří mne vidí, smějí se mi,
šklebí ústa a potřásají hlavou:

Doufal v Boha, ať jej vytrhne,
ať ho vysvobodí, vždyť má v něm zálibu.
Množství (štěkavých) psů mne obkličuje,
rota lidí zločinných obléhá mne.«

Snad nikdy nám nedokázal Ježíš jasněji svou velikou lásku než právě v tomto okamžiku. Pro naši spásu obětoval i své dobré jméno a dal se prohlásiti za rouhače a podvodníka. Buď mu za to vděčný!

Příklad velekněží nakazil také vojáky, kteří Spasitele hlídali. Když dojedli a rozjařili se vínem,²⁰⁶⁾ přistupovali ke kříži,²⁰⁷⁾ s kousavým posměchem nabízeli Pánu Ježíši

²⁰⁶⁾ Evangelista (Luk. 23, 36) jmenuje nápoj octem; bylo to kyselé víno, zvané od římských vojinů posca (sr. Plautus, *Miles gloriosus* III, 2, 25). Také židé je měli velice rádi (Strack-Billerbeck, *Kommentar zum N. Test. aus Talmud und Midrasch*, Mnichov, II, 264) a dávali je žencům, aby zahnali žízeň (Rut 2, 14).

²⁰⁷⁾ Někteří exegeté (Knabenbauer, *Comment. in Evangel. sec. Lucam*, Paříž, 1896, 617) spojují tuto udá-

doušek kyselého vína²⁰⁸) a volali: »Zdráv buď, králi židovský.«²⁰⁹) Jiní čtli pochybovačně nápis na kříži a rouhavě volali: »Jsi-li král židovský, pomoz si!« (Luk. 23, 36—37). Ani na tyto útoky neodpověděl Spasitel jediným slovem.

Aby míra utrpení byla dovršena, přidali se k nim i lotři, kteří s ním byli ukřižováni.²¹⁰) S počátku rouhali se oba,²¹¹) ale ne-

lost s výrokem »Žízním«. Nemohu jim dáti za pravdu, protože okolnosti jsou docela rozdílné.

²⁰⁸) Schmid (Linzer Quartalschrift, 1884, 77). Také odjinud se dovídáme, jak uměli pohané ztrpčiti odsouzencům poslední chvíle. Artemidor (Oneirocritica II, 61) na př. píše: »Býti ukřižovánu je veliké štěstí pro chudého, protože je na kříži velice povýšen.«

²⁰⁹) Těchto slov nemáme v našem úředním textu; zato je uvádí důležitý rukopis D (Luk. 23, 37), kuretonský překlad syrský a starolatinský rukopis Colbertův. Proto jsou velice pravděpodobná; zmiňují se o nich apokryfní Acta Pilati (A. 10,1).

²¹⁰) Jak se jmenovali, nemůžeme říci, protože ústní podání velice kolísá. V apokryfním spisu Acta Pilati (10, 6) slove kající lotr Dismas, druhý Gestas; podle arabského evangelia o dětství Páně jmenovali se Titus a Dummachus.

²¹¹) Tak Mat. 27, 44 a Mar. 15, 32. Někteří omezovali rouhání pouze na jednoho lotra a v slovech evangelistů viděli jen tak zv. plurál druhový; říkáme »již ho vodí četníci« — i když byl jen jeden. Tak učinil sv. Augustin (De consensu Evangelistarum 3, 16, 53; ML 34, 1191), z moderních na př. Sýkora (Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 458—459). Druzí souhlasně se mnou. Ze starších jmenuji Origena (In Matthaeum 133; MG 13, 1781), sv. Jeronyma (In Matth. 27, 44; ML 26, 219) a sv. Jana Zlat. (In Matth. hom. 87, 2; MG 58, 771); z novějších aspoň Belsera (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 414).

obyčejná tichost Ježíšova jednoho z nich²¹²⁾ brzy umlčela. Věděl dobře, že ukřižovaní umírali v zoufalství a zlořečili Bohu i lidem; proklínali své soudce a plivali na diváky, kteří se k nim přiblížili.²¹³⁾ Myšlenka, že se tupený Ježíš modlil ještě za své nepřátele, nedala mu již pokoje. Zadíval se na Spasitele a jeho slitovný pohled otřásl jeho duší. Otevřel ji milosti Boží dokořán a v jeho srdci se rodila víra ve vyšší poslání Ježíšovo. Tolikrát již dnes slyšel, že se vydával za Syna Božího a slíbeného Vykupitele; co viděl, dokazovalo mu nade vší pochybnost, že mluvil pravdu. Když zaslechl opět rouhavou poznámku levého lotra: »Jsi-li ty Kristus, pomoz sobě i nám« (Luk. 23, 39),²¹⁴⁾ neodolal. Nemohl přece dopustiti aby mesiánská důstojnost Ježíšova byla uváděna v posměch a pochybnost. Proto veřejně pokáral prostořekého mluvku: »Ani bázně²¹⁵⁾ před Bohem nemáš ty, kterýž jsi v tomtéž odsouzení?« Jinými slovy: Nechceš-li hříchů již litovati, aspoň

²¹²⁾ Tradice (Acta Pilati 10, 6) jmenuje pravého. Její svědectví je potvrzeno velikou trhlinou, která odděluje v chrámě Božího hrobu kříž levého lotra od kříže Spasitelova.

²¹³⁾ Seneka, De vita beata 19.

²¹⁴⁾ Celé toto vypravování pokládá Strauss (Das Leben Jesu kritisch bearbeitet³, Tubinky, 1839, II, 568) za výplod křesťanské obraznosti, která tak chtěla dokázati nevinu Ježíšovu.

²¹⁵⁾ Tak podle textu původního; v latinském překladě byla tato myšlenka poněkud setřena a zdůrazněno zájmeno ty.

se nedopouštěj nových a boj se Boha, jenž tě bude brzy souditi — a pak pokračoval: »A my zajisté spravedlivě (trpíme), neboť dostáváme (jen) to, co náleží na skutky naše, ale tento neučinil nic zlého« (Luk. 23, 40—41).²¹⁶⁾

Jeho slova prozrazovala pevnou víru v nevinu Ježíšovu, ale také hlubokou lítost nad dosavadním životem. Hlásil se k Vykupiteli, když ho všichni opustili a zastal se ho, když se mu všichni rouhali. Hned potom se obrátil k Ježíšovi a pravil prosebně: »Pane, rozpoemeň se na mne, až přijdeš v své královské důstojnosti« (Luk. 23, 42).²¹⁷⁾ Jako milá hudba zněla Pánu Ježíši slova kajícího lotra. V jeho krátké prosbě zračila se taková víra a pokorná důvěra, jaké dosud v Izraeli nenašel. Dokud procházel Palestinou a konal divy a zázraky, bylo snadno věriti v jeho božské poslání; dnes umíral na kříži a samo nebe ho zdánlivě opustilo. Dokud rozdával plnými rukama z pokladů božské dobroty, zaznívaly k němu se všech stran prosebné povzdechy: »Ježíši, Synu Davidův, smiluj se nade mnou!« Dnes tyto hlasy umlkly — jen jedi-

²¹⁶⁾ V původním textu ještě výrazněji ἄτοπον, nic nemístného, nevhodného. O hříchu nechce u Ježíše ani mluvit.

²¹⁷⁾ Tak zní jeho prosba v textu původním (ἐν τῇ βασιλείᾳ σου). Sr. Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 416), Dalman (Jesus-Jeschua, Lipsko, 1922, 179) a Fillion (Vie de Jésus-Christ, Paříž, 1925, III, 491).

ný k němu volal a víru v něho nezapřel. Proto pohlédl s láskou na svého nečekaného obhájce a pravil hlasem plným božské jistoty: »Neboj se.²¹⁸⁾ Vpravdč, pravím tobě: Ještě dnes budeš se mnou v ráji« (Luk. 23, 43).

V své dobrotě dal mu Spasitel mnohem více než zač byl žádán. Kající lotr ani se neodvážil prositi, aby byl přijat do jeho říše; volal jen o vzpomínku, ale Ježíš chtěl býti velikomyslný. V několika málo hodinách bude s ním tam, kde starozákonní spravedlivci čekali na jeho příchod.²¹⁹⁾ Je to jediný muž, který umíral s naprostou jistotou, že bude spasen. Církev slaví jeho památku dne 25. března.²²⁰⁾

Blížilo se zvolna k poledni. Vojsko se vrátilo do kasáren a na Kalvarii zůstali na stráž jen čtyři vojáci, kteří Krista ukřižovali. Bolestí Ježíšových přibývalo. Slunce pálilo nemilosrdně a s jeho těla stékal hojný pot. Na četných ranách usazovaly se roje dotěrných much, bodaly svatého Trpitele a hltavě ssály jeho božskou krev. Rány na rukou přestaly krvácti dosti brzy, protože stísněné srdce nemohlo rozváděti krev do jejich vztyčených ramen; ani nohy nekrvácely dlouho, protože se žíly bolestí sevřely. Mno-

²¹⁸⁾ Tato slova přidává rukopis D a Syrsin; zdá se, že právem.

²¹⁹⁾ Sr. Luk. 16, 22. 28 a 1. Petr 3, 19.

²²⁰⁾ Nilles, *Kalendarium manuale utriusque Ecclesiae*, Innomostí, 1897, II, 254.

hem horší byla horečka, která ustavičně stoupala. Otevřené rány se zaněcovaly a pálily; nepřírozená poloha těla ztěžovala mu dech a o Ježíše pokoušely se několikráte mdloby.

Právě v tuto chvíli zastal se Bůh svého Syna a počal obhajovati jeho šlapanou čest. Kdysi žádali židé na Spasiteli, aby jim dal znamení s nebe (Mat. 16, 1). Kristus jejich přání nevyhověl; teprve mnohem později prohlásil slavnostně: »Když povýšíte (na kříž) Syna člověka, tehdy poznáte, že já to jsem« (Jan 8, 28). Předpověděná hodina se přiblížila a nevěřící národ měl se na vlastní oči přesvědčiti, že vydal na smrt samého Vykupitele.²²¹⁾

Jakkoli bylo právě poledne, počalo se slunce kaliti, obzor se zatemňoval, až celé okolí zakryla hustá tma.²²²⁾ Tento podivuhodný úkaz hleděli pokrokoví badatelé různě vyložití, aby setřeli jeho nadpřirozený ráz. Podle Dalmana²²³⁾ zavínily vše husté výpary, jaké přináší vítr scirocco; sám prý zažil podobný úkaz dne 9. dubna 1913 u jezera Genezaretského — i když jen ve zmenšeném měřítku. Podle jiných byla to jen

²²¹⁾ Sv. Jan Zlat. (In Matthaeum hom. 88, 1; MG 58, 775) a Pözl-Innitzer (Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu⁸, Št. Hradec, 1925, 294).

²²²⁾ Mat. 27, 45; Mar. 15, 33 a Luk. 23, 44.

²²³⁾ Jesus-Jeschua, Lipsko, 1922, 184.

příprava na zemětřesení, které nastalo po několika hodinách a bývá někdy spojeno s jakýmsi zatemněním atmosféry. Skoro stejně psal Origenes,²²⁴⁾ i když nepopíral zázrak. V okolí jerusalemském nahromadilo prý se tolik mraků, že slunce jimi nemohlo proniknouti a nastala tma. Pro svůj výklad dovo-
lávali se slov, která čteme v některých rukopiscích (Luk. 23, 45) a která přešla i do Vulgaty: »Stala se tma po celé zemi; a zatmělo se slunce.«²²⁵⁾ Výklad je příliš naivní a neobstojí před vážnou kritikou. Nejstarší a nejlepší rukopisy²²⁶⁾ prohlašují tmou za následek slunečního zatmění, které ovšem nemohlo býti o velikonocích přirozené.²²⁷⁾ Také Origenes²²⁸⁾ znal dobře toto čtení Písma svatého, ale zavrhl je, protože odporovalo jeho oblíbenému výkladu.²²⁹⁾ Tolik soudnosti snad můžeme připisovati evangelistům, aby roze-

²²⁴⁾ In Matthaeum 134; MG 13, 1783.

²²⁵⁾ καὶ ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος Sr. Hug, Gutachten über das Leben Jesu kritisch bearbeitet von Dr. David Friedrich Strauss, Freiburg, 1840, II, 187.

²²⁶⁾ ⲛ BCDL: τοῦ ἡλίου ἐκλιπόντος Sr. Soden, Die Schriften des N. Test., Göttingen, 1913, 382.

²²⁷⁾ Měsíc byl právě v úplňku.

²²⁸⁾ In Matthaeum 134; MG 13, 1783.

²²⁹⁾ Pokládal dokonce za možné, že záměnu provedl některý nepřítel katolíků, aby tak usvědčil církev z omylu. Moderní exegeté hledají příčinu docela jinde. Některý čtenář chtěl uniknouti zdánlivému rozporu (zatmění slunce při úplňku), proto slova poněkud pozměnil. I tu platí zásada: »Lectio difficilior retinenda.«

znali přirozený shluk mraků a par od zázračného zatmění slunce.²³⁰⁾

Jakým způsobem se zatmění stalo, nemůžeme povědět; stačil jen větší lom paprsků, které by tím způsobem dopadaly mimo Palestinu. Právě tak málo můžeme říci o rozsahu tajemného zjevu. Calmet²³¹⁾ se rozhodl pro celou osvětlenou polokouli²³²⁾ a dovolával se výpovědi evangelistů,²³³⁾ že tma nastala »po celé zemi«. Jeho důvod je velice slabý, protože taková rčení nesmíme vykládati doslova.²³⁴⁾ Tu bychom si nevyložili, proč se o zatmění nezmiňuje žádný spisovatel pohanský. Vypravování Thallovo²³⁵⁾ a Flegontovo²³⁶⁾ nemá pro nás významu, poněvadž mluví o přirozeném zatmění slunce, které se stalo 24. listopadu r. 29 po Kristu.²³⁷⁾ Právě

²³⁰⁾ Sr. Fryč, *Chronologie života Páně*, Praha, 1906, 228.

²³¹⁾ *Dissertationes in N. Test.*, Vircburk, 1789, 50.

²³²⁾ Podobně arabské Diatessaron a podvržená Anaphora Pilati, kap. 7.

²³³⁾ Mat. 27, 45; Mar. 15, 33 a Luk. 23, 44.

²³⁴⁾ Pro celý svět užívá sv. Matouš (4, 8) slova κόσμος, sv. Lukáš (2, 1) ἡ οἰκουμένη; na onom místě stojí u všech evangelistů jen γῆ, krajina. Sr. Pölzl-Innitzer, *Kurzfassster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu*³, Št. Hradec, 1925, 283.

²³⁵⁾ Julius Africanus, *Chronographia*, zlom. XVIII, 1; MG 10, 90.

²³⁶⁾ Origenes (*Contra Celsum* 2, 33; MG 11, 854), Julius Africanus (*Chronographia*, zlom. XVIII, 1; MG 10, 90) a Eusebius (*Chronicorum* 2; MG 19, 535). Kritický rozbor celého místa podává Fryč (*Chronologie života Páně*, Praha, 1906, 228 n).

²³⁷⁾ Sr. Knabenbauer, *Comment. in Evangel. sec. Matthaeum*, Paříž, 1893, II, 532.

tak málo se můžeme dovolávat listů Diviše Areopagity, poslaných prý sv. Polykarpovi²³⁸⁾ a příteli Apollofanovi,²³⁹⁾ protože se jen hemží bajkami a nemožnostmi. Tertullián²⁴⁰⁾ odkazoval Římany na jejich vlastní archivy, kde prý najdou zprávu o této neobyčejné události; totéž učinil ještě r. 312 antiochen-
ský mučedník sv. Lucián.²⁴¹⁾ Dnes již ne-
můžeme rozhodnouti, naráží-li na výpovědi Thalovy a Flegontovy nebo poslal-li Pilát opravdu úřední zprávu a v ní se zmínil také o veliké tmě; možné by to bylo.²⁴²⁾

Proto moderní exegeté omezují tmu na pouhou Palestinu.²⁴³⁾ Starší spisovatelé do-
volávali se rádi proroctví Amosova (8, 9) a Joelova (2, 10 a 3, 15); zdá se, že neprávem.²⁴⁴⁾

Tážeme-li se však na význam zázraku, ne-
můžeme býti v pochybnostech. V té době, kdy na kříži dohasínalo Slunce duchovní, zatmělo se i slunce hmotné, které bylo od něho stvořeno.²⁴⁵⁾ Tímto všem srozumitel-
ným symbolem chtěl Bůh ukázati velikost

²³⁸⁾ MG 3, 1082.

²³⁹⁾ MG 3, 1122.

²⁴⁰⁾ Apolog. 21; ML 1, 459.

²⁴¹⁾ Mommsen, Eusebius Werke, Lipsko, 1908, II, 815.

²⁴²⁾ Sýkora, Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 463.

²⁴³⁾ Na př. Knabenbauer, Comment in Evangel. sec. Marcum, Paříž, 1894, 420 n.

²⁴⁴⁾ Sr. Hejčl, Bible česká, Praha, 1925, III, 843 a 871.

²⁴⁵⁾ Sv. Cyril Jerus., Catech. 13, 34; MG 33, 813.

zločinu, kterého se právě dopouštěli.²⁴⁶⁾ Nevědomky vyslovil tutéž myšlenku i talmud.²⁴⁷⁾ »R. Samuel, syn Nachmanův, pravil: Bůh povolal služebné anděly a tázal se: »Co činí lidský král, když truchlí?« Odpověděli: »Obleče se do černých šatů a hlavu si zahalí žínicí.« I řekl Bůh: »Totéž učiním také já;« myslil na Isaiáše 50, 3: »Obláčím nebesa ve smutek a žínicí je zahaluji.« I tázal se dále: »Co činí lidský král, má-li smutek?« Řekli mu: »Uhasí světla.« Bůh řekl: »Také já učiním totéž;« míněn Joel 2, 10: »Slunce a měsíc se zatmí a hvězdy pozбудou lesku svého.«

Ale také pro božského Spasitele znamenala tma velikou úlevu. Ubylo horka a mouchy tolik nedorážely. Ani na lidi nezůstal neobyčejný úkaz bez hlubokého dojmu. V své pověrčivosti pokládali tehdejší židé každé zatmění slunce za nepříznivé znamení;²⁴⁸⁾ zde si byli dobře vědomi viny, které se dopustili. Rozpustilý posměch umkl a lid prchal zděšeně do města. Velerada nechtěla ráno vstoupiti do paláce Pilátova, aby se nepřipravila o polední hostinu; sotva jim chutnala. Takových velikonoc Jerusalema ještě nezažil a církevní spisovatelé²⁴⁹⁾ upozorňovali rádi na hrozbu Amosovu (8, 9—10):

²⁴⁶⁾ Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 424.

²⁴⁷⁾ Midraš k Pláči 3, 28 (71 b).

²⁴⁸⁾ Sukka 29 a Bar.

²⁴⁹⁾ Sv. Cyprián (Testimoniorum adversus Judaeos 2,

»Stane se v ten den —
praví Hospodin Bůh —,
že zapadne slunce o poledni,
a uvedu tmu na zemi za jasného dne;
obráťím slavnosti vaše v nářek
a všecky písně vaše v žalozpěvy.«

33. POSLEDNÍ SLOVA NA KŘÍŽI.

Tajemná tma houstla, lidu ubývalo a Marii se podařilo stanouti pod samým křížem (Jan 19, 25). Až dosud směla se dívatí jen zdaleka (Mar. 15, 40); nečekaným zatměním byli i vojáci tak přestrašeni, že nikdo jí nebránil. Ostatně nebyla sama; byl s ní apoštol Jan²⁵⁰) a několik nábožných žen. Tři z nich známe jménem:²⁵¹) Marii Kleofášovu, příbuznou Rodičky Boží (Jan 19, 25) a matku Jakubovu a Josefovou (Mat. 27, 56), kající Marii Magdalskou (Mat. 27, 55) a Janovu

23; ML 4, 745) a Laktanc (Divinar. institut. 4, 19; ML 6, 507).

²⁵⁰) Renan-Eichler (Das Leben Jesu³, Berlín, 1864, 405) to popírá; vypravování Janovo prozrazuje prý snahu udělati se stůj co stůj důležitým. Jeho důvod je tak nízký, že nezasluhuje ani odpovědi.

²⁵¹) Sv. Jan (19, 25) je jmenuje jistě proto, aby nám ukázal lépe velikost lásky Ježíšovy. Svou Matičku neodkázal žádné ze žen, nýbrž učedníkovi, kterého miloval. Sr. Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 420.

matku Salome (Mar. 15, 40); o druhých praví evangelista (Luk. 23, 49) jen všeobecně, že pocházely z Galileje, chodívaly s Pánem Ježíšem a mu posluhovaly. Z učedníků Ježíšových odvážil se blíže jen Jan; ostatní stáli dosti daleko od kříže.²⁵²⁾

Na Kalvarii zavládlo zatím hluboké ticho, přerušované jenom steny odsouzenců a pláčem přátel Ježíšových. Pojednou sebou Kristus pohnul a zadíval se na svoji Matku. Přistoupila ještě blíže a zahleděla se tázavě na Ježíše. Bylo viděti, jak se Spasitel namáhal, aby promluvil. Konečně otevřel ústa a sotva slyšitelně zašeptal: »Ženo!«²⁵³⁾ Maria pozorně poslouchala. Potom se obrátil pohledem k Janovi, jenž stál vedle a pravil: »Hle, syn tvůj.«²⁵⁴⁾ Apoštol porozuměl. Umí-

²⁵²⁾ Luk. 23, 49 a Belser, *Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 441.

²⁵³⁾ Oslovením »ženo« vyjadřovali na východě úctu a oddanost. Podobně pozdravil římský císař Augustus egyptskou královnu Kleopatru (Dio Cassius, *Histor.* 51, 12) a básník Aischylos (Agamemnon 317) slavnou Klytaimnestru. Ježíš ho užil úmyslně místo něžnějšího »matko«; ne proto, aby její milující srdce nedráсал nebo neprozradil, že jest jeho matkou a nevydal jí na pospas zuřících židů, jak se domníval Schmid (*Linzer Quartalschrift*, 1883, 609). Chtěl ukázati, že v díle vykupitelském podléhá přímo a výhradně vůli nebeského Otce. Či snad budeme tvrditi s protestanty, že umírající Spasitel chtěl tímto jménem svou zarmoucenou Matičku ještě uraziti?

²⁵⁴⁾ Lagrange (*Synopsis Evangelica Graeca*, Paříž, 1926, čís. 293) klade tato slova na druhé místo, ještě před slib kajícímu lotrovi. Jistě neprávem. Před počát-

rající Kristus si přál, aby Jan nahradil Marii ztrátu, která ji čekala. Proto přistoupil a po prvé jí políbil ruku jako své matce. A s kříže znělo tiše: »Hle, matka tvá.«

Mile nás dojímá něžná starostlivost, s jakou pamatoval umírající Spasitel na svoji Matku. Ani v nejstrašnějších bolestech nezapomněl na tu, která mu darovala pozemský život. Ještě v posledních okamžicích jí zajistil pečlivou ochranu a dal světu nejkrásnější příklad věrné synovské lásky. Byl však tím úmysl Ježíšův vyčerpán? Od počátku udržovalo se v církvi přesvědčení, že slova Kristova mají ještě hlubší význam: v tom okamžiku stala se Maria duchovní Matkou celého lidstva. První vyslovil tuto myšlenku Origenes;²⁵⁵⁾ svatí Otcové se o ní raději nezmiňovali,²⁵⁶⁾ protože někteří klerikové omlouvali svoje pochybné styky s pannami Bohu zasvěcenými špatně pochopeným příkladem Janovým.²⁵⁷⁾ Zato ve středověku našla mnoho nadšených stoupenců a v moderní době ji hlásají sami papežové. Lev

kem tmy nikdy si nevyložíme, jak se mohla dostat Maria ke kříži, obstoupenému pokřikujícím zástupem.

²⁵⁵⁾ Comment. in Joannem I, 6; MG 14, 31. Sr. Kneller, Zeitschrift für kathol. Theologie, 1916, 598.

²⁵⁶⁾ Proto nesprávně tvrdí Sýkora (Bible česká, Praha, 1922, II, 1, str. 352), že se v tomto výkladu shodují »všichni svatí Otcové«.

²⁵⁷⁾ Sr. sv. Epifan (Adversus haereses 78, 11; MG 42, 716) a sv. Jan Zlat. (In Matth. hom. 5, 3; MG 57, 58). Viz Kneller, Zeitschrift für kathol. Theologie, 1916, 603 n.

XIII. psal 5. září 1895:²⁵⁸) »Tajemství veliké lásky Kristovy k nám lidem ukázalo se také v tom, že umíraje odkázal svou Matku učedníku Janovi památnou poslední vůlí: »Hle, syn tvůj.« Církev byla proto vždy přesvědčena, že v Janovi zahrnul Kristus celé lidské pokolení, na prvním místě svoje věřící.« Ještě důrazněji promluvil 2. února 1904 papež Pius X.:²⁵⁹) »Není Maria Matkou Kristovou? Proto je také matkou naší.« Plným právem rozhodla tedy 22. dubna 1903 posvátná kongregace obřadová: »Z ústního podání se dovídáme, že Jan zastupoval v tu chvíli všechny věřící.«

Toto přesvědčení nebylo výplodem chorobně předrážděné obrazotvornosti, jak by nám rádi namluvili i někteří bohoslovci katoličtí;²⁶⁰) spočívá na hlubokých základech theologických.²⁶¹) Zmíním se aspoň o některých:

²⁵⁸) Adjutricem populi Christiani. Sr. Acta Sanctae Sedis 28 (1895/6), 130.

²⁵⁹) Ad diem illum. Sr. Acta Sanctae Sedis 36 (1903-4), 452.

²⁶⁰) Suarez (De myster. qu. 46, art. 12, disp. 37, sect. 4, čís. 10) prohlásil vše za osobní věc Ježíšovu a popřel jakýkoli vztah k církvi. Z ostatních jmenuji aspoň Corluy (Comment. in Evangel. s. Joannis³, Gent, 1889, 511), Knabenbauera (Comment. in Evangel. sec. Joannem², Paříž, 1906, 558), Seisenbergra (Erklärung des Johannes-evangeliums, Řezno, 1910, 270) a Tillmanna (Das Johannes-Evangelium, Berlín, 1914, 259 n).

²⁶¹) Sr. Legnani (De theologica certitudine Maternitatis B. Virginis quoad fideles, Benátky, 1889) a Gächter

Z apoštola Pavla (Kolos. 1, 18. 24) se do-
vídáme, že celá církev je mystickým tělem
Kristovým; proto již první křesťané zvali se
v dětinné důvěře bratry Kristovými (Řím 8,
29) a sám Spasitel potvrdil správnost jejich
myšlenky (Mat. 28, 10 a Jan 20, 17). Společné
tělo předpokládá společnou Matku a bratří
společný původ. Je-li naším duchovním
Otcem Bůh, je Maria naší duchovní Matkou.

Apoštol Jan (19, 28) viděl v slovech Spa-
sitelových splnění jakéhosi mesiánského
proroctví. Mimoděk vzpomínáme na blahé
protoevangelium (Gen. 3, 15): »Nepřátelství
položím mezi tebou a ženou.« Slibuje ženu,
proti které povede pekelný drak marně
urputný boj. A není bez zajímavosti, že
právě ve Zjevení Janově (12, 1n) vystupuje
opět ona tajemná žena i její pekelný nepřítel.
Nikdo nepochybuje, že miláček Páně
mluví o církvi — ale její obraz přejal z Panny
Marie.

Jen v tomto předpokladu si vyložíme,
proč se Spasitel nespokojil jediným slovem:
»Hle, matka tvá.« Kdyby se chtěl pouze
postarati o svoji Rodičku, bylo by stačilo
úplně. Po vůli Kristově přejímá také Maria
závazek pečovati mateřsky o učedníka Jana.
Ve smyslu hmotném pomoci nepotřeboval;
jeho rodina byla dosti zámožná (Mar. 1, 20)
a jeho matka Salome stála spolu s ním pod

(Die geistige Mutterschaft Marias, Zeitschrift für ka-
thol. Theologie, 1923, 391 n).

křížem. Měl-li však Ježíš na mysli duchovní synovství, týkala se jeho poslední vůle všech lidí.

Také tebe odkázal tehdy Ježíš v osobě Janově do něžné ochrany Bohorodičky. Pamatoval jsi vždycky na toto velké vyznamenání? Či snad jsi byl až dosud dítkem nevděčným? Neodcházej, dokud svou nebeskou Matku neodprosíš a neslíbíš polepšení.

Další události následovaly rychle za sebou. Blížil se konec. Po celé tři hodiny Ježíš nepromluvil. Po jeho svatém těle rozlévala se zvolna smrtelná bledost, dech se krátil, na čele vystupoval studený pot. Na Kalvarii se zatím setmělo úplně. Ale mateřské oko Mariino vidělo dobře, jak bolestí Ježíšových ustavičně přibývá. Otevřené rány se žhavým vzduchem²⁶²⁾ zanítily a pálily jako oheň. Tělo Kristovo se křečovitě svíjelo a z úst se vydral občas bolestný povzdech. Po chvíli pozvedl zvolna hlavu, obrátil hasnoucí oči k nebesům, sebral svou poslední sílu a hlubokým tichem nesl se srdcervoucí výkřik:²⁶³⁾ »Bože můj! — Bože můj!²⁶⁴⁾ — Proč jsi mne opustil?²⁶⁵⁾

²⁶²⁾ Vzpomeň, že bylo po poledni, kdy na východě nemožno pro horko skoro ani cestovati. O velikonocích počínaly v Svaté zemi žně.

²⁶³⁾ Brüll (Der Katholik 1900, I, 342 n) a Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 420) kladou na čtvrté místo slovo »Žízním«. Neprávem, protože podle apoštola Jana (19, 30) po požití octa Ježíš dokonale. Tak Fouard-Pecka (Život Ježíše

Slova Ježíšova byla vykládána velice různě. Četní racionalisté²⁶⁶⁾ tvrdili, že Spasitel zoufal nad nezdarem svého díla, které se rozpadalo v trosky. Podle jiných truchlil, že se jeho božská přirozenost měla oddělit od přirozenosti lidské. Oba výklady jsou jistě nesprávné. Nezoufá přece člověk, který v největších bolestech nazývá Boha s v ý m Bohem a s takovou důvěrou vkládá svou duši do rukou Otcových. Nesmíme také zapomínati, že ani ve smrti nepřestala platiti slova Ježíšova: »Já a Otec jedno jsme« (Jan 10, 30). Jeho výkřik musí míti docela jiný smysl a katolická exegese jej podává úplně správně.

Po vůli Boží měl Spasitel zakusiti na sobě všecky následky hříchu, aby měl soucit s bě-

Krista, Brtnice, 1924, 465) a Lagrange (*Synopsis Evangelica Graeca*, Paříž, 1926, čís. 297).

²⁶⁴⁾ Sv. Matouš (27, 46) uvádí slova ve formě hebrejské, sv. Marek (15, 34) v aramské; první znění je jistě původnější, protože jen z něho možno vyvoditi krutý žert o Eliášovi (Belser, *Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 441). Jak dokázal Neubauer (*Studia biblica*, Oxford, 1885, 56), shoduje se tradiční Eloi s aramským Eláhí.

²⁶⁵⁾ Je to počátek mesiánského žalmu 21. Protože také další slova jsou vzata aspoň částečně z téhož žalmu, domnívají se mnozí exegeté, že se jej umírající Spasitel modlil neb aspoň o něm uvažoval. Belser (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 421) pokládá tento výklad za »nedůstojný Bohočlověka«; proč, nevím.

²⁶⁶⁾ Na př. Reimarus (Meyenberg, *Leben-Jesu-Werk*, Lucern, 1926, II, 197) a poněkud oslabeně Renan-Eichler (*Das Leben Jesu*⁵, Berlín, 1864, 406).

dami druhých (Žid. 2, 10). Protože vzal na sebe dobrovolně všechny naše hříchy, jednal s ním Bůh jako s největším hříšníkem. Stal se takřka zlořečeným (Gal. 3, 13) a Bůh skryl před ním úplně svou božskou tvář. Země se ho zřekla, nebe ho neslyšelo; bylo mu opravdu, jako by všichni na něho zapomněli. Jeho duše octla se najednou v hluboké tmě, kterou nepronikal ani jediný paprsek blaživého světla. A při tom ho trápila myšlenka, že všechny jeho bolesti budou pro tolik lidí úplně nadarmo. Miloval je jako údy svého tajemného těla a přece bude patřiti na jejich věčnou záhubu. Ani peklo neodpočívalo a ďábel použil jistě právě posledních chvil Spasitelových, aby v něm zviklal odevzdanost, s jakou až dosud přijímal bolesti z rukou Božích.²⁶⁷⁾

Ale i pro lidi měla býti jeho slova vážným napomenutím, aby si s Bohem nezahrávali. Trestá-li tak strašně svého nevinného Syna, co čeká teprve nekajícího hříšníka?

Tento strašný pocit opuštěnosti byl ještě podporován nepravidelným oběhem krve.²⁶⁸⁾ Hřeby pronikly také žilami, které se bolestí sevřely a krve nepropouštěly. Tím se hromadila krev v hlavě a v plicích, srdce jí bylo zrovna přeplněno, ale nemohlo ji dále po-

²⁶⁷⁾ Knabenbauer, Comment. in Evangel. sec. Matthaeum, Paříž, 1893, II, 534.

²⁶⁸⁾ Le Camus-Keppler, Leben unseres Herrn Jesus Christus, Freiburg, 1895, II, 501.

sílati. Zdálo se, že každým okamžikem pukne. Vznikal zvýšený tlak a trapný pocit úzkosti a sklíčenosti.

Po slovech Ježíšových daly se svaté ženy do usedavého pláče a srdcem Mariiným pronikl nový meč bolesti. Chvíli bylo hrobové ticho. Zraky všech byly obráceny ke kříži. Také vojáci povstali a s hlubokým dojmem pozorovali neobyčejného Trpitele. Tma počala náhle mizeti a na obloze zazářilo opět jarní slunko. Bůh dokázal, že na svého Syna nezapomněl²⁶⁹⁾ — ale právě tato okolnost dodala židům nové směrlosti.²⁷⁰⁾ Zneužili několika slov, kterými si Ježíš na svoji bolest postěžoval²⁷¹⁾ a s trpkým výsměchem pravili: »Hle, Eliáše volá tento.«²⁷²⁾

Abychom pochopili celou zlobu tohoto výroku, třeba několika poznámek. Tehdejší židé byli přesvědčeni, že se Eliáš opravdu zjevuje, aby vysvobodil spravedlivé z jejich utrpení²⁷³⁾ a bude jednou předchůdcem Mesiášovým. Jejich slova byla tedy trpkým vý-

²⁶⁹⁾ Fouard-Pecka, Život Ježíše Krista, Brtnice, 1924, 465.

²⁷⁰⁾ Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 439) se domnívá, že posměšnou poznámku pronesli vojáci; byli většinou Samaritáni, proto aramsky rozuměli. Jeho myšlenka se mi nezamlouvá; evangelisté (Mat. 27, 47 a Mar. 15, 35) výslovně jmenují okolostojící.

²⁷¹⁾ »Eli, Eli, lamma sabaktání?«

²⁷²⁾ Mat. 27, 47 a Mar. 15, 35.

²⁷³⁾ Strack-Billerbeck, Kommentar zum N. Test. aus Talmud und Midrasch, Mnichov, 1922, I, 1042.

směchem pro umírajícího Spasitele: není Vykupitelem ani spravedlivým člověkem, jestliže mu Eliáš nepomůže.

Pojednou sklonil Kristus hlavu a díval se k zemi. Bylo viděti, že něco hledá, ale marně se snažili uhodnouti jeho myšlenky. Konečně pohleděl na svoji Matku a zmírajícím hlasem tiše zašeptal: »Žízním.«²⁷⁴⁾

O veliké žízni ukřižovaných dovídáme se i z pohanských spisovatelů.²⁷⁵⁾ Povstávala z neobyčejné ztráty krve a z prudké horečky, kterou působily otevřené rány.²⁷⁶⁾ Svatý Jan (19, 28) nám prozradil ještě jiný důvod. Ježíš splnil již všechna starozákonní pro-roctví; zbývala ještě předpověď o vyprahlosti Mesiášově (Žalm 21, 16) a napojení octem (Žalm 68, 22). Bylo v tom zároveň nejhlubší pokoření vtěleného Syna Božího; Ježíš, jenž tolikrát sliboval druhým občer-

²⁷⁴⁾ I zde doplnil sv. Jan údaje synoptiků. Podle ostatních evangelistů by se mohlo zdáti, že podnět k napojení zavdala zmínka o Eliášovi. Sr. Schmid, Linzer Quartalschrift, 1884, 77.

²⁷⁵⁾ Pěkné doklady viz u Sepp-Haneberga, Das Leben Jesu⁴, Mnichov-Řezno, 1902, V, 410.

²⁷⁶⁾ V našich krajinách si nedovedeme ani představit, jakou trýzní je na východě žízeň. Dalman (Jesus-Jeschua, Lipsko, 1922, 188) připomíná, jak v obleženém Jerusalemě poslal vznešený muž svého syna pro vodu a se střechy pozoroval, zda něco přinese. Když viděl, že se vrací s nepořízenou, volal na něho: »Hod' džbán na zem.« A v tu chvíli se vrhl se střechy a zahynul na střepinách džbánu. Stejně názorný doklad vypravuje nám Bible (Gen. 21, 15 n) v dějinách Hagariných.

stvení,²⁷⁷⁾ musel se sám dožebrávat u pohanského vojína o trochu nápoje.²⁷⁸⁾

Kratinké slovo Ježíšovo vyburcovalo Marii z jejího rozjímání. Bezradně zalomila rukama. Opravdu na vodu zapomněla. Pohled na zarmoucenou Matku dojal jednoho z vojáků.²⁷⁹⁾ Přiskočil rychle k nádobě, v níž měli ocet;²⁸⁰⁾ natírali jím čelo odsouzencovo, kdyby snad omdlel ještě před křižováním.²⁸¹⁾ Namočil v něm houbu,²⁸²⁾ nasadil ji na stonek hyzopový²⁸³⁾ a podal k ústům umírajícího Spasitele, jenž si aspoň trochu svlažil vy-

²⁷⁷⁾ Jan 4, 14; 6, 35 a 7, 37.

²⁷⁸⁾ Dalman, *Jesus-Jeschua*, Lipsko, 1922, 189.

²⁷⁹⁾ Užívá-li sv. Jan (19, 29) množného čísla, neodporuje tím prvním dvěma evangelistům (Mat. 27, 48 a Mar. 15, 36); tento plurál zastupuje naše neurčité zájmeno kdosi.

²⁸⁰⁾ Většina exegetů překládá i na tomto místě »kyselé víno«. Spíše se mi zamlouvá myšlenka Belserova (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 439), že to byl opravdu ocet. Proto byla nádoba dosud plná (Jan 19, 29).

²⁸¹⁾ Sr. Arrian (*Diatribai Epikt.* 1, 11) a Aristofanes (*Žáby* 484—493).

²⁸²⁾ Odkud ji vzali? Sepp-Haneberg (*Das Leben Jesu*⁴, Mnichov-Řezno, 1902, V, 414) se domníval, že si jí omyvali tvář a ruce, které bývaly potřísněny krví. Spíše se mi zdá, že patřila k římské popravě; o jejím účelu jsem se již zmínil.

²⁸³⁾ Sepp-Haneberg (*Das Leben Jesu*⁴, Mnichov-Řezno, 1902, V, 415) navrhoval čisti ὕσσον (kopí) místo dosavadního ὕσσον. Sr. Vegetius, *De re militari* 6. Oprava je velice lákavá a hodila by se dobře do okolností — a přece ji nechci zavádět, protože pro ni nemáme jediného svědka. Stonek s houbou byl asi již napřed pohotov a patřil k popravě. Sr. Knabenbauer, *Comment. in Evangel. sec. Joannem*, Paříž, 1898, 548.

prahlý jazyk. Neobešlo se to bez kousavých poznámek. Někteří z okolostojících židů chtěli mu v tom zabránit, proto volali posměšně: »Počkej, ať uvidíme, přijde-li Eliáš, aby ho vysvobodil« (Mat. 27, 49). Ale vojín se nedal mýlit. Odbyl je žertovnou²⁸⁴) poznámkou, kterou chtěl zakrýti hluboký dojem, jaký naň učinila trpělivost Ježíšova: »Jenom mne nechte. Abychom viděli, přijde-li Eliáš ho sejmouti« (Mar. 15, 36), musíme aspoň na chvíli jeho život prodloužit.²⁸⁵) Vděčně pohlédla Maria na neznámého vojína a svolávala naň požehnání Hospodinovo.

Jakmile okusil Pán Ježíš octa, přehlédl v duchu ještě jedenkrát svůj dosavadní život. Mohl býti úplně spokojen. Předpovědi starozákonní byly naplněny do poslední písmeny a veliké dílo, které mu Bůh určil, dokonáno. Kalich utrpení vypil až do dna, strašný dluh lidského pokolení zaplatil, panství ďáblovo rozdrtil. Proto zvolal: »Dokonáno jest« (Jan 19, 30).²⁸⁶) Hned potom po-

²⁸⁴) Nemohu souhlasiti s výkladem Sýkorovým (Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 468) a Belserovým (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 440), že také jeho slova měla býti urážkou Spasitelovou.

²⁸⁵) Meyer (Kritisch exegetisches Handbuch über das Evangelium des Matthaeus¹, Göttingen, 1858, 540) vidí ve zprávách obou evangelistů (Mat. 27, 49 a Mar. 15, 36) neshodu a jakési zatemnění původní tradice. Jak je viděti z mého výkladu, neprávem. Sr. Schmid, Linzer Quartalschrift, 1884, 77.

²⁸⁶) Slova jsou pouhou obměnou posledního verše

zvedl ještě jedenkrát své oči k nebesům a zvolal silným hlasem: »Otče, v ruce tvé poroučím ducha svého« (Luk. 23, 46).²⁸⁷⁾ Sotva domluvil, klesla jeho svatá hlava, ještě jedenkrát zhluboka vydechl a — skonal. Byly právě tři hodiny odpoledne a v chrámě obětovali večerního beránka, když na kříži dokonal pravý Beránek Boží, jenž měl sejmouti hříchy celého světa.

Tři evangelisté²⁸⁸⁾ zdůrazňují, že Ježíš pronesl poslední slova velice silným hlasem. Jejich poznámka není zbytečná. Odsouzenci umírali na kříži obyčejně vysílením a proto v bezvědomí. Spasitel chtěl ještě v posledním okamžiku dokázati, že má dosti síly, aby se zachránil. Smrt ho nepřemohla; skonal, poněvadž sám chtěl. O vlastní příčině smrti nejsou exegeté dosud jednotni. Jistě nepuklo Spasiteli srdce bolestí,²⁸⁹⁾ ale také

mesiánského žalmu 21: »Consummavit hoc Dominus.« Zrovna s nepochopitelnou smělostí tvrdí Renan-Eichler (*Das Leben Jesu*⁵, Berlín, 1864, 407), že poslednímu výroku nebylo dobře rozuměti. Jedněm se zdálo, že volá: »Dokonáno jest,« druhí slyšeli spíše: »Otče, v ruce tvé poroučím ducha svého.«

²⁸⁷⁾ Žalm 30, 6. Pronásledovaný David svěčroval se jimi v největším nebezpečí do láskyplné ochrany Boží; mnohem dokonalejším způsobem učinil to i Spasitel.

²⁸⁸⁾ Mat. 27, 50; Mar. 15, 37 a Luk. 23, 46.

²⁸⁹⁾ Tak to tvrdil Konrád z Vircburku (*Goldene Schmiede* 981), Stroud (*A Treatise on the physical Cause of Death of Christ*, Londýn, 1847), Murino (*La passione e la morte di Gesù Cristo, disquisizione medica*, Řím, 1877, 52) a Sepp-Haneberg (*Das Leben Jesu*¹, Mnichov-Řezno, 1902, V, 425). Nepopírám, že velikou

sám svůj život dobrovolně neukončil.²⁹⁰) Příčin jeho smrti bylo několik: veliká ztráta krve, prudká horečka, která tělesné síly stravovala, utrpení Zeleného čtvrtku a Velkého pátku; zemřel však pravděpodobně ochrnutím srdce.²⁹¹) Protože stálým a násilným napětím ramenou nemohl se hrudník zvedati a rozšiřovati, byl pohyb plic skoro úplně znemožněn. Krev se špatně okysličovala a hromadila se v plicích; srdce pracovalo stále prudčeji a přece nemohlo její nával zdolati. Proto nastalo ochrnutí a s ním okamžitá smrt.

Kdy byl Veliký pátek, nepodaří se asi nikdy uspokojivě rozřešiti. Židovský kalendář velice kolísal a dosud neznáme všech principů, na kterých byl vybudován. Příslušná literatura rozrostla se do obrovských roz-

bolestí může puknouti srdce a dějiny znají dosti takových dokladů — avšak jen u lidí starých nebo nemocných. Sr. Schmid (Linzer Quartalschrift, 1884, 81), Knabenbauer (Comment. in Evangel. sec. Joannem, Paříž, 1898, 553) a Niemeyer (Lehrbuch der speziellen Pathologie und Therapie¹¹, Berlín, 1884, I, 304).

²⁹⁰) Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 444) a po něm Dausch (Die drei älteren Evangelien², Bonn, 1921, 344) tvrdili, že Spasitel roztrhl svou božskou mocí své svaté srdce a tak svůj život dobrovolně Bohu obětoval. Jeho myšlenku zavrhlá právem katolická exegese (Holzmeister, Zeitschrift für kathol. Theologie, 1915, 363) a dávno před nimi sv. Tomáš (III., qu. 47, art. 1).

²⁹¹) La Cava, Era Gesù affetto da pleurite? Il meccanismo della morte per crocifissione, Neapol, 1930, 4.

měří²⁹²⁾) a bylo by velice nevděčné rozebíratí otázku podrobněji. Sotva má pravdu Tertullián²⁹³⁾ a sv. Augustin,²⁹⁴⁾ kladou-li Veliký pátek na 25. března — i když De Lai²⁹⁵⁾ tvrdí, že dosud nikdo jejich svědectví nevyvrátil. Ještě snad nejlépe jest odůvodněna domněnka Van Bebberova,²⁹⁶⁾ že Spasitel dokonal dne 7. dubna roku 30.

34. PO SMRTI PÁNĚ.

Již při poslední večeři prohlásil Spasitel, že se Bůh postará o jeho slávu: »Až bude Bůh oslaven v Synu člověka, oslaví jej také Bůh sám v sobě; ano hned jej oslaví« (Jan 12, 32). Jeho předpověď se splnila do po-

²⁹²⁾ Nejpodrobnější seznam uvádí Fryč (*Chronologie života Páně*, Praha, 1906, 226 n). Z důležitějších budtež jmenováni: Caspari (*Chronologisch-geographische Einleitung in das Leben Jesu Christi*, Hamburk, 1869), Formby (*De annis Christi tractatus*, Londýn, 1872), Lutterbeck (*Die Jahre Jesu Christi nach alexandrinischem Ansatz und neueren astronomischen Bestimmungen*, Giessen, 1878), Mémain (*La limite initiale de la Pâque au temps de Jésus-Christ*, Paříž, 1883), Van Etten (*Disquisitio chronologica, quo tempore et quamdiu Verbum Incarnatum vixerit inter homines*, Řím, 1900), Schneid (*Der Monatstag des Abendmahles und Todes unseres Herrn Jesus Christus*, Řezno, 1905), Bach (*Monatstag und Jahr des Todes Christi*, Freiburk, 1912), Rinieri (*L'anno della morte*, Monza, 1916) a Holzmeister (*Chronologia vitae Christi*, Řím, 1930).

²⁹³⁾ *Adversus Judaeos* 8; ML 2, 656.

²⁹⁴⁾ *De civitate Dei* 18, 54, 1; ML 41, 619.

²⁹⁵⁾ *La passione di nostro Signore*, Řím, 1921, 11.

²⁹⁶⁾ *Biblische Zeitschrift* 1904, 76.

slední písmeny. Sotva dokonal Pán Ježíš, promluvil Bůh tak jasně, že vyvolal všeobecný úžas.

Starý zákon byl jenom stínem doby mesiánské (Žid. 10, 1); jeho konečným cílem byl Kristus (Řím. 10, 4). Smrtí Spasitelovou přestalo jeho kněžství i platnost obětí; od té doby nepříhodil se již nikdy mimořádný úkaz, jakým dosvědčoval Bůh dříve svoji přítomnost.²⁹⁷) Proto všichni synoptikové²⁹⁸) připomínají, že se v tomtéž okamžiku²⁹⁹) roztrhla opona chrámová po celé délce na dva díly.³⁰⁰) Jak se zdá, chtěli židé setřítí později zázračný ráz této události; proto tvrdili, že se to stalo prudkým větrem³⁰¹) nebo že se přelomil veliký trám nad vchodem a poškodil oponu.³⁰²) Všecky tyto pokusy

²⁹⁷) Joma 6, 43 c praví: »Čtyřicet let před zbořením svatyně (tedy při smrti Páně) červený proužek, který přivazovali na den smíru nad vchodem chrámovým, zůstal červený; dříve po každé zbělel, jakmile zahnali vylosovaného kozla do pouště.«

²⁹⁸) Mat. 27, 52; Mar. 15, 38 a Luk. 23, 44.

²⁹⁹) Tuto časovou shodu dokazuje pěkně sv. Augustin (De consensu Evangelistarum III, 19, 56; ML 34, 1193) ze slova »ejhle« (Mat. 27, 51).

³⁰⁰) Strauss (Das Leben Jesu kritisch bearbeitet³, Tübingen, 1839, 588) pokládá celé vypravování za omyl. Obrazné rčení Matoušovo o konci Starého zákona vyložili si křesťané jako skutečnou událost. Tímto pohodlným způsobem možno se zbaviti všech zázraků.

³⁰¹) Zbytek tohoto výkladu nacházím u Mikuláše z Lyry (Postilla in Matth. 27, 51), jenž přejal mnoho ze spisů rabínských.

³⁰²) Ohlas nacházíme v kacířském Evangelium secun-

jsou dětskými hračkami a nezasluhují, abychom se jimi obírali. Byla to strašná odpověď nebeského Otce za smrt Synovu a za rouhavé roztržení roucha veleknězova.

Škoda jen, že žádný evangelista nám nepověděl, která opona se roztrhla. V chrámě byly dvě: jedna slula vnitřní, protože oddělovala svatyni od velesvatyně, druhá byla vnější a zastírala vchod do chrámu. Jméno samo³⁰³) nám nepraví nic, protože se ho užívalo jak pro oponu vnější,³⁰⁴) tak vnitřní;³⁰⁵) také exegeté se rozcházejí.³⁰⁶) Proto třeba

dum Hebraeos. Sr. sv. Jeronym (In Evangel. Matth. 27, 51; ML 26, 221 a Epist. 120, 8, 1; ML 22, 992).

³⁰³) Καταπέτασμα ἱερῶν. Sepp-Haneberg (Das Leben Jesu¹, Mnichov-Řezno, 1902, V, 429) se domníval, že tak slove jen vnitřní opona; pro vnější prý se užívalo slova κάλυμμα Jak patrně z dalšího líčení, neprávem.

³⁰⁴) Flavius, Bellum, 5, 5, 4 a Antiquit. 8, 3, 3.

³⁰⁵) Filo, De vita Mosis II, 150.

³⁰⁶) Vnitřní háj: sv. Cyril Alex. (In Joannem XII [19, 30]; MG 74, 670), Suarez (De myster. qu. 50, art. 6, disp. 39, sect. 2, čís. 3), Schmid (Linzer Quartalschrift, 1884, 824), Sýkora (Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 470), Dausch (Die drei älteren Evangelien², Bonn, 1921, 344), Strack-Billerbeck (Kommentar zum N. Test. aus Talmud und Midrasch, Mnichov, 1922, I, 1045), Pölzl-Innitzer (Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 295), Simón-Prado (Praelectiones Biblicae in N. Test.⁴, Turin, 1930, I, 602). Dovolávají se především jejího hlubokého významu symbolického (sr. Žid. 10, 19—20) a talmudu (Joma 5, 1), který prý nevědomky prozrazuje protržení této opony. Sr. Laible (Evangel.-Luther. Kirchenzeitung 1919, čís. 9) a Pölzl-Innitzera (Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 295).

hledati důvody jinde a ty svědčí bez odporu pro oponu vnější.

Účelem zázraku bylo ukázati Boží hněv, který na sebe uvalili hanebnou smrtí Ježíšovou; to však bylo možné jen tehdy, roztrhla-li se opona vnější, kterou všichni viděli. Mluví-li spisovatelé o vnitřní oponě, užívají různých přívlastků, aby ji přesně rozlišili;³⁰⁷⁾ zde takových dodatků nemáme. Proto velká většina badatelů se rozhodla pro oponu vnější.³⁰⁸⁾ Smíme-li věriti talmudu,³⁰⁹⁾ byla tlustá na dlaň (asi 8 cm), dlouhá 40 loket a široká 20 loket; tkalo prý ji 82 dívek. Měla-li býti vyprána, spouštělo ji do vody 300 kněží. Z Josefa Flavie³¹⁰⁾ se dovídáme, že byla se tkána z nití bílých, modrých, červených a krvavě purpurových.³¹¹⁾

³⁰⁷⁾ Žid. 9, 3: δεύτερον (druhá) a Filo (De gigantibus 12) τὸ ἐσωτάτω καταπέτασμα (vnitřní).

³⁰⁸⁾ Ze starších budiž jmenován sv. Jeronym (Comment. in Evangel. s. Matthaei 27, 51; ML 26, 221 a Epist. 120, 8, 1; ML 22, 992) a Grotius (Annotationes in N. Test., vyd. De Windheim, Hall, 1769, I, 559); z novějších Sepp-Haneberg (Das Leben Jesu⁴, Mnichov-Řezno, 1902, V, 429), Zahn (Neue kirchliche Zeitung, 1902, 729 až 756), Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 448), Holzmeister (Zeitschrift für kathol. Theologie, 1915, 366) a Lagrange (L'évangile de Jésus-Christ, Paříž, 1930, 572).

³⁰⁹⁾ Šekalim 8, 5.

³¹⁰⁾ Bellum, 5, 5, 4.

³¹¹⁾ Podle sv. Jeronyma (Epist. 120, 8, 1; ML 22, 992) bylo též slyšeti slova: »Vyjděme odtud!« Zdá se, že je přejal z Josefa Flavie (Bellum 6, 2); tento spisovatel však mluví o znameních, která předcházela pád Jerusalema.

Druhým neobyčejným úkazem bylo zemetřesení, které bývá podle proroka Nahuma (1, 5—6) projevem velikého hněvu Božího. Zmiňuje se o něm toliko sv. Matouš (27, 51). Jak se zdá, bylo omezeno jen na Jerusalemem³¹²⁾ a trvalo krátkou dobu;³¹³⁾ jeho účinky byly však veliké. Četné skály popukaly (Mat. 27, 51), na Golgotě se utvořila hluboká trhлина, o níž mluví antiochenský mučedník sv. Lucián,³¹⁴⁾ kterou ukazoval svým posluchačům sv. Cyril Jerusalemský³¹⁵⁾ a kterou možno dodnes viděti v chrámě Božího hrobu. Je zakryta kovovou deskou, půldruhého metru od kříže Kristova, jež oddělila od kříže levého lotra. Nejde ve směru skalních vrstev, nýbrž proti nim a sestupuje až do tak zv. kaple Adamovy. Je dlouhá 1.70 m, široká až 25 cm. Na tomto místě zpívají se na Veliký pátek pašije. Po slovech »a nakloniv hlavy« odchází kněz k otvoru, do kterého byl kdysi zasazen Kristův kříž, sklání se hluboko k zemi a zpívá: »na tomto místě vypustil ducha«. Jak dosvědčují cestovatelé, nezůstává při tomto dojemném obřadu jediné oko suché.³¹⁶⁾

³¹²⁾ Belser, *Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 452.

³¹³⁾ Proto sv. Matouš (27, 51) užívá o něm aoristu ἐσείσθη. Bylo by však nesprávné překládati: »země se otřásla«.

³¹⁴⁾ Mommsen, *Eusebius Werke*, Lipsko, 1908, II, 815.

³¹⁵⁾ Catech. 13, 39; MG 33, 819.

³¹⁶⁾ Höpfl, *Die Stationen des hl. Kreuzweges in Jerusalem*, Freiburg, 1913, 93.

Tím však nebyly ještě hrůzy zemětřesení vyčerpány. Mnoho hrobů se otevřelo, protože nárazem byly odvaleny kameny, které je přikrývaly (Mat. 27, 52). V nich bylo viděti tlející mrtvoly, které naplňovaly vzduch morovým zápachem. Nikdo se neodvážil je zakrýti, protože by se stal dotekem hrobu nečistým a nemohl by na slavnostní bohoslužbu. Doslova se splnila hrozba prorokova (Amos 8, 10):

»Obrátím slavnosti vaše v nářek
a všecky písně vaše v žalozpěvy.«

Ale mělo býti ještě hůře pro nevěřící Jerusalema. V neděli ráno (Mat. 27, 53)³¹⁷⁾ vstalo mnoho těl svatých,³¹⁸⁾ a ti vešli do Jerusalema a ukázali se četným Izraelitům. Tato kratinká poznámka evangelistova zasluhuje podrobnějšího rozboru.

Někteří racionalisté³¹⁹⁾ chtěli popříti zá-

³¹⁷⁾ Některým starším spisovatelům se zdálo podivné, že se hroby otevřely již v pátek, ale těla že vstala teprve v neděli. Proto čtli μετὰ τὴν ἑγερσιν αὐτῶν (po jejich vzkříšení). Divili se neprávem (Lagrange, Évangile selon s. Matthieu², Paříž, 1923, 532), protože Kristus měl býti prvorozený z mrtvých (1. Kor. 15, 20).

³¹⁸⁾ I zde se vyhnul Strauss (Das Leben Jesu kritisch bearbeitet³, Tubinky, 1839, 591) zázraku. Domněnka evangelistova povstala prý tím, že přátelé Ježíšovi našli několik hrobů prázdných; mrtvoly se buď ztratily nebo byly dravými šelmami odneseny.

³¹⁹⁾ Meyer (Kritisch exegetisches Handbuch über das Evangelium des Matthaeus⁴, Göttingy, 1858, 542) pokládá vše za zbožnou pověst, kterou chtěli zdůrazniti význam vykupitelské smrti Ježíšovy.

zračný ráz této události; proto se dovolávali Ovida³²⁰) a Tibulla,³²¹) podle nichž bývalo vzkříšení z mrtvých průvodním zjevem každého zemětřesení. Pěkně jim odpověděl Lagrange:³²²) jmenovaní básníci nijak se netažili, že píší výmysly; sv. Matouš líčí události, které zažil sám a s ním mnoho jeho vrstevníků. Nesmíme zapomínati, že první evangelium mělo býti obranou mladé církve; proto se muselo opírat o fakta, která nebylo možno odbyti pouhým úsměškem.

Ožila těla jen vynikajících světců³²³) starozákonních; kterých, nevíme. Protože však účelem zázraku bylo vydati svědectví umučenému Spasiteli, myslí moderní exegeté spíše na lidi, kteří zemřeli nedávno a proto byli ještě v živé paměti. Důvod je velice slabý, protože i světci z dob dávno minulých mohli tohoto účelu dosáhnouti. Jak si máme jejich vzkříšení představit, nevíme. Ožila skutečně těla, která již v hrobech odpočívala či vzali na sebe tělo jen zdánlivé? Uspokojivé odpovědi se nedočkáme nikdy a jsme odkázáni na pouhé dohady. Sám pokládám za jisté, že jejich vzkříšení bylo skutečné; měli přece dosvědčiti pravdivost z mrtvýchvstání Ježíšova a toho by nikdy nedosáhli

³²⁰) Metamorphos. 7, 205—206.

³²¹) I, 2, 45.

³²²) Évangile selon s. Matthieu², Paříž, 1923, 532.

³²³) »Svatí« (Mat. 27, 52) je více než »spravedliví«. Sr. Pölzl-Innitzer (Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 298).

s tělem pouze zdánlivým. Nepřátelé Ježíšovi mohli by se snadno přesvědčiti, že jejich mrtvoly zůstaly v hrobě a prohlásiti vše za výplod přestrašené obraznosti.³²⁴⁾ Jejich tělo nebylo ještě oslavené, mělo však některé vlastnosti těl oslavených a podobalo se v tom tělu Spasitelovu. Proto je neviděl každý, nýbrž jen ten, komu se zjevili (Mat. 27, 53).

Avšak zázrak měl ještě jiný hluboký význam. Jak se dovídáme z apoštola Petra (1. Petr. 3, 19), sestoupil Spasitel do podsvětí, aby oznámil duším spravedlivých, že vykoupení bylo dokonáno a že se jejich vyhnanství chýlí ke konci. Jako přesvědčivý důkaz provázal ho zástup starozákonních světců; teprve potom se ukázali i v Jerusalemě. Zato nevíme, co se stalo s jejich těly po neděli.³²⁵⁾ Vstoupili se Spasitelem slavně na nebesa? Někteří to tvrdili,³²⁶⁾ ale neod-

³²⁴⁾ Knabenbauer, Comment. in Evangel. sec. Matthaeum, Paříž, 1893, II, 537.

³²⁵⁾ Protože se sv. Quadrát zmiňuje v svém obranném spise o lidech, kteří byli od Krista vzkříšeni a které sám ještě viděl, domnívali se někteří, že starozákonní světci žili po zmrtvýchvstání Spasitelově ještě dlouhou dobu. Jistě neprávem; světec nijak nenaznačuje, že mluví o tělech, která ožila při smrti Pána Ježíše. Sr. Goodspeed, Die ältesten Apologeten, Göttingen, 1914, 1 a Mommsen, Eusebius Werke, Lipsko, 1908, II, 303.

³²⁶⁾ Na př. sv. Ambrož (Enarratio in Psalm. 1, 54; ML 14, 995), sv. Jeronym (Epist. 120, 8; ML 22, 993), sv. Epifan (Adversus haereses 75, 8; MG 42, 513) a sv. Tomáš (Catena aurea in Matth. 27, 53); z moderních jmenuji aspoň Knabenbauera (Comment. in Evangel. sec. Matthaeum, Paříž, 1893, II, 538).

važuji se dáti jim za pravdu. Pokládám za správnější, že se vrátili opět do hrobů a čekají na slavné vzkříšení na konci světa.³²⁷⁾

Je pochopitelné, že takové události nezůstaly bez hlubokého dojmu a sv. evangelisté³²⁸⁾ nám vypravují o jejich účincích. Diváci, kteří ještě na Kalvarii zůstali, vraceli se do města jako vyměnění. Vzдор a zlobný posměšek vyprchal jim z duše. Porozuměli dobře výmluvným projevům Božího hněvu a hrozili se zločinu, kterého se dopustili. Bili se kajícně v prsa a volali o smilování. Ani římsí vojáci neubránili se tajemné moci kříže Kristova. Nadlidská trpělivost Pána Ježíše naplnila je obdivem. Věděli dobře, že právě ukřižovaní umírali s kletbami na rtech a pronásledovali každého, kdo se k nim přiblížil; jenom Ježíš se modlil za své nepřátele a láskyplně je omlouval. Ještě více překvapil silný hlas, jakým Spasitel pronesl svoje poslední slovo; neobyčejné události po smrti Ježíšově přerod dokonaly. Pěkně to vystihl sám velící setník, když pravil okolostojícím: »Opravdu, tento člověk byl Syn Boží.«³²⁹⁾

³²⁷⁾ Tak již sv. Augustin (Epist. 164, 3, 9; ML 33, 712), sv. Tomáš (III., qu. 53, art. 3) a Calmet (Dissertationes in N. Test., Vircburk, 1789, 71), Schmid (Linzer Quartalschrift, 1884, 826) a Lagrange (Évangile selon s. Matthieu², Paříž, 1923, 532).

³²⁸⁾ Mat. 27, 54; Mar. 15, 39 a Luk. 23, 47—48.

³²⁹⁾ Tím však nechci říci, že poznal hluboký smysl svých slov; proto sv. Lukáš (23, 48) opsal jeho výrok srozumitelnějším: »byl spravedlivý«.

Jenom pro jedny volal Bůh nadarmo. Členové Velerady a jerusalemszí nepřátelé Ježíšovi se nesklonili. Právě naopak. Pronásledovali i mrtvého Spasitele; proto je zastihla katastrofa, kterou chtěl od nich milosrdný Bůh odvrátiti.

35. PÁN JEŽÍŠ POHŘBEN.

V zástupu na Golgotě byl také jakýsi Josef. Pocházel z městečka Arimatic,³³⁰) ale již dlouho přebýval v Jerusalemě. Byl velice bohatý,³³¹) při tom dobrý a spravedlivý (Luk. 23, 50). Stal se i členem Velerady, ale nesouhlasil s jejich nenávistí proti Ježíšovi. Právě naopak. Byl učedníkem Spasitelovým, jenže pro strach své přesvědčení dosud veřejně neprojevil (Jan 19, 38). Několik kroků od Kalvarie měl zahradu a v skále vytesaný

³³⁰) Její polohu přesně neznáme. Někteří (Belser, *Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 457) ji ztotožňovali s biblickým Ramataim, které proslulo narozením Samuelovým (1. Sam. 1, 1). Leží severozápadně od Jerusalema, dnes Nebi Samuil. Szczepanski (*Synopses praelectionum de Palaestinologia*, Řím, 1912, 95) myslí na osadu Rentis, severozápadně od bývalé Lyddy. Většina se rozhodla pro tradiční (sv. Jeronym, *Epist.* 108, 8; *ML* 22, 883) Ramleh, jihozápadně od Lyddy; tuto polohu pokládám ještě za nejsprávnější. Sr. Schmid (*Linzer Quartalschrift*, 1885, 568) a Hagen (*Atlas Biblicus*, Paříž, 1907, 13).

³³¹) Mat. 27, 57. I tuto podrobnost předpověděl Isaiáš (53, 9), jakkoli Lagrange (*Évangile selon s. Matthieu*², Paříž, 1923, 534) o tom pochybuje.

hrob, v němž dosud nikdo neležel. Když viděl, že Pán Ježíš dokonal, prolétla mu hlavou myšlenka, aby ho pochoval v své zahradě. S počátku se jí až zalekl. Znal dobře Veleradu a musel se obávat, že bude vyloučen z náboženské obce židovské, prokáže-li takovou službu nenáviděnému proroku galilejskému a zachrání-li ho před společným hrobem, do kterého házeli mrtvoly odsouzenců. Ještě chvíli kolísal, ale milost Boží zvítězila. Neobyčejné události při smrti Ježíšově nezůstaly bez hlubokého dojmu. Dodal si odvahy (Mar. 15, 43) a rozhodl se, že požádá Piláta o mrtvé tělo Ježíšovo. Jeho bohatství a vynikající postavení mu zaručovaly, že nebude prositi nadarmo.

Ale zatím se stalo cosi jiného, o čem Josef z Arimatie nevěděl. U Římanů zůstávaly mrtvoly odsouzenců na kříži tak dlouho, dokud se nerozpadly nebo nebyly od dravých ptáků roztrhány.³³²⁾ Zcela jinak bylo v Palestině. Podle zákona Mojžíšova (Deut. 21, 22—23) nesmělo zůstatí mrtvé tělo přes noc na kříži, protože by poskvrnilo zemi Hospodinu. V slovném znění platil předpis jen pro ty, kteří byli kamenováni a na kůl naráženi; zvykové právo jej rozšířilo na všechny, kteří skonali na kříži.³³³⁾

Velerada čekala najisto, že kalvarští od-

³³²⁾ Horác, Epist. lib. I, 16, 48: »non pasces in cruce corvos«.

³³³⁾ Bellum 4, 5, 2.

souzenci dokonají teprve v sobotu,³³⁴⁾ kdy se nesmělo pracovati. Aby se vyhnuli trapným rozpakům, vypravili k Pilátovi deputaci. Vyšla hned, jakmile se znova vyjasnilo, ale ještě před smrtí Ježíšovou. Měla požádati vladaře, aby smrt všech odsouzených byla urychlena. Dálo se to trojím způsobem: buď rozdělali pod křížem veliký oheň a jeho kouřem udusili ubohou obět,³³⁵⁾ jindy jí probodli bok³³⁶⁾ nebo rozdrtili železnými kyji kosti v nohou, často i prsa.³³⁷⁾ Velerada navrhovala ovšem způsob třetí, protože byl krutější a potupnější. Při tom však potřebovala výslovného dovolení vladařova³³⁸⁾, protože přeražení kostí bývalo trestem samostatným.³³⁹⁾

Pilát ochotně dovolil. Doufal, že zkrátí muka nevinného Ježíše a uleví poněkud stísněnému svědomí. Protože však Veleradě příliš nedůvěřoval a právem se obával, aby proti Spasiteli něco nepodnikli, poslal s nimi

³³⁴⁾ Janova poznámka (19, 31): »neboť den té soboty byl veliký«, zavdala podnět k nedorozumění; mnoho exegetů se domnívalo, že Spasitel byl ukřižován ještě před hlavním svátkem velikonočním. Jak pěkně dokazuje Belser (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 464), neprávem; sobotní klid byl mnohem přísnější než o svátcích.

³³⁵⁾ Cicero, *Ad Quint. fratrem* 1, 2, 2.

³³⁶⁾ Origenes, *In Matthaeum* 140; MG 13, 1793 a Quintilian, *Declamat.* 6, 9.

³³⁷⁾ Plautus (*Poen.* 4, 2, 64), Apulejus (*Metamorphos.* 9, 23) a Sueton (*Octav.* 67 a *Tiberius* 44).

³³⁸⁾ Laktanc, *Divin. institut.* 4, 26; ML 6, 529.

³³⁹⁾ Sueton, *Augustus* 67.

několik vojáků,³⁴⁰⁾ kteří měli rozkaz vykonati. Netušil, že Spasitel již dokonal a unikl potupě, jakou mu chystali.³⁴¹⁾

Konečně přišli na Kalvarii, ukázali velícímu setníkovi písemný rozkaz a počali krvavou práci. Bez milosrdenství drtili železnými kyji kosti obou lotrů a silnou ranou do prsou učinili násilný konec jejich životu.³⁴²⁾ Stannuli před Spasitelem. Visel bezvládně a na první pohled bylo viděti, že jest již mrtev. Zaváhali. Pohled na zdrcenou Matku a vzpomínka na veliké zázraky, které se právě udály, je zdržovala. Velerada jim dodávala odvahy, tajemná bázeň před neobyčejným Trpitem ochromovala jim ruce. Jejich rozpaky ukončil jeden z vojínů (Jan 19, 33).³⁴³⁾ Chopil se kopí a jediným rozmachem pro-

³⁴⁰⁾ Poznáváme to jasně z líčení sv. Jana (19, 33): »a jak ho uzřeli již mrtvého«. Strážní vojíni to věděli dávno. Opak tvrdil Sýkora (Umučení a oslavení Pána Ježíše, Praha, 1896, 477).

³⁴¹⁾ Na tuto myšlenku upozornil již Tertullián (Apol. 21; ML 1, 459).

³⁴²⁾ Příliš uměle vykládá tuto smrt Pölzl-Innitzer (Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 302): Rozbitím kostí uvolnil prý se morek, vnikal po kapkách do krve, proplul srdcem, ucpal v plicích vlasečnice a vyvolal smrt.

³⁴³⁾ Byl prý to sám velící setník a slul podle tradice (Evangelium Nicodemi 11) Longinus; Knabenbauer (Comment. in Evangel. sec. Joannem, Paříž, 1898, 553) popírá odvození od λογχι (kopí), protože tuto rodinu známe velice dobře. Jeden z jejích členů vyznamenal se při útoku na Jerusalema (Bellum 5, 7, 3).

bodl prsa i srdce Spasitelovo.³⁴⁴) Ježíš se ani nepohnul; byl opravdu mrtev. Ale v tom okamžiku stalo se cosi neobyčejného. Jakmile kopí proniklo bokem, vyšla z rány napřed temná krev a po ní vodnatá tekutina.³⁴⁵) Sv. Jan pokládal tuto zdánlivě bezvýznamnou událost za tak důležitou, že připojil význačnou poznámku (19, 35): »A ten, který to viděl, vydal svědectví o tom a pravdivé je svědectví jeho, a on ví, že pravdivé věci mluví, abyste i vy uvěřili.« Proto si plným právem zaslouží, abychom se u ní déle pozdrželi.

Racionalisté popírali skutečnou smrt Ježíšovu na kříži; proto nemohli ani připustiti, že by jeho srdce bylo probodeno. N. Simón³⁴⁶) tvrdí výslovně, že Spasitel byl jen v bezvědomí; podle Mikuláše³⁴⁷) bylo zranění kopím tak nepatrné, že se tělo ani nepohnulo. Nemůžeme se jim ani příliš diviti, protože slovo, kterého užil evangelista, tento mírnější výklad opravdu připouští.³⁴⁸) Apoš-

³⁴⁴) Některé starší rukopisy kladly zmínku o probodění boku ještě před zprávu o smrti Ježíšově (za Mat. 27, 49). Jak dokázal Vogels (*Biblische Zeitschrift*, 1912, 396 n), zavinil tuto záměnu Tatián.

³⁴⁵) Origenes (*Contra Celsum* II, 36; MG 11, 858) však zašel příliš daleko, tvrdil-li, že krev t e k l a; řecké ἐξῆλθεν to nepraví.

³⁴⁶) O Ježíši Nazaretském, Praha, 12.

³⁴⁷) Přirozená smrt Ježíšova, Praha, 1903, 27.

³⁴⁸) Sr. Stephanus, *Thesaurus Graecae linguae*, Paříž, V, 1617: bodnouti (νόσσειν) koně ostruhami a Skutky 12, 7: »anděl udeřil do boku Petrova« zní doslova stejně: νόσας τὴν πλευράν τοῦ Πέτρου.

tol Jan užil prý ho úmyslně, protože vojín na probodení boku snad ani nepomýšlel; chtěl Veleradu jen přesvědčiti, že Spasitel již opravdu dokonal. Zvláštním řízením Božím se stalo, že rána pronikla i srdcem,³⁴⁹⁾ byla tak hluboká, že apoštol Tomáš chtěl do ní vložit celou ruku (Jan 20, 25). Snad ani nemusíme jíti tak daleko; v biblické řečtině znamená sloveso i probodnouti.³⁵⁰⁾

Důležitější jest otázka, co teklo z probodeného boku Spasitelova. Evangelista (Jan 19, 34) praví: »krev a voda« — avšak po stránce vědecké není jeho poznámka bez obtíží. Víme jistě, že se v mrtvole počíná krev brzy srážeti: tvoří se červený krevní koláč a slabě žlutavá tekutina, zvaná syrovátštinou.³⁵¹⁾ Většina badatelů rozhodla se pro tento výklad — nanejvýš mysleli na lepkavou tekutinu, která naplňuje osrdí. Avšak Innocenc III.³⁵²⁾ zavrhl jejich domněnku. Jest ovšem pravda, že nejde o žádné dogmatické

³⁴⁹⁾ Belser, *Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 455.

³⁵⁰⁾ Sr. Bellum 3, 7, 35.

³⁵¹⁾ Z toho však neplyne, že Spasiteli pukloolestí srdce (Stroud, *A Treatise on the physical Cause of Death of Christ*, Londýn, 1847, 73 n) nebo že si je sám svou všemohoucností roztrhl (Belser, *Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 454), jak jsem již upozornil. Ještě méně to byl transsudát, který prý se vytvořil z krve násilně v žilách nahromaděné (La Cava, *Era Gesù affetto da pleurite?*, Neapol, 1930, 14).

³⁵²⁾ Decret. Gregor. lib. III, tit. 41, c. 8.

rozhodnutí a sám papež připouští, že »voda« mohla povstati jakýmsi rozkladem těla Kristova.³⁵³) Přece však je lépe uznati nadpřirozený ráz celé události³⁵⁴) a připustiti, že zjevu dosud nerozumíme. Apoštol Jan byl jím dojat tak hluboce, že o něm mluví i v svém prvním listě (5, 6) a vidí v něm splnění dvou starozákonních prorocství. První z nich nacházíme v zákoně Mojžíšově:³⁵⁵) »Kosti v něm nezlámete.«³⁵⁶) V slovném smyslu týkalo se beránka velikonočního; ve smyslu předobrazném pravého Beránka Božího. Bylo to tím podivuhodnější, protože v Palestině rozbíjeli kosti každému, kdo byl v pátek ukřižován. Zato nikdo nepomyslel na probodení boku Ježíšova, jakkoli je předpověděl prorok Zachariáš (12, 10): »Budou patřiti na toho, v kterého bodli.«

Četní spisovatelé církevní viděli v této události hluboká tajemství. Podle Euthymia³⁵⁷) naznačovala křest vody a krve, kte-

³⁵³) Znova upozorňuji, že rozkladem nemyslím chemické změny, jaké nastávají v lidském těle po smrti; takových byl Kristus neschopen.

³⁵⁴) Tillmann (*Das Johannesevangelium*⁴, Bonn, 1931, 328) tento nadpřirozený ráz popírá; protestant Keil (*Commentar über das Evangelium des Johannes*, Lipsko, 1881, 557) a katolík Schmid (*Linzer Quartalschrift*, 1885, 95) jej připouštějí.

³⁵⁵) Ex. 12, 46 a Num. 9, 12.

³⁵⁶) Nemohu dáti za pravdu Belserovi (*Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn*², Freiburg, 1913, 455), jenž je odvozuje ze žalmu 33, 21.

³⁵⁷) In *Evangel. Joannis* 19, 34; MG 129, 1474.

rými se nám dostává spásy Kristovy; podle sv. Cyrila,³⁵⁸⁾ Augustina,³⁵⁹⁾ Bedy³⁶⁰⁾ a Theofylakta³⁶¹⁾ obě hlavní svátosti: křest a Eucharistii. Jiní konečně srovnávali rádi umírajícího Krista se spícím Adamem a z otevřeného boku Spasitelova viděli se roditi církev.³⁶²⁾

Který bok byl Pánu Ježíši proboden, evangelista neudává. Někteří spisovatelé se rozhodli pro pravý; dovolávali se apokryfů,³⁶³⁾ starého obrazu v rukopise biskupa Rabuly Edeského († 435), chovaného dnes ve Florencii³⁶⁴⁾ nebo dokonce proroka Ezechiele (47, 1—2), odkudž přejala církev jednu antifonu. Při tom museli předpokládati tak prudkou ránu, že kopí projelo hrudí a vniklo až do srdce.³⁶⁵⁾ Naproti tomu tvrdí jiné prameny,³⁶⁶⁾ že rána zasáhla bok levý a jen tento výklad možno nazvati uspokojivým. Proto-

³⁵⁸⁾ In Joannem 19, 34; MG 74, 678.

³⁵⁹⁾ In Joannem tract. 120, 2; ML 34, 1953.

³⁶⁰⁾ In Joannem 19, 34; ML 92, 916.

³⁶¹⁾ In Joannem 19, 34; MG 124, 282.

³⁶²⁾ Sv. Augustin (In Joannem tract. 120, 2; ML 34, 1953) a Rupert (In Joannem 19, 34; ML 169, 796).

³⁶³⁾ Acta Pilati B. 11, 2 a Evangelium Infantiae arab. 35.

³⁶⁴⁾ Kraus, Real-Enzyklopaedie der christlichen Altertümer, Freiburg, 1886, II, 338.

³⁶⁵⁾ Pölzl-Innitzer (Kurzgefasster Kommentar zur Leidens- und Verklärungsgeschichte Jesu³, Št. Hradec, 1925, 304) a Tillmann (Das Johannesevangelium⁴, Bonn, 1931, 328).

³⁶⁶⁾ Evangelium Nicodemi 11.

že vojín zasadil ránu pravicí, zasáhl nutně levý bok Kristův.³⁶⁷⁾

Brzy po odchodu deputace přišel do paláce Pilátova Josef z Arimatie a byl bez překážky předpuštěn. Jeho žádost³⁶⁸⁾ vladaře velice překvapila,³⁶⁹⁾ protože ukřižovaní žili obyčejně dva dny; nečekal, že Ježíš tak brzy dokoná (Mar. 15, 44). Již z odporu k Veleradě byl ochoten vydati mu³⁷⁰⁾ mrtvolu zdarma;³⁷¹⁾ musel se však přesvědčiti, že je již mrtev. Proto poslal na Kalvarii vojína s písemným rozkazem, aby velící setník přišel neprodleně do vládního paláce (Mar. 15, 44); obával se, aby Ježíš nebyl mrtev jen zdánlivě. Teprve, když setník dosvědčil, že zemřel již dávno,³⁷²⁾ dal Josefovi rovněž psané do-

³⁶⁷⁾ Nemůžeme přece předpokládati, že byl levičák. Sr. Knabenbauer (Comment. in Evangel. sec. Joannem, Paříž, 1898, 553) a Lagrange (L'évangile de Jésus-Christ, Paříž, 1930, 576).

³⁶⁸⁾ Žádati se muselo (Digest. lib. 48, tit. 24, lex 1), jinak byla mrtvola pochována od vojínů v společném hrobě zločinců.

³⁶⁹⁾ Origens (In Matthaeum 140; MG 13, 1794) vidí v této okolnosti zázrak.

³⁷⁰⁾ V římském zákoníku (Digest. lib. 48, tit. 24, lex 3) se praví: »Corpora animadversorum quibuslibet pententibus ad sepulturam danda sunt.«

³⁷¹⁾ Nesprávně tvrdí Schmid (Linzer Quartalschrift, 1885, 569), že mohl žádati veliké výkupné. Vymáhati takto peníze pokládalo se za hanbu. Cicero, In Verrem II, 5, 45 a 51.

³⁷²⁾ Sr. Mar. 15, 44, jenž nám dochoval dosti přesně otázku Pilátovu.

volení. Belser³⁷³⁾ vidí v tom právem řízení Boží Prozřetelnosti, která chtěla úředně zjisti smrt Ježíšovu a tak již napřed znemožniti jakoukoli pochybnost o jeho zmrtvýchvstání. Škoda jen, že tomuto spisovateli ušla jiná podrobnost; dovolení Pilátovo bylo posledním uznáním nevinoty Ježíšovy, protože se mrtvoly velezrádců nevydávaly.³⁷⁴⁾

Radostně vracel se Josef na Kalvarii a v duši ho hřála myšlenka, že se milovanému Mistrovi dostane přece slušného pohřbu. Cestou nakoupil³⁷⁵⁾ jemného plátna,³⁷⁶⁾ napouštěného aloem, jak se ho užívalo při pohřbech židovských (Mar. 15, 46). Slunce se zatím sklánělo k západu a blížila se sobota; bylo třeba jednati rychle. V malé chvíli byly postaveny žebříky,³⁷⁷⁾ které jim setník ochotně zapůjčil a Josef z Arimatie vystoupil na kříž. Kladivem narovnal železné hřeby a pro-

³⁷³⁾ Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 459.

³⁷⁴⁾ Digest. lib. 48, tit. 24, lex 1. Sr. též Hoffmann, Le procès de Jésus-Christ, Colmar, 1876, 198.

³⁷⁵⁾ Někteří se pozastavovali, jak mohl Josef a Nikodem ve svátek kupovati; avšak již v talmudu (Sabbat 23, 1 a Beca 3, 8) nacházíme dosti návodů, jak nepohodlný zákon obejít. Stačilo na př., když si od známého obchodníka potřebnou věc »vypůjčil« a teprve po svátku cenu dojednal a zaplatil. Jinde (Sabbat 23, 5) se výslovně dovoluje vše, čeho třeba k pohřbu. Sr. Dalman (Jesus-Jeschua, Lipsko, 1922, 94 n).

³⁷⁶⁾ Lněného. Proto církev užívá při mši sv. pouze lněného plátna.

³⁷⁷⁾ Měly poněkud jinou podobu. Skládaly se z trámu, na obě strany vyčnívaly příčky.

vlekl je velikými ranami v rukou a nohou.³⁷⁸⁾ Přátelé Ježíšovi pomáhali. Spustili zvolna svaté tělo a položili je na plátno prostřené na zemi. První k němu přiklekla Maria, položila si jeho hlavu na klín,³⁷⁹⁾ ale marně se dívala po jeho očích. Byly zavřeny. Ani jeho bledá ústa neměla pro ni slova útěchy. Dala se do pláče a vroucně líbala jeho zbodané ruce. Ostatní stáli kolem a dojatě pozorovali velikou bolest Bohorodičky.

Zatím sňali vojáci oba zločince a vhodili je do prázdné cisterny,³⁸⁰⁾ která byla jen asi 30 kroků k východu. Skáceli kříže a přidali je k mrtvolám;³⁸¹⁾ vše zaházeli zkrvavenou půdou, aby nic nerušilo radostnou náladu svátků velikonočních. Podívali se ještě jednou na skupinu kolem mrtvého Ježíše a opustili Kalvarii.

Asi v tu chvíli přišel na Golgotu druhý člen Velerady, vážený Nikodem. Přítomní ho uvítali s velikou radostí, protože přinášel na sto liber³⁸²⁾ vonné směsi myrrhy a aloe. Snad mnohému bleskla hlavou myšlenka, jak něžně se postaral nebeský Otec o milovaného

³⁷⁸⁾ Nebudeme se tomu diviti, uvážíme-li, že neměli dosti volného času, aby je vytahovali — ač-li chtěli Ježíše pochovati ještě před začátkem soboty. Po východu první hvězdy by to již nebylo možné.

³⁷⁹⁾ Lagrange, *L'évangile de Jésus-Christ*, Paříž, 1930, 577.

³⁸⁰⁾ Sanhedrin 6, 5: »Popraveného nepochovávali v hrobě jeho otců.«

³⁸¹⁾ Sanhedrin 45, 2.

³⁸²⁾ Asi 23 kg.

Syna a mimoděk vzpomněli na blahou předpověď Isaiášovu (53, 9): »Budou chtít ho pochovati s bezbožníky, ale u bohatého pochován bude, protože nepravosti neučinil, aniž byl shledán v ústech jeho klam.«

Ještě dlouho byla by plakala Maria, kdyby jí nebyl Josef šetrně upozornil, že čas kvapí a práce ještě mnoho. Uposlechla. Mrtvého Ježíše položili na veliký plochý kámen³⁸³) a Maria počala vytahovati krvavé trny, které zbodaly svatou hlavu jejího Dítěte. Její ruka dotýkala se jemně velikých ran, které mu zasadila lidská zloba. Skoro se zdálo, že se bojí, aby neobnovila jejich bolesti. Práce pokračovala velice zvolna; neměli ani vody, aby mrtvolu umyli a svatí mužové se brzy přesvědčili, že nemohou zachovati všech předpisů, které ukládalo právo zvykové. Proto se rozhodli, že vykonají jen nejpotřebnější; ostatek měly doplniti zbožné ženy, až uplyne sobota (Mar. 16, 1). Posypali plátno vonným práškem z myrrhy a aloe a zavinuli do něho tělo Ježíšovo. Mezi jednotlivé proužky nalili hojně vonných mastí, aby co nejvíce zabránili přístup čerstvého vzduchu. Hned potom pozvedli mužové³⁸⁴)

³⁸³) Slove dodnes kamenem pomazání; ukazuje se v chrámě Božího hrobu. Leží asi uprostřed mezi vlastní Kalvarií a hrobem Spasitelovým. Jeho pravost bylo by ovšem těžko dokazovati.

³⁸⁴) Již sv. Ambrož (In Lucam X, 141; ML 15, 1933) upozorňoval na Boží Prozřetelnost. Mrtvého Spasitele

mrtvolu a nesli ji uctivě do hrobu Josefova.³⁸⁵⁾ Skládal se z předsíně a z vlastní kobky hrobové. Vchod byl tak nízký, že bylo třeba hluboce se schnouti, chtěl-li kdo viděti mrtvolu v hrobě položenou. Projíti bylo možné jen po kolenou. Na pravé straně byl ve zdi polokruhovitý výklenek, jehož základna se podobala vyhloubené lavičce. Byla 1.97 m dlouhá, 54 cm vysoká a 63 cm široká. Jejím středem běžela prohlubina 1.75 m dlouhá, 47 cm široká a 37 cm hluboká, do níž měli položiti mrtvolu Spasitelovu.³⁸⁶⁾

U hrobu se mužové zastavili a Maria zlíbala naposledy tvář Ježíšovu a zahalila ji pohřební plachetkou. Hned potom vešel Josef z Arimatie a Nikodem do hrobu a položili svaté tělo do přichystaného výklenku. Po zemi roztrousili zbytek vonného prášku.³⁸⁷⁾ Ke vchodu přivalili veliký kámen. Měl podobu mlýnského žernovu, dole byl podložen menšími kameny, aby se nepohnul.

Bylo již hodně po páté hodině,³⁸⁸⁾ když se

nepochovávali apoštolé, aby nikdo nemohl pochybovati o jeho vzkříšení.

³⁸⁵⁾ V době, kdy sv. Jan psal evangelium, byla zahrada již zničena. Zanikla při dobytí Jerusalema. Proto svatopisec praví »byla« (19, 41); o rybníku Bethesdē »jest« (5, 2).

³⁸⁶⁾ Míry jsou vzaty z jiného hrobu, protože hrob Kristův je pokryt mramorem; bývaly většinou stejné. Sr. Dalman (Orte und Wege Jesu², Gütersloh, 1921, 291).

³⁸⁷⁾ Belser, Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 462.

³⁸⁸⁾ V šest začínala o velikonocích sobota.

přátelé Ježíšovi počali rozcházeti. U hrobu zůstala jenom Matička Boží a několik zbožných žen. Výslovně se jmenuje Marie Magdalská, Maria, manželka Kleofášova a matka Jakuba mladšího a Josefa (Mar. 15, 47). Posadily se na kamennou lavičku, jaké bývaly u židovských hrobů a plakaly.³⁸⁹⁾ Ostatní zatím odešly, aby ještě před počátkem soboty nakoupily voňavek, kterých bylo potřeba k slavnému pohřbu (Luk. 23, 56). Bylo již hodně pozdě,³⁹⁰⁾ když se vrátila domů také Maria, ale usnouti nemohla. Stále viděla před sebou krvavý kříž a odevšad slyšela bolestnou otázku: »Kde jest (nyní) tvůj Bůh?«

Dnes má hrob Páně podobu velice změněnou. R. 326 poručil císař Konstantin³⁹¹⁾ zbořiti chrám Venušin na Kalvarii; pod jeho základy nalezen neporušený hrob Spasitelův. Na popud císařův byla předsíň úplně odtesána, okolní skála odnesena, z hrobu stala se kaple, nad kterou zbudována nádherná basilika. R. 1009 zničil chalif Hakim chrám Konstantinův, ale Božího hrobu ušetřil; r. 1045 křižáci vše opravili.

Legenda o nalezení sv. Kříže prodělala též dlouhý vývoj.³⁹²⁾ Eusebius (kolem r. 340) neví ještě nic o dřevě sv. kříže; je to tím pozo-

³⁸⁹⁾ Jakkoli to talmud (Sanhedrin 47, 2) při takovém pohřbu nedovoloval.

³⁹⁰⁾ Jistě po šesté hodině. Cestu směli konati i v sobotu, protože zahrada byla u samého města.

³⁹¹⁾ Eusebius, *De vita Constantini* 3, 28; MG 20, 1087.

³⁹²⁾ Sr. Straubinger, *Die Kreuzauffindungslegende*.

ruhodnější, protože sestavil všecko, čím mohl oslaviti císaře Konstantina a jeho svatou matku. Poutník z Bordeaux přišel do Jerusalema r. 333, popsal všechny památnosti svatého města — Kristův kříž ještě neviděl. Teprve sv. Cyril Jerusalemský zmiňuje se třikráte o této veliké události; podle toho spadala by do let 340—350. O sv. Heleně ještě nemluví. Vzdělaná poutnice sv. Silvie (r. 385) popisuje již chrám sv. Kříže; sv. Jan Zlat.³⁹³) vypravuje (kolem r. 390) dopodrobna o nalezení kříže Spasitelova, ale sv. Helenu nejmenuje. To učinil teprve r. 395 sv. Ambrož;³⁹⁴) nápis byl prý na kříži. O krok dále postoupil Rufín³⁹⁵) asi r. 403. Nalezený kříž byl bez nápisu; proto jerusalemský biskup Makarius položil jednotlivé kříže na těžce nemocnou ženu. Při doteku třetího kříže byla zázračně uzdravena. Skoro z téže doby pochází dopis sv. Pavlína z Noly poslaný Severovi;³⁹⁶) přidává některé nové podrobnosti: sv. Helena volá učené židy a táže se jich na místo, kde byl Spasitel ukřižován. Vrcholu dostoupila legenda v popise Cyriakově.³⁹⁷)

Untersuchungen über ihre altchristlichen Fassungen, Paderborn, 1913.

³⁹³) MG 59, 461.

³⁹⁴) De obitu Theodosii 43; ML 16, 1400.

³⁹⁵) Histor. Eccles. 10, 7—8.

³⁹⁶) Epist. 31; ML 61, 325.

³⁹⁷) ČKD 1891, 102 n. O historickém jádru legendy sr. též La scuola cattolica, 1913, II, 118 n.

36. HROB KRISTŮV ZAPEČETĚN.

Z apoštolského vyznání víry se dovídáme, že duše Kristova »sestoupila do pekel«. Slovo nebylo voleno vhodně a naznačuje dosti nepřesně, co jím chceme říci.

Nikdo před Kristem nemohl vejíti do nebe, protože jeho brána byla hříchem Adamovým pevně zavřena. Všichni spravedliví, kteří již dokonali, čekali na jakémisi místě na vykupitelskou smrt Ježíšovu. Netrpěli nic, ale Boha dosud neviděli a nebeské blaženosti nepožívali. Teprve při poslední večeři sliboval Spasitel apoštolům, že jim jde přichystat místo (Jan 15, 2).

Snadno pochopíme, jak toužebně čekaly tyto duše na první zprávy o slíbeném Vykupiteli. Přinesl je pravděpodobně zbožný Simeon a od té doby jich stále přibývalo. Uplynulo však třicet dlouhých let a Ježíš nepřicházel. Teprve na Veliký pátek mělo býti jejich vroucí přání ukojeno. Lidská slova jsou příliš slabá, aby zachytila jen nepatrný zlomek jásotu, který naplnil předpekli, když tam spravedliví po prvé spatřili oslavenou duši Vykupitelovu. Snad použili nadšeného hymnu prorokova (Is. 25, 9):

»Ejhle, tento jest Bůh náš,
doufali jsme v něho i vysvobodil nás;

on jest Hospodin, v něho jsme doufali,
plesejme vesele ze spásy jeho!«

Avšak úkolem Vykupitelovým nebylo jen rozveseliti tyto svaté duše. Jak se dovídáme z apoštola Petra (1. Petr. 3, 19), měl je poučiti o všem, co vykonal Bůh pro jejich spásu a vyložiti jim celé zřízení novozákonní.

Tělo Ježíšovo odpočívalo již v hrobě, ale Velerada neměla dosud pokoje. Právě naopak. Když pominulo první vzrušení z dobytého vítězství, počaly se vynořovati nové možnosti. Vzpomínali na různé výroky Spasitelovy a báli se jejich důsledků; slavná předpověď, že třetího dne vstane z mrtvých, nešla jim z mysli. Krista se ani příliš nestrachovali; všichni viděli dobře, že dokonal. Ale byli tu dosud četní jeho přátelé a ti mohli vyvolati nepokoje. Proto hned druhého dne sešla se Velerada ještě jednou (Mat. 27, 62), aby porokovala o dalších opatřeních.³⁹⁸) Na všeobecné přání vysláno několik velekněží a farizeů do paláce Pilátova.³⁹⁹) Měli upozorniti vladaře na hrozící nebezpečí a postarati

³⁹⁸) Namítali, že se o svátcích nesměly konati schůze — ale co vše si dovolili židé proti Spasiteli? Sr. Lagrange, *Évangile selon s. Matthieu*², Paříž, 1923, 536.

³⁹⁹) Moderní racionalisté pokládají celou událost za křesťanský výmysl, kterým chtěli křesťané dokázati nevěřícím židům, že Kristus vstal opravdu z mrtvých. Jejich důvody jsou tak mělké, že ani nezasluhují odpovědi. Sr. Lagrange, *Évangile selon s. Matthieu*², Paříž, 1923, 535.

se o veřejný pokoj. Proto pravili: »Pane, my jsme se rozpomenuli, že ten svůdce, jsa ještě živ, řekl: »Po třech dnech vstanu.« Rozkaž tedy hlídati hrob až do třetího dne, aby snad učedníci jeho nepřišli a neukradli ho a neřekli lidu: »Vstal z mrtvých.« I byl by poslední blud horší nežli první.« (Mat. 27, 62—64).

Slova Velerady jsou velice důležitá a třeba jim věnovati několik poznámek. Mimo-
děk nám prozrazují, že její členové nebyli tak klidni, jak si sami namlouvali. Neobyčejné zázraky při smrti Spasitelově a mužné vystoupení Josefa a Nikodema nedalo jim spáti. V lidu se šířila nespokojenost a stačila jiskra, aby rozdmýchala požár, který se jim mohl státi osudným. Galilejští poutníci ještě neodešli a roztržení opony chrámové vykládali si všecobecně jako trest Boží. Proto se chtěli již napřed zabezpečiti; myšlenka na sobotní klid jim nepůsobila rozpaků. Omlouvali se veřejným blahem. Chtěli usvědčiti Ježíše ze lži a nepomyslili, že ještě po stoletích bude jejich krok nejjistějším důkazem božství Spasitelova. A přece ani v tuto chvíli nezapomněli na svou vrozenou hrdost. Bez obalu prohlašují, že sami pro sebe by takových opatření nepotřebovali; jsou dosti vzdělaní, aby se nedali zmásti. Ale je tu prostý lid, který třeba držeti na uzdě.⁴⁰⁰⁾

⁴⁰⁰⁾ Sr. Jan 7, 49.

Pilát neměl obav, které tížily Veleradu, ale jejich žádost uznal přece za oprávněnou. Mrzelo ho jen, že trapná věc není dosud ukončena; proto odpověděl dosti podrážděně. Skoro se nám zdá, že kolem rtů mu pohrával potupný úsměv: »Mějte si stráž,⁴⁰¹⁾ jděte, hlídejte ho, jak rozumíte« (Mat. 27, 65). Velerada odešla. Dostala šestnáct⁴⁰²⁾ vojáků, kteří se měli střídati po třech hodinách. Jednotlivé hlídky⁴⁰³⁾ se skládaly ze čtyř vojáků.⁴⁰⁴⁾ Známe dobře přísné tresty, kterými stíhali Římané každou nesvědčovitost vojáků na stráži⁴⁰⁵⁾ a přece ani toto opatření Veleradě nestačilo. Bála se podplacení. Také věděla dobře, jak hluboký dojem učinily na římské vojsko zázraky při smrti Ježíšově, proto se chtěli zabezpečiti proti každému překvapení. Zapečetili hrob Spasitelův. Přes kámen napjali dlouhé provazce a jejich konce při-

⁴⁰¹⁾ Sepp-Haneberg (Das Leben Jesu⁴, Mnichov-Řezno, 1902, V. 535) a Belser (Die Geschichte des Leidens und Sterbens des Herrn², Freiburg, 1913, 469) pokládají řecké ἑχεται za imperativ, Lagrange (Évangile selon s. Matthieu², Paříž, 1923, 536) za indikativ. První se zdá pravděpodobnější; kdyby se jednalo o vojíny určené již ke stráži chrámové, nepotřebovali nového dovolení. Sr. Schmid (Linzer Quartalschrift, 1885, 811).

⁴⁰²⁾ Sepp-Haneberg (Das Leben Jesu⁴, Mnichov-Řezno, 1902, V, 535) udává 32; apokryfní Evangelium Nikodemovo (B. 12) dokonce 500.

⁴⁰³⁾ Velící setník slul prý Petronius. Sr. Sepp-Haneberg, Das Leben Jesu⁴, Mnichov-Řezno, 1902, V, 535.

⁴⁰⁴⁾ Sr. Skutky 12, 4.

⁴⁰⁵⁾ Digest. lib. 47, tit. 3, lex 14 § 1—7. Odstrašující doklad vypravuje Polybius (Histor. 6).

lepili pečetní hlinou, jak ke kameni, tak k okolní skále a vtiskli do ní své úřední prsteny.⁴⁰⁶) Nebylo možno kamenem ani pohnouti, aby se pečeti neporušily.

Spokojeně odcházeli. Učinili vše, co bylo v jejich moci, aby usvědčili nenáviděného Galilejce z velikého podvodu. Několikrát přes den se přišli podívat, ale pečeti byly dosud neporušeny a římská stráž přecházela odměřeným krokem před tichým hrobem. Ze soboty na neděli usínali již spokojeněji. Zbývalo jen několik hodin, aby dílo Ježíšovo bylo pohřbeno navždycky. V duchu si blahopřáli, jak moudře vše zařídili. Ani nepomyslili, že se právě v tu chvíli plnilo na nich prorocké slovo žalmistovo (2, 4):

»Ten, jenž na nebesích sídlí, se směje,
Hospodin se posmívá jim.«

37. SLAVNÉ ZMRTVÝCH- VSTÁNÍ.

Zmrtvýchvstání Spasitelovo líčím jen v hlavních obrysech, protože nenáleží přesně do rámce zamýšlené knihy. Mimo to obsahují zprávy evangelistů tolik obtíží, že by bylo třeba podrobnějšího rozboru.

Sobotu prožili přátelé Ježíšovi v největším

⁴⁰⁶) Sr. Dan. 6, 17.

zármutku. Do chrámu ani nešli, aby nebyli dotěrnými židy obtěžováni. Jejich víra byla podrobena nejtěžší zkoušce, u hrobu se z nich nikdo neukázal; proto ani nevěděli, že byl obsazen vojenskou stráží (Mar. 16, 3).

Konečně nastala neděle. Minula půlnoc a východ počal se rdítí prvními červánky. V blízkém chrámě se rozhlaholila polnice a oznamovala poutníkům počátek nového dne. Asi v tutéž dobu vstal Kristus z mrtvých a zavřenými dveřmi opustil hrob. V zahradě Josefově přecházela dosud vojenská stráž, ale nepozorovala nic podezřelého. Současně přicházelo od města několik žen. Nesly vonné masti, aby ještě za chládku pomazaly tělo Spasitelovo a dokonaly vše, co bylo v pátek opominuto. Ani si příliš nevšímalý vojínů, které viděly po chvíli prchatí zděšeně do města. Jejich duši trápila jiná starost: »Kdo nám odvalí kámen od dveří hrobových?« (Mar. 16, 3).

Mezitím stalo se u hrobu cosi neobyčejného. Země se několikráte prudce otrásla⁴⁰⁷⁾ a v okolí hrobu zazářilo jasné světlo. S nebe sestoupil anděl a jediným pohybem ruky odvalil veliký kámen.⁴⁰⁸⁾ S rachotem skácel se kulatý balvan a nebeský duch se posadil na

⁴⁰⁷⁾ Jistě jen v nejbližším okolí, protože ženy nic nepozorovaly.

⁴⁰⁸⁾ Viděl jej ještě sv. Cyril (Catech. 13, 39 a 14, 22; MG 33, 819 a 854) a sv. Jeronym (Epist. 108; ML 22, 884).

jeho okraji; jeho tvář byla jako blesk a roucho bílé jako sníh. Římské vojsko hrůzou omdlelo a padlo na zem. Když se poněkud vzpamatovali, prchali vojáci do města, aby donesli velekněžím strašnou novinu.

Zatím vystoupily ženy až na Kalvarii a překvapeny stanuly. Již z dálky viděly, že hrobový kámen byl odvalen. Zmocnila se jich tísnivá nejistota; Velerada se snad odvážila i na mrtvého Mistra. Nedočkavě chvátaly k hrobu, vkročily do jeho předsíně a nahlédly dovnitř. Velice se polekaly. Na pravé straně hrobu spatřily dva⁴⁰⁹⁾ anděly. Bázní se neodvážily ani promluvit, ani na ně pohledět (Luk. 24, 5). Ale nebeský duch je těšil: »Vy⁴¹⁰⁾ se nebojte! Neboť vím, že hledáte Ježíše, jenž byl ukřižován.« Ale s jemnou výčitkou dodal: »Proč hledáte živého mezi mrtvými? Není ho tuto; vstalť, jak byl řekl. Rozpomeňte se, kterak k vám mluvil když byl ještě v Galilei: Syn člověka musí býti vydán v ruce hříšných a býti ukřižován a třetího dne vstáti z mrtvých. Proto pojdte a vizte místo, kde byl Pán položen. A jděte rychle a povězte jeho učedníkům, že vstal z mrtvých;

⁴⁰⁹⁾ Sv. Matouš (28, 5) a sv. Marek (16, 5) jmenují pouze jednoho, sv. Lukáš (24, 4) dva. Asi proto, poněvadž mluvil jen jeden.

⁴¹⁰⁾ Na zájmeně je důraz. Vzkříšený Kristus bude postrachem toliko svým nepřátelům. Knabenbauer, *Comment. in Evangel. sec. Matthaeum*, Paříž, 1893, II, 553.

a hle, předchází vás do Galileje, tam jej uvidíte. Hle, pověděl jsem vám to.«⁴¹¹⁾)

Zatím doběhli také vojáci do chrámu a pověděli velekněžím, co se právě stalo. Dojem jejich zprávy byl zdrcující. Ještě v noci byla svolána Velerada a vojáci museli znova vypravovati, čeho byli svědky. Schůze byla velice trapná a bledé tváře synedristů prozrazovaly jejich vnitřní rozčilení. Nikdo z nich nepochyboval, že vojáci mluví pravdu, ale jejich pýcha jim nedovolila skloniti se před nenáviděným Galilejským a uznati jeho božské poslání. A přece museli něco udělati, aby vliv neobyčejné události oslabili. Konečně se jim zdálo, že našli vhodný prostředek. Povolali strážné vojíny do zasedací síně, nabídli jim mnoho peněz, ale pod jednou podmínkou: »Řekněte: Učedníci jeho přišli v noci a ukradli jej, když jsme spali« (Mat. 28, 12). Vojáci lekali se takové výmluvy, protože se jim mohla státi velice osudnou. Velerada je uklidnila: »Uslyší-li o tom vladař, uchlácholeme ho a vás bezpečny učiníme« (Mat. 28, 14).

Namáhali se marně. Vítěz nad smrtí dovedl zpřetrhati lživé pletivo, kterým chtěla Velerada ututlati veliký zázrak. Do večera věděl celý Jerusalems o zmrtvýchvstání Spasitelově. Apoštolé byli o jeho pravdivosti tak přesvědčeni, že Pavel mohl napsati váž-

⁴¹¹⁾ Mat. 28, 5—7 a Luk. 24, 5—7.

ná slova: »Nevstal-li Kristus z mrtvých, marné jest kázání naše, marná jest i víra vaše« (1. Kor. 15, 14).

Nelekej se proto, když se ti zdá, že vítězí zlo a podléhá dobro. I pro tebe nastanou po Velikém pátku radostné velikonoce. Hleď jenom, aby byly co nejslavnější!

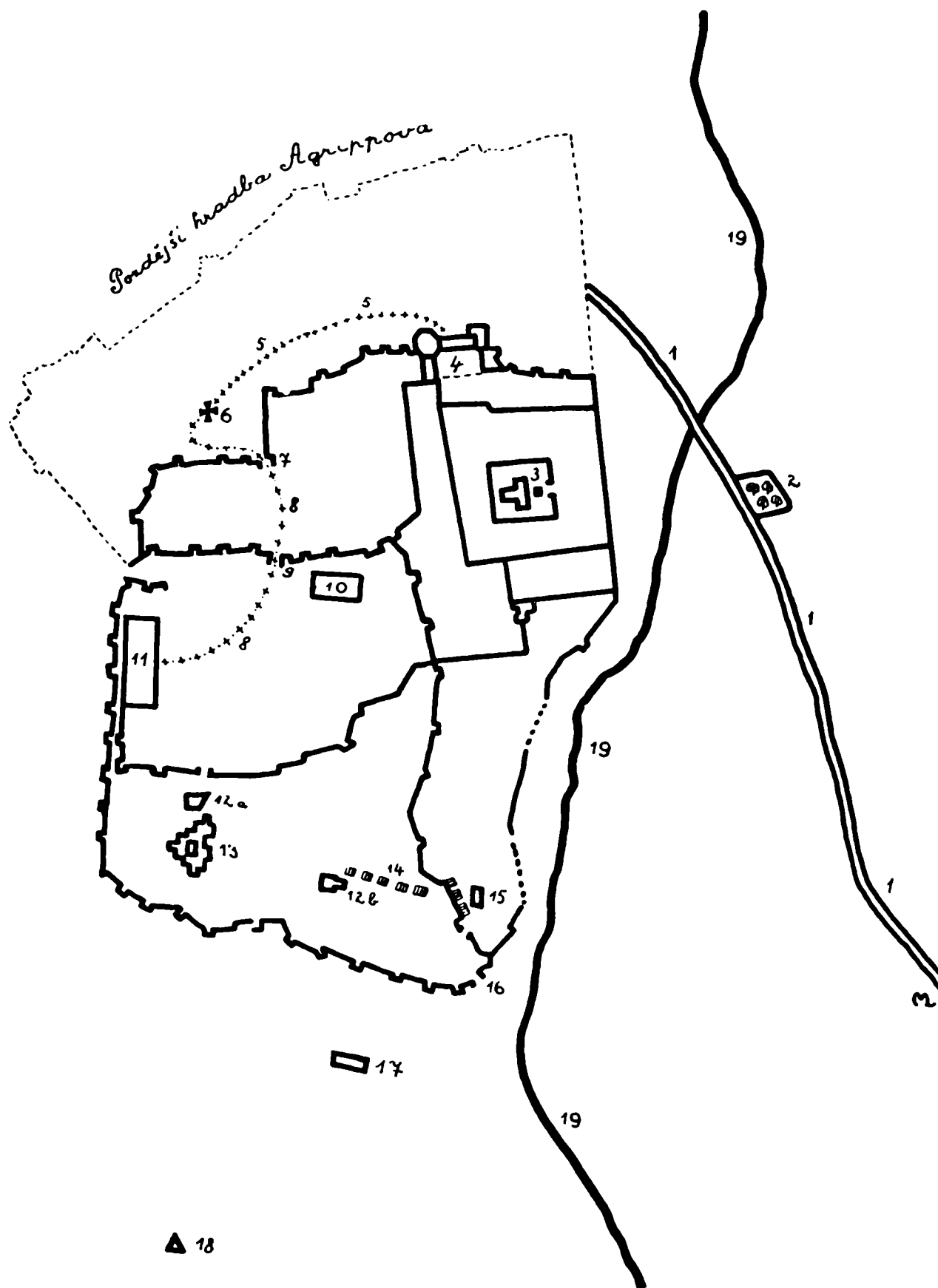
DOSLOV.

*»Kristus již neumírá a smrt nad ním nepanu-
je« (Řím. 6, 9), avšak tajemné utrpení Ve-
líkého pátku není dosud skončeno. R. 1675
zjevil se Spasitel svaté Markétě Alacoque.
Ukázal ji své božské Srdce, probodené a
trnům korunované a pravil dojemná slova:
»Viz toto Srdce, které lidi tak vroucně milo-
valo, že si nic neponechalo. Aby jim doká-
zalo svou lásku, úplně se zničilo a zmařilo.
V odměnu se mi dostává v této svátosti lásky
od většiny jenom nevděku, potupy, neúcty,
svatokrádeží a ledového chladu.«*

*Tak si stěžoval dobrý Spasitel věrné slu-
žebníci, ale jeho božské oko patřilo v tu
chvíli na každého z nás. Kolik bolestných
trnů zabodli jsme již každý do svatého Srdce
Ježíšova! Právě tato myšlenka mne pohnula,
že jsem se pokusil vyliciti podle skutečnosti
vykupitelskou smrt Kristovu. Vroucně si
přeji, abychom mu nahradili urážky, kterými
jsme spláceli jeho velikou lásku.*

*Nezapomínám ani sám na sebe. S modlit-
bou na rtech počal jsem psáti tuto knihu,
vroucí modlitbou ji zakončuji. S velikým
apoštolem Pavlem vyznávám kajícně: »Spo-*

lehlivé je to slovo a hodné, abych mu uvěřil: že totiž Kristus Ježíš přišel na svět spasit hříšníky, z nichž první jsem já; ale proto jsem došel smilování, aby Kristus Ježíš na mně jako prvním ukázal veškerou svou shovívavost« (1. Tim. 1, 15n). Lekám se okamžiku, kdy po prvé spatřím svého Vykupitele, abych z jeho úst vyslechl nezměnitelný rozsudek, platný pro celou věčnost. Snad shlédne milostivě na tyto řádky, kterými jsem hleděl své křivdy napravit, a přivine mne na své dobrotivé Srdce, abychom se již nikdy nerozloučili.

Jerusalem v době Kristově.

Vysvětlení.

1. Cesta z Betanie.
2. Getsemane.
3. Chrám.
4. Hrad Antonia.
5. Dnešní křížová cesta.
6. Kalvarie.
7. Brána Efraimská.
8. Pravá křížová cesta.
9. Brána Gennat.
10. Palác Herodův.
11. Soudní síň.
- 12a Palác Kaifášův (starý názor).
- 12b Nově objevený palác Kaifášův.
13. Večeřadlo.
14. Schody.
15. Rybník Siloe.
16. Brána Vodní.
17. Hakeldama.
18. Hora Zlé rady.
19. Cedron.

O B S A H

Předmluva	5
Věnování	7
1. Mraky se stahují	9
2. Vzkříšení Lazarovo	18
3. Velerada odhlasovala smrt Ježíšovu	24
4. Cesta do Betanie	37
5. Pán Ježíš v Betanii pomazán	45
6. Kristus vjíždí do Jerusalema	56
7. Ježíš v chrámě jerusalemském	71
8. Nové sezení Velerady	77
9. Jidáš nabízí Veleradě zradu Ježíšovu	88
10. Příprava velikonoční večeře	96
11. Poslední večeře	105
12. Umývání nohou	113
13. Odchod zrádcův	122
14. Ustanovení Velebné Svátosti	130
15. Výstraha apoštolům	137
16. Odchod z večeřadla	145
17. Krvavý pot	152
18. Zajetí Spasitelovo	173
19. Před Annášem	190
20. Před Veleradou	202
21. Zapření Petrovo	221
22. Ranní sezení Velerady	230
23. Smrt Jidášova	235
24. Po prvé před Pilátem	245
25. Před Herodem	268
26. Po druhé před Pilátem	277
27. Bičování Pána Ježíše	298
28. Pán Ježíš trním korunován	307
29. Pán Ježíš odsouzen na smrt	319
30. Cestou křížovou	335
31. Pán Ježíš ukřižován	362
32. Pánu Ježíši na kříži se posmívají	379
33. Poslední slova na kříži	396
34. Po smrti Páně	410
35. Pán Ježíš pohřben	419
36. Hrob Kristův zapečetěn	434
37. Slavné zmrtvýchvstání	438
Doslov	443

Tuto knihu vydal autor svým nákladem.

Vytiskla Československá akc. tiskárna

v Praze L. P. 1935.

